VAK- & KUNSTWOORDEN.

Nr 3

AMBACHT VAN DEN TIMMERMAN.

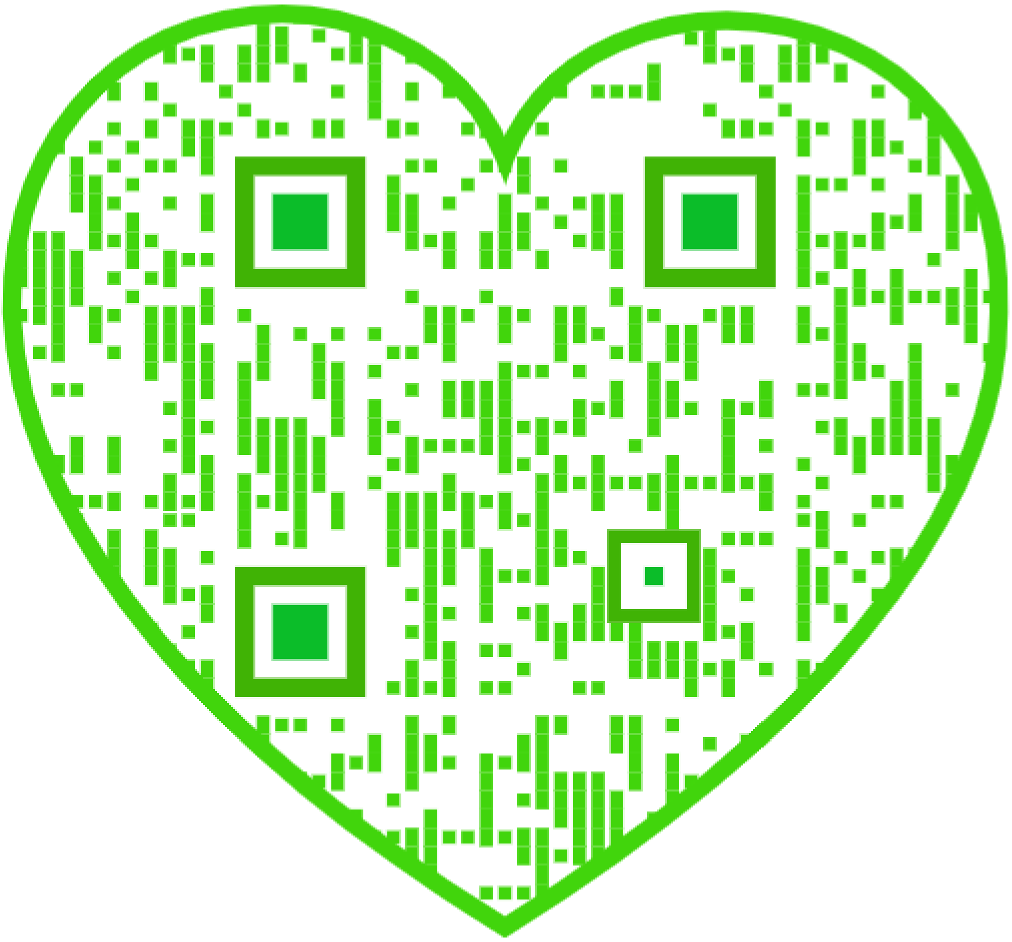

KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE VOOR TAAL- & LETTERKUNDE
Afdeeling : Nieuwere Taal- en Letterkunde.

VAK- & KUNSTWOORDEN.

Nr 3.

AMBACHT VAN DEN TIMMERMAN,

BEZORGD DOOR

J. en V. VAN KEIRSBILCK

Bekroond door de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde.

GENT
A. SIFFER
Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1898

EEN WOORD VOORAF.

De prijsvraag over het samenstellen eener vak- en kunstwoordenlijst aangaande het ambacht van den Timmerman werd reeds in 1892 gesteld, doch bleef om zoo te zeggen onbeantwoord.

Zij werd dus andermaal uitgeschreven in 1894.

Gezien den geringen bijval, hier bekomen, hebben wij getracht zoo goed mogelijk den oproep der Koninklijke Vlaamsche Academie te beantwoorden, door onze beschikbare uren en onze nederige kennissen te besteden tot het opstellen dezer Woordenlijst.

Niemand zal het nut miskennen, welk dergelijke woordenlijsten moeten te weeg brengen zoowel op taal- als op vakkundig gebied; daardoor, immers, heeft de Koninklijke Vlaamsche Academie bijzonderlijk voor doel, den baas en den werkman goede Nederlandsche uitdrukkingen in den mond te leggen, om daarmede de Fransche termen en bastaardwoorden te weren, die, vooral in onze steden, maar al te veel worden gebruikt,

ten gevolge van den omgang met Waalsche werklieden en Franschsprekende bouwmeesters.

In de menigvuldige boeken, tot het samenstellen dezer Woordenlijst geraadpleegd, hebben wij menig woord, menige uitdrukking gevonden, die bij tal van ambachtslieden volstrekt onbekend zijn. Daarentegen hebben wij vele woorden uit den mond van oude timmerlieden en ondervindingrijke mannen opgeteekend; woorden die men te vergeefs in menig voortreffelijk vakboek zou opzoeken. Uit dien hoofde, en bij gemis aan technische woordenboeken, is het ons onmogelijk geweest eene volledige vertaling op te geven; want, zooals een der achtbare verslaggevers over den wedstrijd het zegde, hoeft men met het gebruik der vreemde talen voorzichtig om te gaan en ware 't gewaagd, de vertaling van menig woord aan te stippen, zonder van hare volkomene juistheid overtuigd te wezen.

Een der achtbare verslaggevers vestigde onze aandacht op de noodzakelijkheid om de volkstaal te raadplegen door plaatselijke opzoekingen in de streken, die nog geen Idioticon bezitten. Hier zij terloops gezegd, dat dit voor ons eene moeilijke, zoo niet onmogelijke zaak is; doch door middel van deze Woordenlijst zullen de taal- en vakkundigen dier streken heel gemakkelijk de nog ontbrekende gewestwoorden kunnen opzoeken. Zij zouden die dan kunnen zenden aan de Koninklijke Vlaamsche Academie, welke ze zou benuttigen bij latere uitgaven.

Wij hopen dat dit werk eenig nut zal opleveren voor onze schoone Moedertaal, alsmede voor onze Timmerlieden, die, zich willende onderrichten in hun vak, meestal de gelegenheid of de middelen niet hebben om goede Vlaamsche vakboeken te raadplegen.

Mocht het anderen aansporen om de prijskampen, door de Koninklijke Vlaamsche Academie telken jare uitgeschreven, te beantwoorden en meer en beter te leveren.

De Schrijvers.

Brugge, den 17 Juli 1897.

VERKORTINGEN.

Afl. = afleiding.
b. w. = bedrijvend werkwoord.
bijv. = bij voorbeeld.
bijv. nw. = bijvoeglijk naamwoord.
bijw. = bijwoord.
Brab. = Brabant.
cM. = centimeter.
d. i. = dit is.
Eng. = Engelsch.
enz. = en zoo voorts.
Fr. = Fransch.
geh. = gehoord, in de omgangstaal gehoord.
gmv. = geen meervoud.
Hgd. = Hoogduitsch.
Kl. Brab. = Klein-Brabant.
Limb. = Limburg.
m. = mannelijk zelfstandig naamwoord.
mvd. = meervoud.
N.-Nederl. = Noord-Nederland.
o. = onzijdig zelfstandig naamwoord.
O.-Vl. = Oost-Vlaanderen.
o. w. = onzijdig werkwoord.
Schm. = Schuermans.
t. w. = te weten.
v. = vrouwelijk zelfstandig naamwoord.
W. N .T. = Woordenboek der Nederlandsche Taal.
W.-Vl. = West-Vlaanderen.
Z-Nederl. = Zuid-Nederland.
= gelijk aan.

Nedl. el = 1 meter.
Nedl. palm. = 1 decimeter.
Nedl. duim. = 1 centimeter.

GERAADPLEEGDE WERKEN :

ADAM, M. : Menuiserie d'amateur. Paris, A. Tiersot, 1895.
Id. Lexique des principaux termes employés en menuiserie. Paris, A. Tiersot, 1895.
BERGHUIS, F: Lz. : Handboek voor den Meubelmaker, naar het Hoogduitsch. 1894.
Id. Het Timmerwerk, naar het Hoogduitsch. 1893.
Id. Kappen, Daken en verdere Timmerwerken, naar het Hoogduitsch. 1896-1897.
BOYER, A. : The Royal Dictionnary : English and French.
DE BO, L.-L. : West-Vlaamsch Idioticon, heruitgegeven door J. Samyn. Gent, A. Siffer, 1892.
De Vlaamsche Kunstbode : Letterkundig tijdschrift. 18de jaargang.
DUPINEY DE VOREPIERRE : Dictionnaire Français illustre et encyclopédie universelle.
EMY, A.-R. : Traité de l'art de la Charpenterie, 2 vol. avec atlas.
FLEMING-TIBBINS : The Royal Dictionnary English and French.
FOUBERT : De nieuwe Vignole der Werklieden.
GAILLIARD, J. : De Ambachten en Neringen van Brugge, of beschrijving hunner opkomst, bloei, werkzaamheden, gebruiken en voorrechten. Brugge, J. Gailliard, 1854.
GUÉRIN, P. : Dictionnaire des Dictionnaires, avec supplément.
HARRES, B.-J.-G. VAN GHENDT Jr : De samenstelling der voornaamste Timmerwerken. Een practisch handboek voor ambachtslieden. Derde herziene en vermeerderde druk. Amsterdam, Ten Brink en de Vries, 1889.
HEREMANS : Nederduitsch-Fransch Woordenboek.
KRAMERS-BONTE : Nederduitsch-Fransch Woordenboek.
LABOULAYE, CH. : Dictionnaire des Arts et Manufactures. 7me édition.
LANGE, W. : Katechismus der Baukonstruktionslehre. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage. Leipzig, Verlagsbuchhandlung von J.-J. Weber, 1895.
Loquela : Taalkundig tijdschrift.
MOERMAN, CH. : Traité des constructions civiles, 2me édition. Brussel, 1876.
MOZIN-PESCHIÈRE : Dictionnaire complet des langues française et allemande.

Nosban : Manuel du Menuisier (Manuels Roret).
Ons Volksleven : Letterkundig tijdschrift.
Planat, P. : Encyclopédie de l'architecture et de la construction. Paris, Aulanier et Cie.
Roland Le Virlois, M.-C.-F. : Dictionnaire d'architecture civile et militaire.
Rutten, A. : Bijdrage tot een Haspegouwsch Idioticon.
Scholten, G.-A. : De practische Timmerman. Handboek voor timmerlieden, onderbazen, opzichters en aanstaande architecten. Met atlas. 's Gravenhage, Gebroeders Van Cleef, 1895.
Schuermans, L.-W. : Algemeen Vlaamsch Idioticon.
Id. Bijvoegsel tot het Algemeen Vlaamsch Idioticon.
Sleeckx en Van de Velde : Nederduitsch-Fransch Woordenboek.
Tuerlinckx, J.-F. : Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon.
Van Dale : Nieuw Woordenboek der Nederlandsche Taal.
Viollet-Le-Duc, E. : Dictionnaire raisonné de l'Architecture française du XIme au XVIme siècle. Paris, Ve A. Morel et Cie, 1875.
Id. Histoire d'une maison. Paris, Hetzel et Cie.
Volk en Taal : Letterkundig tijdschrift.
Vuylsteke, J. : Vak- en Kunstwoorden nr 2. Ambacht van den Smid.
Weiland, P. : Nederduitsch taalkundig Woordenboek. — Kunstwoordenboek.
Woordenboek der Nederlandsche Taal.
Algemeene en bijzondere lastkohieren van werken, onder beheer der stad Brugge, van den Provincialen Technischen dienst der Prov. West-Vlaanderen, van het Ministerie van Spoorwegen, enz. enz.

VAK- EN KUNSTWOORDEN.

Nr 3.

Ambacht van den Timmerman.

Aal, v. — Spits stalen werktuig met houten hecht, dienende om in het hout gaten te steken, waarin een nagel, eene schroef, enz. moet bevestigd worden. (Schets 1.) — Fr. *Alène.* — Eng. *Awl.* — Hgd. *Ahle, Pfriem.*

In N.-Nederl. ook **els, priem,** te Brugge **steker.**

*** De aal is geen afschrijfpunt.

Sch. 1.

Aalkaar, v. — Soort van houten kast, bestemd om aal en paling levend te bewaren, en te dien einde met gaten voorzien, die het water doorlaten, waarin de kaar geplaatst wordt. — Fr. *Anguillière, Réservoir.* — Hgd. *Aal-behälter, Aal-kasten.*

In N.-Nederl. **Beun, Bun, Kaar** en **Vischkaar.**

Te Antwerpen **Vischbeun.** }
In Brab. **Vischkast. Vischkist.** } Schm.

*** Een kleine aalkaar heet ook **Tronk.** (Schm.)

Aaneenklampen, b. w. — (Van twee of meer stukken hout, als planken, platen, balken enz.) Ze door middel van eene of meer klampen verbinden.

Ook **Aanklampen.**

Aaneenlijmen, b. w. — Door middel van lijm aan elkander hechten. — Fr. *Coller ensemble.* — Hgd. *Anleimen.*

Aaneennagelen, b. w. — Zie **Aaneenspijkeren**.

Aaneenspijkeren, b. w. — Met spijkers of nagels aan elkander verbinden.

Ook **Aaneennagelen**.

Aangetrek, o. gmv. — Zie **Afdak**.

Aanhalen, b. w. — Met den beitel, de schaaf of de zaag twee stukken hout in verband brengen en aaneenvoegen. (W.-Vl.)

Aanhameren, b. w. — Zie **Aannagelen**.

Aanhang, m. — Zie **Afdak**.

Aanhouden, b. w. — De geleider van eene schaaf, een kruishout, eene zwei enz. zoodanig op het te bewerken voorwerp aanwenden, dat de geleider de bepaalde houding heeft aangenomen om de bewerking te verrichten.

Bij het steken der sponningen en het aftrekken van pennen en gaten eener vergaring moet men doorgaans langs den gepaarden kant aanhouden.

(Geh. te Brugge en omstr.)

Aankapping, v. — Zie onder **Schild**.

Aanklad, o. gmv. — Zie **Afdak**.

Aanklampen, b. w, — Zie **Aaneenklampen**.

Aanlasschen, b. w. — Door middel van lasschen aan iets aanhechten; verbinden door eene der bewerkingen, die onder den naam van **lasschen** begrepen worden en naar gelang van den aard der voorwerpen verschillen.

Zie **Lasschen**.

Aanlijmen, b. w. — Met lijm vasthechten. — Fr. *Coller ensemble.* — Hgd. *Anleimen.*

Aanloop, o. — Overgangslid tusschen twee verschillende leden van een lijstwerk, gewoonlijk een koppellijstje, waarvan het profiel een kwartrond vertoont en dat als 't ware den **aanloop** of overgang van eene richting tot eene andere uitmaakt. — Fr. *Congé.* — Eng. *Conge.* — Hgd. *Anlauf, Ablauf.*
Ook **Afloop**.

Aanloop. — Houten of ijzeren blokje dat op den zijkant van een zwijn, bossing-, coulisse-, serpent-, of sponningschaaf is aangebracht, ten einde, door het hoog of laag plaatsen van dit blokje, de schaaf op eene willekeurige diepte te laten uitloopen. (Sch. 318 A.)
In West-Vl. **Bascul**.

Aannagelen, b. w. — Met nagels of spijkers vast maken. — Fr. *Clouer, Attacher avec des clous.* — Eng. *To nail.* — Hgd. *Annageln.*
In N.-Nederl. ook **Aanspijkeren**.
Te Kortrijk **Aanhameren**.

Aanpunten, b. w. — Eenen paal aanpunten : het uiteinde van eenen paal puntig afhakken. — De palen worden scherp aangepunt, alvorens zij in den grond worden gedreven. — Fr. *Affûter.* — Eng. *To sharpen.* — Hgd. *Shärfen.*

Aanschaven, b. w. — Twee stukken hout aan elkander voegen en met de schaaf aanhalen en dicht maken. (W.-Vl.)

Aanscherpen, b. w. — Van scherpe werktuigen, die bot of stomp geworden zijn, weder scherp maken. — Fr. *Aiguiser.* — Hgd. *Anschärfen.*

Aanschroeven, b. w. — Iets door te schroeven aan iets anders bevestigen, de schroef vaster draaien. — Fr. *Attacher, fixer avec une vis, visser.* — Eng. *To screw.* — Hgd. *Anschrauben.*

In W.-Vl. **Aanvijzen.**

Aanschuifblad, o. Zie **Insteekblad.**

Aanschuiver, m. — Zie **Insteekblad.**

Aanslag, m. — Het gedeelte van den stijl en van den dorpel, waartegen eene deur aanslaat en in den gesloten stand steunt. — Fr. *Battement.* — Eng. *Rabbet-ledge.* — Hgd. *Schlagleiste.*

In N.-Nederl. ook **aanslaglijst, slaglijst en naald,** in West-Vl. **makelaar.**

Wanneer de aanslag niet aan den deurstijl en

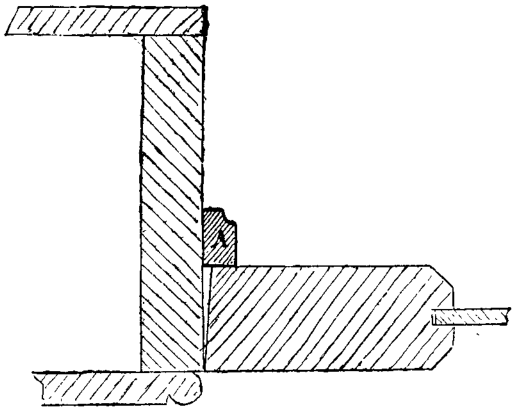

Sch. 2.

bovendorpel is geschaafd, maar een dun latje vormt, dat er boven is opgenageld, heet hij in West-Vl. **slaglat,** meest **slaglatje.** (Schets 2.) A.

— « Binnendeuren sluiten gewoonlijk in kozijnen, « in welker stijlen en bovendorpels, zij eenen aan- « slag van 1 à 2 duim bekomen. Bij dubbele deuren

« moeten de beide vleugels eenen aanslag op elkander « hebben. » (W. N. T.)

*** De aanslag, die boven op het houtwerk eener deur of venster is vastgemaakt, heet **opgelegde naald.** (Schets 3 A en B.)

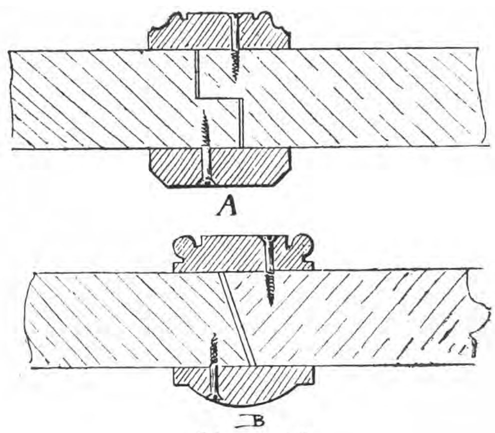

Sch. 3 A en B.

De aanslag die op de dikte der deur met houtschroeven is vastgezet en boven de opgelegde naald verkozen wordt, heet **tongnaald.** (Schets 4.)

Schets 5 stelt twee beweegbare tongnaalden voor, die in gesloten stand A der deuren, als eenvoudige deknaalden aan weerszijden op de deur vallen. In geopenden stand B en C dekken zij aan beide zijden de geheele opening der bekleeding, zooals dit bij B en C is voorgesteld. De knoop der scharnierbeweging moet hier blijkbaar in het hoekpunt geplaatst zijn. Deze aanslag heet **beweegbare tongnaald**, en kan enkel bij schuifdeuren aangebracht worden.

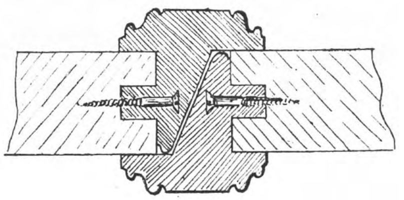
Sch. 4.

— Het verdikte deel van eenen haak, dat tegen het voorwerp wordt gehouden om er, langs het blad,

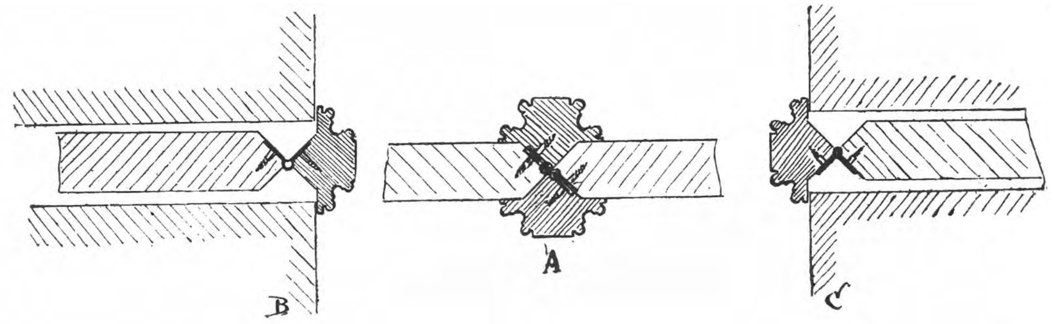

Sch. 5.

de gewenschte lijnen op af te teekenen. (Schets 380 *a.*) — Fr. *Epaulement.* — Eng. *Shoulder.* — Hgd. *Anschlag.*

Zie **Geleider.**

Aanslagbard, o. — Zie **Beslagberd.**

Aanslagbeitel, m. — « Soort van beitel zonder « hecht, aan de beide uiteinden naar den tegenover- « gestelden kant omgebogen, en wel zóó, dat de eene « snede in de richting der lengte van het gereed- « schap, de andere overdwars geplaatst is, dienende « tot het uitsteken van hout op plaatsen, die men « bij gebrek aan ruimte, met den gewonen beitel « niet kan bereiken. Aldus genoemd, omdat deze « soort van beitel hoofdzakelijk, bij het aanbrengen « van deuren, ramen, schuifbladen enz. gebezigd wordt, « ook **kruisbeitel** geheeten, omdat de beide sneden « te samen een kruis vormen. » (W. N. T.)

Aanslaglijst, v. — Zie **Aanslag.**

Aanslagsteen, m. — Steen in den grond bevestigd, waartegen eene poort of hek slaat en met

grendel sluit. — Fr. *Heurtoir.* — Eng. *Sill.* — Hgd. *Fallklobe.*

Dergelijke aanslag wordt nog al veel in hout gemaakt.

Aanslijpen, b. w. — Door slijpen de vereischte scherpte geven of hergeven, t. w. aan een geslepen werktuig, dat nog niet scherp of spits genoeg is of dat weder bot of stomp geworden is. — Fr. *Aiguiser.* - Eng. *To whet.* — Hgd. *Schleifen.*

Aansnede, Aansneê, v. — De voorsprong van den bovensten tand der zaag vóór den ondersten. — Fr. *Affût.*

Volgens W. N. T. : afstand tusschen de twee door den bovensten en ondersten zaagtand getrokken loodlijnen.

Aanspijkeren, b. w. — Zie **Aannagelen.**

Aanteenen, b. w. — Zie **Hielen.**

Aantimmeren, b. w. — « (**Aan**, in den zin van « **aanhechting.**) Door timmeren aan iets toevoegen, « t. w. een nieuw gedeelte aan het reeds bestaande.

« (**Aan,** in den zin van **Aanvulling.**) Iets nieuws « timmeren ter aanvulling van het bestaande of ter « vermeerdering van den voorraad.

« (**Aan,** in den zin van **voortgang.**) Spoed of « voortgang maken met timmeren. » (W. N. T.)

Aantrede, v. — « De breedte eener trede (in eene « trap) van af elke voorkanttrede (of neus) tot voor« kanttrede, of voorkantstootbord tot voorkantstoot« bord. » (Het Timmerwerk, blz. 278.)

In West-Vl. **Val.** (Schets 6 A) – Fr. *Giron.* – Eng. *Tread.* — Hgd. *Auftritt.*

*** De volle breedte eener trede (Sch. 6 B) wordt **tredebreedte** genaamd. Hgd. *Stufenbreite.*

*** Niet te verwarren met **trapbreedte.**

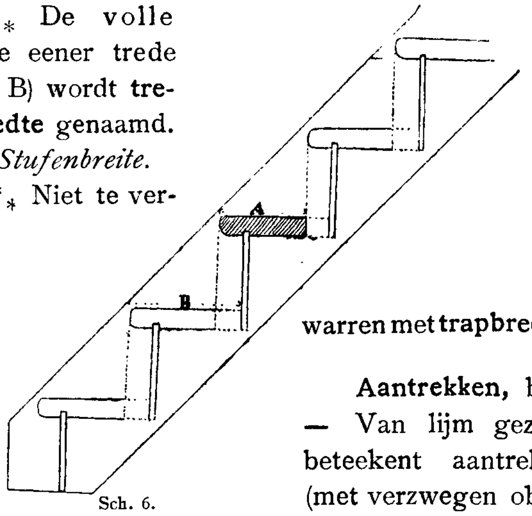

Sch. 6.

Aantrekken, b. w. — Van lijm gezegd, beteekent aantrekken (met verzwegen object) bepaaldelijk vasthouden (de deelen) stevig verbinden. Die lijm trekt niet aan. Fr. *Cette colle ne prend, ne tient pas.*

— Van nagels die, bij het aaneenslaan van twee planken, deze dicht tegeneen doen sluiten.

Die spijker trekt goed aan. Fr. *Ce clou prend bien.*

In West-Vl. wordt **aantrekken** nog in den volgenden zin gebruikt :

(Van een stuk hout : plank, lat, belegsel, enz. dat tegen een bestaande werk wordt genageld.) Dit stuk hout afteekenen met eenen passer, potlood enz. ten einde de onregelmatige afstanden te doen dichtsluiten.

Aanval, m. — Zie **Regenbord.**

Aanvijlen, b. w. — Door vijlen nader bewerken, voor zooveel het nog noodig is, om het voorwerp

geheel bruikbaar te maken. — Fr. *Rendre plus tranchant, plus pointu avec la lime, dégrossir, polir en limant.*

Aanvijzen, b. w. — Zie **Aanschroeven**.

Aanvoegen, b. w. — Aan iets anders, dat als hoofdzaak beschouwd wordt, voegen, zóó vasthechten dat alles sluit.

Dat stuk is niet goed aangevoegd, het sluit niet en laat reeds los.

Zie ook **Voegen.**

Aanvoegsel, o. — Hetgene aan iets gevoegd wordt. Het aanvoegsel van eene plank. — Fr. *Pièce ajoutée.*

Zie ook **Verleng.**

Aanwetten, b. w. — Door wetten scherp maken of verscherpen. — Fr. *Aiguiser.* — Eng. *To whet.* — Hgd. *Anwetzen.*

Ook **Aanscherpen.**

Te Kortrijk ook **Ruinen.**

Aanwijs, o. — Zie **Wegwijzer.**

Aanzagen, b. w. — Iets beginnen te zagen : de eerste snede met de zaag er in doen. — Fr. *Commencer à scier, entamer la scie.*

— Twee stukken hout aan elkander voegen en met de zaag aanhalen. (W.-Vl.)

Aanzetrasp, v. — « Eene rasp. die over de gansche « lengte bijna dezelfde breedte heeft, en waarvan « een der smalle zijden glad of onbehakt is, dienende « om op houten voorwerpen, rechthoekige aanzetsels « uit te raspen. » Hgd. *Ansatraspel.* (W. N. T.)

Aanzetsel, o. — Zie **Verleng.**

Aanzetstaal, o. — Soort van plompe stalen beitel, dienende om het schraapijzer snijdend te maken. Fr. *Affiloir.*

Men gebruikt hiertoe ook eenen eenvoudig gescherpte stalen beitel.

Aanzetstuk, o. — Zie **Verleng.**

Aanzetten, b. w. — De snede van een snijdend werktuig die nog niet scherp genoeg is, of een weinig bot is geworden, een weinig wetten of scherpen op den oliesteen. — Fr. *Repasser, Affiler.* — *To set, to edge.* — Hgd. *Abziehen, Scharf machen.*

Aar, Are, v. — Zie **Dorschvloer.**

Aardgebint, o. — Een kapgebint dat rust, niet op de muren, maar op dikke stijlen of standschoren die nevens den muur op den grond staan (Schets 7).

Het aardgebint vindt men meest in oude schuren, wier wanden of muren te krank zijn om het dak te dragen. (W.-Vl.)

Aarsgatblok, m. — Zie **Hakblok.**

Abeelenhout, o. — Fr. *Peuplier blanc.* — Eng. *White poplar.* — Hgd. *Albe-pappel.*

Hout dat nauw verwant is met het populierenhout, doch merkelijk gladder kan bewerkt worden. Het wordt meest gebruikt voor binnenbekleedingen en daar waar eene sierlijke en breede afmeting gewenscht is.

Het Timmerwerk, blz. 18, maakt onderscheid tusschen **witte populier-** en **abeelenhout** en merkt aan dat dit laatste nauw met het eerste verwant is.

— **Sneeuwabeel** : soort van witten populier (populus nivea). Fr. *Peuplier cotonneux*. (De Bo.)

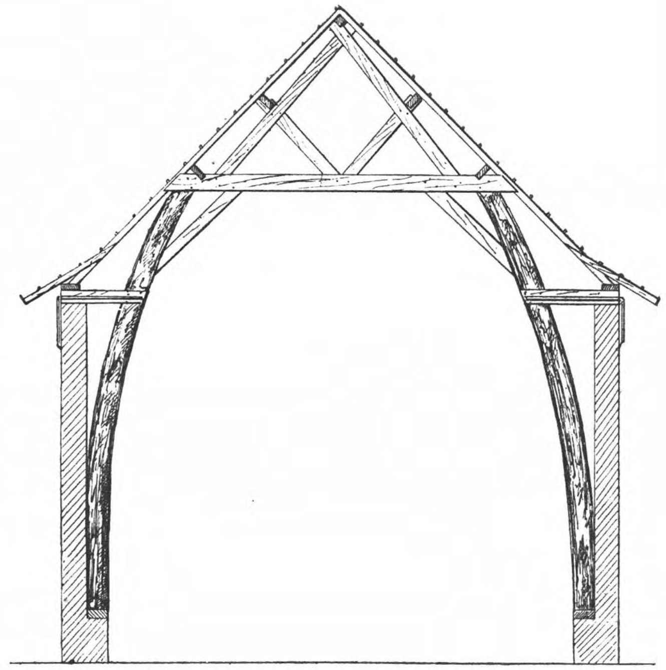

Sch. 7.

— **Blekkenboom** : soort van abeel met witten bast, anders ook **blekker**. (De Bo.)

— **Esp, Espeboom,** (populus tremula L). — Fr. *Peuplier tremble.* — Eng. *Aspen.* — Hgd. *Zitterpappel* : soort van **abeel**, ook **ratelpopulier** en **klaterpopulier** geheeten.

— **Ispel, Isper** : wilde abeel, taai van hout, waar men de binnenbetimmeringen van meubels mede maakt. (De Bo.)

— **Wettelaar** : abeelboom. Fr. *Peuplier blanc.*

In Brab. **Witteleer, Witteboom.** (Schm)

— **Vlaming** : witteboom, soort van populier, met witte schors en wit of roodachtig hout.

Zie ook **Populierenhout.**

Acaciahout, o. — De acacia (Robinia Pseudacacia L.) is een **kernhoutboom**.

Dit hout is zwaar, hard, elastiek, zeer taai, moeilijk te splijten en te bewerken en in alle omstandigheden van langen duur. De kleur van het spint is geelachtig wit, die van het kernhout geelbruin of geelgroen, somtijds ook gevlamd en gestreept. Het wordt niet door den worm aangetast en is om zijne eigenschappen voor verschillende doeleinden geschikt. Fr. *Bois d'acacia.* — Eng. *Acacia.* — Hgd. *Acacie, Schotendorn.*

Achterboom, m. — De waterpas geplaatste, om hare as beweegbare houten rol of cylinder, in het achtergedeelte van een weefgetouw, op welke zich de ketting of schering bevindt. — Fr. *Ensoupleau de derrière.* — Eng. *Warpbeam.* — Hgd. *Hinterbaum.* In N.-Nedl. ook **Kettingboom**, **Omlooper**, **Rolboom** en **Weversboom**.

In Haspegouw **Wendelboom**.

In W.-Vl. **Garenboom**, **Onderlooper** en **Toortelboom**.

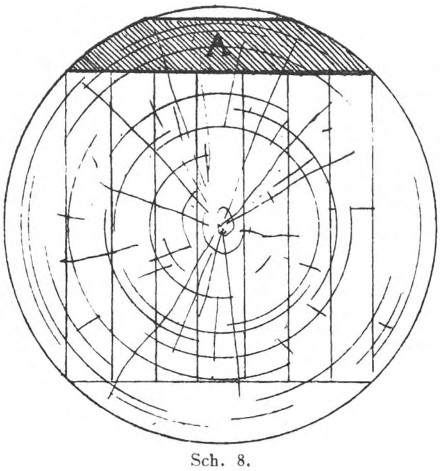

Sch. 8.

Achterdeel, v. uit **Deel** (plank) en het bijw. **Achter**.

Eene der beide uiterste delen of planken van een gezaagden boom, t. w. die volgen op de schaal. (Sch. 8 A.) — Fr. *Planche extérieure* (*d'un arbre scié*) *qui vient après la flache ou dosse.*

In N.-Nederl. ook **koppelstuk** en **ongekantrecht deel.**

*** Een boom levert twee achterdelen.

Achterhar, m. — Achterregel of onderregel eener schuurdeur. (N.-Nederl.)

Achterhout, o. — Zie **Voorhout.**

Achtersponde, v. — Zie **Sponde.**

Achterstang, v. — Zie **Bankschroef.**

Achtertang, v. — Zie **Bankschroef.**

Achtkant, o. — Soort van verstekhaak, waarvan de beide deelen, het dikkere of de zoogenaamde **aanslag,** en het dunnere of **blad,** een hoek van 67 $^1/_2$ graad vormen; dienende om aan de uiteinden van

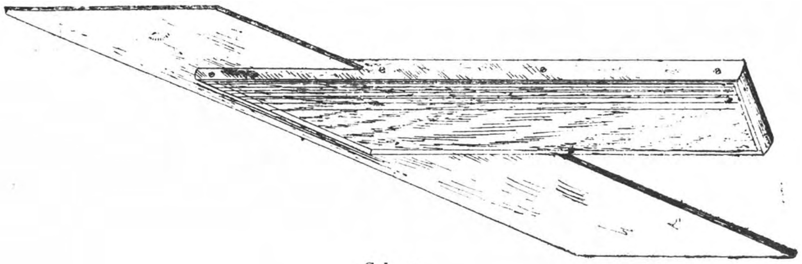

Sch. 9.

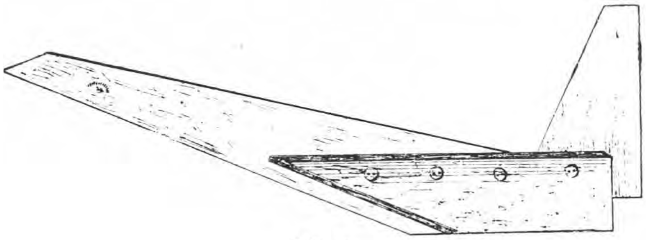

Sch. 10.

stukken hout, die tot een **achtkant** of **achthoek** moeten samengevoegd worden, de vereischte schuinte van 67 $^1/_2$ graad te geven. (Schetsen 9 en 10.) — Fr. *Equerre d'onglet.* — Eng. *Mitre-square.*

Achtkant, Achtkante, m. — Zie **Populierenhout**.

Ader, v. — Bochtige of kronkelende streep in hout, in loop en gedaante op eene **ader** gelijkende. — Fr. *Veine*. — Eng. *Vein*. — Hgd. *Ader*.

De Bo schrijft **Rondse, ronse**, (meest gezegd van de aders in wortelhout). — Fr. *Ronce*.

Aderhout, o. — Hout dat met den draad mede, d. i. in eene aan de aderen of vezels evenwijde richting, is doorgesneden; meer gewoonlijk **draadsch hout** geheeten. — Fr. *Bois de fil*. — Hgd. *Aderholz*.

Ook **Vlak** of **glad** hout.

Afbatten, b. w. — Afstuiken, met den voorlooper afschaven. (Geh. te Brugge.)

Afbeitelen, b. w. — Iets door beitelen, door middel van een voorwerp, waarvan het een deel uitmaakt, scheiden, afhouwen, afsteken. — Fr. *Oter avec le ciseau*.

Afberdelen, b. w. — Zie **Omtimmeren**.

Afbiljoenen, b. w. — Een balk, rib, paal enz. in de lengte van de scherpe hoeken of kanten ontdoen, door die schuins of rond af te schaven. In W.-Vl. **beloenen**.

Afknotten is synoniem met **afbiljoenen**.

Beide beteekenen het wegnemen van scherpe kanten, doch met dit onderscheid, dat het **afbiljoenen** in de lengte **met** den draad van het hout, het **afknotten** daarentegen in de dwarste, **tegen** den draad geschiedt. - Fr. *Chanfreindre, Chanfreiner*. — Eng. *To chamfer*. — Hgd. *Abschärfen*.

Afdak, o, — Afhellend dak, tegen een muur of

gebouw aangebracht boven eene opene ruimte, om die voor den regen te beschutten. — Fr. *Appentis.*

In N.-Nederl. ook **Lessenaarsdak** en **schutdak.**

In W.-Vl. **Aanklad, aangetrek, leuke, onderlat, pardak, pardas, perdak, pordas.**

Bij Schm. **Aangetrek, aanhang, afhang, afhangsel, gelent, gelint** en **schob.**

*** Een afdak vóór koffiehuizen, villas, winkels enz. heet in 't Fr. *Marquise.* — Eng. *Penthouse.* — Hgd. *Schirmdach.*

Afdisselen, b. w. — Met eenen dissel afhakken. — Fr. *Couper avec une herminette.*

Afdoppen, b. w. — Van eene vergaring, die met treknagels moet opgesloten worden, de in het gat geboorde gaten met het afschrijfpunt op de pen afteekenen. (Geh. te Brugge.)

Afgewet, v. d. — De beitel is afgewet, wanneer hij reeds zoodanig op den wetsteen is gescherpt geweest, dat hij noodzakelijk op den slijpsteen moet herslepen worden.

Afhalen, b. w. — Met de schaaf of ander alaam verminderen. Eene plank afhalen d. i. verdunnen of versmallen. (W.-Vl.) — Fr. *Amaincir, Amenuiser, Etrécir.* — Eng. *To make thin, slender or smaller.* — Hgd. *Verdünnen, Schmäler machen.*

Afhalen, o. w, — Wordt gezegd bij het slijpen van een werktuig op den slijpsteen. Is de slijpsteen van zachte hoedanigheid, zoodat hij gauw eene scherpe snede aan het werktuig geeft, dan zegt men : hij haalt goed af. In tegenovergestelden zin : hij haalt slecht af. (Geh. te Brugge.)

Afhang, m. — Bouw ter verbreeding van eenen anderen, derwijze toegevoegd dat zijn dak eene voortzetting is van het eerste.

Dit dak komt dan ook laag bij den grond.

— Ook een kleinere bouw tegen eenen grooteren. Zie ook **Afdak.**

Afhangen, b. w. — Zie **Hangen**.

Afhangzaag, v. — Zie **Draaizaag**.

Afheinen, b. w. — Met eene heining afzonderen, afsluiten. In W.-Vl. **afmaken**. — Fr. *Entourer d'une clôture.*

Afkanten, b. w. — (Van kantige voorwerpen.) Ze van de scherpe kanten of hoeken ontdoen, door die schuins of rond af te hakken of af te schaven.

Balken, palen, ribben enz. afkanten.

Syn. Van hout gezegd, is **afkanten** de algemeene benaming voor het wegnemen der scherpe kanten en omvat dus zoowel het **afbiljoenen** en het **afknotten**, die beide eene bijzondere soort van bewerking te kennen geven. — Fr. *Délarder.* — Eng. *To chamfer.* Hgd. *Abkanten.*

Afl. **afkanting**.

Afknijpen, b. w. — Door knijpen wegnemen, afzonderen, uithalen. De punt van eenen spijker met de nijptang afknijpen. — Fr. *Emporter la pointe d'un clou avec les tenailles.*

Ook **Afnijpen**. In W.-Vl. **afknippen en afpinsen**.

Afknikken, b. w. — Met de schaaf het einde van een stuk hout te veel afschaven, zoodanig dat de sponning, de lijst, de groef enz. **op het einde** van dit stuk hout geschaafd, dieper is dan **in het midden**.

(Geh. te Brugge.)

*** Het afknikken moet zooveel mogelijk vermeden worden.

Lijsten (aan eene vergaring) die afgeknikt zijn, kunnen veel **verwassen**. (Zie dit woord.)

(Niet te verwarren met **loopen.**)

Afknotten, b. w. — (Van langwerpige stukken hout.) Deze aan een der uiteinden van de scherpe hoeken ontdoen, door die schuins of rond af te schaven of te steken.

In de dwarste afkanten, afstompen.

Vergel. **afbiljoenen** en **afkanten.**

Afkorten, b. w. — Zie **Korten.**

Afkronen, b. w. — Eene paal, die ingeheid moet worden, van de kroon of kruin ontdoen; het boveneinde (den kop) zoodanig afwerken en aan de kanten afschuinen, dat de paal geschikt is om ingeheid te worden.

Aflatten, b. w. — De oude pannelatten van een dak afslaan, om er nieuwe op te leggen. — Fr. *Délatter.* (Zie **Herlatten.**)

Aflatten, o. w. — Ten einde latten, gedaan maken met latten. — Fr. *Achever de latter.*

Afleggen, b. w. — Om een kapgebint nauwkeurig af te werken moet men eerst en vooral op den plattegrond de juiste afmetingen : (dikte der muren, breedte der dakgoot, hoogte van het verdiep, wijdte van het gebouw enz.) aanteekenen. Op dezen plattegrond moet men dan met het hout, waaruit het gebint en de kap zullen bestaan, de bewerkingen verrichten, van noode om aan het dakgeraamte den vorm te

geven, op den plattegrond afgeteekend. Dit heet men **afleggen**, **uitleggen**. (Geh. te Brugge.)

Een gebint, eene kap afleggen.

Aflijmen, b. w. — Voorwerpen, die gelijmd moeten worden, zooveel lijmen als noodig is; gedaan maken met lijmen. — Fr. *Coller tout, Achever de coller.*

Aflijnen, b. w. — Zie **Smetten**.

Aflooden, b. w. — Zie **Looden**.

Afloop, m. — Zie **Aanloop**.

Afloopen, b. w. — Zie **Loopen**.

Afmaaksel, o, — Zie **Omheining**.

Afmaken, b. w. — Zie **Afheinen**.

Afmijteren, o. w. — Zie **Afmolmen**.

Afmolmen, o. w. (Sprekende van hout.) — Tot molm overgaan en afvallen. — *Se vermouler, devenir vermoulu.*

In W.-Vl. **Afmijteren**.

Afnagelen, b. w. — Het nagelen ten einde brengen, alles afdoen wat er te nagelen is. — Fr. *Achever de clouer, clouer tout.*

Afnijpen, b. w. — Zie **Afknijpen**.

Afnoeschen, b. w. — Zie **Afschuinen**.

Afpassen, b. w. — Zie **Waterpassen**.

Afpinsen, b. w. — Zie **Afknijpen**.

Afplinten, b. w. — Geheel van plinten voorzien.

Afraspen, b. w. — Oneffenheden van hout afraspen : ze door raspen wegnemen, met eene rasp wegschrapen.

Een stuk hout, dat met den beitel bewerkt is, afraspen en opzoeten = het van de oppervlakte of van de buitenste deelen ontdoen. — Fr. *Oter, emporter avec une râpe, ou en râpant, unir avec la râpe.* — Hgd. *Abraspeln.*

Afrasteren, b. w. — (Van eene opene ruimte.) Ze door het zetten van een rasterwerk van de belendende ruimte afscheiden. – Fr. *Séparer par un grillage, enfermer d'une grille.*

Afrastering, v. gmv. — De daad van **Afrasteren**, het afrasteren; het afsluiten eener ruimte door middel van rasterwerk. — Het rasterwerk. — Fr. *Action de séparer par un grillage, grillage.*

Afroefelen, b. w. — Zie **Afroffelen**.

Afroffelen, b. w — Ruwe stukken hout, als planken, ribben enz. ontdoen van de ruigste oneffenheden en vezels, die zich op de oppervlakte bevinden, door die met de roffelschaaf weg te nemen. Met den roffel afschaven, om dan glad te schaven met de kortschaaf of den strijkblok. – Fr. *Enlever en rabotant.* — Hgd. *Abhobeln.*

In W.-Vl. **Afroefelen**.

Afronden, b. w. — Voorwerpen met scherpe kanten, hoeken of andere oneffenheden geheel of gedeeltelijk rondmaken, door het wegnemen van hetgeen hoekig of oneffen is. – Fr. *Arrondir.* — Eng. *To round.* — Hgd. *Abrunden.*

Hoeken afronden. — Fr. *Adoucir des angles.*

Afschaafsel, o. — Zie **Schaafkrullen**.

Afschaafsel, o. — De kleine stofdeeltjes, die door het schaven van de buitenste oppervlakte zijn afgescheiden.

Te Brugge **Mul**.

Afschalen, b. w. — De schaal of korst afzagen of afschaven langs twee of vier kanten.

Een balk afschalen. — Fr. *Equarrir une poutre.* — Eng. *To square a beam.* — Hgd. *Ein balken abvieren, fäumen.*

In W.-Vl. **Beschalen**.

Afschaven, b. w. — 1° Het door schaven wegnemen van het buitenste van stukken hout, van voorwerpen daaruit vervaardigd, ofwel van hetgene zich op hunne oppervlakte bevindt.

2° In den zin van ontdoening : afschaven van de ruw- en oneffenheden, die zich op de oppervlakte bevinden van stukken hout.

3° In den zin van ten einde toe, namelijk van voorwerpen die geschaafd moeten worden : ze met de schaaf afwerken.

4° Gedaan maken met schaven. — Fr. *Raboter, enlever en rabotant, achever de raboter.* — Eng. *To plane.* — Hgd. *Abhobeln.*

Glad afschaven. — Fr. *Parer.* — Hgd. *Glatt hobeln.*

Het scheefhoekige, hobbelige afschaven. — Fr. *Dégauchir.* — Eng. *To straighten.* — Hgd. *Behobeln.*

Dunner afschaven. — Fr. *Amenuiser, amaincir.* — Eng. *To make thin or slender.* — Hgd. *Verdünnen.*

Den kant eener plank schuinsch afschaven. — Fr. *Délarder une planche.* — Eng. *To chamfer a board.* — Hgd. *Ein brett abschärfen.*

Afl. **Afschaving**.

Afschraapsel, o. — Zie **Schraapsel**.

Afschrapen, b. w. — Zie **Schrapen**.

Afschrepen, b. w. — Zie **Schrapen**.

Afschrijfpunt, o. — Een stalen punt of spits, soms in een houten hecht gevat, waarmede men op houten voorwerpen de bewerkingslijnen afschrijft of trekt, die de afmetingen, het beloop enz. van een werkstuk aanwijzen. (Schets 11.) — Fr. *Traceret, traçoir.* — Hgd. *Abreiszer, borreiszer.*

In N.-Nederl. ook **Brosje**, **els** en **traceerijzer**, te Brugge **schrijfpoont**.

Sch. 11.

Afschrijven, b. w. — (Van de lijnen, waarmede men de afmetingen, het beloop enz. der onderdeelen van een werkstuk aangeeft.) Ze met een potlood, met eene metalen stift enz. op bouw- of grondstoffen trekken, aanteekenen, afbakenen, inzonderheid ter aanwijzing welke deelen moeten weggenomen worden om de vereischte vormen te verkrijgen. — Fr. *Marquer, tracer.* — Eng. *To marcq.* — Hgd. *Abzeichnen.*

In N.-Nederl. ook **afteekenen**, bij De Bo ook **schrijven**.

*** **Pennen** en **gaten** afschrijven, d. i. de plaats aanteekenen waar deze moeten gemaakt worden.

Afschrijving, o. — Het afschrijven of trekken van bewerkingslijnen op een werkstuk. — Fr. *Tracement.* — Eng. *Drawing, draught.* — Hgd. *Abschreibung.* Scheefhoekige stukken hout vereischen eene

afschrijving en beproeving door middel van den zweihaak (Kuyper, Technol. I, 829).

Hierbij worden de stootvlakken, na afschrijving, met de zaag bewerkt. (I, 796.)

Afschroeven, b. w. — (Van een voorwerp, dat aan een ander met een of meer schroeven bevestigd is, er aan vastgeschroefd is.) Het daarvan scheiden, afnemen, door de schroeven los te draaien, of door het los te schroeven. Fr. *Dévisser, ôter en vissant.* — Eng. *To unscrew.* — Hgd. *Aufschrauben.*

In W.-Vl. **Afvijzen.**

Afschuinen, b. w. — (Van verschillende voorwerpen, inzond. van stukken hout.) Ze aan de kanten of aan het uiteinde schuins of schuiner doen afloopen door iets van de dikte in schuinsche richting weg te steken of weg te nemen, ze schuins af- of bijwerken. — Fr. *Chanfreiner, chanfreindre, couper ou délarder en biseau.* — Eng. *To chamfer, to rabbet.* — Hgd. *Abschärfen, abschrägen.*

In W.-Vl. **Afschuinschen, afnoeschen, beloenen.**

Afschuining, v. — De daad van afschuinen, het schuinsch af- of bijwerken van stukken hout, de schuinsche richting van de kanten of het uiteinde van een voorwerp dat men afgeschuind heeft, de schuinsche lijn of vorm door het afschuinen ontstaan, dat gedeelte van een voorwerp waar het afgeschuind is, de schuinsch bewerkte kant. — Fr. *Chanfrein, biseau.* — Eng. *Chamfer, basil.* — Hgd. *Afgestoszene kante.*

In W.-Vl. **Beloen, biljoen, sefrein, sofrein.**

In N.-Nederl. ook **Vellingkant.**

Afschurpeling, m. — Zie **Schaal.**

Te Brugge is een **afschurpeling**, een latje, schrootje, dat men van eene plank of van een ander stuk hout zaagt.

Afschurpen, b. w. — Met de schurpzaag afzagen, den kant van een stuk hout afschurpen. (W.-Vl.)

Afschutsel, o. — Schut of beschot, schutting, heining, een planken afschutsel. — Fr. *Cloison, cloisonnage.* — Eng. *Partition of boards.* Hgd. *Scheide-wand, verschlag.*

Afschutten, b. w. — (Van eene ruimte.) Ze van de belendende ruimte afscheiden of afzonderen door het aanbrengen van een schut of beschot, eene schutting of heining, of soortgelijke afsluiting, die veelal tijdelijk gesteld, gemakkelijk weder weggenomen kan worden. — Fr. *Séparer par une cloison, cloisonner.* — Hgd. *Unterschlagen, verschlagen.*

Afschutting, v. — De daad van afschutten, in de verschillende opvattingen van het woord; het afsluiten van eene ruimte door middel eener schutting enz. — Fr. *Action de cloisonner.* — Eng. *partition-work.*

— Elke afsluiting, hetzij beschotwerk of hek van hout, waardoor eene bepaalde ruimte van de overige ruimte wordt afgescheiden. — Fr. *Cloison, cloisonnage.*

Afslaan, b. w. — De scherpe kanten van een balk afslaan, — Fr. *Délarder, chanfreiner une poutre.* — Eng. *To chamfer a beam.* — Hgd. *Die schärfen kanten an einem balken abschlagen.*

Het afslaan der scherpe kanten. — Fr. *Délardement.* — Eng. *Chamfering.* — Hgd. *Abschlagen der scharfen kanten.*

Zie **Omtimmeren.**

Afslechten, b. w. — Een balk afslechten : hem glad behouwen, om hem recht vierkant te maken. — Fr. *Laver.* — Eng. *To wash.* — Hgd. *Glatt behauen.*

Afslijpen, b. w. — Door slijpen wegnemen, het roest van iets afslijpen. — Fr. *Emoudre, enlever ou ôter en aiguisant.* — Eng. *To grind.* — Hgd. *Schleifen, schärfen.*

Afsluiten, b. w. — Door sluiten afscheiden, een afschutsel maken. — Fr. *Séparer par une clôture.*
Afl. **Afsluiting.**

Afsmallen, b. w. — Iets smaller maken, door er in de breedte wat van af te nemen, eene plank afsmallen. — Fr. *Etrécir, rétrécir.* — Eng. *To make narrow.* — Hgd. *Schmäler machen.*
Afl. **Afsmalling.** — Fr. *Etrécissement.* — Eng. *Narrowing.*

Afsnippen, b. w. — Afsnipperen, bij kleine stukjes afsnijden met een beitel, trekmes enz.
Het uiteinde van eenen houten regel schuins afsnippen. (W.-Vl.)

Afsnuiten. b. w. — (Van een stuk hout, dat schuins in een ander moet ingelaten worden.) Het van den snuit ontdoen, den uitersten scherpen hoek er afsnijden, ten einde de inlating onder een rechten hoek of in de straallijn van een rond voorwerp te doen plaats hebben, als b. v. bij de verbinding van karbeels met kapstijlen, kap- of hanebalken enz.; bij het kruiselings lippen van balken; bij de wellen van trappen en in 't algemeen overal, waar inwendige uitsnijding moet vermeden worden. — Fr. *Moucher.*

De wellen van eene wenteltrap moeten bij de inlating in de spil afgesnuit worden.

Afsnuiting, v. — De daad van afsnuiten, het algemeene vlak. Bij de verbinding van karbeels met kapstijlen heeft afsnuiting plaats. Die afsnuiting is niet zuiver, zij moet nog wat bijgesnuit worden.

Afstakijtsen, b. w. - Met een stakijt afsluiten. Eenen hof, een plein afstakijtsen. (W.-Vl.)

Afsteken, b. w. — De ruwe kanten van een stuk hout met eenen beitel afsteken. – Fr. *Amenuiser, amaigrir.*

Afstuiken, b. w. -- Zie **Afbatten**.

Afteekenen, b. w. — Zie **Afschrijven**.

Aftimmeren, b. w. — Het timmeren ten einde brengen. Alles timmeren wat er te timmeren is. — Fr. *Achever ou finir la charpente.*

Aftrekken, b. w. — Wordt meest gezegd, wanneer men met een kruishout de bepaalde lijnen op een te bewerken voorwerp afteekent.

De pennen en gaten van eene vergaring aftrekken. Het hout van dikte, van breedte aftrekken. – Fr. *Trusquiner.* (Geh. te Brugge.)

Afval, m. – Kleine stukken hout, krullen, schilfers, spaanders enz. die bij het werken met de zaag, de schaaf of den beitel, afvallen en onbruikbaar zijn om verder bij den arbeid te dienen. — Fr. *Débris.* — Eng. *Remains.*

Afvijlen, b. w. — Door vijlen wegnemen, kleiner maken. — Fr. *Oter ou enlever par la lime, dégrossir avec la lime.*

Afvijlsel, o. — Wat onder het vijlen afgevallen is. Ook **Vijlstof** en **Vijlsel** geheeten. - Fr. *Limaille.* — Eng. *Filings*, *file-dust.* — Hgd. *Feilicht, feilstaub, feilspäne.*

Afvijzen, b. w. — Zie **Afschroeven**.

Afvlakken, b. w. — (Van voorwerpen met ronde of oneffene oppervlakten.) Ze vlak effen maken door het wegnemen van de ronding of van de oneffenheden der oppervlakte. — Fr. *Aplatir.* — Hgd. *Abflachen.* — Eng. *To flatten, to make flat*, *to flat.*

Afvloeren, b. w. — Het vloeren ten einde brengen, alles vloeren wat er te vloeren is. — Fr. *Achever de planchéier.*

Afzaat, m. — Het schuinsche, hellende bovenvlak van eene horizontale lijst.

In W.-Vl. **Schoot.** (scherpl. oo.)

De afzaten van de onderdorpels der vensters.

Bij lijstwerk in den Gothischen stijl zijn de afzaten bijzonder sterk.

Samenst. **Afzaatswijze** : met hellend bovenvlak.

Afzagen, b. w. — Met de zaag wegnemen of afscheiden. — Fr. *Couper avec la scie, ôter ou séparer en sciant.* — Eng. *To saw off.* — Hgd. *Absägen.*

Schuinsch afzagen. — Fr. *Chanfreiner.* · Eng. *To chamfer.* — Hgd. *Abschärfen.*

Afzetplank, v. — Een plankje, waarop timmerlieden de bewerkingslijnen **afzetten**, d. i. afschrijven, trekken, die de afmetingen, het beloop enz. van een werkstuk aanwijzen. — Fr. *Tablette d'équerrage.*

Afzetten, b. w. — De lijnen, die de afmetingen, het beloop enz. der onderdeelen van een werkstuk

aanwijzen, met een potlood, met eene metalen stift enz. op bouw- of grondstoffen trekken, aanteekenen, afbakenen.

Het kozijn van een schuifraam afzetten, d. i. het beloop er van afteekenen.

Vergel. **Afschrijven**.

Afzetzaag, v. — Zie **Draaizaag**.

Agger, m. — Zie **Avegaar**.

Alaam, o. — Verzameling van al de werktuigen, het gereedschap van den timmerman.

In W.-Vl. ook **Alm** en **alme**. — Fr. *Outillage*. — Eng. *Tools*. — Hgd. *Werkzeuge*.

Alaambak, m. — Zie **Alaamzak**.

Alaamzak, m. — Zak, meest uit een stuk tapijt verveerdigd, die de timmerman gebruikt om zijn **alâam** in te bergen, wanneer hij gaat werken buiten den werkwinkel. — Fr. *Sac à outils*.

In Antwerpen gebruikt men geenen **alaamzak**. Hij wordt er vervangen door eenen langwerpigen houten **bak**, dien men op den schouder draagt. Die bak heet **alaambak**.

Alkoof, v. — Bed, dat in eene soort van ingemaakte kas of opening, in eene kamer staat. — Fr. *Alcove*. — Eng. *Alcove, recess*. — Hgd. *Alkov*.

Bij De Bo **Ankove**.

Alm, Alme, o. — Zie **Alaam**.

Altaar, o. — Kleine verhevenheid in hout, bestemd om op te offeren of te bidden. — Fr. *Autel*. — Eng. *Altar*. — Hgd. *Altar*.

Ook **Autaar** en **Outer**.

Altaarlessenaar, m. — Zie **Lessenaar**.

Ambachtshuis, o. — Vergaderingshuis van de timmerlieden in vorige eeuwen. Te Gent : neringhuis. — Fr. *Maison des charpentiers.*

Het ambachtshuis der timmerlieden te Brugge, was gelegen in de Steenstraat, waar heden de huizen staan geteekend sectie D, nrs 1, 2, 3. De ingang hunner vergaderkamer was langs de Pierkepakstraat. Deze vergadering diende, tot in het jaar 1683, tot hervormden tempel, voor het Hollandsch garnizoen.

(*De Ambachten en Neringen van Brugge*, door J. Gailliard, 2de deel, blz. 73.)

Amerikaanschen deel. — Zie **Amerikaansch grenenhout.**

Amerikaansch grenenhout. (Pinus rigida). — Dit hout, in de laatste jaren uit Amerika aangevoerd, komt van de harsrijkste pijnboomen. Het is zeer vettig, minder taai dan het Europeesche, maar trekt en scheurt ook minder. Het heeft eene groote duurzaamheid en kan in groote afmetingen geleverd worden. Men gebruikt het vooral ook met voorliefde bij paneelzolderingen en andere werken, die geölied of vernist moeten worden of waar het, tusschen ander grenen- of vurenhout geplaatst, om zijne donkere kleur eene gewenschte afwisseling, in toon kan aanbrengen.

Buitendien voert men uit Amerika ook nog andere grenen houtsoorten aan, die lichter van kleur en minder deugdzaam zijn.

(*Het Timmerwerk*, blz. 15.)

Dit hout staat meest bekend onder den naam van **Pitch-pine** en **Amerikaanschen deel.** — Fr. *Pichpin.* — Eng. *Pitch-pine.*

Amerikaansche schaaf, v. — Om zeer zuiver te kunnen werken, hebben sommige blokschaven, in plaats van geheel uit hout te bestaan, een opgeschroefd ijzeren ondervlak. De schetsen 12 tot 14 geven schetsen van Bailey's ijzeren patent-schaven, vooral geschikt voor het afwerken van kopshout. Die van sch. 12 is zonder, de beide overige zijn met handvat. — Fr. *Rabot Bailey.* — Hgd. *Amerikanischer Hobel.*

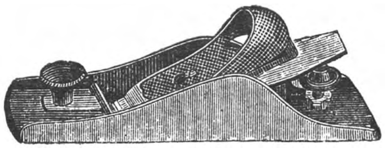
Sch. 12.

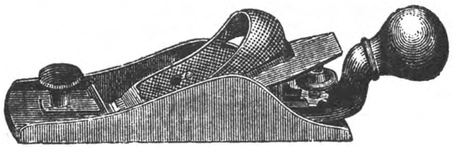
Sch. 13.

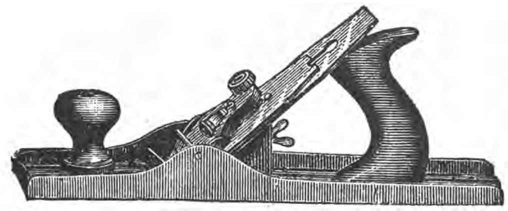
Sch. 14

Amerikaansch verstekschaaftuig, o. — Tuig, dienende om ramen of omlijstingen, op welke wijze ook in 't verstek samengesteld, volkomen zuiver te schaven.

Schets 15 verbeeldt eigenlijk geen verstek-

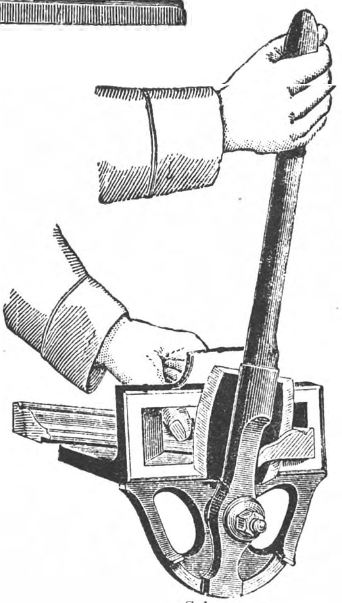
Sch. 15.

schaaftuig, doch wordt tegenwoordig veel als dusdanig gebruikt. Dit tuig schaaft niet, maar het snijdt de verstekken zoo glad, zoo juist en zoo zuiver, dat het verder opzuiveren overbodig is. Bovengemeld gereedschap kan lijsten bevatten tot op 51 millim. breedte, en geeft aan de lijst het verstek dat men begeert. — Fr. *Machine à trancher les onglets.* – Eng. *Cutter machine.* — Hgd. *Maschine zum durchschneiden von Leisten, Rahmen.*

Amerikaansche verstelbare verstekzaag, v. — Zaag die in eene versteklade is vastgemaakt, en langs vierkante stangen geleidende, het hout in vier, zes,

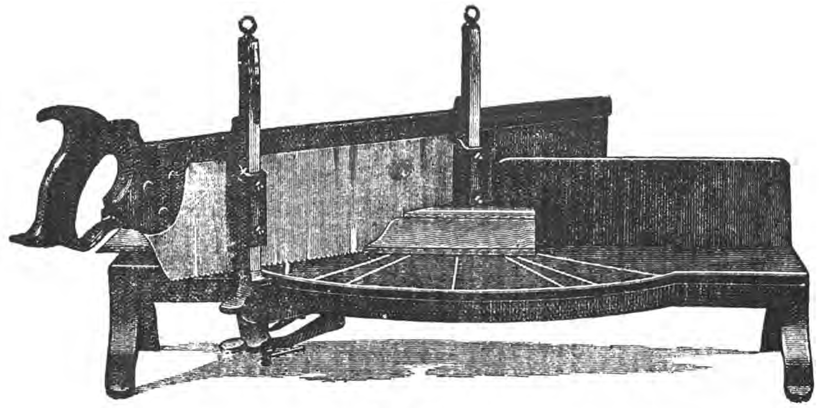

Sch. 16.

acht en vier en twintig hoeken afsnijdt en wel zoo zuiver en fijn, dat er bij het samenstellen geen verder schaven noodig is. (Schets 16.) — Fr. *Boîte à onglets Américaine avec scie.*

Ang, v. — Zie **Pen**.

Angelet, Anglet, o. — Zie **Verstek**.

Angeletzwee, v. — Zie **Verstekhaak**.

Angereel, m. — Zie **Blokbalie**.

Anggat, o. — Zie **Gat**.

Anker, m. — IJzeren houvast in steenen muren. — Fr. *Ancre*. — Eng. *Anchor, Brace*. — Hgd. *Anker*.

De ankers worden aan de einden der balken aangebracht en dienen om de muren tegen uitwijken te behoeden. Daarom worden zij ook wel **muurankers** genaamd.

Deze zijn van gesmeed ijzer en bestaan uit eene **veer** *a* Fr. *Tirant* en een **sleutel** of **schieter** *b* Fr. *Bourdon* of *clef d'ancre*. (Schets 17.)

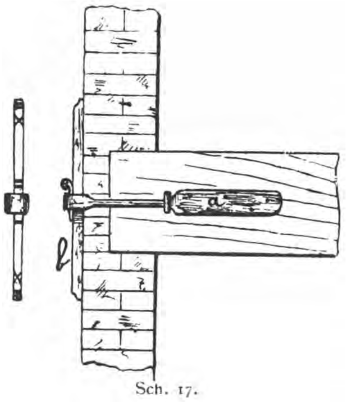

Sch. 17.

Men heeft **gewone, blinde, wervel-** en **strijkankers**.

Een **gewoon** of **ziend** anker is dit, waarvan de schieter tegen het buitenvlak van den muur, dus in 't zicht komt,

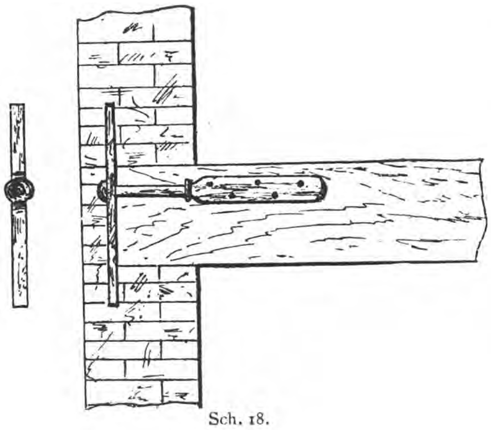

Sch. 18.

(Sch. 17.) in tegenstelling met het **blinde anker**, (in W.-Vl. **verdronken anker**) waarvan de schieter geheel wordt ingemetseld. (Schets 18.)

Het **wervelanker** is een anker, waarvan de schieter kan rondgedraaid worden als een wervel.

Strijkankers (Schets 19.) dienen om muren te ankeren, welke evenwijdig met de balken loopen.

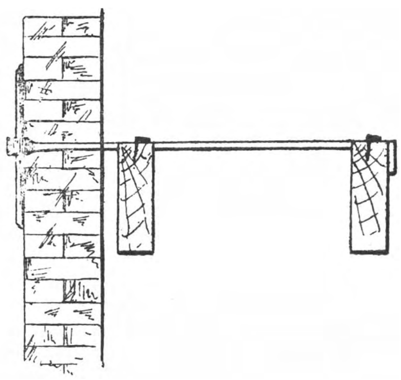

Sch. 19.

Ankeren, b. w. — Met ankers vastmaken.

In N.-Nederl. ook **verankeren**. — Fr. *Ancrer, Affermir par des ancres.* — Hgd. *Ankern, Verankern, mit Ankern befestigen.* — Eng. *To grapple.*

Het ankeren der balken heeft ten doel, deze, met het muurwerk, waarop zij rusten, vast te verbinden, waardoor zij als trekstangen zullen werken.

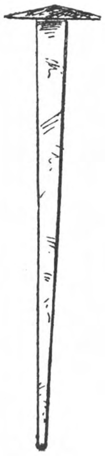

Sch. 20.

Ankering, v. — Het geankerde. — De daad van **ankeren**. — Fr. *Ancrage.* — Eng. *Anchoring, Cramping.* — Hgd. *Die verankerung.*

Ankernagel, m. — Zware gesmede nagel met platronden kop, om de ankerveer aan den balk vast te nagelen. Te Brugge ook **scheenagel**. (Schets 20.) — Fr. *Clou d'ancre.* — Eng. *Brace-nail.* — Hgd. *Ankernägel.*

Ankove, v. — Zie **Alkoof**.

Antilië, v. — Zie **Kalf**.

Appel, m. — Ronde knop of kruk van een deurslot. · Fr. *Crosse.*

Schets 21 verbeeldt een **Krukappel** of **dubbele appel**.

Sch. 21.

Appelarenhout, o. — Zie **Appelboomenhout.**

Appelboomenhout, o. — Kernhoutboom met bruin gewaterd kernhout en breed, helrood spint. Het heeft veel overeenkomst met pereboomenhout, hoewel het harder, minder fijn en van minder waarde is, en wordt tot soortgelijke doeleinden gebruikt. Het hout van de wilde appel- en pereboomen is beter en lichter van kleur dan dat van de gekweekte soorten. — Fr. *Bois de pommier, pommier.* — Eng. *Apple-tree.* — Hgd. *Birnbaum-Holz.*

In N.-Nederl. ook **Appelboomhout**

In Vlaanderen **Appelarenhout**, **Appelaren.**

Appelboor, o. — Zie **Centerboor.**

Arhamer, m. — Zie **Boothamer.**

Arm, m. — Zie onder **Span** en **Zwengel.**

— Lang hout, dat, weg en weder draaiende, eene dubbele poort toehoudt. — Fr. *Le fléau d'une porte-cochère.* — Eng. *Bar to fasten folding gates behind.* — Hgd. *Riegel, Sperrbaum an einem Thorwege.*

« **Arm** » **strijken** of **schaven.** — Wordt gezeid van eene deur, wanneer men ze langs de diktezijde schuins schaaft, om ze bij het toeslaan gemakkelijk in de sponning te sluiten. (N.-Nederl.)

Asteling, m. — Zie **Borst.**

Asterval, m. (mv. -vals en -vallen.) — Eene ronde lijst of bies met een plat kantje onderaan. (W.-Vl.) — Fr. *Astragale.* — Eng. *Astragal.* — Hgd. *Stäbchen, reifchen.*

Autaar, m. — Zie **Altaar**

Avegaar, m. — Groote schroef- of lepelvormige boor om groote gaten te boren. — Fr. *Tarière.* — Eng. *Auger-bit.* — Hgd. *Stangenbohrer.*.

In N.-Nederl. ook **Kruk-** en **Zwikboor.**

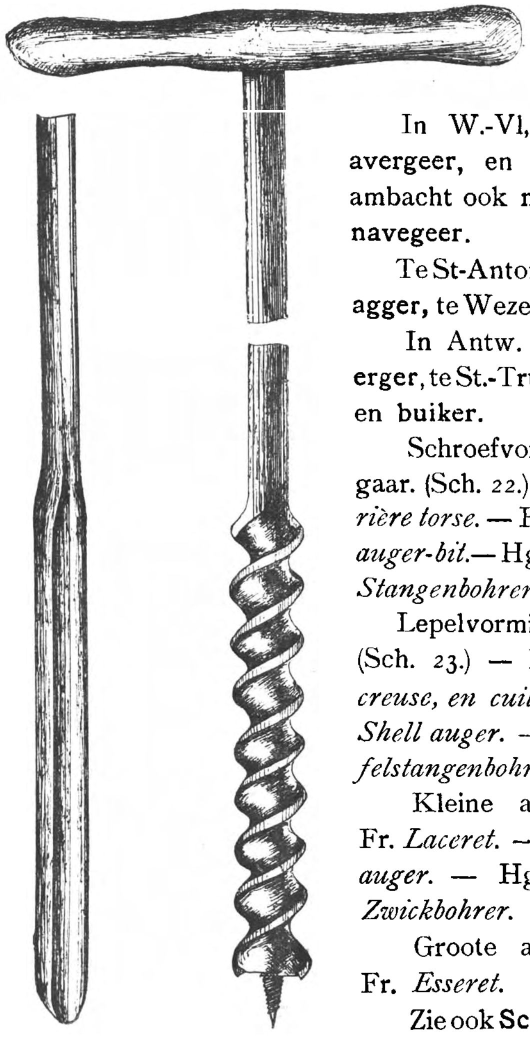

Sch. 23. Sch. 22.

In W.-Vl, **Avegeer, avergeer**, en in Veurnambacht ook **navegeel** en **navegeer.**

Te St-Antonius-Brecht **agger**, te Wezemaal **egger.**

In Antw. en Kemp. **erger**, te St.-Truiden **enger** en **buiker.**

Schroefvormige avegaar. (Sch. 22.) — Fr. *Tarière torse.* — Eng. *Twistet auger-bit.*— Hgd. *Gedrehte Stangenbohrer.*

Lepelvormige avegaar. (Sch. 23.) — Fr. *Tarière creuse, en cuiller.* — Eng. *Shell auger.* – Hgd. *Löffelstangenbohrer.*

Kleine avegaar. — Fr. *Laceret.* — Eng *Small auger.* — Hgd. *Kleiner Zwickbohrer.*

Groote avegaar. — Fr. *Esseret.*

Zie ook **Schudageveer** en **Wringsel.**

Avegeer, m. — Zie **Avegaar**.

Avergeer, m. — Zie **Avegaar**.

Baalde, v. — Zie **Balie**.

Baaldje, v. — Zie **Balie**.

Baan, Bane, v. — Zie **Hamerbaan** en **Zool**.

Baar, v. — Toestel om iets te verdragen, b. v. hout, steenen enz. — Fr. *Civière*. — Eng. *Handbarrow*. — Hgd. *Tragbahre*.

Ook **Berrie, draagbaar** en **draagberrie**

— Eene baar voor zieken en dooden heet men **ziekenberrie, lijkbaar, lijkberrie**.

Zie **Katafalk**.

Baardplank, v. — Zie **Damplank**.

Badding, m. — Zie **Batten**.

Badwagen, m. — Houten huisjen dat op wielen voortrolt en waarin de baders zich bij het baden uit- en aankleeden. — Fr. *Cabine*.

De badwagens ziet men langs het zeestrand.

Baget, v. — Lijstwerk waarvan het profiel den vorm heeft eener halve ronde, die met het platte vlak tegen een verder doorgaand werk stuikt. — Fr. *Baguette*. — Eng. *Baguette*. — Hgd. *Rundes simswerk*.

— Zie **Bagetschaaf**.

Bagetschaaf, v. — Schaaf waarmede men de baget schaaft. (Schets 24.)

Ook **Baget** geheeten.

Bagijnebalk, v. — Zie **Kinderbalk**.

Bak, m. — Houten kist, gemeenlijk zonder deksel, tot velerlei diensten gebruikt. — Fr. *Bac.* — Eng. *Trough.* — Hgd. *Back.*

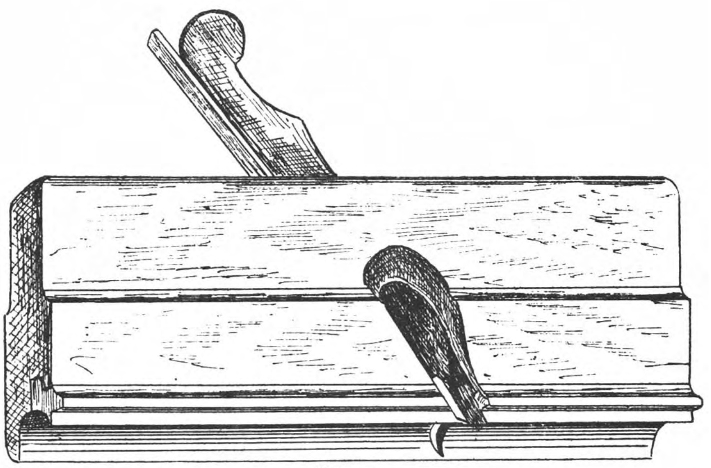

Sch. 24.

Bakgoot, v. — Zie **Dakgoot.**

Bakkersbraak, v. — Bank waarop het deeg gebraakt (dooreengewerkt) wordt. — Fr. *Brie.* — Eng. *Brie.* — Hgd. *Teig-klöpfel, Teig-pritsche.*

Bakslede, v. — Zie **Slede.**

Baldakijn, o. — Zie **Draaghemel.**

Balie, v. — Trap-, brugleuning, schutting, leuning, hek. — Fr. *Balustrade, rampe, garde-fou, garde-corps.*

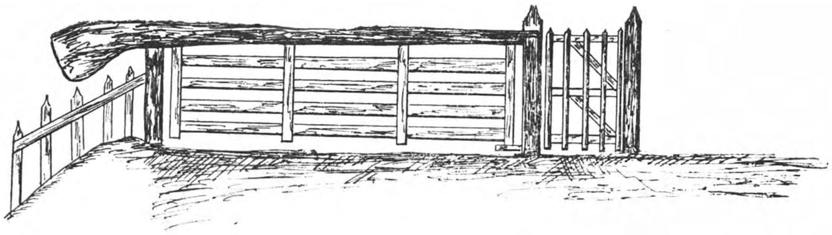

Sch. 25.

— De zware hek, waar men de weide mêe sluit. Het woord staat bij Kiliaan, die het vertaalt door **repagulum versatile ergata,** een hek, afschutsel. (Schets 25.) — Fr. *Barrière.* — Eng. *Field-gate.* — Hgd. *Schutzgitter.*

Rond Eekloo en Zomergem zegt men **baalde** en **baalje.**

Vergel. **Blokbalie, draaibalie, gaard** en **slagboom.**

Baliemaker, m. — Onkundige en slechte timmerman. (W.-Vl.)

Balierik, m. — Zie onder **Blokbalie.**

Balk, m. — Zwaar stuk hout dat gebruikt wordt waar eene plank, eene rib of ander gewoon stuk hout te licht of te flauw zou zijn. — Fr. *Poutre.* — Eng. *Balk, beam.* — Hgd. *Balken.* — De balk dient om zware gewichten, als houten bevloeringen, dakgeraamten enz. te dragen. Eertijds gebruikte men zware eiken moerbalken om de ribben eener houten bevloering te dragen.

De balken worden tegenwoordig veel door ijzeren balken (poutrelles) vervangen.

*** **Grenen en vuren balken** worden aangevoerd in lengten van 5 tot 10 m. Somtijds nog langer. **Dennen balken** in lengten van 15,50 m. tot 22 m. ook tot 30 m.

Onder de **Rijnsche balken** vindt men er, die eene dikte van 25 bij 25 en 28 bij 28 cM. hebben; onder de Rigasche, die van de zoogen. « Holl-Kap » zwaar 28 bij 33 cM. en van de « Noorsche Kap » aan den top dik 25, 28 en 31 cM.

*** De Noorsche balken worden verdeeld in : **ondermaatsche, maatsche** en **dubbele**; de eerste

hebben eene dikte van 23 bij 25, de tweede van 26 bij 30 en de derde van 31 bij 34, terwijl er bovendien nog zwaardere soorten voorkomen.

⁂ Daar de deugd van het hout of de geschiktheid voor bepaalde doeleinden vooral naar de plaats van herkomst verschillend is, spreekt men in den handel steeds van Rigasche, Nervasche, Noorsche, Koperwijksch, Dantziger en andere grenen en vuren balken en delen.

De zwaarste afmetingen vindt men bij de Dantziger, Memelsche of Rijnsche grenenbalken, en wel tot 40 en 50 cM.

⁂ Balken of binten noemt men gewoonlijk die, welke meer dan 0,15 bij 0,20 cM. dikte hebben.

De balken zijn evenwel in den regel niet als « courante waar » aanwezig, maar moeten afzonderlijk volgens bestelling gezaagd worden.

(*Het Timmerwerk,* blz. 19 en 20.)

— Zie **Begijne-**, **beslagen-**, **bind-**, **brug-**, **dak-**, **draag-**, **dwars-**, **gebint-**, **gekoppelde-**, **gewapende-**, **graat-**, **grond-**, **hane-**, **hoek-**, **hoofd-**, **kaaf-**, **kap**, **kinder-**, **kist-**, **koppel-**, **kreupele-**, **kroon-**, **kruis-**, **kulter-**, **leg-**, **legger-**, **looze-**, **moer-**, **nok-**, **nood-**, **onder-**, **opengespalkte-**, **raveel-**, **rust-**, **schaar-**, **sluit-**, **staart-**, **steek-**, **steun-**, **straal-**, **strijk-**, **stut-**, **tusschen-**, **versterkte-**, **veurst-**, **vloer-** en **zolderbalk**.

— Zie **Bout** en **Span**.

Balkhout, o. — Zie **Plaat** en **Klos**.

Balkje, o. — Kleine balk. — Fr. *Poutrelle.* — Eng. *Small-beam.* — Hgd. *Kleiner balken.*

Balkkop, m. — Het op den muur liggend eind van eenen balk. — Fr. *Tablette d'une poutre.* — Eng. *Head-pièce of a beam.* — Hgd. *Balkenkopf.*

Bij het bouwen in het algemeen en bij houtbouw in het bijzonder, blijven de kopeinden van sommige balken veel in 't zicht. Om deze reden

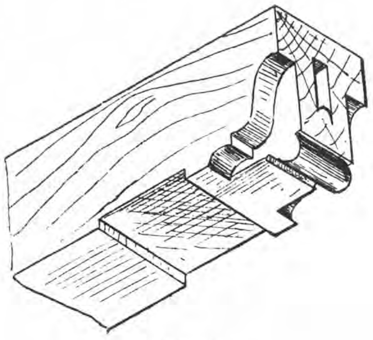

Sch. 26.

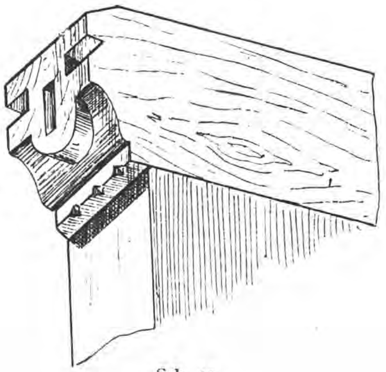

Sch. 27.

tracht men er een sierlijken vorm aan te geven. (Schetsen 26 en 27.)

Vergl. **Sparrekop.**

Balklaag, v. — Zie **Roostering.**

Balkon, o. — Uitstek aan den voor- of achtergevel (van een hek voorzien). — Fr. *Balcon.* — Eng. *Balcony.* — Hgd. *Balkon, altan.*

⁂ De houten balkons worden gemaakt door de houten ribben, die zoover buiten den muur steken als de balkon diep is.

Balkondeur, v. — Zie **Vensterdeur.**

Balkonligger, m. — De balkonliggers zijn de houten ribben, die uit den muur steken, op een afstand overeenkomende met dien der balken en aan de einden door eene dwarsrib (**voorligger**) verbonden.

Balkonvenster, o. — Venster dat open is tot op den vloer en uitgeeft op een balkon. — Fr. *Fenêtre à balcon.* — Hgd. *Altanfenster.*

Balkplank, v. — Zie **Batting**.

Balkpulm, m. — Blok hout in een muur, waar de kop van eenen balk op rust. (W.-Vl.)
Ook enkel **pulm** geheeten.

Balksleutel, m. — Dik stuk hout, dat aan den onderkant eens balks aan het uiteinde is vastgemaakt en dient om de dracht des balks te vergemakkelijken. — Fr. *Clef de poutre.* — Eng. *Key of a beam.* — Hgd. *Balkenband, Balkenschlüssel.*
Bij De Bo **Brasem**.
Vergel. **Balkpulm.**

Balpijp, v. — Zie **Blaaspijp**.

Baluster, m. — Zie **Leuningpijler**.

Balusterpasser, m. — Langwerpig houten plankje met een paslood, dienstig bij het plaatsen van trapleuningen enz. (W.-Vl.)

Balustrade, v. — Zie **Borstwering**.

Band, m. — Elk stuk hout dat, in eene schuinsche richting liggende, dient om de groote stukken van een timmerwerk te verbinden en te steunen. — Fr. *Lien.* - Eng. *Band.* — Hgd. *Band.*
In N.-Nederl. ook **Schuinsche stut.**
Vergel. **Steekband.**

Band, m. — Het gedeelte van een kozijnstijl en bovendorpel, tusschen de steensponning en het voorvlak. Dit gedeelte wordt zelden smaller genomen dan 4 cM.

Bandijzer, o. — Plat ijzer van 1 tot 2 mM. dik en ongeveer 3 cM. breed. — Fr. *Fer plat.* – Eng. *Flat*

iron. — Hgd. *Bandeisen.* — De timmerman gebruikt het bandijzer om platen, haken, zweeën enz. te maken, die tot verscheidene doeleinden gebruikt worden.

Het bandijzer dient ook tot het ankeren van de roosteringen, het vastmaken der muurplaten aan de gebintstijlen enz.

Bandschaaf, v. — Zie **Spaakschaaf.**

Bandzaag, v. — Zie **Lintzaag.**

Bank, v. — Zitplaats voor personen. — Fr. *Banc.* — Eng. *Bench.* — Hgd. *Bank.*

Bankhaak, m. — Zie **Klemhaak.**

Bankhaakgat, o. — Rond gat in 't blad eener schaafbank, waar men den bankhaak in steekt. (W.-Vl.)

Bankschroef, v. — Fr. *Etau.* — Eng. *Vice.* — Hgd. *Schraubstock.* — Getuig bestaande uit twee rechtstaande kloeke stangen, (Fr. *Machoires.* — Eng. *Vice-chops.* — Hgd. *Schraubstocke*) waarvan de eene vast is en de andere verstelbaar. (Deze laatste heet in W.-Vl. **Lip.**) Deze twee stangen zijn van onder met eene spil samengevoegd, zoodanig dat zij, bij middel van eene **schroef,** open en toe gedraaid worden. Die schroef heet in 't Fr. *Vis d'établi.* — Eng. *Joiner's bench swrew.* — Hgd. *Hobelbankspindel.* (Schetsen 28 en 29.)

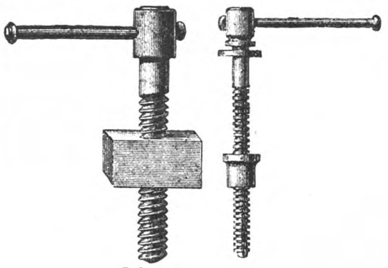

Schetsen 28 en 29.

In W.-Vl. **Bankvijs** en **Vijs.**

Wanneer de bovendeelen van die stangen toe-

geschroefd worden, drukken zij tegen elkander en grijpen met kracht het voorwerp, dat men er tusschen steekt.

*** Aan sommige banken is aan het achtereinde der bank ook eene schroef aangebracht.

De vorenste schroef heet **vóórstang** en de achterste **achterstang**.

In N.-Nederl. ook **achtertang**.

Bankvijs, v. — Zie **Bankschroef.**

Barak, ook **Brak**, v. — Loods, kermistent. — Fr. *Baraque*. — Eng. *Booth*. — Hgd. *Baracke*.

Barddek of **Bardek**, o. — Zie **Luif**.

Barding, m. — Zie **Batting**.

Bareel, o. **Bareele**, v. — Zie **Slagboom**.

Barriere, v. — Zie **Slagboom**.

Barst, v. — Zie **Scheur**.

Bartel, v. — Zie **Beitel**

Bas, m. — Zie **Schrobzaag**.

Bascul, m. — Zie **Aanloop** en **Tuimelraam**

Bast, m. — Eene lijn of draad, waarvan een einde vastligt in een middenpunt, en 't ander einde dient om eene ronde af te schrijven. (W.-Vl.)

Den bast gebruiken om te onderzoeken of eene welving juist rond is langs alle kanten.

Bastaardpen, v. — Zie **Spatpen** en **Hoekverbinding**.

Bastaardtand, m. — Tand, op de diktezijde eener plank, niet in het midden, maar op de éene zijde

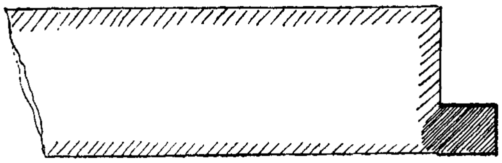

Sch. 30.

aangebracht, zoodat er slechts éene sponning bestaat. (Schets 30.) — Fr. *Languette bâtarde.*

(Geh. te Brugge.)

Bastrin, m. — Zie **Spaakschaaf.**

Bathuisje, Battekot, o. — Zie **Wachthuisje.**

Batten, m. — Zie **Batting.**

Batting, m. — Battings worden uit verschillende havens van Noorwegen en Zweden, uit Kroonstad en Riga aangevoerd. Zij hebben eene dikte van 1 $^1/_2$ bij 6 $^1/_2$ Amsterdamsche duimen.

Onder dezelfde benaming worden evenwel thans ook hier platen gezaagd en in den handel gebracht. De hier gezaagde zijn vuren-battings; de aangevoerde zijn veelal grenen. Men vindt er zeer goed en deugdelijk hout onder, maar ook slecht en grof en stukken met rottende gedeelten. Bij kleine gebouwen worden ze wel voor balken gebruikt, en ook aangewend voor plafondhangers.

(*Het Timmerwerk*, blz. 20.)

— Bij De Bo is *badding* eene plank van zeven duim breed en twee duim en half dik, anders ook **barding** en **batten** genaamd.

Battings die eene dikte van 3 en eene breedte van 8 à 9 duim hebben, noemt De Bo **drieduimers,**

drieduims, in de omstreken van Kortrijk **madriers**.

(Heremans vertaalt het Fransch woord *madrier* door **balkplank**.)

*** Wanneer een drieduim op zijne breedte is doorgezaagd, noemt men de beide gezaagde deelen : **zeskwartplanken, zeskwarten.** Deze planken worden meest voor vergaringen van deuren, vensters enz. gebruikt.

Wanneer de drieduimer in 3 deelen is gezaagd, noemt men die deelen **duimplanken** of **duims**.

Wordt de drieduimer in 4 deelen gezaagd dan heeten die deelen **drijkwartplanken, drijkwarten.**

Wordt hij in 5 deelen gezaagd, dan heeten zij **halfduimplanken, halfduims, halve duims.**

Bazeering, v. — Zie **Schotwerk**.

Bebording, v. — Zie **Dakbeschot.**

Bedaking, v. — Zie **Dakwerk.**

Beddebak, m. — Zie **Beddekoets.**

Beddekoets, v. — De houten slaapstede waarin de beddegoederen liggen om op te rusten. — Fr. *Bois de lit.* — Eng. *Bedstead.*

In N.-Nederl. ook **Ledikant.**

In W.-Vl. **Beddebak** en **Bedstede**.

Beddepikkel, m. — Zie **Beddestijl.**

Beddeplank, v. — Zie **Sponde**.

Beddepoot, m. — Zie **Beddestijl**.

Beddestijl, m. — Een van de vier hoekstijlen waaraan geheel de beddebak is vastgemaakt — Fr. *Colonne de lit.* — Eng. *Column of a bed.* — Hgd. *Bett-stollen.*

In W.-Vl. **Beddepoot, bedstijper, standfijke** en **pekkel.**

Bij Schm. **Beddepikkel** en **beddevoet.**

Beddevijs, v. — Zie **Ledikantschroef.**

Beddevoet, m. — Zie **Beddestijl.**

Bedekte zwaluwstaart. — Zwaluwstaartbewerking, waarvan de gewone pennen en gaten slechts tot ongeveer 2/3 van de houtdikte in elkander

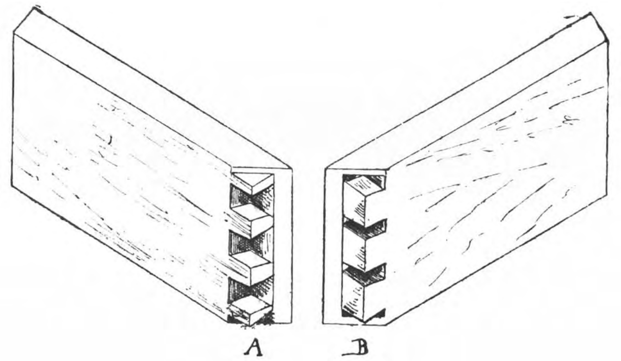

Sch. 31.

gewerkt en de overblijvende deelen in 't verstek tegen elkander geplaatst zijn. (Schets 31.) — Fr. *Assemblage à queue perdue.* - Eng. *Joining with dove-tail and mitre or dove-tail concealed.*

Te Brugge **Verdronken zwaluwsteert.**

Bedhemel, m. — Soort van kroonlijst boven een bed, aan de zoldering vastgemaakt om er bedgordijnen aan te hangen. — Fr. *Ciel d'un lit.* — Eng. *Tester, top of a bed.* — Hgd. *Bett-himmel.*

Ook **Gehemelte, hemel** en **verhemelte.**

Bedsponde, v. - Zie **Sponde.**

Bedstede, v. — Zie **Beddekoets.**

Bedstijper, m. — Zie **Beddestijl**.

Beenderlijm, m. — Zie **Lijm**.

Beer, m. — Zie onder **Trekhei**.

Beertel, m. — Zie **Beitel**.

Beertelen, b. w. — Zie **Beitelen**.

Beete, v. — Zie **Duivenbeete**.

Beetel, m. — Zie **Beitel**.

Begele, m. — Zie **Waterpas**.

Begijnebalk, v. — Zie **Kinderbalk**.

Begijnetrappen, m. mv. — Zoldertrappen of stegertreden die op kleinen afstand van elkander zijn. (W.-Vl.) — Fr. *Degrés rapprochés d'un escalier.*

Beitel, m. — Snijdend werktuig met een houten hecht voorzien en dienende om te steken of te hakken. — Fr. *Ciseau.* — Eng. *Chisel.* — Hgd. *Meiszel.*

In W.-Vl. **Beertel, bertel** en **beetel**.

Te Antwerpen **Bartel**.

— Zie **Aanslag-, drijf-, fermoor-, fitze-, gat-, hak-, hol-, hout , kam-, kant-, kap-, kruis-, moker-, opruim-, platte-, schacht-, scharnier-, schicht-, schichts-, schiet-, snik-, steek-, steen-** en **vitsbeitel**

— Zie ook **Guts** en **samenstelling**.

Beitelen, b. w. — Met den beitel bewerken. — Fr. *Travailler au ciseau, avec le ciseau.* — Hgd. *Mit dem Meiszel bearbeiten.*

In W.-Vl. **Beertelen, beetelen**.

Bek, m. — Zie **Klemhaak** en **Mond**.

Bekapping, v. — Zie **Kap**.

Bekleeden, b. w. — Met hout bedekken, beschoeien, beschieten. — Fr. *Boiser ou lambrisser.* — Eng. *To wainscot.* — Hgd. *Täfeln, austäfeln.*

Bekleeding, v. - Het bekleeden. — Fr. *Action de revêtir.*

— Bekleedsel, dienende om een muur, eenen balk, eene zoldering, deuren, vensters enz. te bekleeden, en deze door de opgelegde bedekking een doelmatig en sierlijk uitzicht te geven. — Fr. *Boiserie, lambrissage, revêtement.* — Eng. *Wainscot,* — Hgd. *Täfelwerk, getäfelte.*

— Voering, bekleeding, inzond. van eene deur. — Fr. *Fourrure.* — Eng. *Fur or furring.* — Hgd. *Unterfasz.*

Belatten, b. w. — Met latten beslaan. — Fr. *Couvrir, garnir de lattes.* — Eng. *To lath.* — Hgd. *Belatten, mit latten versehen.*

Ook **Latten**.

Een dak belatten. — Fr. *Latter un toit.*

Afl. **belatting**.

Beleg, o. — Al de beleglatten of -planken te zamen, die op een opgelegd venster, deur enz. zijn aangebracht. — Fr. *Applique.*

In W.-Vl. ook **Beslag**.

Beleggen, b. w. — Door leggen bedekken, inzonderheid met beleglatten. — Fr. *Appliquer.*

Te Brugge **beslaan**.

De vloer eener kamer met planken beleggen. — Fr. *Planchéier une chambre.*

Beleglat, v. - In 't bijzonder, Zie **Belegsel**.

— In 't algemeen : Elke lat die wordt aangebracht op een opgelegd schrijnwerk : zooals deur, venster enz., 't zij ter versiering, 't zij om den naad tusschen twee bijeengebrachte werkingen te dekken.

Belegriggel, m. — Zie **Deurstijl**.

Belegschroef, v. — Schroef met halfronden kop waarin een kerf is gelaten. Deze schroeven (die in ijzeren moeren draaien) worden meest gebruikt bij ramen, die met gewichten opschuiven, ten einde het belegstuk gemakkelijk te kunnen wegnemen, bijv. wanneer men een raam wil uitnemen of de raamkoord herstellen.

Belegsel, o. — Eene plank of lat, die men op de vergaring van deuren, vensterblinden enz. nagelt. (W.-Vl.)

In N.-Nederl. **belegstuk**. — Fr. *Applique*. — Eng. *Setting*. — Hgd. *Auflegestück*.

— Het belegsel van den middenstaander van een schuifraam is eene platte **lat**, die er aangeschroefd wordt om de op- en neerschuivende ramen er in te houden.

Te Brugge **beleglat**.

Belegstuk, o. — Zie **Belegsel**.

Belijmen, b. w. — Met lijm bestrijken. — Fr. *Enduire de colle, coller*. — Eng. *To glue*. — Hgd. *Leimen*.

Beloen, o. — Zie **Afschuining**.

Beloenen, bv. nw. — Dat een beloen heeft. (Zie **Afschuining**.)

Beloenen, b. w. — Zie **Afbiljoenen** en **Afschuinen**.

Beluiken, o. mv. — Zie **Binnenblind**.

Ben, v. — Zie **Ruif.**

Benagelen, b. w. — Met nagels beslaan. — Fr. *Garnir de clous, clouer.*
Ook **bespijkeren**.

Bentel, m. — Zie **Dissel.**

Bepalen, b. w. — Met palen afzetten. — Fr. *Palissader.* — Eng. *To palissade.*

Beplanken, b. w. — Van planken voorzien. — Fr. *Planchéier, couvrir ou revêtir de planches.* — Eng. *To plank.*

Berd, Bard, o. — mv. berdels of bardels, berrels, berders of barders.
vklw. berdeke, o. berretje, bardetje, barretje, berrelke, barelke.
Hetzelfde als 't N.-Nederlandsch **bord**, d. i. plank. — Fr. *Planche.* — Eng. *Plank.* — Hgd. *Bret.*
Dit tafelblad is een berd van een stuk.
— Ook collectief zonder mv. — Hout in planken gezaagd. Eenen boom in berd zagen. (W.-Vl.)
— Zie **Schoolbord.**

Berdelen, b. w. — Met planken beslaan. (W.-Vl.) — Een beluik berdelen.
Ook **berrelen** en bij Kil. **berderen.**
Berdelen, Verrelen, bv. nw. — Van planken gemaakt. — Een berdelen weeg (wand).

Berg-ijp, m. — Zie **Olmenhout**.

Berrie, v. — Zie **Baar.**

Berst, v. — Zie **Scheur.**

Bersten, o. w. — Het hout dat in de lengte der houtvezels openscheurt, berst. — Fr. *Gercer.*

*** Hout dat aan hitte en wind is blootgesteld, of waarin het hert nog aanwezig is, zal lichtelijk **bersten.**

Vergel. **Scheuren.**

Bertel, m. — Zie **Beitel.**

Beschalen, b. w. — Zie **Afschalen.**

Beschaven, b. w. — Met de schaaf glad maken.

Beschieten, b. w. — Met planken, met paneelwerk bekleeden. — Fr. *Lambrisser, boiser.* — Eng. *To wainscot.* — Hgd. *Täfeln.*

Men zegt ook **boiseeren** en **lambriseeren.**

Eene zoldering met hout beschieten. — Fr. *Plafonner de bois.* — Eng. *To ceil.*

Afl. **beschieting**, v. = **lambriseering, beschotwerk, schotwerk.**

Beschoeien, b. w. — Den voet of het onderdeel van eene deur, venster enz. bekleeden met eene plank of een stuk hout. (W.-Vl.)

Eene deur beschoeien.

Vergel. **Verschoeien** en **Schoeien.**

— De boorden van eene gracht, van eene vaart enz. met planken bekleeden. — Fr. *Garnir ou revêtir de planches, les bords d'un fossé, d'un canal, etc.*

Beschoeiing, v. — De beschoeiingen zijn in water geplaatste houten wanden, met het doel om den grond aan den waterkant tegen het inkalven te beveiligen, en, bij aanhooging der gloeiing, de aanvulling te steunen, waardoor grond aangewonnen, eene aanlegplaats gevormd wordt enz. — Fr. *Garniture, revêtement de planches.*

Beschot, o. — Houten afsluiting, schot, scheidswand, schutting, heining. — Fr. *Cloison.* — Eng. *Partition of boards.* — Hgd. *Scheide-wand, Verschlag.*

Planken beschot. — Fr. *Cloison d'ais.* -- Hgd. *Bretter Verschlag.*

Traliën-beschot. — Fr. *Cloison à jour.* — Hgd. *Gitter-verschlag.*

Beschot dat vast staat. — Fr. *Cloison à demeure.*

Beschot dat men kan opslaan en wegnemen. — Fr. *Cloison à volonté.*

— Zie ook **Schotwerk.**

Beschoten wand. — Het geraamte voor deze soort van wanden bestaat uit voetplaat of onderligger, bovenligger en stijlen, welke soms door korbeelen

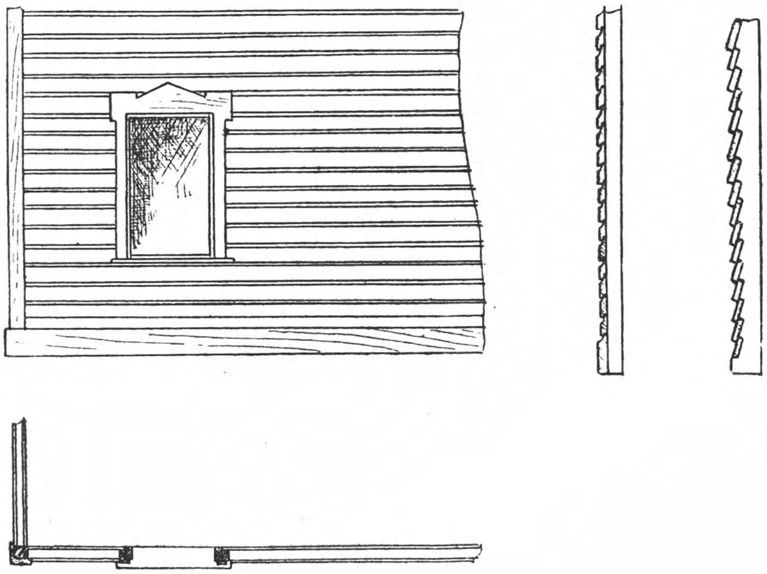

Sch. 32.

in de hoeken geschoord worden. Tegen de buitenzijden der stijlen worden in horizontale richting gerabatte planken genageld. (Zie **Rabatten.**) Langs de hoeken worden rechtopstaande planken bevestigd. (Sch. 32.)

Beschotwerk, o. — Zie **Schotwerk**.

Beslaan, b. w. — Haaksch maken.

In N.-Nederl. ook **Kanten, Kanthouwen, Rechtkanten** en **Vierkanten**. — Fr. *Equarrir*. — Eng. *To square*. — Hgd. *Abvieren, Fäumen*.

Een balk beslaan. — Fr. *Equarrir une poutre*.

Beslagen timmerhout. — Fr. *Bois équarri ou d'équarrissage*.

Slecht beslagen hout. — Fr. *Bois flacheux*.

— Zie **Beleggen**.

— In W.-Vl. beteekent **beslaan** ook nog, iets met planken omheinen, b. v. eene schuur, een magazijn met beslagberd beslaan.

Beslag, o. — Zie **Beleg**.

Beslagberd, o. — Planken die gewoonlijk een duim dik zijn en dienen tot het beslaan van gevels aan schuren, magazijnen, en daar waar geen metselwerk noodzakelijk is. (W.-Vl.)

In Veurnambacht ook **Aanslagbard**.

Beslagbijl, v. — Zie **Bijl**.

Beslagen balk. — Zie **Versterkte balk**.

Beslagen hout. — De stam van eenen boom die aan de vier zijden bekapt is, doch aan de vier hoeken eenige kleine wankanten vertoont.

Bespijkeren, b. w. — Zie **Benagelen**.

Bestaken, b. w. — Met staken bezetten of omzetten. — Fr. *Echalasser*.

Betimmeren, b. w. — Met timmerwerk voorzien, door timmeren bewerken. — Fr. *Faire la char-*

pente nécessaire à un bâtiment ou à une partie de bâtiment.

Afl. **Betimmering**.

Beugel, m. — Zie onder **Span**.

Beukenhout, o. — Fr. *Bois de hêtre.* — Eng. *Beech.* — Hgd. *Buche.*

Evenals het eikenhout, heeft ook het beukenhout zeer duidelijke mergstralen, welke op de lengtedoorsnede donkerder en op de dwarsdoorsnede lichter dan het overige hout zijn. De kleur van het hout is roodachtig; het is hard en laat zich zeer goed bewerken. De overgangen van spint, rijphout en kernhout zijn nagenoeg niet merkbaar. Tot de laatste tijden werd dit hout, met al zijne goede hoedanigheden, slechts voor weinig anders gebruikt dan voor tanden in raderen voor molenwerken, stampers en spieblokken in olieslagerijen, timmergereedschap enz. omdat het niet ophoudt met werken. Behalve het aanhoudend werken, stikt of slaapt het bij afwisseling van vocht en droogte zeer spoedig. Thans meent men evenwel het groote gebrek van werken voor vele gevallen voldoende te kunnen overwinnen, door het eene behandeling met damp te doen ondergaan.

Hierdoor wordt het geschikt voor verschillende soorten van bevloering.

(*Het Timmerwerk,* blz. 17.)

Dit hout is afkomstig van den groven beuk (Fagus sylvatica L).

Te Gent, Brugge en omstr. zegt men **boekenhout**

Beun, v. — Zie **Zolder**.

– **Bun**, v. — Zie **Aalkaar**.

Bevijlen, b. w. — Met de vijl bewerken. — Fr. *Limer, repasser avec une lime.* — Eng. *To file.* — Hgd. *Befeilen.*

Bevloeren, b. w. — Met een planken vloer bedekken. — Fr. *Planchéier.* — Eng. *To floor with planks.* — Hgd. *Dielen.*
Ook **Vloeren**.

Bezolderen, b. w. — Van eene zoldering voorzien. — Fr. *Planchéier.* — Eng. *To plank.*

Bibliotheek, v. — Zie **Boekenkast.**

Bidbank, v. — Zie **Knielbank.**

Biechtstoel, m. — Kerkmeubel, waarin de priester biecht hoort. — Fr. *Confessional.* — Eng. *Confessional.* — Hgd. *Beichtstuhl.*

Biehal, v. — Hal of overdekte plaats waar de biekorven staan.
In N.-Nederl. **Bijenhuisje.**
Rond Brugge **Biekeete.**

Biekeete, v. — Zie **Biehal.**

Biekorf, m. — Zie **Bijenkorf.**

Bierstel, o. **Bierstelling**, v. — Een houten onderstel tot het dragen der biervaten geschikt. — Fr. *Chantier sur lequel on met les tonneaux à bière.* — Eng. *Stand, stilling, garon-tree.* — Hgd. *Lagerbäume.*
Te Brugge **Bierschraag.**
Bij De Bo **Fontiere** en **gantiere.**

Bijenkorf, m. — Houten huisje waarin de bijen wonen en honig verzamelen. — Fr. *Ruche.*
In W.-Vl. **Biekorf.**

*** Eertijds gebruikte men strooien biekorven, doch deze in hout, naar een nieuw stelsel vervaardigd, hebben ver de voorkeur.

Bijl, v. — De bijl wordt meest gebruikt om van balken en kromme stukken hout de grofste en ruwste deelen weg te nemen. (Sch. 33.) — Fr. *Hache*. — Eng. *Axe, hatchet*. — Hgd. *Beil*.

In W.-Vl. ook **beslagbijl**.

*** De onderdeelen der **bijl** zijn : het **blad**, de **steel** en het **huis**.

*** Sedert dat de invoer van 't gezaagd vreemd hout algemeen is geworden, wordt de bijl nog slechts hier en daar bij buitentimmerlieden gebruikt.

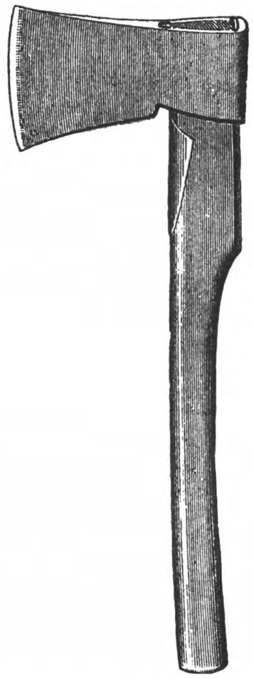

Sch. 33.

Bijschaven, b. w. — Een weinig schaven, het gebrekkige door schaven herstellen. — Fr. *Raboter un peu, donner un coup de rabot*.

Bijten, o. w. — Wordt gezeid van de vijl en de zaag. Deze vijl bijt niet meer : deze vijl is versleten. — Fr. *Mordre*. — Eng. *To bite*. — Hgd. *Angreifen*.

Bijtrek, m. — Zie onder **Schutnagel**.

Bij zijn hout. — Zie **Draad**.

Biljoen, m. — Zie **Afschuining**.

Bin, v. — Zie **Ruif**.

Bindbalk, v. — Zie **Hoofdbalk** en **Sloofstuk.**

— Bindbalken zijn gebogene stukken hout, op horizontale wijze geplaatst tusschen de gebintstijlen van een kegelvormig dak. Zij dienen om de kepers te verbinden, wanneer deze op omtrent gelijken afstand in de hoogte van het dak moeten verdeeld worden. — Fr. *Lierne.*

Bindhout, o. — Zie **Kalf.**

Bindstuk, o. — Zie **Karbeel.**

Binnenblind of **-luik**, o. — Vensterblind dat al binnen open- en toegaat. — Fr. *Volet.* — Eng. *Shutter.* — Hgd. *Fensterladen.*

In N.-Nederl. **blind, luik, vensterblind** en **vensterluik.**

In O.- en W.-Vl. **blaffetuur, plaffetuur**; in W.-Vl. **fenteneel, fenterneel** en **fenterneele.**

Te Antwerpen **beluiken, blaadjes.**

In 't Hageland **blaaikens** en **bluikers**, (mv.).

Binnenboom, m. — Zie **Trapboom.**

Binnendeur, v. — Deur (meest eene paneeldeur) die in het binnenste eener woning hangt en diensvolgens naar hare bestemming gemaakt is. — Fr. *Porte intérieure, porte en dedans.*

Binnenwand, m. — De binnenwanden bestaan uit stijlen, op eenigen afstand van elkander geplaatst, terwijl de ruimten tusschen de stijlen gedicht worden met planken, die loodrecht, schuins of waterpas tegen elkander sluiten. — Fr. *Cloison.* — Eng. *Partition of boards.* — Hgd. *Verschlag.*

Bint, v. — Dwarsbalk, balk rechthoekig liggende

onder de kleinere balken, dien hij draagt. — Fr. *Poutre de traverse.*

Blaadjes, o. mv. — Zie **Binnenblind**.

Blaaikes, o. mv. — Zie **Binnenblind**.

Blaaspijp, v. — Pijp om met balletjes naar vogels enz. te blazen. — Fr. *Sarbacane.* — Eng. *Sarbacand.* — Hgd. *Blase-rohr.*

In W.-Vl. **Balpijp** en **Bolpijp**.

Blad, o. — Het bovendeel eener schaafbank, waarop de te bewerken stukken gelegd worden.

— Het blad van eenen haak, zwei, winkelhaak is dat gedeelte, waarlangs men de lijn trekt, (meest gezeid van een metalen blad). Zie schets 318 B.

— Zie onder **Bijl**, **Vleugel** en **Zaagblad**.

Blaffetuur, v. — Zie **Binnenblind** en **Buitenblind**.

Blazoen, o. — Zie **Wapen**.

Blazoentafel, v. — Paneel waarop een blazoen of wapen geschilderd is. In de hoofdkerken hangen de blazoentafels van verscheidene bisschoppen.

De blazoentafel wordt, in sommige plaatsen, gesteld boven de ingangdeur van de woning eens overleden edelmans, en blijft daar, tot teeken van rouw, verscheidene weken hangen.

De blazoentafels zijn niet gekend in Frankrijk, maar wel in Engeland, waar zij den naam van **hatchment** dragen.

Bledhouvast, v — Ook **Zwaluwstaarthouvast** geheeten. — Zie **Houvast**.

Blekkenboom, m. — Zie **Abeelenhout**.

Blekker, m. - Zie **Abeelenhout.**

Blet, v. — Platte ijzeren strook met ingedrilde gatjes, die men gebruikt om timmerwerk te verbinden of te versterken. (Geh. te Antwerpen.)

Blijvende maat, v. — De maat van het hout volgens de wezenlijke afmeting, waarin het in den handel voorkomt.

Ook **blijvend hout** geheeten.

Blijvend hout, o. — Zie **Blijvende maat.**

Blind, o. — Zie **Binnenblind** en **Buitenblind.**

Blinde anker. — Zie **Anker.**

Blinde vernageling. — Wordt gezeid bij het leggen van een planken vloer, wanneer de nagels tot vastmaking der planken onzichtbaar zijn. (Sch. 34 A en B.) Fr. *Assemblage à joints recouverts.*

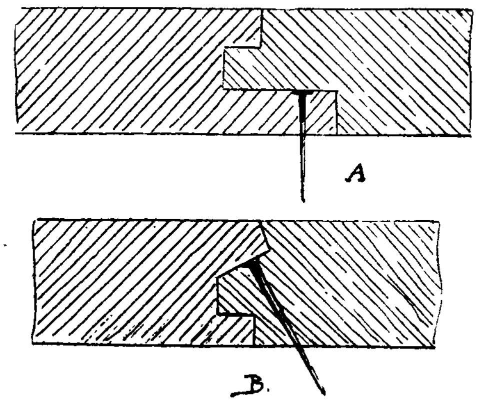

Sch. 34 A en B.

Blinde vloer. — Plankenbevloering, die als draagvlak voor de eigenlijke bevloering moet dienen, zooals dit bij het aanbrengen van parketvloeren noodig kan zijn. — Fr. *Plancher de dessous.*

Ook **Ondervloer** geheeten.

Bloedhond, m. — Zie **Steekkar.**

Blok, o. en m. — Een tot planken gezaagde boom. — Fr. *Tronche.* — Eng. *Trunk.* — Hgd. *Block.*

In W.-Vl. **Bul.**

— Houten bus in eene kerk of openbare bidplaats, ter ontvangst van geld, dat de milddadigheid er in stort.

In W.-Vl. **Offerblok.** — Fr. *Tronc.* — Eng. *Church-box.* — Hgd. *Almosenstock.*

Van daar **Vastenblok.**

— Het stuk hout eener schaaf, waar het schaafijzer in gevat is. — *Fût de rabot.* – Eng. *Stock of a plane.* — Hgd. *Hobelgehäuse.*

Ook **hout** en **huis.**

In W.-Vl. ook **Schaafblok.**

Blokbalie, blokbalje, blokbeldje, v. — (W.-Vl.) Een zwaar grof hek, waarvan de bovenste regel een balk of boom is met het onderblok eraan.

Vele hofsteden sluiten met eene blokbalie in plaats van met eene poort.

Eene blokbalie wordt onderscheiden in **gewone balie** en **draaibalie.**

De **gewone balie** is deze, die meest gemaakt wordt en bestaat zonder draaiboom en klavie. (Zie **Balie**.)

De **draaibalie** is deze, wier loodrecht staande kantstijl of staander meêdraait. (Schets 35.)

De **draaibalie** bestaat uit de volgende deelen : Den rug, den draaiboom, de klavie, het propgat, de propstaak, den spriet en de angereel.

1° De **rug** is de bovenste regel, balk, baar, boom van eene balie.

In Veurnambacht **Balierik.**

In 't Hageland **Gaarboom.**

2° De **draaiboom** is de kantstijl eener balie, schuurpoort of hek, die met spoorlechten en klavie

omdraait met die deur, met dat hek of met die balie, als ze open- of toedraait.

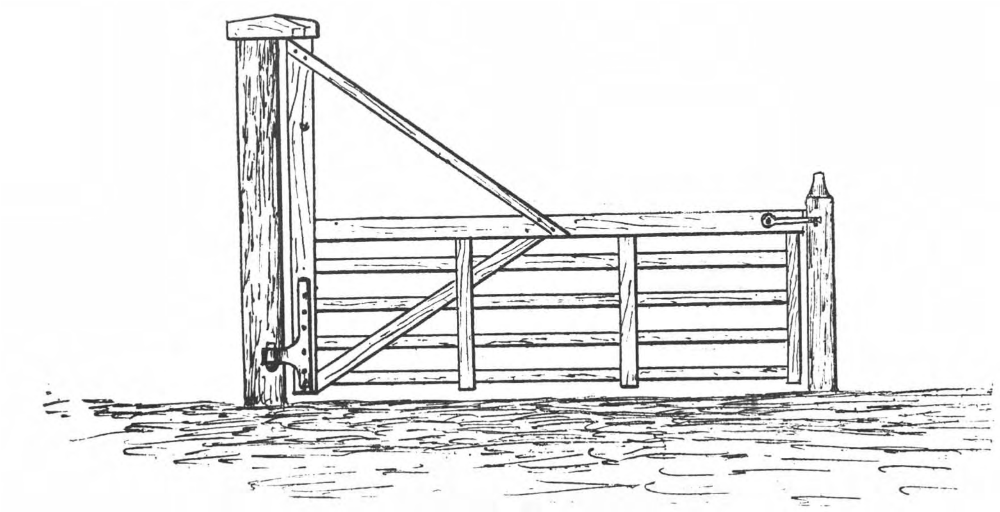

Sch. 35.

3° De **klavie** is het stuk berd met een rond hol daarin, waar het bovenste einde van den draaiboom in beweegt en draait.

4° Het **propgat** is het gat, de diepte in den rug van de balie, waar de propstaak in zit.

5° De **propstaak** (in 't Hageland **Gaardop**), is de staak, die aan 't hofgat staat en deel maakt van de balie; 't onderste zit in de aarde en 't bovenste, dat in 't propgat past, zit in den rug van de balie.

6° De **spriet** is de gevorkte of gespriete staak, waar 't einde van den balierug in zit.

7° De **angereelen** (In 't Hageland **Gaarstijlen**), zijn de loodrechte stijlen, die b. v. in een balierug vastzitten en waardoor de dwarsregels geschoven zijn.

Blokkassijn, o — Vensterkozijn dat uit stevige zware stukken hout is samengesteld en als dusdanig,

(zooals de gewone vensterkozijnen te Brugge), met het muurwerk wordt ingemetseld, om den daar boven aan te brengen last, goed te kunnen dragen.

(Geh. te Brugge.)

De blokkassijnen worden weinig of niet meer gemaakt.

Blokkeel, o. — Eind rib, welk met eene zwaluwstaartlip tegen den gebintstijl wordt gewerkt en in den muur draagt. (Zie schets 85 *l.*) — Fr. *Blochet.* - Eng. *Tiere-piece, block.*

Te Brugge **Klesse.**

Het blokkeel belet, dat het dakvlak de muurplaat vooruitschuive.

Blokket, o. — Zie **Gootblok.**

Blokschaaf, v. — Korte platte schaaf, half zoo lang als de voorlooper, en met enkelen beitel, dienende om de ruwigheid van het hout af te schaven. (Sch. 36.) — Fr. *Rabot.* — Eng. *Plane.* — Hgd. *Hobel.*

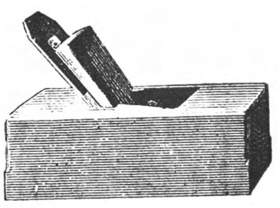

Sch. 36.

In N.-Nederl. ook **Gerfschaaf.**

In W.-Vl. **Kortschaaf.**

Bij Schm. **Handschaaf.**

Bloktrap, m. — Zie **Bloktrede.**

Bloktrede, v. — De onderste volle trede van eene trap, die buiten den binnenboom komt en aan die zijde rond uitloopt. — Hgd. *Blockstufe.*

In W.-Vl. **Bloktrap.**

Bij Schm. **Konkel.**

Blokwand, m. — De blokwanden bestaan uit

op elkander geplaatste balken en kunnen dus alleen in boschrijke landen gemaakt worden.

Schets 37 verbeeldt een blokwand van ronde

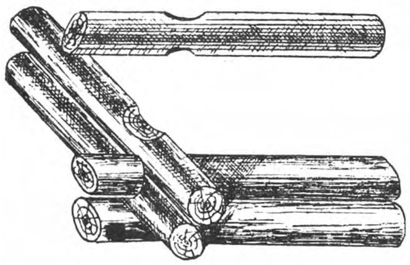
Sch. 37.

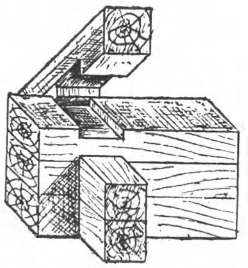
Sch. 38.

stammen, terwijl schets 38 een blokwand van bezaagd hout voorstelt.

Blonk, bv. nw. — Stomp, waar de snede of scherpe punt van af is. — Fr. *Emoussé.* — Eng. *Blunt.* — Hgd. *Stumpf,* L. *obtusus.*

In W.-Vl. ook **bot.**

Dat schaafijzer staat blonk.

Bluikers, m. mv. — Zie **Binnenblind.**

Bocht, o. — Eene houten afgesloten kerkbank met zitplaatsen voor meer dan één persoon. (N.-Nederl.)

— Sprong, onregelmatige kromming als gebrek aan de ronding van een stuk hout enz. — Fr. *Jarret.* — Eng. *Projection, unevenness.* — Hgd. *Bug, unregelmäszige krümmung.*

Bochtscharnier, v. — De bochtscharnier wordt veel gebruikt aan de sluitingen van winkelramen en is zoodanig samengesteld, dat de menigvuldige vlakken die de sluiting uitmaken, allen bijeendraaien en gelijk eene bocht vormen, om alsdan (om eene verticale as) binnen in eene kas te draaien.

De vlakken, die zulkerwijze zijn ingericht, zijn

allen van ongelijke breedte, om het ronddraaien in de bergplaats mogelijk te maken.

Schets 39 verbeeldt eene scharnier met **gewone bocht**; schets 40 eene met **hooge bocht.**

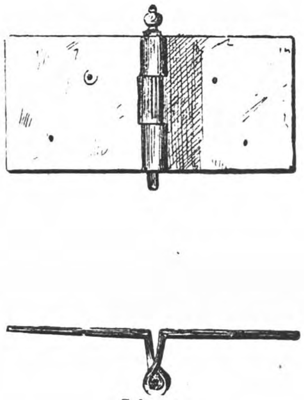

Sch. 39.

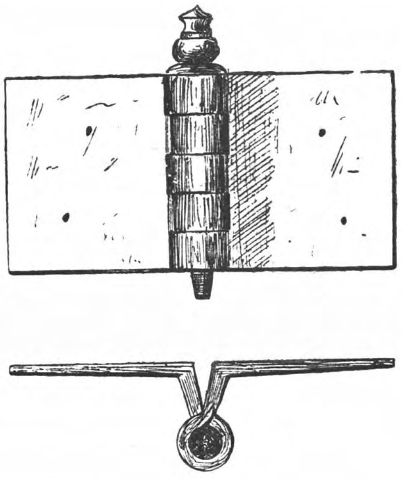

Sch. 40.

Boei, v. — Zie **Loods.**

Boeiberd, o. — Zie **Boeiplank.**

Boeibord, o. — Zie **Boeiplank.**

Boeiplank, v. — De plank, die onder op de kepers van een pannedak wordt genageld. — Fr. *Planche inclinée du chéneau.*

In W.-Vl. **Boeiberd** en **Boeibord.**

In de omstr. van Oudenaarde **Breeberd.**

Te Gent **Brijberd.**

Te Antwerpen **Voetdeel.**

Boeirib, v. — Rib, die in een dak de boeiplank vervangt. Deze rib, die aan den bovenkant wordt afgeschuind, volgens de helling van het dak, dient

alleenlijk daar, waar de boeiplank niet kloek genoeg wordt geacht. (Schets 41 *a*.)

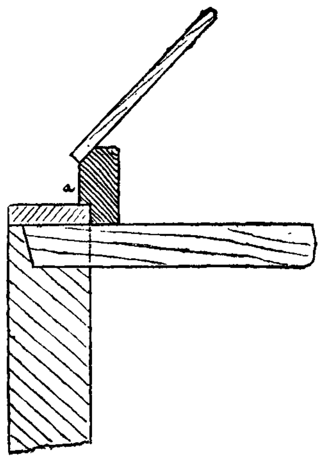

Sch. 41.

⁂ Deze manier van werken is niet aan te bevelen.

Boekenhout, o. — Zie **Beukenhout**.

Boekenkast, v. — Soort van houten kast, met of zonder luiken, verdeeld in verscheidene vakken, om er boeken in te plaatsen. — Fr. *Bibliothèque*. — Eng. *Bookcase*. — Hgd. *Bibliothek*.

Ook **Boekerij** en **Bibliotheek**.
Bij De Bo **Boekrek**.

Boekerij, v. — Zie **Boekenkast**.

Boekrek, o. — Zie **Boekenkast**.

Boekscharnier, v., ook **Bokscharnier**. — Eene uitspringende scharnier, die bij het sluiten der deur toeslaat gelijk een boek. — Fr. *Charnière saillante*. — Eng. *Bookjoint*. — Hgd. *Buchgelenk, buchscharnier*.

Boekstoel, m. — Zie **Lessenaar**.

Boenen, b. w. — Met was, blinkend wrijven, b. v. een vloer of een meubel. — Fr. *Frotter, cirer, polir avec de la cire*. — Eng. *To wax*. — Hgd. *Wichsen, bohnen*.

Te Brugge zegt men **wassen**.

Boenen, o. w. — Eiken- en vooral kastanjeboomenhout dat niet geheel droog is, slaat gemeenlijk zwartblauwachtig uit. Dit uitslaan heet men **boenen**.

Deze zwartblauwachtige uitslag wordt **boensel** genaamd. (Geh. te Brugge.)

Boensel, o. — Zie **Boenen**.

Boenwas, o. — Een smeer van geel was en terpentijn, dat de schrijnwerkers gebruiken om stoelen, kassen enz. te wrijven en glanzig te maken. — Fr. *Encaustique*. — Eng. *Enamel, encaustic*. — Hgd. *Polirbeize*.

In N.-Nederl. ook **Wrijfwas**.

In W.-Vl. **Kastiek, koestiek, meubelblink, meubelwas** en **meubelzalf**.

Boezemhout, o. — Zie **Mantelhout**.

Boiseeren, b. w. — Zie **Beschieten**.

Boiseering, v. — Zie **Schotwerk**.

Bok, m. — Zie **Karreknecht, Ezel, Schraag** en **Windas**.

Boker, m. — Zie **Boothamer**.

Boks, m, gmw. — Houten afsluiting in eenen paardenstal. — Fr. *Box*.

Bolle schaaf. — Zie **Rondschaaf**.

Bolpijp, v. — Zie **Blaaspijp**.

Bom, v. — Zie **Gootbodem**.

Bombard, Bomberd, o. — Zie **Gootbodem**.

Bomgat, o. — Zie **Galmgat**.

Bomplank, v. — Zie **Gootbodem**.

Bomzaag, v. — Zie **Oorzaag**.

Boog, m. — Kromming van een gewelf. — Fr. *Arc*. — Eng. *Arch*. — Hgd. *Bogen*.

— Elke boog die niet met een enkelen passer-

trek kan getrokken worden, heet in 't Fr. *Cherche.* — Eng. *Catenaria.* — Hgd. *Lehrbogen.*

— De mal voor zulk een boog. — Fr. *Cherche.* — Hgd. *Lehrbrett.*

— Gedrukte verlaagde boog (minder hoog dan de halve basis, met meer breedte dan hoogte.) — Fr. *Cherche, arc surbaissé.* — Eng. *Surbased arch.* — Hgd. *Gedrückte bogen.*

Verhoogde boog (hooger dan de halve basis, met meer hoogte dan breedte.) — Fr. *Cherche, arc surhaussé.* — Eng. *Stilted arch.* — Hgd. *Erhöhte od, übervolle bogen.*

Volkomen volle boog (juist een halven cirkel omvattende.) — Fr. *Arc en plein cintre, pleincintre, berceau, tonnelle.* — Eng. *Semicircular arch.* — Hgd. *Voller bogen, cirkelbogen.*

Ook **Rondboog** en **Cirkelboog**.

Boogopening, v. — Zie **Boogwijdte.**

Boogrib, v. — Boogribben zijn ribben, bogen of gedeelten van bogen, die zich aan een gewelf vereenigen en elkander in evenwicht houden. — Fr. *Nervure.* — Eng. *Nerve.* — Hgd. *Rippe.*

Boogschaaf, v. — Blokschaaf waarvan het ondervlak min of meer in de lengte gebogen is, dienende

Sch. 42.

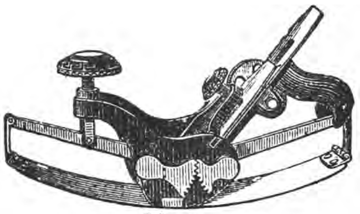

Sch. 43.

om iets holrond uit te schaven, b. v. de ronding van eenen bovenregel voor poort, venster, deur enz. (Schetsen 42 en 43.) — Fr. *Rabot cintré.* — Eng. *Compass plane.* — Hgd. *Bogenhobel.*

In N.-Nederl. ook **Hobbelaar, Ronde schaaf** en **Toogschaaf.**

In W.-Vl. **Schuitschaaf.**

Te Antwerpen **Bootje.**

⁂ Er zijn ook ijzeren boogschaven, waarvan het ondervlak een stalen blad is, dusdanig geplaatst, dat men het, bij middel van schroeven, de ronding of holligheid kan geven, welke men begeert. (Sch. 43.)

Boogvenster, o. — Venster, waarvan de opening een halven omtrek, een kring, of eirondig is. — Fr. *Fenêtre cintrée ou voûtée.*

Boogwijdte, v. — Spanwijdte van een boog. (in de breedte.) — Fr. *Portée d'un arc.*

Ook **Boogopening.**

Tegenovergestelde van **Spanning.**

Boogzaag, v. – Zaagblad dat in een span is vastgemaakt en dient om te schurpen.

⁂ De boogzaag is de grootste zaag, die tot het eigenlijk timmer- en schrijnwerk gebezigd wordt. (Sch. 44.) — Fr. *Scie allemande.* — Eng. *Frame-saw.*

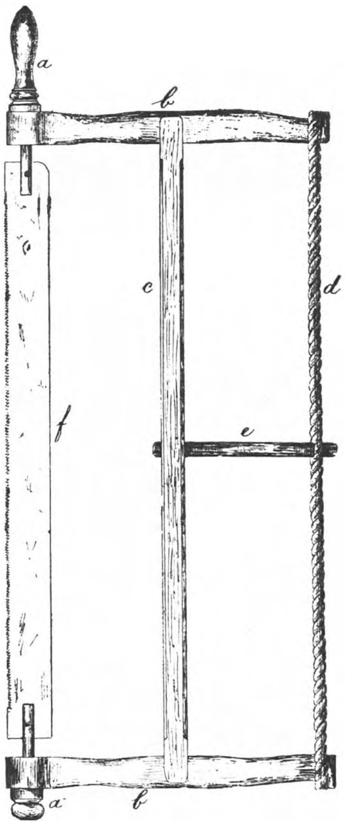

Sch. 44.

Eene mindere boogzaag heet **Kortzaag.**

aabbcde is het **span**, waarin het **zaagblad** *f* gespannen is.

— Te Leuven is de boogzaag een blad in een boogvormig span gesloten en dienende om brandhout enz. te zagen. (Sch. 45.) — Fr. *Scie à bûches.*

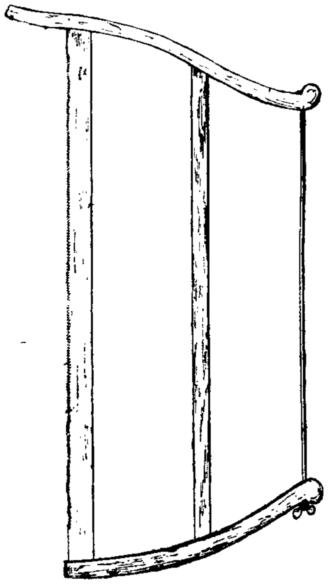

Sch. 45.

Bookhamer, m. — Zie **Boothamer.**

Boom, m. — Zie **Trapboom** en **Span.**

Boomladder, v. — Zie **Trapladder.**

Boonebak, m. — Zie **Slede.**

Boor, v. — Soort van stalen beitel die, in een booromslag vastgemaakt, dient om gaten te boren. — Fr. *La mèche d'un vilebrequin.* — Eng. *Bit.* — Hgd. *Bohreisen, bohrspize.*

— Zie **Appel-, borst-, center-, cirkel-, druif-, frees-, fret-, friseer-, hand-, kraan-, krikke-, kruk-, kuiken-, lepel-, nagel-, omslag-, pomp-, schulp-, schoeper-, slekke-, sofrein-, spekel-, spijker-, steek-, vervolg-, verzink-, vierkante-, voor-, wemel-, wiel-, wiemels-, zwengel-** en **zinkboor.**

— Zie ook **Avegaar, boortuig, keere, krikkepoont, meulentje, opruimer, puppekeer, schoeper, schudavegeer, schulper, steekelger, wemel, wringsel** en **zwonk.**

Boord, o. — Winkelboord, plank waarop de bussen, flesschen enz. met winkelwaren staan.

Beddeboord of **koetseboord** = plank waar de nachtspiegel op gezet wordt.

Boord eener kast, **boord** van eenen schoorsteen enz. — Fr. *Tablette.* — Hgd. *Gestell, fach.*

Bij De Bo **Boordel.**

Boord, m. — Zie **Buitenboeibord.**

Boordel, m. — Zie **Boord.**

Boordschaaf, v. — Zie **Boorschaaf.**

Boorgat, o. — Een gat gemaakt bij middel eener boor. — Fr. *Forure.* — Eng. *Bore.* — Hgd. *Bohrloch.*

Boorling, m. — Zie **Boorsel.**

Booromslag, m. — Zie **Omslag.**

Boorschaaf, v. — Smalle schaaf zonder geleider, wier ijzer een weinig breeder is dan het blok en schuinsch in dit laatste zit, dienende om bv. eene met de sponningschaaf gestekene sponning te vergrooten of op te zuiveren. (Schets 46.) — Fr. *Guillaume.* — Eng. *Rabbit-plane.* — Hgd. *Fugenhobel, leistenhobel.*

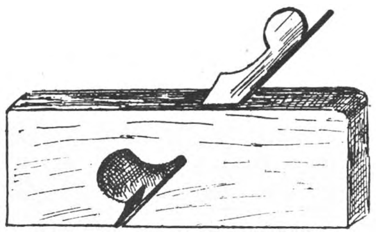

Sch. 46.

Bij De Bo **Boordschaaf.**

Boogvormige boorschaaf. — Fr. *Guillaume cintré* — Eng. *Curved rabbet-plane.* — Hgd. *Hobel mit bogenformigen eisen.*

Ruigboorschaaf. — Fr. *Guillaume à ébaucher.* — Eng. *Jack-plane.* — Hgd. *Schürf- od. schärfhobel, schrobhobel.*

Steilboorschaaf. — Fr. *Guillaume debout.* — Eng. *Plane for hard wood.* — Hgd. *Hart-hobel.*

Zoetboorschaaf. — Fr. *Guillaume à recaler.* —

Eng. *Smoothing-plane.* — Hgd. *Glatt-hobel, schlicht-hobel.*

Boorsel, o. — Houtdeeltjes die bij het boren uit de openingen vallen. — Fr. *Poussière, copeaux qui proviennent du bois que l'on fore.*

In W.-Vl. **Boorling.**

Boortuig, o. — Toestel om, zonder omslag, gaten in het hout te boren. Dit tuig wordt met de hand

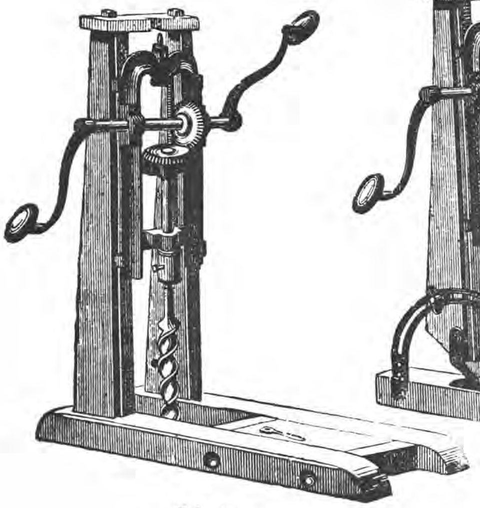

Sch. 47.

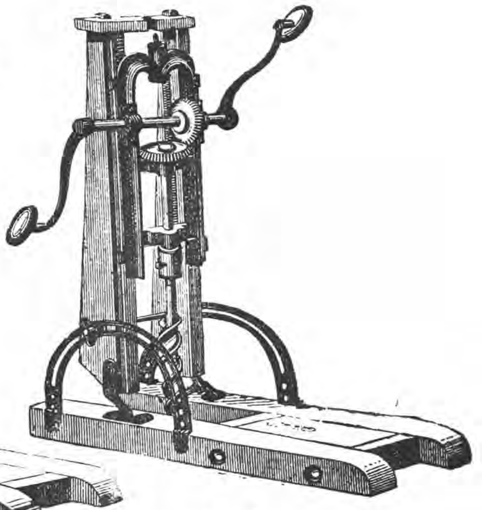

Sch. 48.

aan een tandwiel bewogen. (Schetsen 47, 48 en 49.) — Fr. *Machine à percer.* — Eng. *Boring-machine.* — Hgd. *Bohrmaschine.*

Boothamer, m. — Een hamer om te booten.

De boothamers verschillen veel van maaksel, volgens den dienst, die zij te verrichten hebben.

Ook **Arhamer en Harhamer.** (W.-Vl.)

Bij Schm. **Bookhamer.**

In O.-Vl. **Boker.**

De boothamer om geroot vlas te booten, is een houten blok met diepe groeven, voorzien van een steel; ook **kerfboothamer** geheeten.

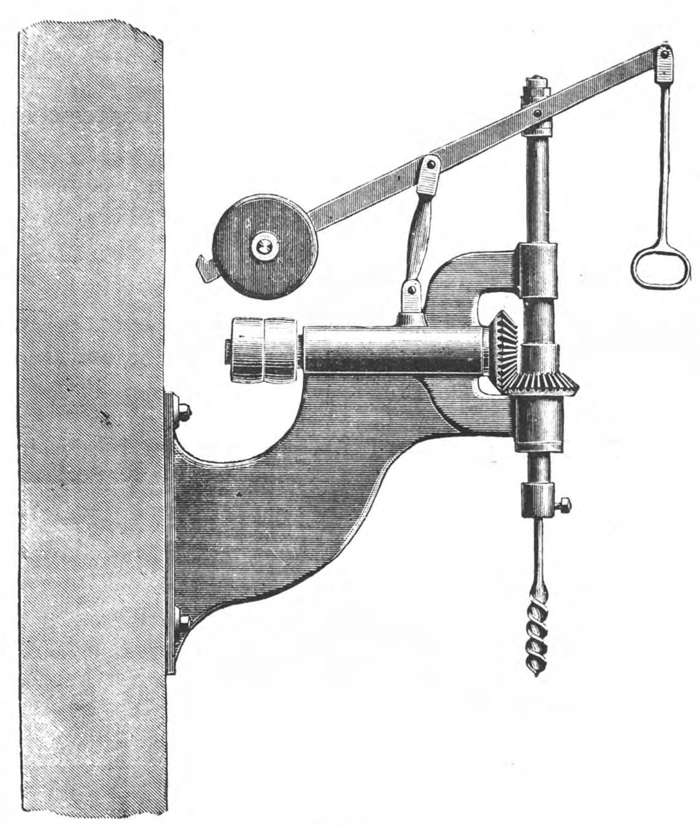

Sch. 49.

Bootje, o. — Zie **Boogschaaf.**

Bord, o. — Plat gevormd gereedschap.

Samengest. : tafelbord, uithangbord, schoolbord.

Eigenlijk plank. (Vergel. **berd**) — Fr. *Ais.* — Eng. *Board.* — Hgd. *Brett.*

Bordes, o. — Rustplaats van kleine afmeting, die eene trap in twee traparmen verdeelt. — Fr. *Palier.* — Eng. *Landing place.* — Hgd. *Ruheplatz, ruhebank, absatz, podest.*

Bij De Bo **vertert**, in Fr.-Vl. **versnijd, in** W.-Vl. **palier.**

Bordesch, pordesch, pardasch, o., ook bordessche' pordessche, pardassche.

a) Soort van windeweer of portaaltje van hout, buiten aan de voordeur van een huis.

Ook een ander portaaltje van hout, op zich zelf staande, waar eene poort in hangt.

b) Eene plank of boordel vooraan een venster, al buiten, waarop men brood en andere koopwaren ten toon stelt. (De Bo.)

Bordestrap, v. — Trap die door een bordes in twee traparmen verdeeld is. — Fr. *Escalier à repos.* — Eng. *Resting or landing stairs.* — Hgd. *Treppe mit einem absatze, od einer ruhebank.*

In W.-Vl. **Paliertrap**.

Bordestrede, v. — Smalle trede, die de bovenste trede van den traparm uitmaakt en met het bordes gelijk ligt. — Fr. *Palière.*

In N.-Nederl. ook **Welstuk.**

Te Brugge **Walle.**

Bordis, (klemtoon op dis) is te Mechelen en omstr. eene soort van tafel in hout, waarmede men de opening van de keldertrap bedekt.

Borduurraam, o. — Houten raam, waarop de borduurders hun werk spannen. — Fr. *Métier à broder, tambour.* — Eng. *Tambour.* — Hgd. *Trommel-rahmen, stickrahmen.*

Boren, b. w. — Bij middel eener boor, uithollen, een gat maken. — Fr. *Forer, percer.* — Eng. *To bore.* — Hgd. *Bohren.*

Een gat wijder boren. — Fr. *Fraiser un trou.*

Bornputkeef, v. — Zie **Putkuip.**

Bornputkuip, v. — Zie **Putkuip.**

Borst, v. — De uitspringende boord van den breedsten kant eener pen. (Schets 50 A en B.) — Fr. *Epaulement.* — Eng. *Shoulder.* — Hgd. *Ausladung eines zapfens.*

In W.-Vl. **Asteling, gemoet, schoering** en **schoudering.**

Zie ook **Schuine** en **vlakke borst.**

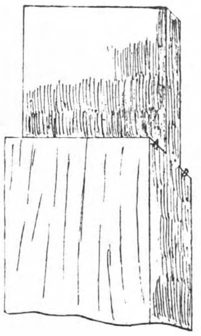
Sch. 50.

Borstboom, m. — De boom van een weefgetouw, waar de wever tegen leunt met de borst en waarover het lijnwaad, dat geweven wordt, neerdaalt naar den onderlooper. — Fr. *Poitrinière.* — Eng *Breast beam.* — Hgd. *Brust-baum.*

In W.-Vl. **Buikboom** en **Schootboom.**

Borstboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Borstweer, v. — Zie **Borstwering.**

Borstwering, v. — Onder borstwering verstaat men in 't algemeen de afsluiting van gangen, trapportalen, veranda's, markt- of tentoonstellingplaatsen, enz. welke dient om te zorgen, dat men in geene afgeslotene ruimten kan dringen, of van deze of gene hoogte kan vallen. De borstwering heeft gewoonlijk eene hoogte van 0,80 à 1 M. en kan geheel dicht of gedeeltelijk open bewerkt worden. — Fr. *Appui.*

In W.-Vl. ook **Borstweer.**

*** Eene borstwering wordt eene **balustrade**, wanneer zij bestaat uit eene rij balusters. — Fr. *Balustrade.* — Eng. *Balustrade.* — Hgd. *Docken-werk, docken-geländer.*

Borstzaag, v. — Zie **Draaizaag.**

Boschkant beslagen hout. — De stam van een boom, die aan de vier vlakken bekapt is, maar niettemin aan de vier zijden groote wankanten aanbiedt.

Vergel. **Beslagen hout.**

Bosse, v. — Zie **Bossing.**

Bosseschaaf, v. — Zie **Bossingschaaf.**

Bossing, v. — Schuin of plat afgewerkt deel aan een paneel, waarvan de vier uiteinden in de groef der vergaring worden opgesloten. (Schets 51 A.)

— De Bo schrijft **bosting,** v. Soort van asterval, in 't Fr. *gorge.* — Een paneel met of zonder bosting. Men zegt ook **bosse.**

Bossingschaaf, v. — Blokschaaf met verstelbaren geleider, waarvan de beitel niet rechthoekig, maar schuins in het schaafblok is vastgespied. (Schets 52.) — Fr. *Gaillaume à plate*

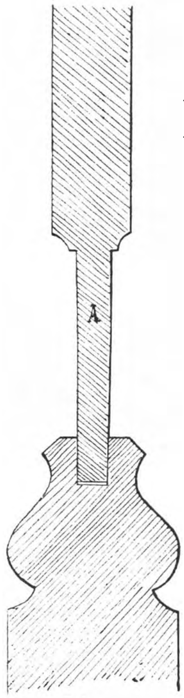

Sch. 51.

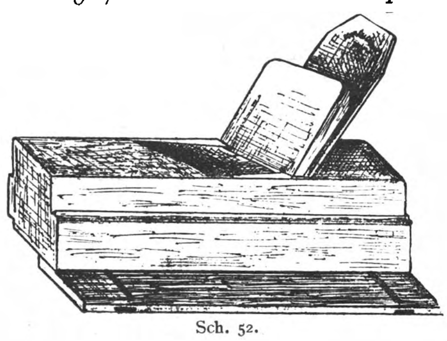
Sch. 52.

bande. — Eng. *Moulding-plane.* — Hgd. *Eims-hobel od. ort-hobel.*

In W.-Vl. ook **Bostingschaaf, bosseschaaf** en **filiester.**

Te Loven **Platte bandschaaf.**

De bossingschaaf dient meest om de bossingen aan paneelen te schaven.

Bosting, m. — Zie **Bossing.**

Bostingschaaf, v. — Zie **Bossingschaaf.**

Bot, hoed. — Zie **Blonk.**

Bourdon, m. — Zie **Trappaal.**

Bout, m. — De bout is eene ijzeren pin van onbepaalde lengte, die gebruikt wordt om verscheidene deelen van een gebint, of andere zware timmerwerken, aan elkander te verbinden; ook om ijzerwerk aan houtwerk vast te sluiten.

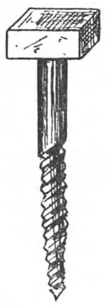

Sch. 53.

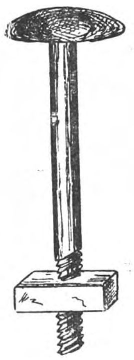

Sch. 54.

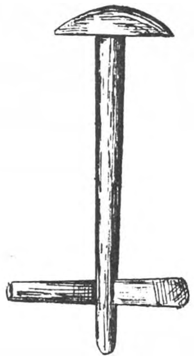

Sch. 55.

— Er zijn verscheidene soorten van bouten :

Houtbout. (Schets 53.) — Bout met houtdraad om in het hout vast te draaien. — Fr. *Tire-fond.* — Eng. *Turrle.* — Hgd. *Scheibenbohrer.*

Moerbout. (Schets 54.) — Bout met metalen draad

en waarop eene moer draait, die den bout aansluit. — Fr. *Boulon à écrou.* — Eng. *Screw-bolt.* — Hgd. *Schraubenbolzen.*

Spiebout of **Scheersbout**. (Schets 55.) — Een bout zonder draad, maar die aangesloten wordt door eene spie of scheers. — Fr. *Boulon à clavette.* — Eng. *Cotter-pin.* — Hgd. *Schliessebolzen.*

— De bouten eener ploegschaaf zijn de twee houten spillen, die, bij middel van stegelreepen, den geleider op meerderen of minderen afstand van het schaafblok houden. Zie schets 362 A.

Te Brugge zegt men **Balken.**

Zie onder **Span.**

Bovendeur, v. — Van twee halve deuren, de bovenste; ook deur aan het bovenhuis (de stoep op).

Bovendorpel, m. — Stuk hout dat boven de opening eener deur enz. aan de buitenzijde wordt aangebracht, om tot draagstuk aan het daaropvolgende metselwerk of roostering te dienen. — Fr. *Linteau.* — Eng. *Lintel.* — Hgd. *Sturz.*

In N.-Nederl. ook **Bovendorpel, tegendorpel** en **kalf.**

In W.-Vl. **Bovenzille** en **bovenzulle.**

(Niet te verwarren met **lateihout**)

Vergel. **Kalf** en **bovenregel.**

Bovendrempel, m. — Zie **Bovendorpel.**

Bovenlicht, o. — Zie **Luwer.**

Bovenligger, m. — Zie onder **Scheerwand.**

Bovenmaatsche plank. — Ongekantrecht deel, dat aan den stam en het topeinde eene ongelijke breedte heeft en breeder is dan 10 à 11 Amsterdamsche duimen. (N.-Nederl.)

Bovenraam, o. — Het bovenste gedeelte van een lichtraam dat uit twee deelen bestaat; inz. het bovenste beweegbare gedeelte van een schuifraam.

Bovenregel, m. — De bovenste dwarsregel van eene vergaring in een timmerwerk. — Fr. *Traverse du haut.*

In W.-Vl. ook **Bovenschee**

Te Antwerpen **Boventraverse.**

*** De bovenregel van eene binnendeur sluit tegen het deurkozijn.

De bovenregel van eene buitendeur en van een vensterraam sluit tegen het kalf.

Bovenscheê, v. — Zie **Bovenregel.**

Boventraverse, v. — Zie **Bovenregel.**

Bovenzille, Bovenzulle, v. — Zie **Bovendorpel.**

Braam, v. — Spoor van het slijpen op eenen beitel, schaafijzer enz. — Fr. *Morfil.* — Eng. *Rough edge, wire edge.* — Hgd. *Faden an einem meiszel.*

In W.-Vl. **Draad** en **brandsnede**.

Te Brugge ook **Nijdigheid.**

De braam afnemen. — Fr. *Emorfiler.* — Eng. *To take away the rough edge.* — Hgd. *Den faden an einem meizel wegnehmen, abwetzen.*

Brandsnede, v. — Zie **Braam.**

Brasem, m. — Zie **Balksleutel.**

Bred of Breet, o. — Zie **Uithangbord.**

Breeberd, o. — Zie **Boeiplank.**

Breekijzer, o. — Zie **Steenbeitel.**

Breiel, Breidel, m. — De breidel eener brug is de houten leuning, die niet alleen den mensch belet van de brug af in 't water te vallen, maar hem nog tot de brug geleidt, door de verlengde uiteinden die, schuinsweg van weerzijden eenige schreden ver de straat insluiten, als in opengestrekte armen. — Fr. *Garde-fous d'un pont.* — Fr. *Rails of a bridge.*

Brekijn, o. — Zie **Scharnier.**

Breukgording, m. — Gording, die op de scheidingslijn der schilden van een gebroken dak is geplaatst. — Fr. *Panne de brisis.* — Hgd. *Bruch-pfette.* Zie schets 91 *a.*

Brijberd, o. — Zie **Boeiplank.**

Bril, m. — Plank met opening op het gemak. — Fr. *Lunette.* — Eng. *Seat of a close stool.* — Hgd. *Brille.*

Brildeksel, o. — Deksel van den bril. — Fr. *Couvercle de privé, de chaise privée.*
In W.-Vl. **Vertrekschijf.**

Brit, o. — Zie **Uithangbord.**

Brits, v. — Planken rustbank.

Broeibak, m. — Bak, waar gewassen, kunstmatig (door warmte) worden in gekweekt. — Fr. *Caisse chaude.*

Broeikas, v. — Schuingebouwde, met glas overdekte kast, ter kweeking van gewassen. Ook **broeikast.** — Fr. *Serre.* — Eng. *Hot-house.* — Hgd. *Treib-haus.*

Broos hout. — Hout dat zijne veerkracht en betrekkelijke vastheid kwijt is.

Ook **dood hout** geheeten.

Brosje, o. — Zie **Afschrijfpunt.**

Brug, v. — Gebouwde overgang meest van hout. — Fr. *Pont.* — Eng. *Bridge.* — Hgd. *Brücke.*

— Zie **Kinderbalk.**

— Zie **Enkele** en **Dubbele Brug.**

Brugbalk, m. — Brugbalken zijn balken, die in de richting van de lengte der brug, van 't eene ondersteuningspunt tot het andere gelegd worden, om de dekplanken te dragen. — Fr. *Longéron.* — Eng. *Horizontal beam of a bridge.*

Brugkeper, m. — Zie **Kinderbalk.**

Buikboom, m. — Zie **Borstboom.**

Buiker, m. — Zie **Avegaar.**

Buiklijst, v. — Zie **Stoelplank.**

Buil, m. — Zie **Builmolen.**

Builkist, v. — Eene lange kist in planken, waarin een trommel draait, van ijzerdraad gemaakt. In dezen trommel stort men het mout, dat van den ast komt, om het, onder het draaien van den trommel, te zuiveren van de kiemen en schoten, die door het ijzerdraad heenvallen. — Fr. *Huche à blûter.* — Eng. *Bolting-hutch.*

In W.-Vl. **Bultkas.**

Builmolen, m. — Meelbuidel, soort van groote lange trommel met temsgoed overtrokken, dien men

ronddraait om de meelbloem van het gruis te scheiden. — Fr. *Blutoir, bluteau.* – Eng. *Bolter, bolting-cloth.* — Hgd. *Mülh- od. mehlbeutel.*

Ook **buil.**

In W.-Vl. **Bultmolen en bulte.**

Buitenblaren, o. mv. — Zie **Buitenblind.**

Buitenblind of -luik, o. — Vensterblind dat al buiten open- en toegaat. — Fr. *Contre-vent.* — Eng. *Outside shutter.* - Hgd. *Laden, fensterladen.*

Ook **Blind, luik, vensterblind** en **vensterluik.**

In W.-Vl. ook **Watervenster,** te Oudenburg **luiker.**

In O.-Vl. **Waterblaar, buitenblaar** en **buitenluiker.**

In Brab., Antw. en W.-Brab. **Slagvenster.**

Te Avelgem zegt men ook **blaffetuur** voor buitenluik. De Bo geeft **blaffetuur** enkel als binnenluik.

Te Gent zegt men **blaffetuur** voor alle vensterluiken.

Buitenboeibord, o. — De overkant staande plank in eene bakgoot. Deze plank, gewoonlijk met eene lijst voorzien, wordt op den kant van den gootbodem vastgemaakt en dient om 't water, dat van het dak afvloeit, tegen te houden en te laten wegvloeien.

Ook **boord** geheeten.

Te Brugge **Staande band** en **gootsponde.**

Buitenboom, m. — Zie **Trapboom.**

Buitendeur, v. — Door buitendeur verstaat men de deur, die in eene opening is geplaatst om eene binnenplaats van de buitenlucht af te scheiden. — Fr. *Porte extérieure ou de dehors.*

Buitenluiker, m. — Zie **Buitenblind.**

Buitenuit. — Zie **Buitenwerksche maat.**

Buitenwerksche maat. — De volle breedte van een getimmerte die, bij het afschrijven, op het hout moet worden afgeteekend om daaruit al de afmetingen te nemen.

Te Brugge **Buitenuit**

Buk, m. — Zie **Nootschaaf.**

Bukschaaf, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Bukschraag, v. — Zie **Driepikkel.**

Bul, o. — Zie **Blok.**

Bultkas, v. — Zie **Builkist**

Bultmolen, m. — Zie **Builmolen.**

Burghaak, m. — Tandvormige kerf. — Fr. *Adent.* — Eng. *Dental.* — Hgd. *Verzahnung, verzapfung.*

Ook **Stuik.** (N.-Nederl.)

Met een brughaak inlaten. — Fr. *Adenter.* — Eng. *To scarf with indents.* — Hgd. *Einzapfen, verzapfen.*

Cadre, m. — Zie **Lijst.**

Caisson-zoldering, v. — Zie **Vakzoldering.**

Canadahout, o. — Hout, afkomstig van den Canadeeschen populier; wordt meest gebruikt voor paneelen om zijne breede afmeting en zuiverheid van houtvezels. (Zie onder **Populier.**)

Canadeeschen populier. — Zie **Populierenhout** en **Canadahout.**

Cartelle, v. — Klein, soms versierd plankje, boven aan eenen stok bevestigd, waar boven iets geschreven, geschilderd of gebeiteld staat en dat men in stoeten en processiën ronddraagt. — Fr. *Cartel.*

Cassette, v. — Kistje, koffertje, geldkistje. — Fr. *Cassette.* — Eng. *Casket.* — Hgd. *Räftchen.*

In W.-Vl. Houten bakje in eene kazerne, waar de soldaat zijne kleine benoodigdheden in bergt.

De cassette is ongeveer 40 cM. hoog, 30 cM. breed en wordt met een maalslot gesloten.

Cavaljeering, v. — Zie **Marseering.**

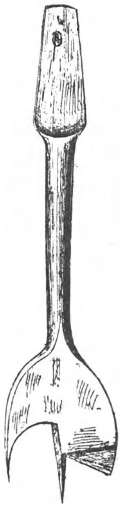

Sch. 56.

Cederhout, o. — Zie **Mahoniehout.**

Center, m. — Zie **Formeel.**

Centerboor, v. — Eene boor die groote, regelmatige gaten maakt en snel in het hout doordringt. (Schets 56.) — Fr. *Coupe-cercle.* — Eng. *Centerbit.* — Hgd. *Centrums bohrer.*

In N.-Nederl. ook **Cirkelboor** en **kraanboor.**

In W.-Vl. ook **Appelboor.**

⁂ De centerboor heeft in 't midden eenen punt tusschen een scherp lemmertje (dat den omtrek van eene ronde afschrijft en uitsnijdt) en een noesch beiteltje (dat in 't ronddraaien het hout uitschaaft binnen dien afgeschreven omtrek.)

Chambranle, m. — Zie **Deur-** en **Vensteromlijsting.**

— Zie **Omlijsting.**

Cirkelboog, m. — Zie **Boog.**

Cirkelboor, v. — Zie **Centerboor.**

Commode, v. — Zie **Ladetafel.**

Congé, m. — Zie **Duiveljager.**

Console, v. — Zie **Klos.**

Conter-ijzer, o. — Zie **Schaafbeitel.**

Conter-marche, v. — Zie **Stootbord.**

Coulisse, v. — Zie **Sponning** en **Coulisseschaaf.**

Coulisseschaaf, v. — Deze schaaf doet denzelfden dienst als de boorschaaf, doch kan op eenen vleerploeg bevestigd worden, zoodanig dat men, op eene willekeurige diepte, eene sponning midden in een stuk hout, op bepaalden afstand kan inschaven. (Schets 57.) (Geh. te Brugge.)

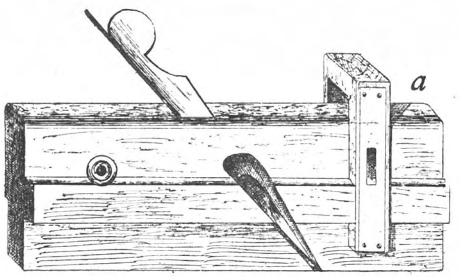

Sch. 57.

*** *a* is de **aanloop**. (Zie dit woord.)

De groef of sponning bij middel dezer schaaf gestoken, heet men **coulisse**.

Coulissetafel, v. — Zie **Schuiftafel.**

Cremalièretrap, m. — Zie **Trap** op **keepboom.**

Cypressenhout, o. — Dit hout wordt in de laatste jaren uit Amerika ingevoerd. Het is vrij vast en duurzaam in de buitenlucht, trekt en krimpt weinig en is daardoor zeer geschikt voor betimmeringen, waarvoor thans grenenhout wordt gebruikt. Het wordt in platen

van 10 bij 40 tot 60 cM. spint- en kwastvrij in den handel gebracht en komt, wat den prijs aangaat, ook ongeveer met goed grenenhout overeen. — Fr. *Bois de cyprès*. L. Cupressus L.

(*Het Timmerwerk*, blz. 16.)

Dag, m. — De dag van eene opening, 't zij deur- of vensteropening, is de afstand tusschen de twee kantelaven (neggen); 't is te zeggen : de afmeting der ruimte, die aan de buitenzijde in het zicht komt. (Schets 58 A.)

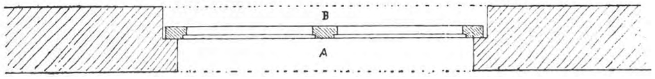

Sch. 58 A en B.

De afmeting tusschen de sponningen, of de opening die aan de binnenzijde is gezien, heet **nacht**. (Schets 58 B.) (W.-Vl.)

Daggeren of **Deggeren**, o. w. — Zegt men van boren, die rond loopen in stede van dadelijk het hout in te gaan. (N. der prov. Antwerpen.)

Daglijn, v. — De lijn, die op eene vergaring is afgeschreven, en de breedte, hoogte en dikte aanwijst, van de verscheidene deelen die de vergaring uitmaken.

Wanneer men bijv. aan eene paneeldeur het gat van den middenregel afschrijft, teekent men eerst op den staander de volle breedte van den regel af. Dit zijn de **daglijnen**; doch men moet daarbij nog iets **toegeven**, dit is de breedte van het gat zooveel inkrimpen, als de diepte der groeven in den regel wordt geschaafd.

Bij het afschrijven van de regels moet men met den voegpasser de breedte der lijst nemen, om die

breedte met den passer uit de bepaalde daglijnen te zetten. Die uitgezette punten worden den **toesteek** genoemd. (N.-Nederl.)

Dagstuk, o. — Dunne dagbekleeding, die op den stijl van een deurkozijn wordt bevestigd om er de sponning aan te vormen. (Schets 59 *a*.)

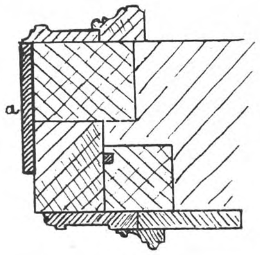

Sch. 59.

Dagwang, v. — Zie **Trapboom**

Dak, o. Het bovenste gedeelte van een gebouw, welk het voor wind en weer bedekt. — Fr. *Toit.* — Eng. *Roof.* — Hgd. *Dach.*

Het houten gedeelte van het dak, dat de daksparren draagt, heet **kap**.

— Zie **Af-**, **Fransch-**, **galm-**, **gebogen-**, **gebroken-**, **gevel-**, **helm-**, **Hollandsch-**, **huif-**, **kegel-**, **koepel-**, **lessenaars-**, **Mansarde-**, **overhangend-**, **overstekend-**, **par-**, **per-**, **planken-**, **plat-**, **scherm-**, **schild-** **schut-**, **tent-**, **toren-**, **wolf-**, **zaag-** en **zadeldak**.

Dakbalk, m. — Zie **Gebintstijl**.

Dakbeschot, o. — Beschot van aaneengeploegde planken, bevestigd op boeibord, gordingen en nokrib, als onderlaag voor het afdekkingsmateriaal.

Ook **bebording** geheeten. (N.-Nederl.)

Dakbord, o. — Dekbord, plank vóór aan het dak (ter bekleeding). — Fr. *Bardeau, échandolle.* — Eng. *Shingle.* — Hgd. *Dach-schindel.*

In N.-Nederl. ook **Dekplank** en **dakspaan**.

Dakdeel, v. — Vuren plank, meestal 22 mM.

dik en 23 tot 26 cM. breed, dienende tot bedekking van een dak. — Fr. *Volige.* — Eng. *Thin board, batten, scantling.* — Hgd. *Schindelbrett.*

Ook **Kapdeel** geheeten.

Vergel. **Schalieberd.**

Daken, b. w. — Zie **Dekken**

Dakgeraamte, o. - De verzameling van al de sparren, gebinten enz.

Vergel. **Spanwerk** en **Kepering**.

Dakgetimmerte, o. — Gezamentlijke binten en sparren in hun verband. — Fr. *Enrayure.* — Hgd. *Gesperre.*

Dakgoot, v. — Houten goot, die het water van het dak vangt en in den afleider (**hanggoot**) laat vloeien. — Fr. *Chéneau.* - Eng. *Gutter.* — Hgd *Dachrinne.*

Te Brugge **bakgoot**, te Avelgem **ingedekte goot**.

In Limburg **kaanjel.**

Dakhelling, v. — Helling der beide zijden van een dak. — Fr. *Pente d'un comble.* — Eng. *Declivity of a roof.* — Hgd. *Abdachung.*

Met betrekking tot de hellingen der daken onderscheidt men deze in **steile** en **vlakke** hellingen.

Daking, v. — Zie **Dakwerk.**

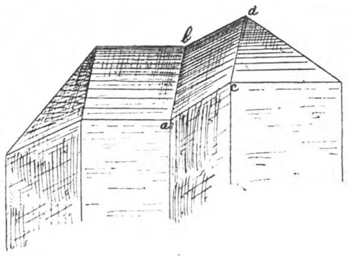

Sch. 60.

Dakkapel, v. — Zie **Dakvenster.**

Dakkeel, v.—Inhoek, plaats waar de hellende vlakken van twee daken elkander ontmoeten. (Sch. 60 *a b.*) — Fr. *Noue.* — Hgd. *Dachkehle.*

Eigenlijk, het stuk hout, waarop de zinken goot in de keel wordt gelegd, en waartegen de twee dakvlakken aansluiten.

In N.-Nederl. ook **Kiel**, **kielkeper** en **dakvoeg**.

In W.-Vl. **Slaper**.

*** *c d* is de **Hoekspar**. (Zie dit woord.)

Dakken, b. w. – Zie **Dekken**.

Daklat, v. — Lat over de daksparren geslagen, om de dakpannen te dragen. — Fr. *Latte*. — Eng. *Lath*. — Hgd. *Latte*.

In W.-Vl. **Pannelat**.

Dakluik, o. — Zie **Dakvenster**.

Dakplaai, v. — Zie **Muurplaat**.

Dakraam, v. — Zie **Dakvenster**.

Dakregel, m. — Zie **Keper**.

Dakrib, v. — Zie **Keper**.

Dakruiter, m. — Dakruiters noemt men kleine op den nok of vorst geplaatste torens of torendaken. — Fr. *Tourelle*. — Eng. *Turret*. — Hgd. *Thurnlein*.

Wat, met het oog op de versiering, de dakvensters voor de dakvlakken zijn, dat zijn de dakruiters voor de vorstlijn.

Worden deze torentjes goed gevormd en toegepast, dan kunnen zij zeer veel bijdragen tot het schilderachtige van het geheele gebouw.

Dakspaan, v. – Zie **Dakbord**.

Dakspant, m. — Zie **Gebintstijl**.

Dakspar, v. – Zie **Keper**.

Dakstoel, m. — Zie **Gebint**.

Dakstoelbalk, m. — Zie **Gebintstijl**.

Dakstoelstut, v. — Zie **Gebintstijl**.

Daktengel, m. — Dun en smal latje, dat op de naden van het beschot eener daking wordt aangebracht, ten einde den slagregen en den sneeuw te beletten door de voegen der pannen te dringen, en langs de naden der planken naar binnnen af te druipen.

⁂ Deze is eene N.-Nederl. manier van werken.

Dakvenster, o. — Venster in een dak, om de zoldering te verlichten.

Ook **dakluik** en **dakraam** geheeten.

De dakramen kunnen onderscheiden worden in **staande** en **liggende**.

Het staand dakvenster, Fr. *Lucarne*. — Eng. *Skylicht*. — Hgd. *Dachfenster*, gewoonlijk **dakvenster** en in W.-Vl. **standvenster** geheeten, is van een **liggend dakvenster**, Fr. *Tabatière*, hierin te onderscheiden, dat dit laatste in het dakvlak zelf, even als de helling der pannen is aangebracht, terwijl het eerstgenoemde loodrecht **met** den buitenmuur oprijst, en eene soort van dak op zijn eigen vormt.

⁂ De dakvensters op een kerkdak heet men in N.-Nederl. **dakkapellen**.

Hollandsch dakvenster. – Fr. *Lucarne flamande*. — Hgd. *Flämisches dachfenster*.

Rond of ovaal dakvenster. — Fr. *Œil de bœuf*. — Eng. *Oval*. — Hgd. *Rundes Dachfenster*.

Gewelfd dakvenster. — Fr. *Lucarne bombée*. — Hgd. *Gewölbtes dachfenster*.

Kapvenster. — Fr. *Lucarne à la capucine*. — Hgd. *Kapp-fenster*.

Op de daksparren dragend venstertje. — Fr. *Lucarne demoiselle.* — Hgd. *Auf den dachsparren aufsitzendes dachfenster.*

Dakvoeg, v. — Zie **Dakkeel.**

Dakvoet, m. — Het onderste deel van een dak, 't welk over den muur hangt en het regenwater voorwaarts van den muur weg afwerpt. (Schets 61.) — Fr. *Egout.* — Eng. *House-eaves.* — Hgd. *Traufe.*

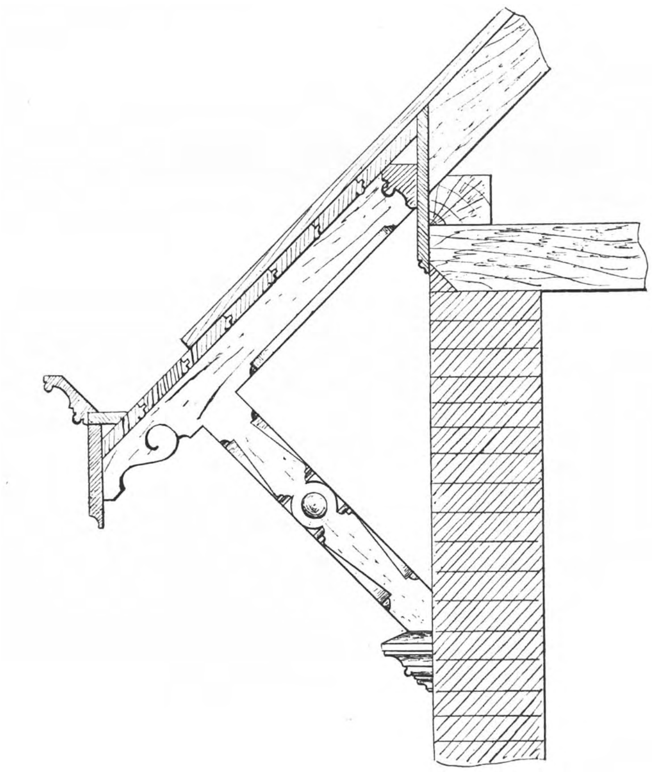

Sch. 61.

In W.-Vl. **Euzie**, **euzing**, **ozing**, **oozing deuzie**, **pardak**, **perdak**, **pardas** en **p rdas**.

In Fr.-Vl. **Dozing** en **oozing**; ergens ook **neuze**.

In Limburg (St.-Truiden) en W.-Br. **euze** of **euzen**.
In O.-Vl. **Spruit**.

Bij Schm. ook **Oosdrup**, **huisdrup**, **huizendrup**, bij Kil. oose en **oosie.**

Dakvorst, m. — Zie **Nok.**

Dakwerk, o. — Samenstel van een dak. — Fr. *Toiture.* — Eng. *Roofing, roof.* — Hgd. *Dachwerk, bedachung, dach.*
In N.-Nederl. ook **Bedaking**.
In Vl. en Brab. **Daking**.

Damplank, v. — Damplanken zijn planken van 6 a 10 cM. dik, die met messing en groef in elkander sluiten, vlak naast elkander worden ingeheid, en dienen om bij uitgravingen, de zijvlakken der ontgravingen in hunnen stand te houden. — Fr. *Palplanche.* — Eng. *Plank.* — Hgd. *Grundbalken.*
Ook **Baardplank**, **schoorplank** en **schoorplaat** geheeten; te Antwerpen **paalplank**.

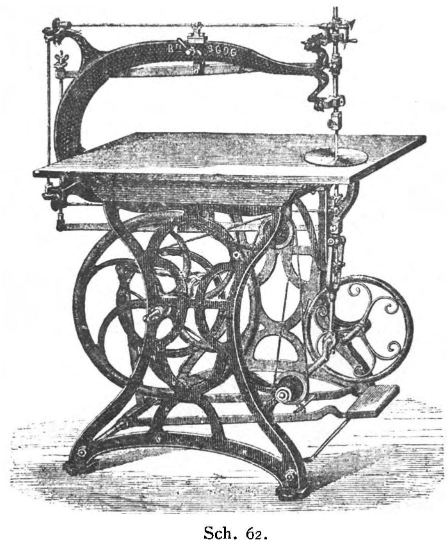
Sch. 62.

Dansmeester, m. — Zie **Overtaster**.

Decoupeeren, b. w. — Zie **Uitzagen**.

Decoupeerzaag, v. — Zaag bewogen met den voet, en dienende om versieringen in stukken hout te zagen. (Schets 62.) — Fr. *Scie à découper.* — Eng. *Piersing saw.* — Hgd. *Decoupirsäge.*

Deel, v. — Zie **Delie, Plank** en **Dorschvloer.**

Dekbalk, m. — Zie **Keper.**

Dekdorpel, m. — Zie **Kozijndorpel.**

Dekken, b. w. — Met een dak toesteken, toeleggen. — Fr. *Couvrir.* — Hgd. *Decken.*
In W.-Vl. **Daken.**
In Brab., Kemp. en N.-Brab. **Dakken.**
Inzond. van een leiendak. De kepering geheel met schalieberd beslaan.

Deksel, o. — Al wat dient om te dekken. Een houten deksel op een pot enz. — Fr. *Couvercle.* — Eng. *Cover, lid.* — Hgd. *Deckel.*
Te Gent en in N.-Nederl. ook **Scheel.**
In W.-Vl. **Hulle** en **Schijf.**

Dekstuk, o. — Zie **Waterbord** en **Trapleuning.**
— Houten lasch om een gebrek in het schrijnwerk te dekken. — Fr. *Flipot.* — Eng. *Piece let in or fitted in.* — Hgd. *Füll-, Flick-, Deckstück.*
Ook **Vulstuk.**
Te Brugge **Luis, vlooi.**

Delewand, m. — Zie **Horde.**

Delie, v. — Hetzelfde als deel: soort van Noordsch hout, Noordsche delie.
— Te Brugge verstaat men door **delie** :
Het vurenhout of witte delie.
Het grenenhout of roode delie.
Het Amerikaansch grenenhout of pitch-pine.

Den, m. — Zie **Dorschvloer.**

Dennebeegt, m. — Zie **Horde.**

Dennenhout, o. (Abies pectinata D. C.). — Fr. *Bois de sapin.* — Eng. *Fir timber.* — Hgd. *Tannenholz.*

De kleur van dit hout is lichtgeel. Het is zacht, maar taai en veerkrachtig, en bevat weinig hars. Het laat zich goed bearbeiden; de noesten, die zeer hard kunnen zijn, hebben eene zwartachtig bruine kleur. Het spint, dat zeer breed is, valt bij dit hout weinig in 't oog, terwijl het eigenlijke kernhout ontbreekt. Het is, evenals het andere hout, onder water blijvende, zeer duurzaam, maar overigens weinig tegen het weer bestand. Buitenshuis wordt het dan ook niet aangewend, maar met voorliefde voor bint- en kapwerk gebruikt, omdat het licht en veerkrachtig is. Het wordt in balken van verschillende afmetingen, die soms zeer groot kunnen zijn, uit Duitschland aangevoerd. De beste delen komen als vlotdelen uit Beieren. (*Het Timmerwerk,* blz. 14-15.)

Te Brugge worden de balken, waaruit die vloten bestaan, **kulters** genaamd.

Dennen- of **Dennewand,** m. — Zie **Horde.**

Dennenweg, m. — Zie **Horde.**

Dennewand, m. — Zie **Horde.**

Denneweerd, m. — Zie **Horde.**

Dentelletje, o. — Zie **Kalfstand.**

Derschnere, v — Zie **Dorschvloer.**

Derschvloer, m. — Zie **Dorschvloer.**

Dessel, m. — Zie **Dissel.**

Destel, m. — Zie **Dissel.**

Destereel, o. — Zie **Ruif.**

Deugel, m. — Zie **Drevel.**

Deugelijzer, o. — IJzeren staaf met gaten, om houten priemen (deugels, drevels) te maken.
(Geh. te Thorhout.)

Deunstok, m. — Bij wevers. — Een stok van twee voet lang, dienende om de ketting te vlakken. Dwars door het een einde van den achterboom, waar de ketting van afgewonden wordt, zijn er rondom gaten geboord; in een van deze gaten, volgens dat het de ketting eischt, steekt men den deunstok, die voor 't overige vastligt en rust op eenen tap in de ladder van den dok.

De Deunstok heet ook **Trekstok.** (W.-Vl.)

Deur, v. — Sluiting van hout, dienende om eene plaats van eene andere af te scheiden, derwijze, dat men er eenen gemakkelijken in- en uitgang tce heeft. — Fr. *Porte.* — Eng. *Door.* — Hgd. *Thür.*

— *** In verband met plaats en bestemming, verkrijgen de deuren verschillende afmetingen en worden zij op onderscheidene wijzen samengesteld en bewogen.

Naar de plaats onderscheiden wij : **buitendeuren** en **binnendeuren.**

Naar de afdeelingen zijn de deuren te verdeelen in : **enkele deuren** en **dubbele** of **vleugeldeuren**; naar de samenstelling in : **lattendeuren**, **paneeldeuren** en **glasdeuren** en naar de wijze van beweging in **draaiende** en **schuivende** of **schuifdeuren.**

Huis-, tuin-, schuurdeur. - Fr. *Porte de maison, de jardin, de grange.* — Eng. *Door of a house, garden, barn.* — Hgd. *Haus-, Garten-, Scheuerthür.*

Gladde deur (zonder bijwerk). — Fr. *Porte arasée.* — Hgd. *Glatte-thür.*

Glazen deur. — Fr. *Porte vitrée.* — Eng. *Glass-door.* — Hgd. *Glas-thür.*

Opengewerkte deur, traliedeur. — Fr. *Porte à jour, à claire-voie.* — Eng. *Latticed-door.* — Hgd. *Durchbrochene thür.*

Balkondeur. — Fr. *Porte brisée.* — Hgd. *Gebrochene thür.*

Tochtdeur, winddeur. — Fr. *Porte verte.* — Hgd. *Bor-thür.*

Vleugeldeur. — Fr. *Porte à deux battants.* — Eng. *Folding-door.* — Hgd. *Flügel-thür.*

Verbindingsdeur. — Fr. *Porte de communication.* — Hgd. *Verbindungsthür.*

Valdeur, schuifdeur. — Fr. *Porte à coulisses.* — Hgd. *Schieb-thür.*

Op borsthoogte, in 2 of 4 vleugels verdeelde deur. — Fr. *Porte coupée.* — Eng. *Hatch.* — Hgd. *Abgeschnittene thür.*

Deur welke dezelfde dikte en gelijke versiering heeft als de lambriseering. — Fr. *Porte perdue.* — Hgd. *Tapeten-thür.*

Deurbeslag, o. — Slot, grendels, hengsels, knieren aan eene deur. — Fr. *Ferrure, garniture de porte.* — Eng. *Ironwork of a door.* — Hgd. *Thür-beschlag.*

Deurboord, m. — Zie **Deuromlijsting.**

Deurdorpel, m. — Zie **Drempel.**

Deurgat, o. — Zie **Deuropening.**

Deurhengsel, o. — Hengsel eener deur. — Fr. *Penture de porte.* (Zie **Hengsel.**)

Deurkasijn, o. – Zie **Deurkozijn**.

Deurkasijne, v. — Zie **Deurkozijn**.

Deurkazijn, o. — Zie **Deurkozijn**.

Deurkozijn, o. — Het samenstel waarin eene deur hangt, bestaande uit de twee posten of stijlen met den bovendrempel. — Fr. *Cadre de porte, dormant.* -- Eng. *Door-case.* — Hgd. *Thür-futter.*

Ook **Deurkazijn**.

In W.-Vl. **Deurkasijn, deurkasijne** en **kassement**.

Te Antwerpen **Kassijing**.

*** De voorgenoemde bepaling is meest toepasselijk op deurkozijnen, waarin eene binnendeur hangt.

Wanneer men een deurkozijn rondom eene buitendeur aanbrengt, worden er doorgaans twee bovendrempels geplaatst, waarvan de onderste het **kalf** genoemd wordt. Tusschen het kalf en den bovensten drempel wordt er alsdan een **luwer** aangebracht (Zie dit woord).

Deurkruk, v. — Handvast waarmede men het dagslot eener deur opendraait.

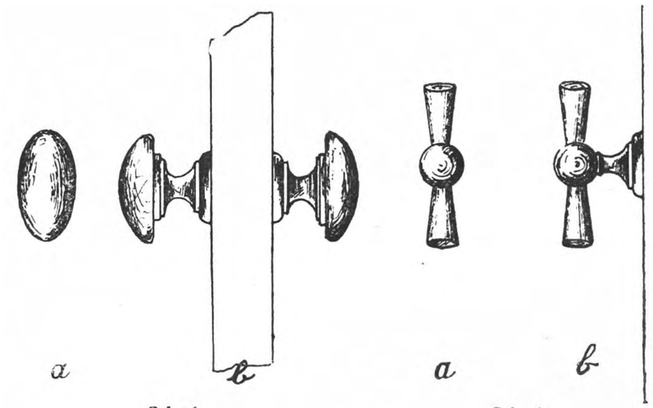

Sch. 63. Sch. 64.

Men heeft **ovale** deurkrukken. (Schets 63 *a b.*)
Eigenlijke krukken of **kruiskrukken**. (Sch. 64 *a b.*)

— Fr. *Béquilles.* — Eng. *Doorhandle.* — Hgd. *Thür-krücken,* en **druiperkrukken**, ook **halve krukken**, **wip-krukken** en **slingers** genaamd. (Schets 65 *a b.*)

— Zie ook **Appel**.

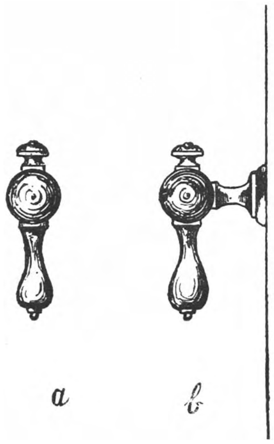

Sch. 65.

Deurlijst, v. — Zie **Deur-omlijsting**.

Deuromlijsting, v. — Houten lijstwerk, op de diktezijde van het deurkozijn rondom de deuropening aangebracht, tot dekking der ruimte tusschen het deurkozijn en den muur; ook tot versiering der deur. — Fr. *Chambranle de porte.* — Hgd. *Thür gesims.*

Ook **Deurboord** en **deurlijst**.

In N.-Nederl. **Kop-** en **smeerlat.**

In W.-Vl. **Chambranle.**

Deuropening, v. — Open vak (in eenen wand) ter plaatsing eener deur. — Fr. *Baie, ou jour de porte.* — Eng. *Door-stead.* — Hgd. *Thür-offnung.*

Ook **Deurgat.**

Deurpaneel, o. — Zie **Paneel**.

Deurpost, m. — Zie **Kozijnstijl.**

Deurstaander, m. — Zie **Deurstijl.**

Deurstijl, m. — De deurstijlen zijn de twee kant-stukken van de vergaring eener deur, die met twee of drie regels samen verbonden worden. — Fr. *Montant d'une porte.*

In W.-Vl. ook **Deurstaander**, **staander** en **beleg-riggel.**

— Zie **Kozijnstijl.**

Deurvleugel, m. — De enkele zijde van eene deur, die uit verscheidene deelen is samengesteld. — Fr. *Battant, vantail, manteau de porte.* — Eng. *Leaf of a door.* — Hgd. *Thür-flügel.*

Deurvleugel aan eene kas. — Fr. *Volet, guichet.*

Deurwerk, o. gmv. — De versiering (lijsten, fijn schrijnwerk), die aan eene deur is aangebracht.

Deuvel, m. — Zie **Drevel.**

Diamantkop, m. — Vlak of paneel, waarvan de vier zijden schuins zijn afgewerkt, zoodanig dat zij

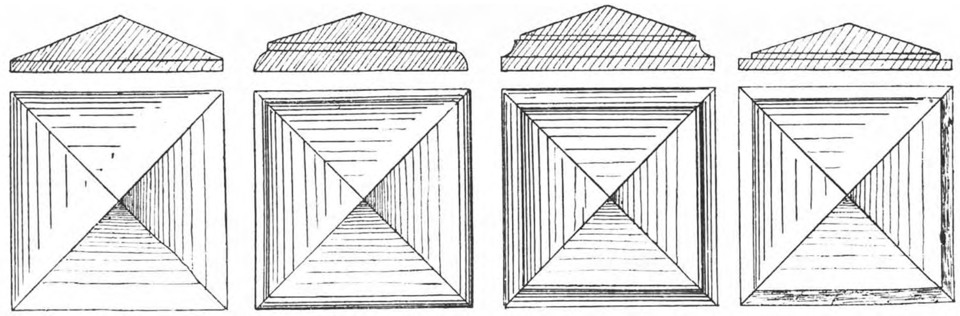

A B C D

Sch. 66.

doorgaans naar het middelpunt van het vlak schuins toeloopen. (Schets 66 A B C D.)

Diamantschaaf, v. — Zie **Serpentschaaf.**

Diessel, m. — Zie **Dissel.**

Diesselen, b. w. — Zie **Disselen.**

Dijsel, m. — Zie **Dissel.**

Diktepasser, m. — Zie **Overtaster.**

Disch, m. — Zie **Toonbank.**

Dissel, m. — Snijdend werktuig, bestaande uit een breed omgebogen ijzer, in een langen steel gevat. De timmerman die een stuk hout wil afdunnen, stelt er den voet op, en met den dissel houwt hij er in,

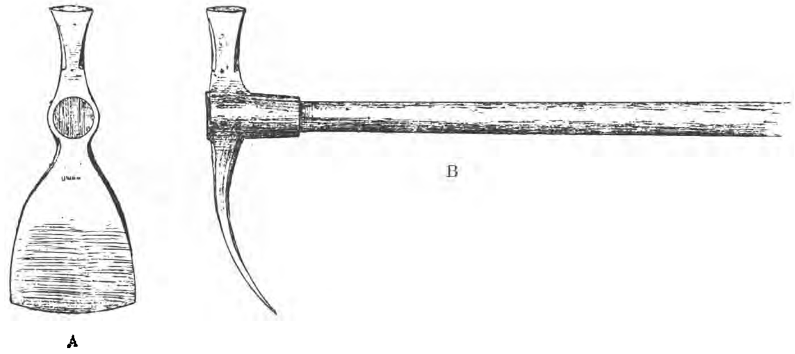

Sch. 67.

drie a vier vingers ver van den voet, dien hij telkens na elken houw achteruit schuift. (Schets 67 A en B.) — Fr. *Herminette.* — Eng. *Adze.* — Hgd. *Deiszel.*

In W.-Vl. **Destel, Diessel** en **Dijsel.**

Bij Schm. **Dessel** en **bentel.**

Disselen, h. w. — Met den dissel bewerken. — Fr. *Travailler avec l'herminette.*

In W.-Vl. **Diesselen.**

Djatihout, o. (Tectona grandis.) — Fr. *Bois de Teak ou Thèque.*

Dit hout, dat uit Oost-Indië wordt aangevoerd, is voor veelvuldige toepassing zeer geschikt. Bij het bouwen is het in de laatste jaren meer en meer gebruikt op plaatsen, waar anders het eikenhout wordt aangewend. Het is nog beter dan dit tegen de invloeden van het klimaat bestand. Naast eene hooge mate van vastheid, bij veel draagkracht en taaiheid, krimpt, scheurt of werkt goed droog Djati-

hout bijna niets. De kleur van het droge hout is lichtbruin.

Ook **Teakhout** geheeten.

(*Het Timmerwerk,* blz. 17.)

Dobbelschot, o. — Schot, dat in eene weide op een stap van een ander staat, om de koeien te beletten bij malkaar te komen. (Veurne-Ambacht.)

Zie ook **Draai-** en **Schuifschot.**

Dok, m. — Zie **Schaal.**

— **v.** — De dokken van een weefgetouw zijn twee breede en hooge stukken hout, die op de tramen rusten en den veurstboom ondersteunen.

Er is een dok aan elken zijkant van het getouw. (De Bo.)

Dom, m. — Zie **Koepeldak.**

Dompe, v. — Zie **Katafalk.**

Donder, m. — Zie **Strijkblok.**

Dood hout, o. — Zie **Brooshout.**

Doodkist, v. — Kist waarin men de lijken der menschen legt om ze dan te begraven. — Fr. *Cercueil.* — Eng. *Coffin.* — Hgd. *Sarg, Todten-lade.*

Ook **Lijkkist.**

In Vlaanderen zegt men meest **kist.**

Bij de Limburgsche grens en in Haspegouw zegt men ook **Zerk.**

Bij De Bo **Lichter, scherfvat** en **sterfvat.**

In W.-Vl. ook **Schrijn, schrine** en **schrene** (Schm.)

Dood loopen, o. w. — Wordt gezegd van eene plank, lijst enz., die wel eene rondloopende lijn be-

schrijft; maar door eene onmiddellijke afsnijding is onderbroken.

Eene lijst die tegen eene console **dood loopt**. Te Brugge zegt men ook **dood stuiken**.

Dood stuiken, o. w. — Zie **Dood loopen**.

Doofhout, o. — Wanhout, rottig hout, bedorven hout, dat gemakkelijk verbrijzeld wordt.

Doomschouw, v. — Eene schouw van hout, langswaar de doom van een ziedend vocht opstijgt en verdwijnt.

In eene zoutziederij zijn er hier en daar doomschouwen in het dak, boven de pannen, om de damp van den kokenden pekel te lossen. (De Bo.)

Doorboren, b. w. — Van het eene einde tot het andere boren, b. v. een stok doorboren om er eene ijzeren spil in te steken. Eene plank doorboren : er een gat in boren. — Fr. *Trouer, percer, perforer.* — Eng. *To bore.* — Hgd. *Durchboren.*

Bij De Bo **Doorgaten**.

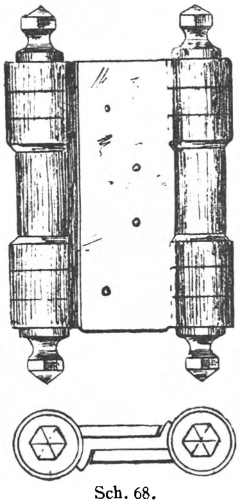

Sch. 68.

Doordraaiende scharnier, v. — Scharnier die gebruikt wordt aan deuren, die naar weerskanten moeten opengaan, en, na geopend te zijn, vanzelf dichtsluiten. (Schets 68.)

Doorgaten, b. w — Zie **Doorboren**.

Doorslag, m. — Fr. *Chasse-clou, poinçon, repoussoir.* — Eng. *Driftpin.* — Hgd. *Durchschlag.*

In N.-Nederl. ook **Drevel, drijver, drijfijzer** en **nagelijzer.**

— Stalen staaf of stift, die vanonder eenigszins kegelvormig toeloopt en waarmede men de koppen der nagels in het hout drijft. (Schets 69.)

De putjes, hierdoor ontstaan, vult men dan gemeenlijk met stopverf.

Sch. 69.

Doorsnede, v. — De doorsnede van een timmer- of schrijnwerk, stelt dezes gedeelten voor, zooals zij zouden zijn, moest men dit timmer- of schrijnwerk in eene loodrechte richting doorsnijden. — Fr. *Coupe.* Eng. *Section.* — Hgd. *Durchschnitt.*

*** De doorsnede duidt de hoogten en dikten der verschillige deelen eener vergaring aan, alsook den uitsprong der lijsten, belegsels, dorpels enz.

Doorsneêpasser, m. — Zie **Overtaster.**

Doorzagen, b. w. — In twee zagen, door zagen scheiden. — Fr. *Couper avec la scie.* — Eng. *To saw through.* — Hgd. *Durchsägen.*

Doorzetten, b. w. — Zie **Verdrinken.**

Dop, m. — Kloeke guts, dienende om groeven en putten in 't hout te kappen. (Sch. 70.) — Fr. *Gouge à amorcer.*

Ook **Dopguts.**

In W.-Vl. **Putgoeze** en **Schulpe.**

*** De dop dient bijzonderlijk om, met eene lichte uitholling, de plaats aan te teekenen waar men met de avegaar een gat wil boren.

Sch. 70.

Dopguts, v. — Zie **Dop**.

Doppen, b. w. — Met den beitel een gat kappen, eer men begint te boren. — Fr. *Gouger*. — Eng. *To gouge*. — Hgd. *Austiefen*.

— De einden der priemen van eene vergaring met eene guts bolvormig uithakken, om bij het krimpen des staanders, de priem niet te laten uitsteken. Het uitgesteken dopje wordt dan met stopverf opgevuld.

Dorpel, m. — Zie **Drempel**.

Dorschdeel, v. — Eene soort van planken, waarvan men gewoonlijk den dorschvloer legt.

Dorschvloer, m. — Schuurvloer waar men op dorscht. — Fr. *Aire d'une grange*. — Eng. *Barn-floor, treshing-floor*. — Hgd. *Tenne*.

In N.-Nederl. ook **Deel**.

In W.-Vl. **Aar, are, ere, neer, nere, derschnere** en **derschvloer**.

In N.-Brab. **Den**.

Bij Kil. **Aere, ere, nere**, ook **denne**.

Draad, m. — Zie **Braam**.

— Fijne koord, die de timmerman gebruikt, bijzonderlijk in dakingen, bijv. bij het aannagelen van pannelatten, om deze langs den gespannen draad regelrecht vast te nagelen. — Fr. *Cordeau*. — Eng. *Line, cord*. — Hgd. *Schnur*.

In N.-Nederl. ook **Lijn, meetlijn, meetsnoer** en **richtsnoer**.

De draad is gewoonlijk op eene **klos** gewonden. (Zie dit woord.)

— Zie **Houtvezels**.

Draad, m. — Een stuk hout **naar den draad**, d. i.

naar de richting der houtvezels bewerken. — Fr. *Suivre le fil du bois.* — Hgd. *Das holz nach dem faden, nach der richtung der fasern bearbeiten.*

In W.-Vl. zegt men **met draad.** In 't Hageland **bij zijn hout.**

Tegenovergestelde : **tegen draad, tegen zijn hout.**

Draadschhout. — Zie **Aderhout**.

Draagbaar, v. — Zie **Baar.**

Draagbalk, m. — Schoor of rustbalk. — Fr. *Sommier.* — Eng. *Summer, girder.* — Hgd. *Trage-balken.*

Draagbalk op brugpalen. — Fr. *Travon.*

Draagbalk onder de ribben van een dak. - Fr. *Linçoir.*

Draagband, m. — Zie **Karbeel.**

Draagberrie, v. — Zie **Baar.**

Draaghemel, m. — Hemel waaronder de priester het H. Sakrament draagt. — Fr. *Baldaquin, dais.* — Eng. *Conopy.* — Hgd. *Tragh himmel, baldachin.*

Ook **Baldakijn.**

Bij De Bo **Paviljoen.**

Draaghout, o. — Draagboom om timmerhout te dragen. — Fr. *Portereau.* — Hgd. *Trageholz.*

Draagklamp, m. — Zie **Kardoes.**

Draaglijst, v. - Zie **Tingel.**

Draaibalie, v. — Zie **Blokbalie.**

Draaibank, m. — Houten getimmerte, zoodanig ingericht, dat men er, om een vertikale as, allerlei draaiwerken kan op uitvoeren. — Fr. *Tour, banc de tourneur.* — Eng. *Lathe.* — Hgd. *Drehbank.*

Draaiboom, m. — Een houten kruis, dat horizontaal op eene staak ligt en draait in een voetpad, om doorgang te laten, alleen aan voetgangers, maar niet aan kruiwagens, noch paarden of koeien. — Fr. *Tourniquet, moulinet.* — Eng. *Turnstile.* — Hgd. *Haspel, Dreh-kreuz, -baum.*

In N.-Nederl, ook **Haspel, kruisboom, kruishaspel** en **kruispaal.**

In W.-Vl. **Draaituin.**

— Rechtstaande, draaibare spil in eene vogelkooi, waarin de stokken steken om de vogels op te zitten.

(Geh. te Brugge.)

— Zie onder **Blokbalie**.

— Zie **Draailing.**

Draaier, m. — Boom, inzonderlijk de eik, wiens vezels spiraalvormig liggen.

(Hagel. Idiot. Tuerlinkx.)

Draailing, m. — De kapstok in eene kleerkas die, aan eene staande spil vastgemaakt, rechts en links kan draaien. (Geh. te Brugge.)

Ook **Draaiboom.**

— Zie **Wervel.**

Draairaam, o. — Fr. *Chassis à fiches.*

Een van de ramen, dat in een vensterkozijn is bevestigd en, op een vertikale as steunende, open en toe kan gedraaid worden.

In N.-Nederl. ook **Vleugelraam** en **openslaand raam.**

In W.-Vl. **Opendraaiend raam.**

⁂ Een vensterkozijn met twee of meer draairamen heet in W.-Vl. **Opendraaiend kassijn** of **-venster.**

Te Brugge ook **Opendraaier.**

Draaischot, o. - Schot dat bestaat uit een houten wand, die open- en toedraait en die men met eene keten of anderszins aan de vaste staanders toesluit. (Veurne-Ambacht.)

Zie ook **Dobbelschot.**

Draaisleutel, m. — Zie **Schroefsleutel.**

Draaisteen, m. — Zie **Slijpsteen.**

Draaitrap, m. — Zie **Wenteltrap.**

Draaituin, m. - Zie **Draaiboom.**

Draaizaag, v. — Smal zaagblad, dat in een span is vastgemaakt en dient tot het zagen van gebogen lijnen. (Schets 71.) — Fr. *Scie tournante, à chantourner, à évider.* — Eng. *Sweep-saw.* - Hd. *Schweif-säge.*

In Vl. **Keerzaag.**

Te Antw. **Tourzaag.**

Bij Schm. **Elleboog-** en **kromzaag**

*** *a* is eene ijzeren spantouw. (Zie **Span.**)

In N.-Nederl. heet eene zeer smalle draaizaag, eene **afzet-** of **borstzaag.** — Hgd. *Absetzsäge.*

In 't Hageland **Pinzaag.**

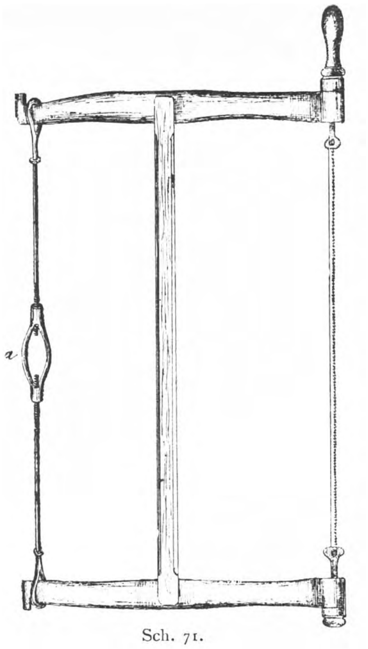

Sch. 71.

Eene draaizaag, waarvan het blad aan het eene uiteinde in een haak gehangen is, zoodat men het

er uit kan lichten (afhangen), om door een geboord gat te steken en dan weder in den haak te bevestigen, heet in N.-Nederl. **Afhangzaag**.

Dracht, m. — Lengte van een horizontaal gelegden balk, enz. — Fr. *Portée.* — Eng. *Lenght.* — Hgd. *Länge, balkenlänge.*

— Eind van een in een muur bevestigd of op eene muurplaat rustend stuk hout. — Fr. *Portée.* — Eng. *Bearing.* — Hgd. *Tracht.*

Deze balk moet ten minsten een voet dracht hebben. — Fr. *Cette poutre doit avoir au moins un pied de portée.*

Drapeaustok, m. — Zie **Vaandelstok.**

Drempel, m. — Waterpas liggende benedenrib aan den onderkant van een deurkozijn. — Fr. *Seuil.* — Eng. *Treshold of a door, ground-sill, door-sill.* — Hgd. *Schwelle.*

Ook **Dorpel**.

In W.-Vl. **Zille** en **zulle.**

Drempelstuk, o. — Zie **Muurplaat**

Dresse, v. — Zie **Schapraai.**

Drevel, m. — Zie **Doorslag.**

— Ronde of vierkante pen, aangebracht op de diktezijde van twee, met stompen naad bijeengebrachte stukken hout, en waarvan de eene helft in de eene, de andere helft in de andere plank wordt opgesloten. (Schets 72 *a.*) — Fr. *Goujon.* — Eng. *Dowel.* — Hgd. *Zapfen.*

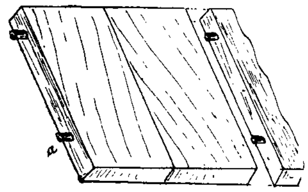

Sch. 72.

In N.-Nederl. ook **Deuvel.**
Te Brugge **Deugel.**
Bij De Bo **Duigtap.**
— Zie ook **Deugelijzer.**

Drieduimer, Drieduim, m. — Zie **Batting.**

Driehoek, m. — Soort van winkelhaak, bestaande alleenlijk uit een dun plankje, waarvan twee zijden in den haak zijn en de overige min of meer in 't verstek uitloopt. — Fr. *Triangle.* — Eng. *Triangle.* — Hgd. *Triangel.*
Te Brugge **Zetteberd.**

Drielichtskozijn, o. — Kozijn dat door twee middelstijlen in drie afdeelingen verdeeld is.

Driepikkel, m. — Houten voorwerp met drie pikkels, meest gebruikt om de waschkuip op te zetten. — Fr. *Trépied.* — Eng. *Trivet.* — Hgd. *Dreifusz.*
Ook **Drievoet** en **driestal.**
Bij De Bo **Driestijper.**
In O. en W.-Vl. **Waschstoel.**
Bij Schm. ook **Bukschraag.**

Driestal, m. — Zie **Driepikkel.**

Driestijper, m. — Zie **Driepikkel.**

Drievoet, m. — Zie **Driepikkel.**

Drift, v. — Zie **Lijmschroef.**

Drijbeen of derde been. — Zie **Karknecht.**

Drijfbeitel, m. — Zie **Hakbeitel.**

Drijfhaak, m. — Zie **Drijfkram.**

Drijfhamer, m. — Zie **Sleg.**

Drijfijzer, o. — Zie **Doorslag**.

Drijfkram, v. — IJzeren kram dienende om vloerdelen, beschotten enz. dicht te drijven. (Schets 73 *a*.)

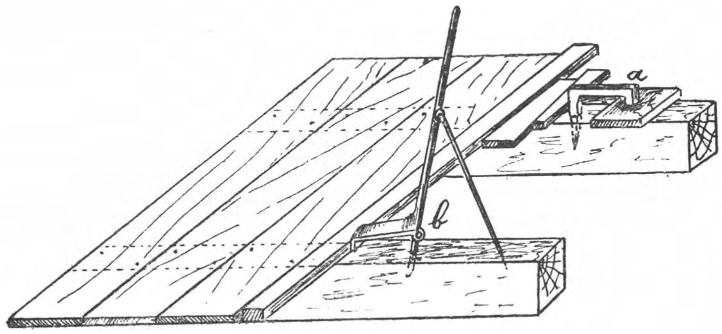

Sch. 73.

— Fr. *Crampon à planchéier*. — Eng. *Flooring cramp*. — Hgd. *Klammer*.

Ook **Mast-** of **houtkram**.

In W.-Vl. **Drijfhaak**.

— Een geschikt werktuig voor het aandrijven van planken is de hefboom (Schets 74), bestaande uit eene ronde ijzeren staaf *a*, lang 1,10 M., dik 26 mM., van onderen een weinig taps bijloopend; aan het ondereinde zit eene beweegbare knie *b*, lang 20 cM., zwaar 13 bij 52 mM. en op 0,50 M. uit den onderkant een beweegbaar schoorijzer *c*, van onderen aangepunt. De

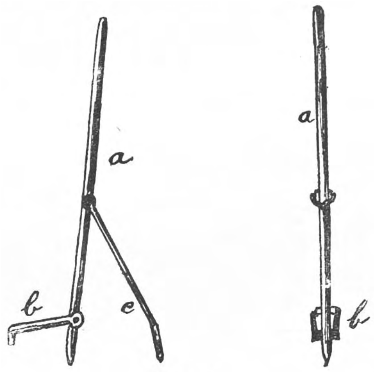

Sch. 74.

hefboom wordt (Sch. 73 *b*) in een gat in den balk gestoken, zóó dat de knie tegen den regel drukt; door den langen hefboomsarm naar de planken over te

trekken, drukt de knie deze in elkaar; het schoorijzer glijdt daarbij over den balk en drukt met de scherpe punt er in, zoodra de hefboom losgelaten wordt, waardoor een teruggaan belet wordt.

⁂ Tegenwoordig worden de drijfkrammen veelal van de hand gewezen, om plaats te maken voor nieuwere toestellen, die boven alles de voorkeur verdienen; in den regel zegt men tegen zulk een toestel **drijftuig**. (Sch. 75 en 76.)

Een der voordeeligste en meest geprezene tuigen is dit, welk den balk met eene getande vrang vastklemt, waarna men, aan een dubbel klein tandwiel draaiende, eenen kloeken ijzeren kop vooruit doet schuiven, die de vloerdelen potdicht tegen malkander doet sluiten. (Schets 76.)

Drijftuig, o. — Zie **Drijfkram**.

Drijkwartplank, v. — Zie **Batting**.

Drijven, b. w. — De planken van eenen vloer of zolder tegen elkander

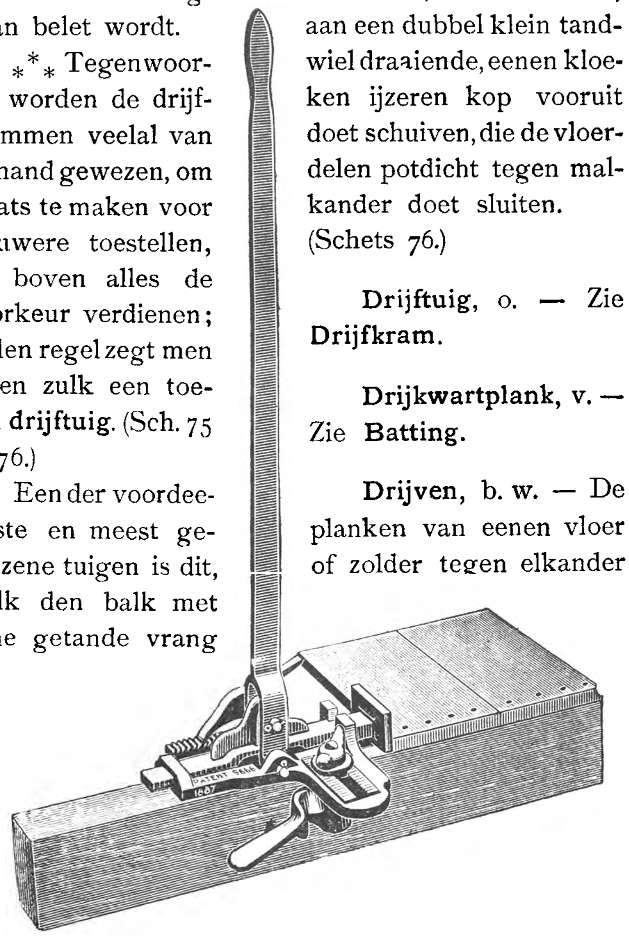

Sch. 75.

doen sluiten en zoo dicht maken, dat men schier de voegen niet ziet. — Fr. *Serrer les planches d'un plancher*.

In N.-Nederl. ook **Aandrijven**.

Bij het leggen van eenen plankenvloer, zijn de planken doorgaans min of meer wak en dientengevolge gezwollen. Daarom is het wenschelijk, de

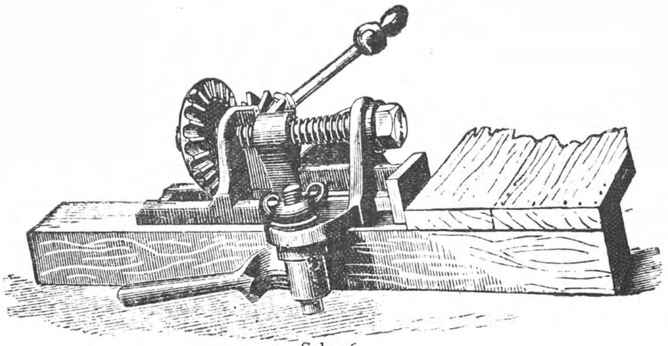

Sch. 76.

planken eerst los te leggen, dit wil zeggen, dat zij alleen met den hamer gedreven en met enkele nagels vastgehecht worden. Men laat den vloer zòò een geruimen tijd liggen om te kunnen krimpen, waarna hij voor goed **herdreven** en vastgenageld wordt.

— Met kracht nagels enz. inslaan. — Fr. *Chasser.*

Ook **Aandrijven** en **indrijven.**

Een spijker in een balk drijven of slaan. — Fr. *Chasser un clou dans une poutre.*

Drijver, m. — Zie **Doorslag.**

Drogen, b. en o. w. — Fr. *Sècher,* — Opdat het hout eene bepaalde duurzaamheid verkrijge, moet het zooveel mogelijk droog zijn, vooraleer verwerkt te worden. Kleine gezaagde stukken worden op voetmuurtjes opgestapeld, met latjes er tusschen, onder afdaken of beter in overdekte plaatsen (houtloodsen). Wenschelijker nog is het de stukken overeind te plaatsen.

Bij het drogen moet het hout beschermd worden tegen regen, zonnehitte en sterken wind om het scheuren te voorkomen.

Dat scheuren tracht men bij zware stukken, eenigszins te beletten, door tegen het kopshout dunne klampjes te nagelen of er metalen ∽vormige haken in te drijven.

De natuurlijke droging hierboven beschreven, duurt 2 a 3 jaar. Om tijd te winnen, neemt men thans zijne toevlucht tot kunstmatige droging.

Dromzaag, v. — Zie **Kortzaag.**

Droogrek o. — Zie **Rek.**

Droomstok, m. — Een stok of lat, die de balie aan 't achtereinde toeschoort als ze toe is en open steekt als men ze wil opendoen. (Geh. te Ieperen.)

Druif, v. — Platte ronde appel van eenen omslag, waar men op drukt met eene hand, terwijl men met de andere den omslag rondwendt. — Fr. *Champignon de vilebrequin.* (Zie **Omslag.**)

In N.-Nederl. **Leunknop.**

Druifboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Druipbord, o. — Zie **Gootlijst.**

Druiplijst, v. — Zie **Gootlijst.**

Druiplijst, v. — Plank dienende tot afsluiting

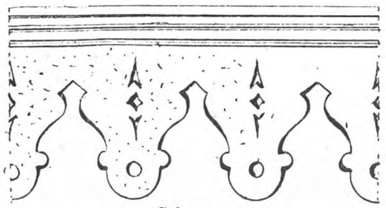

Sch. 77.

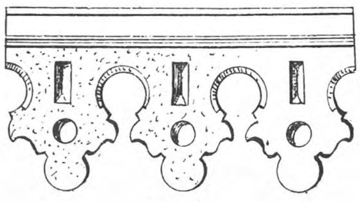

Sch. 78.

der sparrekoppen, langs de ondereinden van een dakvlak. (Schetsen 77 en 78.) — Fr. *Lambrequin.*

Vergel. **Gevellijst.**

Dubbele bank, v. — Bank die zoodanig is ingericht, dat hij twee zitplaatsen aanbiedt, derwijze dat hij de figuur wedergeeft van twee zitbanken, die met de leuning tegen malkaar zijn geschoven. — Fr. *Double banc.*

Dubbele blokschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf.**

Dubbele brug, v. — Verstelbaar houten getuig, waar, aan den bovenkant, op eene hoogte van 1 meter en eene tusschenruimte van 50 a 60 cM., twee esschenhouten staven waterpas zijn vastgemaakt. Tusschen deze staven doen de turners hunne oefeningen. — Fr. *Barres parallèles.*

Dubbele deur, v. — Deur bestaande uit twee vleugels, en dienende om aan eene zaal een ruimen doorgang te verleenen. — Fr. *Porte à deux battants.* — Eng. *Folding-door.* — Hgd. *Flügel-thür.*

— Doorgaans is de hoogte eener dubbele deur, het dubbel der breedte.

Vergel. **Vleugeldeur.**

Dubbele inleglijst, v. — Zie **Inleglijst.**

Dubbele klikke, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Dubbele ladder, v. — Zie **Trapladder.**

Dubbele ploegschaaf, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Dubbele spiegeldeur, v. — Zie **Spiegeldeur.**

Dubbel hangwerk of **-hangkapgebint,** o. — Zie **Hangkapgebint,**

Duig, v. — Zie **Eikenhout.**

Duigtap, m. — Zie **Drevel.**

Duimbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Duimberd, o. — Plank die eenen duim dik is. (W.-Vl.) Zie ook **Batting.**

Duimhaak, m. — Zie **Duimijzer.**

Duimhengsel, o. — Een hengsel of scharnier, die aan het einde kokerwijs omgekruld is, om op eenen

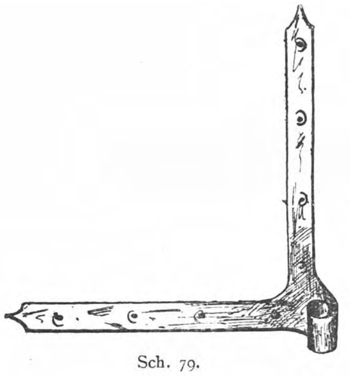

Sch. 79.

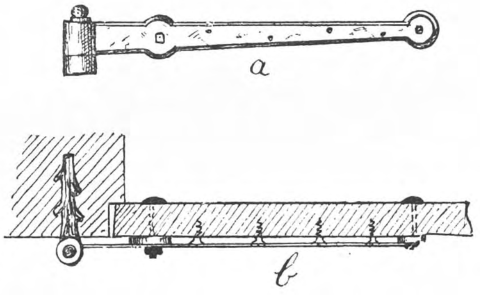

Sch. 80.

duimhaak te draaien. (Schetsen 79 en 80 *a b.*) — Fr. *Penture à gond.* — Eng. *Hinge.* — Hgd. *Angelband.*
Ook **Duimlecht, gang** en **gondslecht** geheeten,

Duimijzer, o. — Ook **duimhaak, ganghaak, gardelhaak** of **gondshaak** genaamd. — Een ijzeren haak in rechthoek, waarvan het eene einde in den muur gemetseld of op hout geschroefd wordt en het andere eene pin uitmaakt, waar een deurhengsel op draait. (Schets 81.) — Fr. *Gond.* — Eng. *Hingchook.* — Hgd. *Thür-angel.*

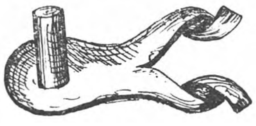

Sch. 81.

In sommige streken noemt men enkel « **duim-**

haak » deze, die in den muur **gemetseld** wordt, terwijl deze, op hout geschroefd, « **gondshaak** » genaamd wordt.

Duimlecht, v. — Zie **Duimhengsel**.

Duimplank, v. — Zie **Batting**.

Duimstok, m. - Vier dunne latjes van palm-, ceder- of ander hout, alle van gelijke lengte en met koperen scharnieren aan elkander verbonden.

De duimstok heeft de lengte van eenen meter en wordt daarom ook soms « meter » genaamd.

Op den eenen kant van den duimstok staan de gewestelijke duimen en op den anderen kant de metermaat.

Duivel, m. — Schraag of spriet, waarop het bovendeel van eene gaaipers rust, als men die nederlegt. (W.-Vl.)

Duiveljager, m. - Lijstschaaf, waarvan de beitel den vorm heeft van een vierde rond (in den beitel uitgevijld). (Schets 82.) — Fr. *Doucine, mouchette.*

(Geh. te Antwerpen.)

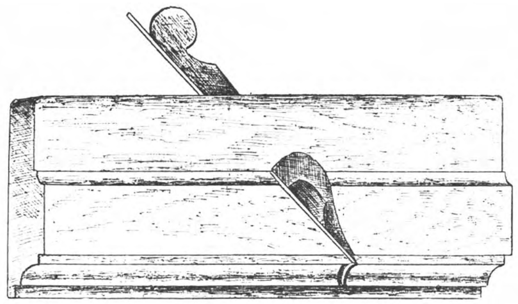

Sch. 82.

In de omstreken van Armentières, **congé**.

De duiveljager schaaft eene bolle lijst aan het hout.

Vergel. **Kwartrond**.

Duivenbeete, v. — Het uitstekende plankje vooraan den ingang van een duivenslag, waar de duiven op neerdalen (beeten) en dikwijls vertoeven, eer zij binnengaan. (W.-Vl.) — Fr. *Volet.* — Eng. *Board at the entrance of a dovecot.*

Bij De Bo ook **Beete**, in 't Hageland **Speelberd**.

Duivenhok, o. — Hok waarin de duiven wonen (gemeenlijk op den zolder). — Fr. *Pigeonnier, colombier.* — Eng. *Pigeon-house, dove-house.* — Hgd. *Tauben-haus.*

Te Gent, en in N.-Nederl. ook **Duivenkot**; **duiventil**.

In Brab., Antwerp. st. en pr. **Kijker.**

In Limb. **Spijker** en **duivenspijker**.

In Vl. **Duivenpier.**

⁂ Een duivenkot gemeenlijk op eenen staak, heet bij De Bo **duivenkeet**. In N.-Nederl. ook **Duiventil.** — Fr. *Pigeonnier, colombier sur pied.*

Duivenkeet, v. — Zie **Duivenhok** en **Duivenslag**.

Duivenkijker, m. — Zie **Duivenslag**.

Duivenkot, o. — Zie **Duivenhok**.

Duivenpier, v. — Zie **Duivenhok** en **Duivenslag**.

Duivenpiet, v. — Zie **Duivenslag**.

Duivenpolder, m. — Zie **Duivenslag**.

Duivenslag, o. — Soort van kooi uit latwerk met kleppers of valdeurtjes, die de duiven beletten niet van er in te gaan, maar wel van er uit te komen. — Fr. *Fuie, volet, trappe, volière.* — Eng. *Dovecot.* — Hgd. *Taubenschlag.*

In Brab., Antw. st. en pr. **kijker**, in 't l. v. Aalst

kijkuit en **duivenkeet**, in de omstr. van Loven **renger**, elders **duivenkijker, duivenpier, duivenpiet, duivenpolder** en **duivenvenger.**

Men stelt het duivenslag gemeenlijk in een zoldervenster of tusschen de pannen in het dak.

Duivenspijker, m. — Zie **Duivenhok.**

Duiventil, v. — Zie **Duivenhok.**

Duivenvenger, m. — Zie **Duivenslag.**

Duwer, duiger, douwer, m. — Zie **Zwengel.**

Dwars, bijv. nw. — Wordt gezeid van een houten voorwerp, dat gesneden of gezaagd is, niet volgens de richting der houtvezels, maar dwars door den draad. — Fr. *De travers, en ou à travers.*

In N.-Nederl. ook **Overdwars.**

Bij De Bo **Dweerschhoutte, dwershoutte** en **tweershoutte.**

Te Brugge zegt men ook **van dweerschen.**

— Zie ook **Dweerschen.**

Dwarsarm, m. — Dwarshout van een kruis. — Fr. *Croisillon.* — Eng. *Cross-bar.* — Hgd. *Quer-arm.* — Zie **Kalf.**

Dwarsbalk, m. — Dwarsloopend stuk hout aan timmer- of schrijnwerk. — Fr. *Traverse.* — Eng. *Cross-beam, rail.* — Hgd. *Quer-stück, quer-balken.*

Zware dwarsbalk. — Fr. *Doubleau.* — Eng. *Strong-ioists.* — Hgd. *Stichbalken-trager.*

Dwarsboom, m. — Slagboom, sluitboom, sluitbalk. — Fr. *Barrière, barre d'une porte ou fenêtre.*

Dwarshout, o. — Lat, blok, dwars opgespijkerd, aangebracht. — Fr. *Traverse.* — Eng. *Rail.* — Hgd. *Quer-holz, quer-riegel.*

— Dwarshout van een vensterkruis. — Fr. *Croisillon.* — Eng. *Cross-bar.* — Hgd. *Quer-holz.*

— Zie **Kalf.**

Dwarsklamp, m. — Klamp, die waterpas boven op een beleg is vastgemaakt.

Dwarslijst, v. — Zie **Tingel.**

Dweerschen, b. w. — Eene plank schaven in de breedte (tegen de richting der houtvezels). — Fr. *Traverser.* (Geh. te Brugge.)

*** Men dweerscht doorgaans een stuk hout, wanneer men het merkelijk wil verdunnen en den arbeid verzachten. Ook bij het effenstrijken van paneelen wordt deze bewerking veelal gevolgd.

In N.-Nederl. zegt men hiertegen **Vlakken.**

Dweerschhoutte, dwershoutte, tweershoutte, bijv. nw. — Zie **Dwars.**

Eentje, o. — Zie **Katrol.**

Eenzijdig, bijv. nw. — Zie onder **Schranken.**

Eerepoort, v. — Zie **Zegeboog.**

Eernte, v. — Zie **Jokboom.**

Effenaar, m. Bij wevers. — Een lang en smal getuig, op de wijze van eene kleine ladder met menigvuldige sportjes, tusschen welke de keten, die men boomt, in pezen gescheiden ligt van omtrent twintig draden elk. (De Bo.)

Effer, m. — Zie **Avegaar.**

Eg, v. — De scherpe kant van een stuk hout. — Fr. *Arête.* — Eng. *Angle, edge, arris.* — Hgd. *Kante.*

In W.-Vl. **Egge** en **Negge.**
In N.-Nederl. **Kantelaaf.**

Egge. v. — Zie **Eg.**

Egger, m. — Zie **Avegaar.**

Eierlijst, v. — Eene lijst, die op de doorsnede den vorm heeft van een half rond. — Fr. *Scotie, trochile, nacelle.* — Eng. *Scotia.* — Hgd. *Einziehung.* — De eierlijst is niet te verwarren met de kwartbies. — Fr. *Ove, quart de rond.* — Eng. *Egy, ovolo.* — Hgd. *Ei.*

Eikengat, o. (ironisch). — Schrijnwerker. (Haspegouw.)

Eikenhout, o. — Fr. *Chêne, bois de chêne.* — Eng. *Oak, oak-wood.* — Hgd. *Eichenholz.*

Zomer- of **steeleik.** (Quercus Robus L.)

Winter- of **steeneik** (Quercus sessiliflora Sm.) In het gebruik wordt er tusschen deze beide houtsoorten geen bepaald verschil gemaakt.

Men wil, dat het hout van den wintereik fijner, taaier en harder zal zijn. De wintereik behoudt de bladeren bij den herfst eenigen tijd langer dan de zomereik; de eikels van den laatste zijn veel langer dan die van den eerste en hangen meer afzonderlijk aan lange stelen; vandaar de benaming **steeleik.** De wintereik noemt men wel **steeneik,** omdat hij beter in steen- en rotsachtige gronden wortel kan schieten.

Het eikenhout heeft eene eigenaardige helbruine kleur in verschillende schakeeringen van geelachtig, roodachtig en grijsachtig bruin, terwijl het spint meer geelachtig wit is. Het onderscheid in spint en hout loopt zeer duidelijk in 't oog; het eerste moet steeds

verwijderd worden, omdat het veel aanleiding geeft tot het ontstaan van worm en in vergelijking met het rijpe hout zeer schielijk vergaat. Zooals reeds vroeger is opgemerkt, heeft het eikenhout karakteristieke spiegelende mergstralen; het heeft gelijkmatige jaarringen en een krachtigen frisschen reuk. Het laat zich zeer zuiver bewerken en is zeker het best geschikt voor werken, die aan weer en wind moeten worden blootgesteld, of van lichte afmetingen zijn en toch veel weerstand moeten kunnen bieden, zooals dat vooral bij draairamen het geval kan zijn. Toch wordt het, wegens den hoogen prijs, thans veel minder dan vroeger aangewend en in vele gevallen door naaldhout vervangen. Het hout is wegens de groote poriën niet geschikt om te vernissen, maar leent zich bijzonder goed voor was- of boenwerk.

Het eikenhout wordt ons hoofdzakelijk uit Duitschland toegevoerd; ons inlandsch hout is wel van eene goede hoedanigheid, maar dikwijls grof en bochtig; bovendien is er ook weinig van voorhanden. Het Rijnsch eikenhout is hard, zwaar en duurzaam, maar het hout van den Moezel, dat zachter is, wordt meer bij den huisbouw aangewend. Dit laatste is meer rechtdradig, het is licht van kleur en laat zich zeer goed bewerken. Het Russische of zoogenaamd Noorsche eikenhout is fijner dan het Rijnsche.

(*Het Timmerwerk*, blz. 16.)

⁂ Het eikenhout wordt onderscheiden in **klos-** en **stukhout**; het eerste is hout van niet gekloofde stammen, terwijl het gekloofde in 't algemeen **stukhout** wordt genoemd.

Het stuk hout wordt weer verdeeld in **wagenschot, pijp-, vat-** en **halfvathout.**

a) **Wagenschot.** Fr. *Merrain.* In N.-Nederl. ook

Half- en **paneelhout,** is rechtdradig en glad. Het komt voor in lengten van ongeveer 4 M., hoewel al het gekloofde eikenhout, dat boven 3 $^1/_2$ M. lang is, veelal onder wagenschot wordt opgenomen;

b) **Pijphout** heeft eene lengte van 3 M., somtijds iets langer, maar meestal korter;

c) **Vathout** heeft gewoonlijk eene lengte van 2 tot 2,50 M.;

d) **Halfvathout** is van 1 tot 1,80 M. lang;

Van de bovengenoemde houtsoorten worden bladen gezaagd, welke in breedte verschillen, naarmate de dikte der blokken, waaruit zij gezaagd zijn. Het wordt bij bladen verkocht, die onder de volgende benamingen en dikten voorkomen :

Spreisel = 8 mM., **half-duims** = 12 mM., **drie vierde-duims** = 18 mM., **één-duims** = 22 mM., **vijf-vierde-duims** = 28 mM., **anderhalf-duims** = 34 mM., **zeven-vierde-duims** = 40 mM., **twee-duims** = 45 mM., **twee-en-half-duims** = 54 mM, **drie-duims** = 69 mM., **vier-duims** = 94 mM., enz.

Het wagenschot wordt gezaagd van stukken, die over de volle lengte gekloofd zijn, zoodat de planken slechts aan éene zijde een wankant en spint hebben. Ter onderscheiding noemt men het andere eikenhout wel **kloshout.** Men vindt daarvan gezaagde Rijnlandsche balken, roeden, paalhout, Wezelsch hout, enz., dat veelal voor zware werken gebruikt wordt en tot ribben, palen of sloven wordt gezaagd of gehakt. Deze houtsoorten zijn onbepaald van lengte en dikte en niet als voorhanden zijnde hout te beschouwen.

Eindelingshout, o. — Zie **Kopshout.**

Eindschild, o. — Zie **Schild.**

Eindspant, v. — Zie **Gevelspant.**

Elleboogzaag, v. — Zie **Draaizaag**.

Els, v. — Zie **Afschrijfpunt** en **Aal**.

Embetuur, v. — Zie **Kopklamp**.

Encadreeren, b. w. — Zie **Omlijsten**.

Enddeur, v. — Zie **Lijkdeur**.

Endeldeur, v. — Zie **Lijkdeur**.

Engelsche trap, v. — Zie **Slingertrap**.

Engelsche sleutel, m. — — Zie **Schroefsleutel**

Enger, m. — Zie **Avegaar**.

Enkele brug, v. — Ronde staaf, gewoonlijk van esschenhout, die waterpas op twee kloeke, in den grond geplante staken is vastgemaakt en dient bij de turners om er zich op te oefenen. — Fr. *Barre fixe*.

Enkele inleglijst, v. — Zie **Inleglijst**.

Ente, inte, v. — Zie **Verleng**.

Enter, o. — Zie **Jukboom**.

Ere, v. — Zie **Dorschvloer**.

Erger, m. — Zie **Avegaar**.

Erkel, m. — Naar buiten aangebrachte en geheel afgeslotene betimmering, rustende op consolen of uitgemetselde tanden. — Fr. *Cage saillante ajourée*. Viollet-Le-Duc, in zijn werk « Histoire d'une maison » blz. 161, vertaalt het ook door *window*. — Eng. *Bow-window*.

Het doel, waarvoor erkels worden aangebracht, moet in de eerste plaats gezocht worden, in het verkrijgen van een goed uitzicht over de straat, zonder dat men verplicht zij naar buiten te gaan.

Erne, Ernte, v. — Zie **Pen.**

Esp(**e**), v. **Espenboom,** m. — Zie **Abeelenhout.**

Esschenhout, o. — Fr. *Bois de frêne, frêne.* — Eng. *Ash-tree.* — Hgd. *Eschen-holz.* — (Fraxinus excelsior L.)

Het esschenhout is hard en vast, taai en moeilijk te splijten. Het is niet tegen het weer bestand, maar wordt op eene droge plaats vaster. De kleur van het breede spint is witachtig, terwijl het rijpe hout in eene meer gele, glanzende kleur overgaat. De jaarringen zijn scherp begrensd. Het hout is zeer elastisch en wordt hoofdzakelijk voor gereedschapstelen, spaken van wielen en ook voor vullingen tot versierende doeleinden gebruikt.

(*Het Timmerwerk,* blz. 17.)

Estrade, v. — Zie **Stellage.**

Euze, Euzen, v. — Zie **Dakvoet.**

Euzie, v. - Zie **Dakvoet.**

Euzieberd, o. — Zie **Waterbord.**

Euzieplaat, v. — Zie **Muurplaat.**

Euzieplank, v. — Zie **Waterbord.**

Euziereeze, v. — Een stuk hout dat, evenwijdig met de gordingen, den onderboord uitmaakt van den dakvoet en gemeenlijk de afhangende uiteinden van de kepers ondersteunt. (W.-Vl.)

Ook **Reeze.**

Euziesteert, m. – Zie **Regenbord.**

Ezel, m. — Fr. *Ane.* — Een bed met riemen, zonder sponden, dat op- en toegevouwen kan worden. (W.-Vl.)

— (Van eene brug). Dwarsstuk, bijna zoo breed als de brug, waarop de roostering ligt. (W.-Vl.)

— Zie **Geeselbank, Rek** en **Zaagbok.**

Fatouw, o. en ook **Fatouwe**, v. — Zie **Molentremel.**

Fermoor, m. — Zie **Steekbeitel.**

Fermoorbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Fenteneel, fenterneel, o. en ook **fente(r)neele**, v. — Zie **Binnenblind.**

Fiefer, m. — Zie **Olmenhout.**

Filetschaaf, v. — Zie **Sponningschaaf.**

Filiester, m. — Zie **Bossingschaaf.**

Fitse, v. — Zie **Vis.**

Fitsebeitel, m. – Zie **Scharnierbeitel.**

Fitsefaze, m. — Eene fitse of scharnier, wier twee deelen met geene noten noch nijdnagel samenhangen, maar wier onderste deel voorzien is van eene spil, die in de pijp van het bovenste schuift, zoodanig dat b.v. eene kasdeur, die op fitsefazen draait, kan af- en aangehangen worden, zonder dat men nagel of spil te verslaan hebbe. (Schets 83.)

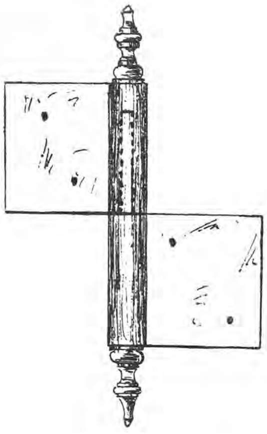

Sch. 83.

De fitsefazen zijn thans weinig meer gebezigd. (De Bo.)

Flesschenrek, o. — Zie **Rek.**

Fliering, m. — Zie **Gording.**

Fondeering, Fundeering, v. — Fr. *Fondations.* — Eng. *Fonndation.* — Hgd. *Fundamente.* — De houten fondeeringen bestaan uit een samenstel van ribben of platen, een zoogenaamd roosterwerk, met een vloer erop, hetwelk of op den grond rust, of gedragen wordt door palen. Zij worden daarom onderscheiden in : **liggend roosterwerk** Fr. *Fondations sur grillage* en in **paalroosterwerk,** meer bekend onder den naam van **paalfondeering.** Fr. *Fondations sur pilotis.*

Fonsuur, o. — Zie **Fonsuurhout.**

Fonsuurhout, o. — Gezaagd eikenhout van onbepaalde afmeting. (Haspegouw.)

Bij Schm. **Fonsuur.**

Fontiere, v. — Zie **Bierstel.**

Fooi, v. vkl. **Fooitje.** — Feestje of kermisje, bestaande meestendeels uit een avondmaal, gegeven aan de metselaars en timmerlieden, wanneer een huis onder dak gestoken is. Gemeenlijk krijgen zij dan eenig drinkgeld van den eigenaar. (W.-Vl.) Zie ook **Mei.**

Formeel, o. — Houten getimmerte, afgewerkt naar den loop van den daarop te metselen welfboog, en dienende om de zwaarte van den boog tijdens het metselen te dragen. — Fr. *Cintre de charpente.* — Eng. *Centre.* — Hgd. *Bogen-gerüst, bogen-stellung.*

In N.-Nederl. ook **Gewelfstel** en **wulfsel.**

Bij De Bo **Semier, simier** of **somier, fremelet** en ook **fremelets.**

In W.-Vl. ook **Center.**

— In oude kerkrekeningen komt **fremelets** voor in den zin van **houten gewelf.** — Fr. *Voûte en bois.* (De Bo.)

Het formeel, dienende om het gewelf van eenen grafkelder te steken, wordt te Brugge **wiegje** en te Kortrijk **kevietje** genaamd. (Klemtoon op e.)

Formeelschild, o. — Het formeel van eenen grooten welfboog wordt gemaakt uit twee vlakken, waarvan ieder bestaat uit twee of drie op elkander geklampte deelen, die met kleine dwarslatjes aan malkander zijn verbonden, om vervolgens, door sterke stukken hout, aan het geheel de vereischte kloekte te geven.

Ieder zulkdanig vlak heet een **formeelschild.**

Fouere of **Fauere,** beter **Vauere,** o. — In Limburg een hek dat tot bareel dient, b. v. om den doortocht van eenen voetweg af te snijden.

Het **vauere** is grooter dan het **veken.** (Zie dit woord.)

Fransch dak, o. — Zie **Gebroken dak.**

Fransche sergeant, m. — Zie **Lijmschroef.**

Freesboor, v. — Zie **Spitsboor.**

Fret, o. — Zie **Fretboor.**

Fretboor, v. — Heel kleine avegaar met schroefvormige boor, dienende om kleine gatjes te boren, waar nagels of schroeven moeten in bevestigd worden. (Schets 84.) — Fr. *Vrille.* — Eng. *Nailgimblet.* — Hgd. *Snecken-bohrer, Faszbohrer.*

Ook **Fret.**

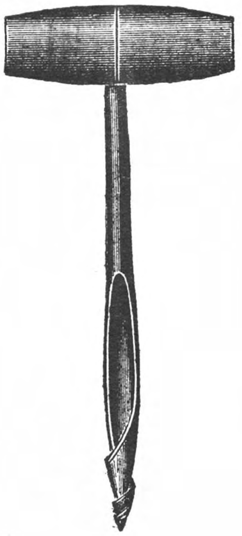

Sch. 84.

Frieze, v. — Zie **Schoorsteenrand.**

Frizeerboor, v. — Zie **Spitsboor.**

Fronton, m. — Zie **Geveldak**.

Fuljetten, b. w. – Zie **Inkepen**.

Fuljetsel, o. — Zie **Inkeping**.

Fundeering, v. — Zie **Fondeering.**

Gaaiberd, o. — Breede plank met ijzeren pinnen alboven, en schuinsch staande, om van op bepaalden afstand de gaaien, die op de ijzeren pinnen zijn bevestigd, af te bollen.

Ook **Kalleberd.** (W.-Vl.)

Te Brugge **Gaaiplank.**

Gaaipers, v. — Eene lange rechtstaande pers, waar bovenop eene ijzeren sprang bevestigd is, met menigvuldige spillen, die elk eenen houten vogel dragen. (W.-Vl.) — Fr. *Perche à tirer l'oiseau.* — Hgd. *Vogelstange.*

In Brabant **Wip, Vogelwip** en **Vogelroede**.

In Haspegouw en Hageland **Roede.**

In Limburg ook **Vogelstang.**

Hier en daar in de Kempen en in N.-Brab. **Schutsboom.**

In Vlaanderen zegt men ook **peers** en **pers.**

Gaaiplank, v. — Zie **Gaaiberd**.

Gaam, v. – Zie **Toonbank.**

Gaarboom, m. — Zie onder **Blokbalie**.

Gaard, v. (soms zonder d uitgesproken). — Een houten bareelken of traliëndeur, om den ingang van omsloten boomgaarden, hoven, weiden enz. te sluiten.

Vergel. **Balie.**

Gaardop, m. — Zie onder **Blokbalie.**

Gaarstijl, m. — Zie onder **Blokbalie**,

Gaathout, o. — Zie **Kruishout**.

Gaiole, giole, gariole, v. — Zie **Kooi.**

Galent, o. — Zie **Gelent.**

Galerij, v. — Onder galerijen verstaat men een balkonvormigen bouw, in eene zaal aangebracht. Zij komen vooral voor in kerken, bijvoorbeeld voor het daarop plaatsen van een orgel of zangkoor, of om daardoor meerdere plaatsen te verkrijgen; ook in dans- en feestzalen als plaats voor het orkest of voor de bezoekers. — Fr. *Galerie.*

Galg, v. — Houten staak boven eenen put, voorzien van eenen beweegbaren arm of hefboom, die tot het oplichten van den emmer dient. — Fr. *Poteau de la bascule d'un puits.*

Ook **Putgalg.**

Galmbord, o. — Houten bord boven een spreekgestoelte, ter bevordering van het galmen, of de behoorlijke weerkaatsing der woorden van den spreker. — Fr. *Abat-voix.* — Eng. *Sounding-board.* — Hgd. *Kanzel hut, -himmel, -deckel.*

Ook **Kap, klankbord, gehemelte, hemel** en **verhemelte.**

— De planken die schuins in de galmgaten van eenen klokketoren zijn aangebracht, ten einde den klank naar beneden te leiden, heeten in W.-Vl. **galmborden, galmberden.** — Fr. *Abat-sons.*

Galmdak, o. — Het dak eener muziektent (kiosk),

dat op zoodanige wijze is ingericht, als vereischt wordt voor het galmen of de behoorlijke weerkaatsing der tonen.

Galmgat, o. — Gat of opening in eenen houten klokketoren, waardoor het geluid der klok naar buiten galmt; — klank- of geluidgat. — Fr. *Ouverture d'un clocher par où sort le son des cloches.*

In N.-Nederl. **Bomgat** en **helmgat.**

In W.-Vl. **Klokgat.**

Gang, m. — Zie **Duimhengsel** en **Spoorlecht.**

Ganghaak, m. — Zie **Duimijzer.**

Gapen, o. w. — Wordt gezeid van eene vergaring, welker naad, gevormd door het bijeenbrengen van een staande- en een dwarsstuk, of van twee staande- of liggende stukken, niet geheel dicht is. — Fr. *Bailler.*

Gardelhaak, m, — Zie **Duimijzer.**

Gareel, o. — Zie **Raveeling.**

Garenboom, m. — Zie **Achterboom.**

Garenwinde, v. — Licht haspelvormig getuig, dat om eene verticale spil draait, en dient om eenen streng garen af te winden, op eene spil of op eenen bol. — Fr. *Tournette.* — Eng. *Reel.* — Hgd. *Garnwinde.*

De garenwinde is wijder van onder dan van boven, opdat de streng, dien men erop schuift, niet afzakke.

Het Fransch *dévidoir* beteekent tevens **garenwinde** en **haspel.**

Garnardiers, gernadiers, grenadiers, m. mv. — Blinden, planken ter zijde van de schietdoelen, om de pijlen, die mis geschoten zijn en iemand zouden kunnen hinderen, tegen te houden. (Haspegouw.)

Gat, o. — Opening, groeve in een stuk hout, om er een ander stuk met de pen in te bevestigen. — Fr. *Mortaise.* — Eng. *Mortise.* — Hgd. *Zapfenloch, fuge.*

In N.-Nederl. ook **Spondgat.**

In 't Hageland **Anggat.**

Gatbeitel, m. — Zie **Schietbeitel.**

Gebinte, Gebint, o. — 1° *Als collectief :*

A) **In 't algemeen.** — Een samenstel van balken, die de hoofddeelen van een gebouw of getimmerte onderling verbinden; **balkwerk.**

B) **In 't bijzonder.** — *a*) Een samenstel van binten of dwarsbalken, die eene zoldering of vloer dragen; bij uitbreiding, zoldering, vloer.

Vergel. Kiliaan, **ghebindte, ghebondte, ghebundte, lacunar, laquearium, tabulatum** en Holtrap : **gebint,** entablature, entablement. (Thans verouderd.)

b) Het samenstel der dwarsbalken, waarop het dak rust; de dakstoelen. Thans nog in Vlaamsch België gebruikelijk. De gebinten van een dak. — Fr. *Ferme.* — Hgd. *Dachstuhl.*

In N.-Nederl. ook **Dakstoel, kapbint, kapgebint, kapspant** en **schraagstoel.**

Het gewoon gebint (schetsen 85 en 86) heet in W.-Vl. **Schaargebint, scheergebint,** in 't Hageland **scheerwerk.**

Het schaargebint volgens sch. 85 bestaat uit de volgende deelen : den hoofd- of gebintbalk *a,* den schaarbalk *b,* 2 gebintstijlen *c c,* den makelaar *d* en 2 kruisbanden *e e.*

De gebinten worden onderling verbonden door den nokbalk *f*, de gebintstijlen insgelijks door de

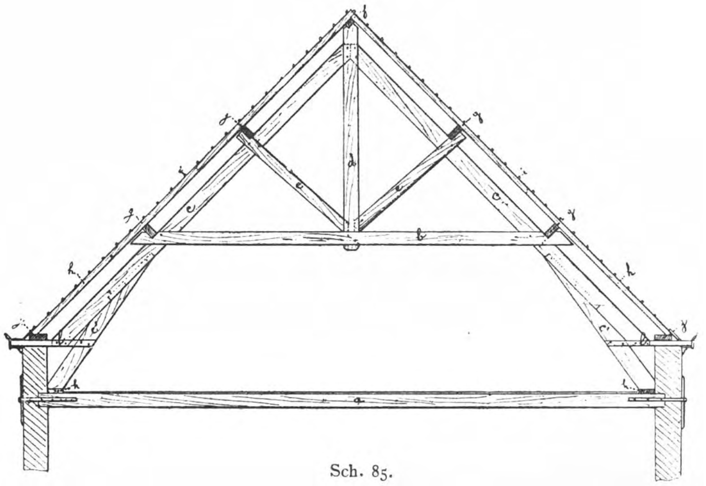

Sch. 85.

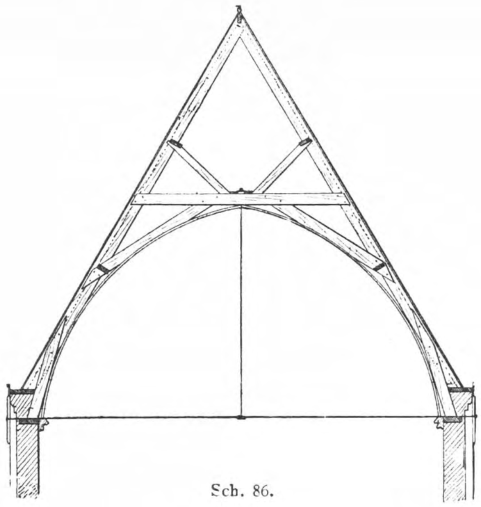

Sch. 86.

gordingen *g g g g*. Op de gordingen plaatst men de kepers *h h*...., die de panlatten *i i*..... dragen. Het ondereinde der kepers rust op de muurplaat *j*. Het

ondereinde der gebintstijlen *c' c'* vindt zijnen steun op de sloof *k*. Het blokdeel *l* dient hier ook als sloof.

⁎*⁎ Zie **Aard-**, **gebogen-**, **gebroken-**, **getoogd-**, **half-**, **hang-**, **hoek-**, **kap-**, **kruis-**, **moer-**, **schaar-**, **scheer-** en **straalgebint.**

— Zie ook **Geus** en **spring-** of **schoorwerk**.

2° *Als voorwerpsnaam :*

Alleen in den geapocopeerden vorm **gebint** gebruikelijk.

a) **Eigenlijk.** — Hetzelfde als bint : verbindende dwarsbalk, dat in de Volkstaal het gewone woord is.

b) In de waterbouwkunst. — Het samenstel van balken eener houten sluis, waarin de deuren hangen, gemeenlijk alleen in samenstelling gebruikt.

Gebintbalk, m. — Zie **Muurplaat** en **Hoofdbalk**.

Gebintblok, m. — Zie **Sloof**.

Gebintpoot, m. — Zie **Gebintstijl.**

Gebintstijl, m. — Zwaar stuk hout, dat schuins rust op den gebintbalk of op de sloof en van boven tegen den schaarbalk, ofwel tegen den nokbalk aan den makelaar is vastgemaakt. (Sch. 85 *c*.) — Fr. *Arbalétrier.* — Eng. *Principal rafter, back.* — Hgd. *Dachstuhlsäule.*

In N.-Nederl. ook **Dakbalk, dakspant, kapbeen** en **spanbeen.**

In W.-Vl. **Schaarstijl** en **scheerstijl**, te Brugge ook **Scheerbeen, scheerpoot** en **gebintpoot**.

⁎*⁎ De gebintstijlen van een gebroken dak heeten in 't Fr. *Jambes de force.* — Hgd. *Stuhlsäulen, Dachsäulen.*

In N.-Nederl. **Dakstoelbalken, dakstoelstutten, noodbalken** en **kapstijlen**. (Sch. 90 *a*.)

Gebogen dak, o. — Schilddak met gebogene dakvlakken. (Schets 87.) — Fr. *Toit cintré.* — Hgd. *Bohlendach.*

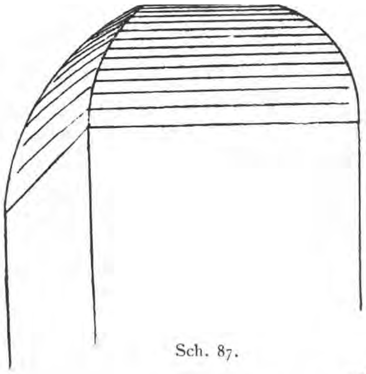

Sch. 87.

Gebogen deur, v. **-venster,** o. — Deur, venster, waarvan de opening het gedeelte van den omtrek eens krings is. — Fr. *Porte, fenêtre bombée.*

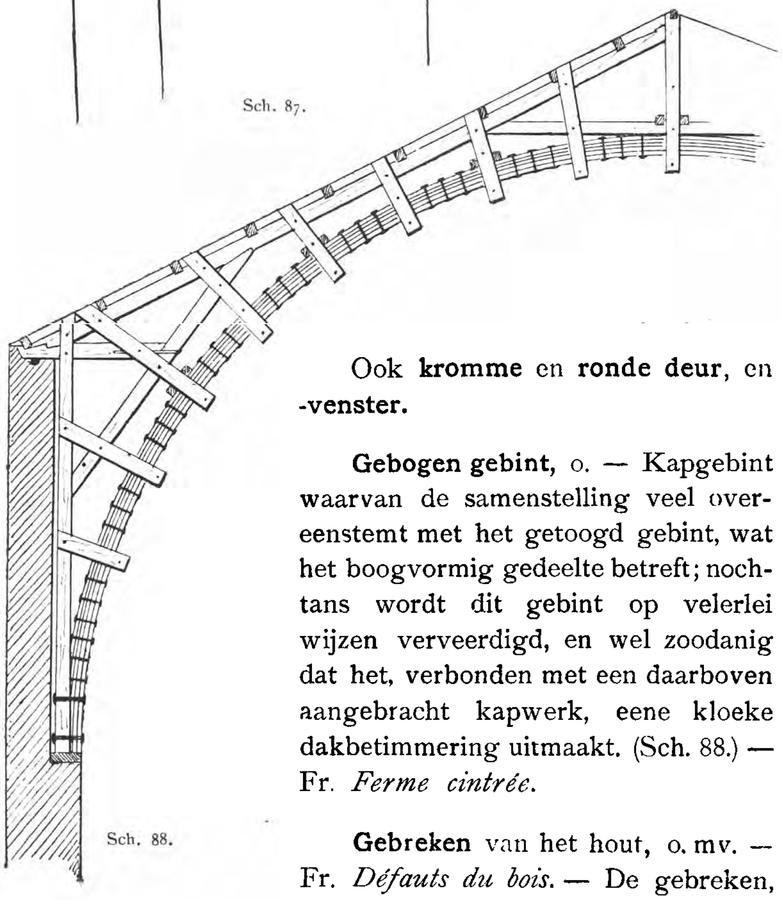

Sch. 88.

Ook **kromme** en **ronde deur,** en **-venster.**

Gebogen gebint, o. — Kapgebint waarvan de samenstelling veel overeenstemt met het getoogd gebint, wat het boogvormig gedeelte betreft; nochtans wordt dit gebint op velerlei wijzen ververdigd, en wel zoodanig dat het, verbonden met een daarboven aangebracht kapwerk, eene kloeke dakbetimmering uitmaakt. (Sch. 88.) — Fr. *Ferme cintrée.*

Gebreken van het hout, o. mv. — Fr. *Défauts du bois.* — De gebreken,

die in het werkhout voorkomen, kunnen het gevolg zijn van eenen ziekelijken toestand, ofwel van eene beschadiging van den boom tijdens zijnen groei; ook kan eene minder doelmatige behandeling na het vellen van den boom er oorzaak van zijn.

De meest voorkomende gebreken zijn : De **roode olm** of **vuur**, de **witte olm**, de **uileveeren**, de **ring**, **wind-** en **ratelscheuren**, kwade **noesten**, **paardenpooten**. Verders de **houtworm**, de **huiszwam** en de **paalworm**. (Zie ieder van deze woorden.)

Gebroken dak. — Dak, waarvan iedere helling in twee verschillige hellende vlakken is verdeeld. Het onderste vlak is nagenoeg beneden de helft der

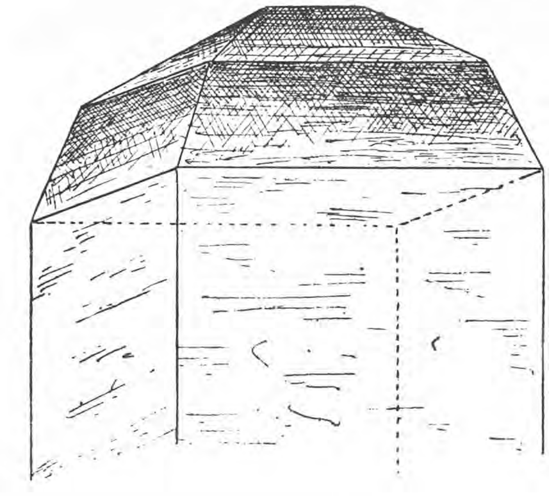

Sch. 89.

volle hoogte in eenen bijna steilen stand, terwijl het bovenste vlak bijna geheel plat is afgedekt. (Sch. 89.) — Fr. *Toit brisé, comble en mansarde.* - Eng. *Hipped roof.* — Hgd. *Gebrochenes od. Mansardendach.*

In N.-Nederl. ook **Hollandsch dak, Mansardisch dak** en **Mansarde-dak** (naar den uitvinder Mansard, een fransch bouwkundige).

Te Antwerpen **Fransch dak.**
Te Avelgem zegt men ook **Mansarde-kap.**

Gebroken gebint. — Een gebint dat op zijnen schaarbalk eenen koepel draagt. Het gebroken gebint verschilt van 't schaargebint enkel hierin, dat de gebintstijlen van het schaargebint tot aan den nok-

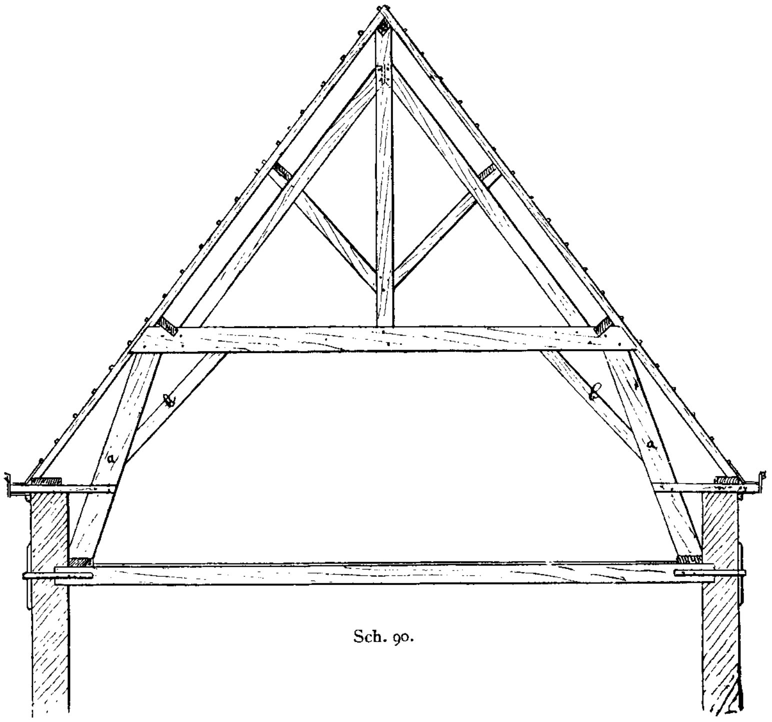

Sch. 90.

balk strekken en van één stuk zijn, terwijl de gebintstijlen van het gebroken gebint maar komen tot aan den schaarbalk en dan van richting veranderen. (Schetsen 90 en 91.) — Fr. *Ferme brisée.*

In W.-Vl. ook **Moergebint.**

⁂ Het gebroken gebint volgens schets 91, ook **Mansardegebint** geheeten, wordt gebruikt in een Mansarde- of gebroken dak.

*** *a* Sch. 90 is een gebintstijl, *b b* zijn korbeelen.
a Sch. 91 is een breukgording.

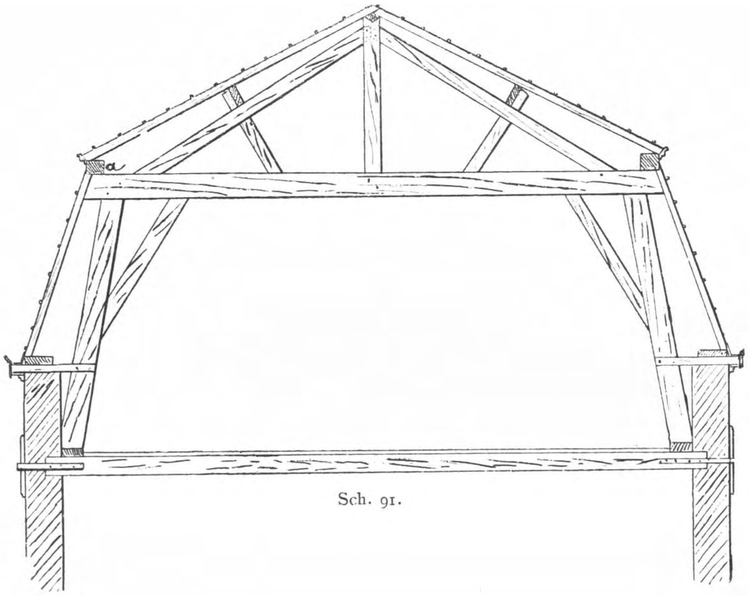

Sch. 91.

Geëmbreveerde deur, v. — Zie onder **Inschuiflijst.**

Geëmbreveerde lijst, v, — Zie onder **Inleglijst.**

Geëmbreveerd kasijn, o. — Zie onder **Inschuiflijst.**

Geer, m. — Spicht, spie, klein spietje, dat men b. v. aanzijds een ander slaat, als dit niet groot genoeg is of niet wel past. (W.-Vl.)

Geeselbank, m. — Houten bank, waarop men met de hand de graanschoven uitslaat, om de korrels uit de aren te geeselen of te kloppen.

Ook **geeselpaard** geheeten.

In W.-Brab. **Slagbank, slagpaard** en **ezel**.

In de Kempen ook **Motberd.**

Geeselpaard, o. — Zie **Geeselbank.**

Gehemelte, o. — Zie **Galmbord** en **Bedhemel**.

Gek, m. — Zie **Pompgek**.

Gekantrecht deel, o. — Vierkant gezaagde plank van een boom, waarvan de vier ongekantrechte deelen zijn weggenomen. (N.-Nederl.)

Gekloofd eikenhout, o. — Zie **Eikenhout**.

Gekoppelde balk, m. — Zie **Koppelbalk**.

Gekoppeld kozijn, o. — Zie **Roosterkozijn**.

Gekstok, m. — De stok of hefboom aan den gek eener houten pomp; de arm aan de knie of de mik, die den zuiger op en neer beweegt. — Fr. *Bringuebale, brimbale.* — Eng. *Brake or handle of a pump.*

Gekwast, b. n. — Zie **Kwastig**.

Geleed, o. — Zie **Geleider**.

Gelei, o. — Zie **Geleider**.

Geleider, m. — Goot of buis in hout, om water van de eene plaats naar de andere te doen afvloeien. — Fr. *Conduit.* — Eng. *Conduit.* — Hgd. *Röhre, Rinne.*

— De lat, die aan het ondervlak eener schaaf is aangebracht, om deze laatste op eene bepaalde breedte te geleiden. — Fr. *Conduit.*

Ook **Aanslag**, **gelei** en **geleider**.

In W.-Vl. **Geleed**.

⁂ De geleider van eene ploegschaaf, bagetschaaf en van andere lijstschaven is onverstelbaar en maakt met de schaaf één deel uit.

— De geleider eener bossingschaaf, sponningschaaf, is aan de baan der schaaf vastgeschroefd en kan naar beliefte verschoven worden.

— De geleider van den vleerploeg is het geheele samenstel, waaraan de schaaf gevestigd is.

Gelent, o. — Schettewerk, schrank, hek van latten. Ook **galent** en **glent**. (W.-Vl.)

Bij Kiliaan **Ghelente.**

*** Het deurken van lattenwerk, dat men in de opene voordeur hangt of beneden aan eene zoldertrap, opdat de kinderen er niet zouden opklimmen, heet men ook een **gelentje, glentje.**

Gelijkschaven, b. w. — Hout met de schaaf zoodanig bewerken, dat de ongelijkheden worden weggenomen; effen of vlak schaven. — Fr. *Unir, polir avec le rabot.* — Hgd. *Mit dem Hobel ebnen, glatt hobeln.*

Gelint, o. — Zie **Afdak**.

Gemak, o. — Huisje, waar men aan de natuurlijke behoeften gaat voldoen. — Fr. *Cabinet d'aisances.* — Eng. *Privy.* — Hgd. *Abtritt.*

In N.-Nederl. ook **privaat,** te Gent en in W.-Vl. **vertrek.**

Gemoet. o. — Zie **Borst.**

Gemoetzaag, v. — Zie **Rugzaag.**

Gepaarde kant, m. — De zijde eener vergaring, die gepaard is. (Zie **Paren.**)

't Is doorgaans langs den gepaarden kant, dat men het kruishout en den vleerploeg aanhoudt. (Zie **Aanhouden.**)

Tegenovergestelde : **ongepaarde kant.**

(Geh. te Brugge.)

Geplakte voute, v. — Zie **Pleistergewelf.**

Gerappliqueerde lijst, v. — Zie **Opleglijst.**

Gereedschap, o. — Zie **Alaam**.

Gerfschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf** en **Blokschaaf.**

Gespalk, o. — Zie **Spanwerk.**

Gestoelte, o. *In 't bijzonder.* — Een gestel, waarop of waarin meer personen te gelijk kunnen plaats nemen, inzonderheid in toepassing op kerkbanken. — Fr. *Stalles.* — Eng. *Stalls, seats.* — Hgd. *Chor-, klappstuhl.*

Ook **Kerkbank.**

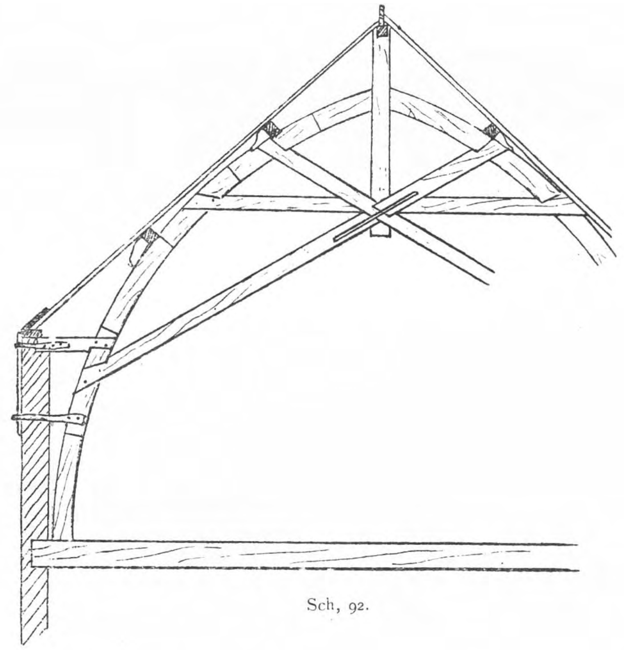

Sch, 92.

In W.-Vl. **Zitsel, zaat.**
In Limburg **Zingbank, zitbank.**
In N.-Brab. **Kanunnikstoel.**
In Brab. **Koorstoel.**

Geterte, o, — Zie **Voettrede**.

Getoogd kapgebint, o. — Gebint van halfcirkelvormigen omtrek, naar welks beloop het dakvlak zich veelal afteekent. (Schets. 92.)

De getoogde kapgebinten zijn het eerst toegepast door den Franschen bouwmeester Philibert de l'Orme, die in de 16[de] eeuw leefde.

Getouw, o. — Zie **Weefgetouw**.

Geus, m. — Een halve dakstoel, een gebint, wiens gebintstijlen niet hooger gaan dan de schaarbalk. (Schets 93.)

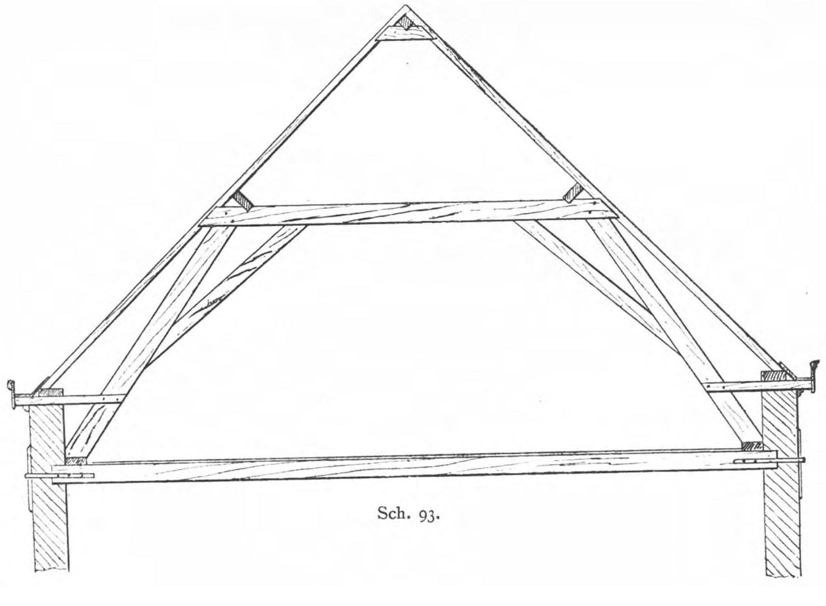

Sch. 93.

In N.-Nederl. **Liggende dakstoel**.
Vergel. **Half gebint**.

Gevoutsel, o. — Zie **Gewelf**.

Gevel, m. — Is volgens zijne afleiding : het bovenste stuk van eenen houten muur, dat in een driehoek uitloopt. – Fr. *Pignon.* — Eng. *Gable.* — Hgd. *Giebel.*

In 't bijzonder toegepast op den geheelen voorkant van een gebouw, in den zin van 't Fr. *Frontispice.* — Eng. *Front.* — Hgd. *Giebelseite.*

In 't algemeen. De buitenmuur van een houten gebouw, hetzij aan den voor- of achterkant of aan eene der zijden.

Gevelbloem, v. — Topversiering aangebracht op het einde van den nok eens geveldaks. — Fr. *Girouette.*

Sch. 94

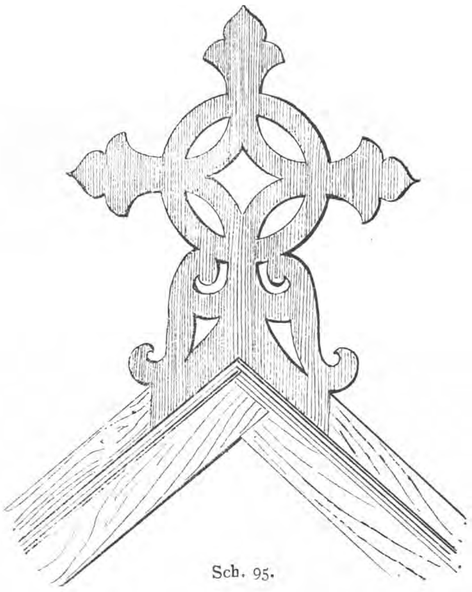
Sch. 95.

Als motieven hiervoor neemt men meest palmet- of bloemvormen. (Schets 94.) Ook het kruis wordt hiervoor nog al veel gebruikt, inzonderheid indien het kapellen en soortgelijke gebouwen betreft. (Sch. 95.)

Geveldak, o. — Dak, bestaande uit twee hellende vlakken, aan weerzijden afgesloten door een loodrechten wand of gevel. (Schets 96.) — Fr. *Toit en dos d'âne, toit à deux égouts, à deux croupes.* — Eng. *Sharp-raised roof, span roof.* — Hgd. *Giebel-, Satteldach.*

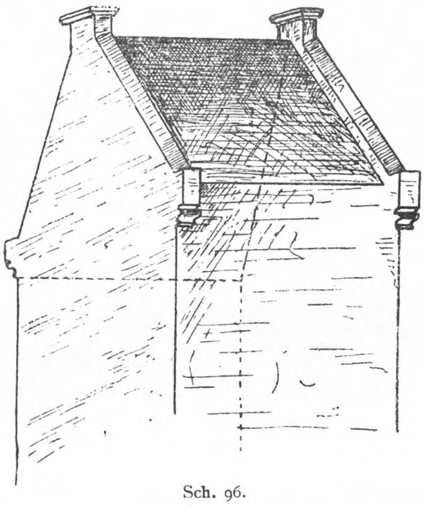

Sch. 96.

Ook **Zadeldak** geheeten.

— Driehoekig of halfcirkelvormig sieraad boven aan gebouwen, deuren, vensters, enz. aangebracht. — Fr. *Fronton.* — Eng. *Pediment.* — Hgd. *Giebel.*

In W.-Vl. **Fronton.**

Gevellijst, v. — Onderste gedeelte der kroonlijst of kornis. — Fr. *Architrave.* Eng. *Architrave.* — Hgd. *Architrav.*

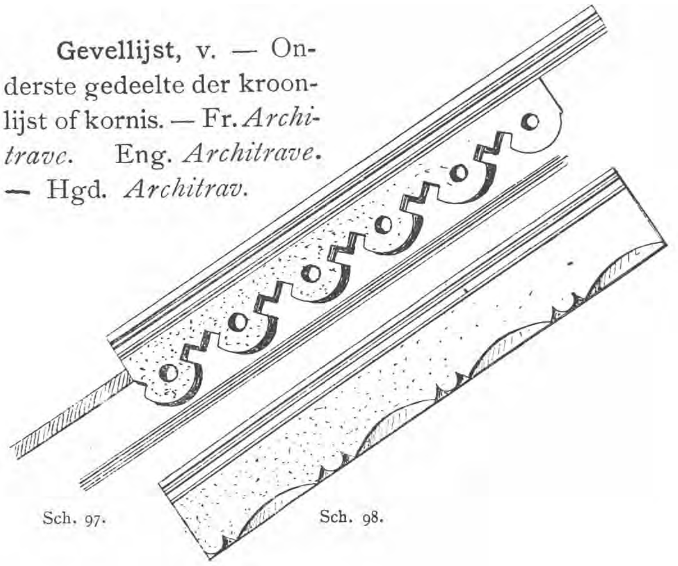

Sch. 97. Sch. 98.

— Plank bij een overstekend dak tegen de daksparren aangebracht, om het dak aan de voorzijde af te sluiten. Zulke plank wordt gemeenlijk versierd door uitzaging (schets 97) ofwel door schuine insnijding. (Schets 98.) — Fr. *Lambrequin de pignon.*

Gevelspant, v. — Versierde betimmering van het overstekende gedeelte eens geveldaks. (Schets 99.)
Ook **Eindspant** geheeten.

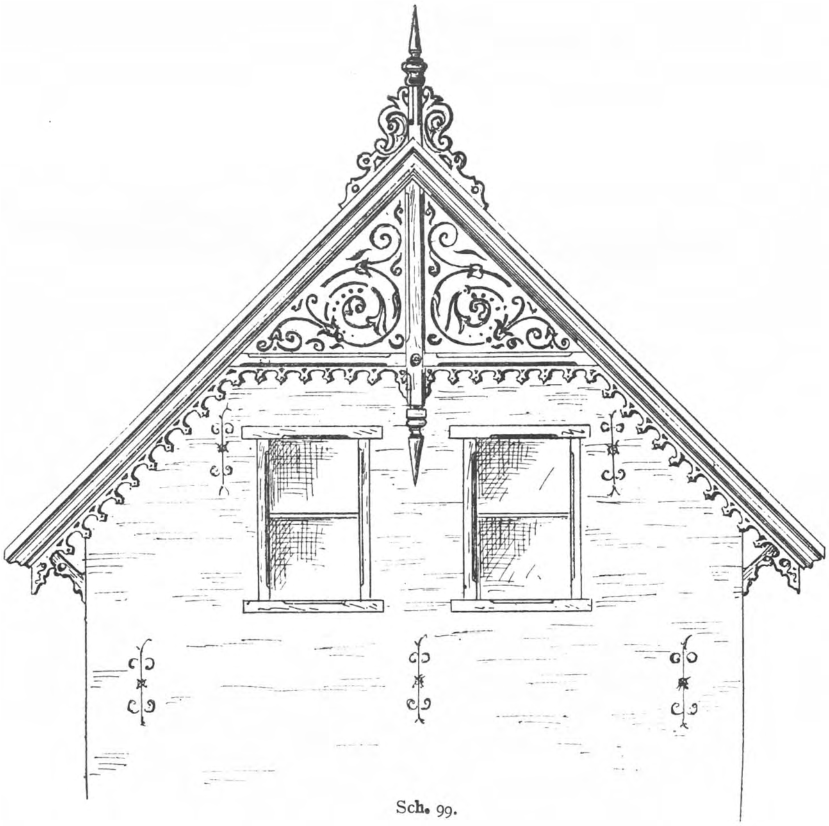

Sch. 99.

Gevelspits, m. — Het bovenste topeinde van eenen gevel, ook **geveltop** geheeten. — Fr. *Pointe de pignon.* — Hgd. *Giebelspitze.*

⁂ Gevelspitsen aan overstekende daken worden veelal versierd.

Geveltop, m. — Zie **Gevelspits.**

Gevlamd hout, o. — Hout dat aan zijne oppervlakte golvingen vertoont, die aan tongen van flikkerende vlammen doen denken. — Fr. *Bois flammé.*

— Wagenschot is gevlamd hout.

Gewand, o. — In 't algemeen alle toestellen die dienen tot het ophijschen van zware gewichten. — Zie **Windas** en **Schalk.**

Gewapende balk, m. — De gewapende balken

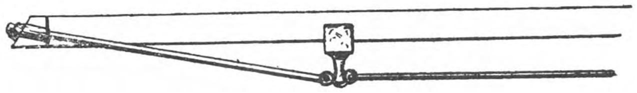

Sch. 100.

worden best op de wijze van schets 100 samengesteld. — Fr. *Poutre armée.* — Eng. *Strenghtened beam.*

Geweerrek, o. — Zie **Rek.**

Gewelf, o. — *Eigenlijk.* — Hol gebogen zoldering, inzonderheid bij aanzienlijke gebouwen.

In 't bijzonder. — Een gewelf is onderscheiden van eenen boog, in zooverre als het aanmerkelijk breeder is. — Fr. *Voûte.* -- Eng. *Vault.* — Hgd. *Gewölbe.*

Ook **Overwelfsel, verwelf, verwulf, verwelfsel, verwulfsel, welfsel** en **welving.**

In W.-Vl. **Vaute, voute** en **gevoutsel.**

— Zie **Kruis-** en **Pleistergewelf.**

Gewelfstel, o. — Zie **Formeel.**

Gewone ijp, m. — Zie **Olmenhout.**

Gewone vloer, m. — Gewone vloeren worden doorgaans van vurenhouten planken gemaakt, soms ook van grenenhout, hetwelk minder afslijt en beter tegen vocht bestand is. — Fr. *Plancher ordinaire.*

Gezaag, o. gmv. — Het geklop en gezaag van den timmerman.

Gezaagd hout, o. — Zie **Meskant.**

Gijk, v. — Dwarshout, arm aan een wegwijzer of paal.

Gildeproef, v. — *Eigenlijk.* — Het verveerdigen van het meesterstuk, waarmede een timmerman het meesterrecht verwierf.

Overdrachtelijk. — Het voorwerp welks verveerdiging voor de toelating tot een gilde gevorderd werd.

Ook **Proefstuk, meesterstuk** geheeten.

Giool, v. — Zie **Kooi.**

Gipsgewelf, o. — Zie **Pleistergewelf.**

Gladschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf.**

Glad schaven, b. w. — Het hout, dat zoo goed of afgewrocht is, met de zoetschaaf eene laatste maal overstrijken. — Fr. *Recaler.* — Eng. *To smooth.* — Hgd. *Glatt-hobeln.*

Ook **Opzoeten.**

In W.-Vl. **Zuiver schaven.**

Afl. **Gladschaving,** v. gmv.

Glad schuren, b. w. — Eene plank glad schuren met puimsteen of zandpapier. — Fr. *Polir en écurant, lustrer.* — Hgd. *Glänzend machen.*

Afl. **Gladschuring,** v. gmv.

Gladvijl, v. — Zie **Houtvijl.**

Gladvijlen, b. w. — Door vijlen glad maken. — Fr. *Polir à la lime douce.* – Hgd. *Mit der Glattfeile glätten, ausfeilen.*

Afl. **Gladvijling**, v. gmv.

Glasdeur, v. — Zie **Glazen deur.**

Glashout, o. — Zie **Kalf.**

Glaspapier, o. — Papier met glaspoeder belijmd, om hout fijn te wrijven. – Fr. *Papier verré.* — Eng. *Sandpaper, glasspaper.* — Hgd. *Sandpapier.*

In N.-Nederl. ook **Zandpapier.**

Te Antwerpen **Schuurpapier.**

In W.-Vl. ook **Zavelpapier.**

Glasraam, o. — Zie **Venster.**

— Ook alle houten afsluiting die met glas is bezet en dient om eene opening, eene ruimte of welke andere plaats af te sluiten. — Fr. *Chassis de verre.* — Eng. *Glass-frame.* — Hgd. *Glas-rahmen.*

Glasroede, v. — Zie **Vensterroede.**

Glasschaaf, v. — Zie **Sponningschaaf.**

Glasslag, o. — Zie **Sponning.**

Glasspon, o. — Zie **Sponning.**

Glassponde, v. — Zie **Sponning.**

Glasspondeschaaf, v. — Zie **Sponningschaaf.**

Glassponning, v. — Zie **Sponning.**

Glassponschaaf, v. — Zie **Sponningschaaf.**

Glazendak, o. — Dak, bestaande uit houten vensterroeden, waarin eene glazen bedekking wordt aangebracht. — Fr. *Toit vitré, toiture de verre.* — Eng. *Glass-roof.* — Hgd. *Glasdach.*

Glazendeur, v. — Deur welker bovenste paneel doorgaans in glas is. — Fr. *Porte vitrée.* — Eng. *Glass-door.* — Hgd. *Glasthür.*
Ook **Glasdeur**.

Glazenkast, v. — Houten kast, waarvan gemeenlijk de ramen des bovendeels in glas zijn. — Fr. *Armoire à portes vitrées, armoire vitrée.* — Eng. *Glass-cupboard.* — Hgd. *Glaskasten.*

Glent, o. — Zie **Gelent.**

Glint, o. **Glinte**, v. **Glinting**, v. — Latwerk (in eenen tuin) tot ondersteuning der boomen. — Fr. *Espalier.* — Eng. *Espalier.* — Hgd. *Spalier.*

Goeze, v. — Zie **Guts.**

Gondshaak, m. — Zie **Duimijzer.**

Gondslecht, v. — Zie **Duimhengsel.**

Goot, v. — Houten buis of pijp tot doorlating van water. — Fr. *Egout.* — Eng. *Drain.* — Hgd. *Gosse.*
— Zie **Dakgoot.**

Gootblok, m. — Houten blok, soms met eene lijst versierd en in den muur aangebracht om de rib- of bakgoot te dragen.
In N.-Nederl. ook **Gootrib.**
In W.-Vl. **Blokket**, te Gent **hondeken.**

Gootbodem, m. — De plank die op de gootblokken genageld is, en den grond der bakgoot uitmaakt. Soms dient de muurplaat als gootbodem; dan is de plank overbodig. — Fr. *Fond de chenal.* — Eng. *Bottom of a gutter.*

Ook **Gootplank**, te Brugge **bomplank**, te Gent **bom.**

Elders ook **Bombard** en **bomberd.**

Gootlijst, v. — Platte band in de kroonlijst, welke dient om den regen buiten het gebouw te doen vallen. — Fr. *Larmier, mouchette.* — Eng. *Eave or drip of a house, soffit.* — Hgd. *Kranzleiste.*

Ook **Druipbord, druiplijst, kranslijst** en **waterlijst.**

Gootplank, v. — Zie **Gootbodem.**

Gootrib, v. — Zie **Gootblok.**

Gootschaaf, v. — Blokschaaf waarvan het ondervlak aan de diktezijde eene min of meer gebogene kromming aanbiedt. (Sch. 101.) Te Brugge heet die schaaf ook **ronde kortschaaf.**

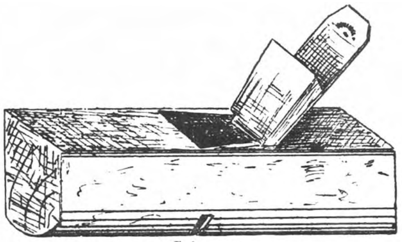

Sch. 101.

Gootsponde, v. — Zie **Buitenboeibord.**

Gording, m. (sprekende van een dak). — *In 't bijzonder.* Lang stuk hout dat horizontaal op de gebintstijlen rust van een dak, om de kepers te dragen. (Sch. 85 *g.*) — Fr. *Panne, filière de comble.* — Eng. *Purlin.* — Hgd. *Pfette, Dach-pfette, Dachstuhl-pfette, Stuhl-pfette.*

In W.-Vl. **Fliering** en **Zweping.**

Bij Schm. **Rijgbalk** en **rijgboom.**

In 't Hageland en Haspegouw **Rijbalk, rijboom** en **rijwerf.**

In 't algemeen. Horizontale rib of lang stuk hout, dienende om andere stukken hout te verbinden, en liggende dwars te midden over hunne lengte. — Fr. *Ventrière.* — Hgd. *Strebe-, schutz-balken.*

— Te Antwerpen bediedt dit woord (in 't mv.) mastboomen, balken vierkantig gezaagd, kleine kepers, en in de Kempen dikke mastboomen, bij onderscheiding van **juffers.**

— Zie **Sloofstuk.**

Gorge, v. — Zie **Wrongstuk.**

Gots, v. — Zie **Guts.**

Graander, m. — Groote houten kist, die in de paardenstallen met haver en gesnijd gevuld is. — Fr. *Coffre à avoine.* — Hgd. *Haberkiste, haberkasten.*

In middeleeuwsche schriften (Gent) en bij Kiliaan beteekent het **Graanzolder.**

Graanscherm, m. — Zie **Horde.**

Graanweeg, m. — Zie **Horde.**

Graatbalk, m. — Zie **Hoekspar.**

Graatspar, v. — Zie **Hoekspar.**

Grawoeltje, o. — Zie **Kooi.**

Grenenhout, o. — Fr. *Bois du sapin commun.* — Eng. *Fir-timber.* — Hgd. *Tannenholz.*

In W.-Vl. **Roode delie.**

Het grenenhout is veel harsrijker dan het dennen- en vurenhout en onderscheidt zich ook daarvan reeds door een eigenaardigen reuk. Het wordt zeer

veel voor buitenwerk, kozijnen, ramen en deuren gebruikt, omdat het bij eene oordeelkundige behandeling vrij goed tegen de invloeden van het klimaat bestand, en veel lichter, veerkrachtiger en goedkooper is dan eikenhout. Het is zeer duidelijk van het dennen- en vurenhout te onderscheiden, door de reeds genoemde harsrijkheid, gele kleur en roodachtige jaarringen. De noesten zijn roodbruin en het spint is veel lichter dan het andere hout en daardoor zeer duidelijk van het volwassen te onderscheiden. Het beste grenenhout komt uit de omstreken van Nerva en Riga; het is fijn en recht van draad, taai en duurzaam en wordt vooral voor glasramen, deuren en kozijnen aangewend. Het Dantziger en Memelsch is van veel minder hoedanigheid; het is ruwer, heeft meer spint en is kwastig. Het beste grenenhout komt van den Main. Het is gewoonlijk nog al vettig, grof van draad en kwastig.

Ook in ons land vinden we pijnboomen, die vooral voor heipalen dienst doen.

Dit hout is afkomstig van den **groven den** of **pijnboom.** (Pinus Silvestris L.)

— Zie **Amerikaansch grenenhout**.

Groef, v. — Zie **Sponning.**

— De groef waar eene messing moet ingevoegd worden, heet in W.-Vl. ook **moer, moere.** (Sch. 235 B.) — Fr. *Rainure.* — Eng. *Groove.* — Hgd. *Falz, fuge.*

Vergel. **Inploeging.**

Groeflatje, o. — Zie **Mal.**

Groefploeg, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Groeven, b. w. - Groeven (uithollingen) maken (in eenen pilaar, enz.). — Fr. *Canneler, creuser des*

cannelures. — Eng. *To flute.* — Hgd. *Auskehlen, ausriefen.*

Grond, m. — Zie onder **Uitslaan.**

Grondbalk, m. — Zie onder **Liggend roosterwerk.**

Gronden, b. w. — Met de grondschaaf, op bepaalde diepte, eene indieping in een stuk hout schaven. (Geh. te Brugge.)

Ook **Uitgronden.**

Grondpaal, m. — Zie **Heipaal.**

Grondschaaf. v. — Platte schaaf, waarvan de beitel tot beneden het ondervlak doorloopt en dient om verschillige groeven, overal op dezelfde diepte

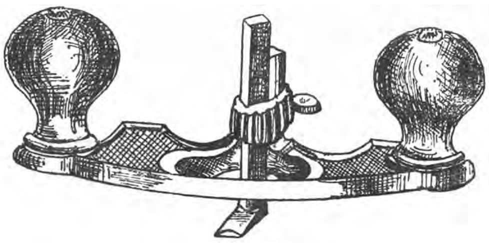

Sch. 102.

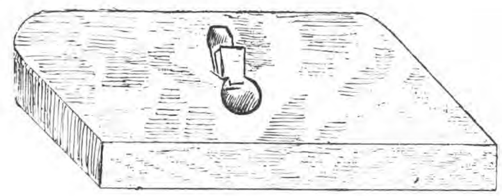

Sch. 103.

uit te schaven. (Schetsen 102 en 103.) — Fr. *Guimbarde.* — Eng. *Router plane.* — Hgd. *Grundhobel.*

Deze schaaf wordt bijzonderlijk gebruikt bij het maken van « nesten » in trapboomen.

Guéridon, m. — Zie **Lichtknaap**.

Guichet, o. — Zie **Rinket**.

Guts, v. — Beitel die in de dwarsdoorsnede een gebogen vorm heeft, en dient tot het bewerken van holle en bolle voorwerpen. (Sch. 104.) — Fr. *Gouge*. — Eng. *Gouge*. — Hgd. *Hohle stechbeitel*.

In N.-Nederl. ook **Holbeitel** en **hol-ijzer**, in W.-Vl. **goeze**, in 't Hageland **gots**.

Men heeft **platte** of **rechte gutsen** en **ronde** of **averechtsche gutsen**.

De eerste zijn deze die eene lichte kromming hebben; de laatste hebben eene groote kromming, dikwijls een halven cirkel.

Een welingerichte timmerman hoeft van elke soort zes beitels te hebben, die trapsgewijs verschillen.

— Zie **Dopguts**.

Sch. 104.

Haagbeuk, m. — Zie **Jokboom**.

Haak, m. — Werktuig dat in 't algemeen dient om aan te duiden volgens welke lijn een stuk hout moet bewerkt worden.

Bij De Bo **Schrijfhaak**.

— Zie **Reehaak**, **Winkelhaak** en **Zwei**.

— Eene ijzeren gesmeedde pin in rechthoek geplooid, om iets aan te hangen of vast te klampen. (Sch. 105.) — Fr. *Gond carré*.

Sch. 105.

— Klare haken zijn geperste en wit gewrevene haakjes, welke men in den ijzerhandel vindt.

Sch. 106.

In N.-Nederl. zegt men **geschuurde** of **wit geschuurde haken.**

Puntige haak. (Sch. 106.) — Fr. *Gond à pointe.*

Haak met schroefdraad. — Fr. *Gond à vis.*

Haaklasch, m. — Lasch die haaks met de borsten in elkaar is gewerkt en willekeurig schuin, recht, met inspringende tanden, of met schuine borsten kan worden afgewerkt. (Schets 107 A B C.) — Fr. *Assemblage en crémaillère.*

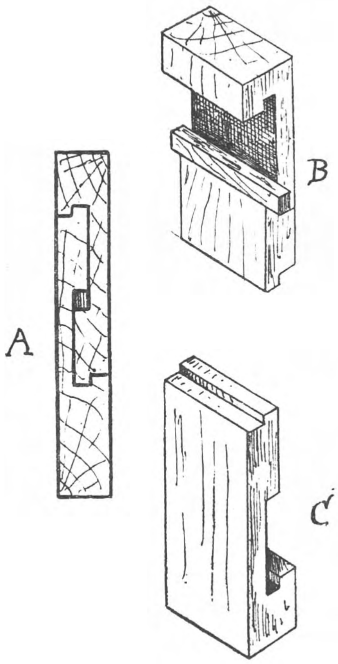

Sch. 107 A B C.

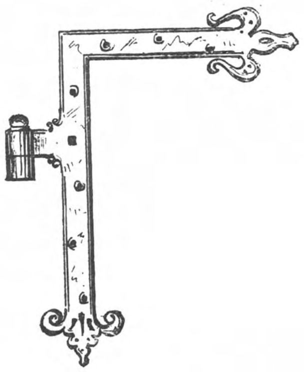

Sch. 108.

Haaklede, v. — Ook **Haakleê.** — Hengsel, gang. — Fr. *Penture.* — Eng. *Hinge* — Hgd. *Angelhaak.* (Schets 108.)

Haakliplasch, m. — Zie onder **Houtverbinding.**

Haaks, bijw. — Zie **Haakswijs.**

Haaksch, bnw. — Zie **Haakswijs.**

Haakswijs, Haakswijze, bijw. — Behoorlijk naar den winkelhaak. — Fr. *D'équerre.* — Eng. *Square.* — Hgd. *Nach dem winkel-haken.*

In N.-Nederl. **Haaks** en **haaksch.**

In W.-Vl. zegt men **in den haak**, tegenoverg. **uit den haak.**

— Haakswijze werken. — Fr. *Dresser à l'équerre.* — Hgd. *Nach dem winkel-haken bearbeiten.*

— Haakswijze stellen, maken. — Fr. *Mettre d'équerre.*

Haakzwei, v. — Zie **Winkelhaak.**

Haalmes, o. — Een stalen lemmer, scherp van snede en aan elk einde met een houten appel voorzien, dien men in de handen drukt om het mes schaafswijze door het hout te steken of te trekken. (Schetsen 109, 110 en 111.) — Fr. *Plane.* — Eng. *Drawing-knife, plane-knife.* — Hgd. *Schneide-messer, Zugmesser, Schnitz-messer.*

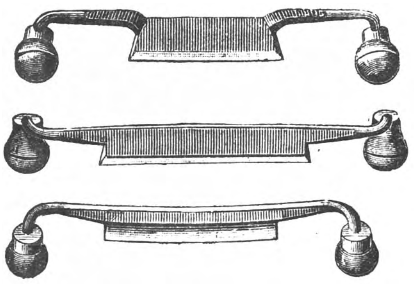

Schetsen 109, 110 en 111.

In W.-Vl. **Snikkermes, snekkermes, snijmes** en **trekmes.**

In Limburg en elders **Snippermes.**

Haanhout, o. — Zie **Hanebalk.**

Haar, o. — Ruwheid die gezaagde planken bedekt. (Geh. te Brugge.)

Hagebeuk, m. — Zie **Jokboom.**

Hakbeitel, m. — Beitel die zwaarder is dan de steekbeitel en meest gebruikt wordt tot het inhakken van gaten, het ten naastenbij afhakken der schuine wankanten van planken, ribben enz. (Schets 112 A B.) — Fr. *Ciseau large, ciseau catalan.* — Eng. *Chisel spanisch patern.* — Hgd. *Spanische Stechbeitel.*

In N.-Nederl. ook **Drijfbeitel, houtbeitel, mokerbeitel, stokbeitel, hakvermoeren** en **snik.**

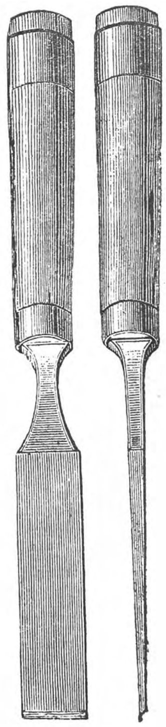

Sch. 112.

Hakblok, m. — Zware blok, gemaakt van het onderste deel eens boomstams, en dienende meest bij de vleeschhouwers, om er vleesch op te hakken. — Fr. *Billot, tronc.* — Eng. *Block.* — Hgd. *Block.*

Ook **Kapblok, slagersblok** en **vleeschblok,** en in W.-Vl. ook **Aarsgatblok.**

Hakbord, o. — Houten plankje, dienende om vleesch of groenten op te hakken. — Fr. *Hachoir, tailloir, tranchoir.* — Eng. *Chopping-board, trencher.* — Hgd. *Hack-brett.*

Ook **Hakkebord, kapbord** en **scherfbord.**

Te Gent en in W.-Vl. ook **Kapberd,** bij Schm. **Kapbak.**

Hakvermoeren, m. — Zie **Hakbeitel.**

Half bedekte zwaluwstaart, m. — Bewerking van zwaluwstaarten, waarvan slechts langs éene zijde het kopshout der pennen in 't zicht komt. (Sch. 113.)

Vergel. **Open zwaluwstaart.**

Halfdeur, halve deur, v. — Deur waarvan het bovendeel kan openslaan, terwijl het onderdeel toe is. — Fr. *Porte coupée.* — Eng. *Hatch.* — Hgd. *Abgeschnittene thür.*

— Deze soort van deuren wordt meest gebruikt aan paarden- en koestallen.

Halfduimbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Halfduimplank, v. — Zie **Batting.**

Half gebint, o. — Bij het maken van een schilddak moeten de eindschilden ondersteund worden. Is het eindschild tamelijk breed, zoodat de tegen de hoekkepers bevestigde gordingen kunnen doorbuigen, dan worden deze in het midden ondersteund door een half gebint. (Sch. 122 *c d.*) — Fr. *Demi-ferme.*

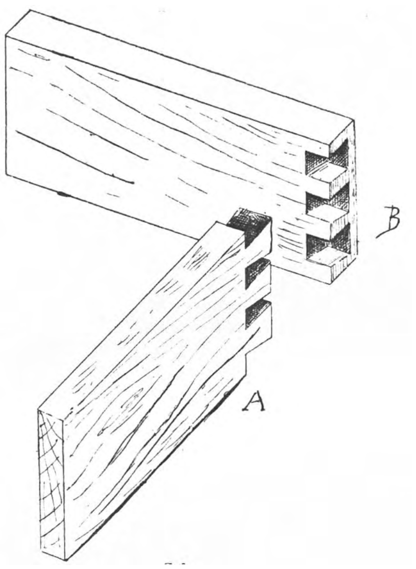

Sch. 113.

⁂ Het half gebint verschilt bij den geus hierin, dat het eerste half is in zijne breedte, terwijl de geus half is in zijne hoogte.

Halfhout, o. — Zie **Eikenhout.**

Half maantje, o. — Zie **Mok.**

Halfvathout, o. — Zie onder **Eikenhout.**

Halsbalk, m. — Zie **Hanebalk.**

Halve duim, m. — Zie **Batting.**

Halve schuifzwaluwstaart, m. — Zoo noemt men de koppeling of verbinding volgens schets 114 A B.

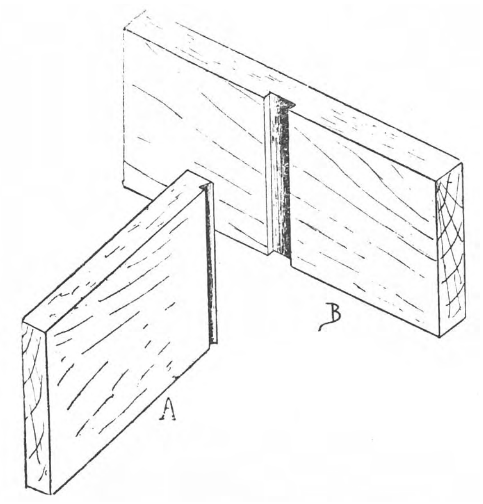

Sch. 114.

Hamei, v. — Uiterste slagboom. — Fr. *Barrière.* — Eng. *Rail, field-gate.*
— Getralied hek ter afsluiting. — Fr. *Grille.* — Hgd. *Gitter, gatter.*

Hamer, m. — Werktuig uit hout of ijzer, dienende om te kloppen, of om spijkers in te slaan. — Fr. *Marteau.* — Eng. *Hammer.* — Hd. *Hammer.*

Ook **Marteel** (Z.-Nederl.)

— De kop, de steel, het steelgat van den hamer. — Fr. *La tête, le manche, l'œil du marteau.*

— Een timmerman hoeft drij hamers :

Een **klauwhamer.**

Een **kleine hamer** of **hamertje.**

Een **houten hamer.** (Zie deze woorden.)

Hamerbaan, v. — Het platte deel van den kop eens hamers, waarmede men iets plat en effen slaat. — Fr. *Face, table du marteau.* — Eng. *Face.* — Hgd. *Bahn.*

Ook **Hamervlak.**

In W.-Vl. **Baan.**

Hameren, b. w. — Met den hamer werkzaam zijn. — Fr. *Marteler.* — Eng. *To hammer.* — Hgd. *Hämmern.*

Hamerkop, m. — Het zwaarste gedeelte van den hamer, van de baan tot de oog. — Fr. *Tête de marteau.* — Eng. *Hammerhead.* — Hgd. *Hammerkopf.*

Hameroog, v. — De opening in den hamer, waar de hamersteert in vastzit. — Fr. *Emmanchure.* — Eng. *Hammer eye.* — Hgd. *Hammerloch.*

Hamerpin, v. — Het scherp afloopend gedeelte van den hamer. — Fr. *Panne de marteau.* — Eng. *Hammerpin.* — Hgd. *Hammerpinne.*
In W.-Vl. ook **Panne**.
Is de hamerpin gekloven, dan heet zij **klauw**.

Hamersteert, m. Ook **Hamersteel** en **Steel.** — Houten handvast waar de hamer opzit. — Fr. *Manche.* — Eng. *Handle.* — Hgd. *Hammerstiel.*

Hamertje, o. — De kleine ijzeren hamer die volgt op den klauwhamer en gebruikt wordt tot allerhande licht werk. (Schets 115.) — Fr. *Martelet.* — Eng. *Little hamer.* — Hgd. *Hammerlein.*
— 't Gebeurt dat de pin van 't hamertje gekloven is en dus ook als klauw dient.

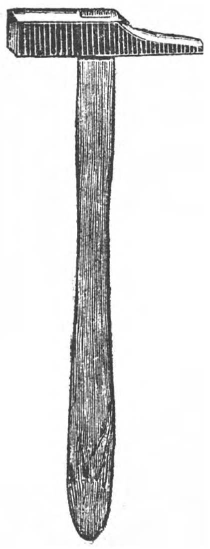
Sch. 115.

Hamervlak, o. — Zie **Hamerbaan.**

Hand, v. — (Vóór de hand zagen.) (N.-Nederl.) — Men zaagt vóór de hand wanneer men, een stuk hout zagende, de zaag loodrecht op en neer beweegt.
In W.-Vl. **over de hand zagen.**

Handboom, m. — Zie **Hefboom**.

Handboor, v. — Zie **Omslagboor**.

Handdoekrek, o. — Zie **Rek**.

Handhaaf, **-have**, v. — *In 't algemeen*. — Zie **Handvatsel**.

In 't bijzonder. — Het handvatsel van eene schaaf, koffer, enz. waarin de vingers worden doorgestoken om het voorwerp met het platte van de hand te kunnen bewegen. (W.-Vl.) — Fr. *Poignée*. — Eng. *Handle*. — Hgd. *Ballen, Griff, Heft*.

Ook **Handvat**.

Dit woord, dat Kramers verouderd heet, is in Vl. België van dagelijksch gebruik.

Handheef, v. — Zie **Handvatsel**.

Handhef, v. — Zie **Handvatsel**.

Handhei, v. — De handhei wordt gebruikt om korte en lichte palen en damplanken in den grond te drijven. — Fr. *Hie, demoiselle, dame*. — Eng. *Rammer*. — Hgd. *Handramme*.

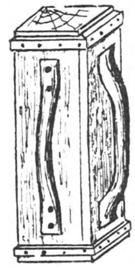

Sch. 116.

In W.-Vl. ook **Kalf**, te Ieperen **Zwijntje**.

De handhei bestaat uit een vierkant, meestal eikenhouten blok van 40 a 60 K. G. zwaarte, tegen welks zijvlakken vier lange houten handvatsels zijn bevestigd; om elk einde is een gesmede ijzeren band gelegd, om het afsplinteren en splijten te voorkomen. (Schets 116.)

Handkar, v. — De handkar, waarmede de timmerlieden planken en meubelstukken vervoeren, is

met éénen dissel en zonder zijdeplanken. — Fr. *Charrette à bras, carriole.* — Eng. *Hand-cart.* — Hgd. *Handkarren, Cariole.*

In W.-Vl. **Karooie.**

Handleuning, v. — Zie **Trapleuning**.

Handlijst, v. — Zie **Trapleuning**.

Handpaal, v. — Ovenpaal bij de bakkers, zijnde een rond planksken of schuif zoo breed als een brood en voorzien van eenen korten steel, om een brood in of uit den oven te schuiven.

Handschaaf, v. — Zie **Reischaaf** en **Blokschaaf**.

Handvat, o. — Zie **Handvatsel**.

Handvatsel, o. — Steel, hecht, handhaaf, elk deel van een voorwerp dat in de hand wordt genomen om het op te heffen, te verdragen, enz. — Fr. *Manche.* — Eng. *Haft.* — Hgd. *Stiel, griff, heft.*

Ook **Handhaaf** en **handvat.**

Bij De Bo **Pakaan** en **krikkeljoen**

Bij Schm. **Handheef** en **handhef.**

De handvatsels van een heiblok. — Fr. *Manselles.*

» » » eene koffer. — Fr. *Les portants d'un coffre.*

Handvijs, v. — Zie **Lijmschroef.**

Handwijs, o. (Verbastering van **Aanwijs.**) — Zie **Wegwijzer.**

Handwijzer, m. — Zie **Wegwijzer.**

Handzaag, v. — Zaag van een handvat voorzien, doch zonder verdikten rug en van boven in

de lengte afgeschuind. Meest geschikt voor ruw werk en ook tot het doorzagen van breede stukken hout,

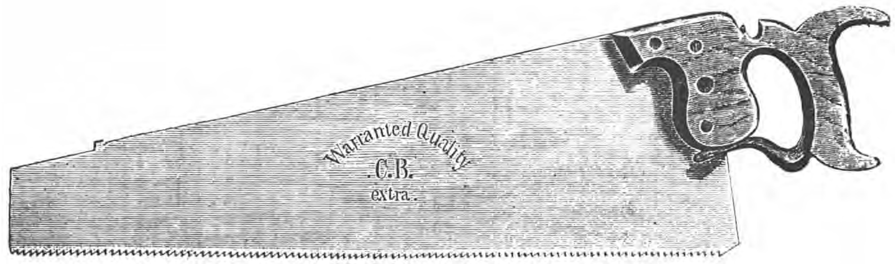

Sch. 117.

waar men met eene andere zaag niet aan kan. (Schets 117.) — Fr. *Scie à main.* — Eng. *Hand-saw.* — Hgd. *Handsäge.*

Ook **Sint-Jozefzaag.**

Hanebalk, m. — Dwarsbalk in het dak, die rust op de bovenste gordingen. — Fr. *Tirant.* — Eng. *Colar, tie-beam.* — Hgd. *Hahnenbalken.*

In N.-Nederl. ooh **Haanhout** en **koppelrib.**

In de Kemp., Brab. en Vl. **Halsbalk** en **haasbalk.**

De hanebalk is geen schaarbalk, maar hij ligt parallel met den schaarbalk.

De hanebalken in een dak dienen om de kap te helpen samenhouden.

Hanebeuk, m. — Zie **Jukboom.**

Hang, m. (uitgespr. hank.) — In Brabant schap, rek, of schotelrek. Fr. *Porte-vaisselle,* zijnde eene plank tegen den muur of boven de schouw vastgemaakt; waarop men potten enz. zet en onder dewelke haken zijn geslagen om potten en pannen aan te hangen. — Fr. *Attache.*

— Zie **Schoorsteenrand.**

Hangel, m. — Bij wevers. — Een stuk hout van eenen voet lang, eene vuist hoog aan 't een einde, en met groeftapjes afloopende naar 't einde dat puntig is, op wijs van eenen getanden stok.

De hangels, ten getale van twee, liggen boven op den veurstboom van 't getouw en dragen in eene van hunne groeven de koorden, die de katrollen van den weefkam houden.

Wanneer men deze katrollen wil verhoogen of verlagen, legt men deze koorden in eene hoogere of lagere groef.

Deze hangel wordt ook **zwijn** genaamd.

(De Bo.)

— Beweegbare kapstok met twee armen, welke los aan eene lat in de kleerkas hangt.

(Geh. te Brugge.)

Hangelsergeant, m. — Zie **Lijmschroef**.

Hangen, b. w. — Eene deur, een raam hangen, d. i. deze door een scharniervormig getuig zoodanig aan het kozijn vastmaken, dat zij zich om eene vertikale as kunnen bewegen. — Fr. *Placer*.

In N.-Nederl. ook **Afhangen** en **inhangen**.

Hanger, m. — Zie **Lichtstander** en **Makelaar**.

Hangerneel, o. — Dwarsplankje, dat aan het uiteinde der kroonlijst eener bedaking tot afsluiting is aangebracht en naar den vorm der kroonlijst is afgewerkt. (Geh. te Gent.)

Te Brugge **Stopstuk**.

Hang-kapgebint, o. — Ook **Hangwerk** geheeten. — Bekapping, waarbij de belasting van den bintbalk door het kapwerk wordt gedragen en waar dus geene

ondersteuning van den zoldervloer aan de onderzijde noodig is. (Schets 118.) — Fr. *Charpente à pendentif.* — Hgd. *Hängewerk.*

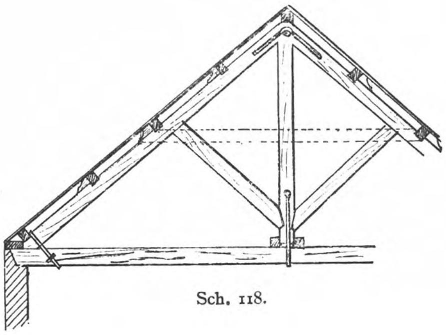

Sch. 118.

*** Men heeft ook **dubbele hangwerken.** — Hgd. *Doppelten Hängewerke.* — Deze hebben twee hangers of hangstijlen en worden toegepast op spanningen van meer dan 10 M. (Schets 119.)

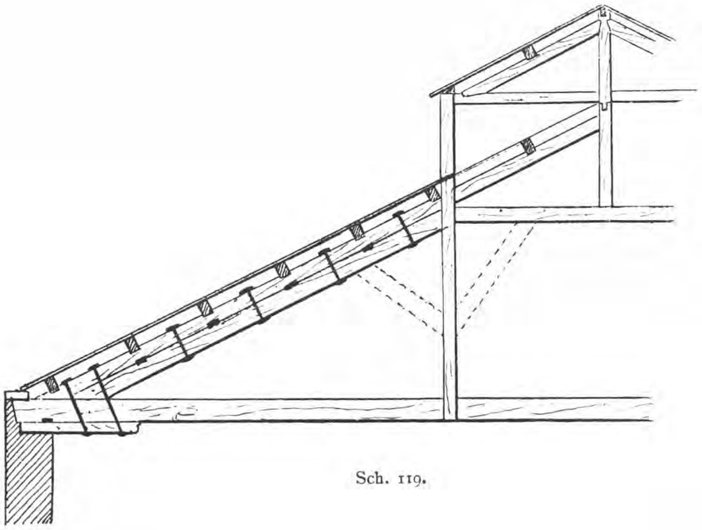

Sch. 119.

Hangoor, v. — Tafel met neerslaande bladen. — Fr. *Table pliante ou brisée.* — Eng. *Folding-table.* — Hgd. *Aufschlage-, gebrochener Tisch.*

Hangstijl, m. — Zie **Makelaar.**

Hangwerk, o. — Zie **Hang-kapgebint.**

Harde-ijp, m. — Zie **Olmenhout.**

Hard hout, o. — Hout waarvan de jaarringen dicht naast elkander liggen en soms moeilijk te onderscheiden zijn; zij behooren tot de zwaarste soorten. — Fr. *Bois dur.* — Eng. *Hard wood.* — Hgd. *Hartes Holz.*

Als hard timmerhout kan men noemen : **djati-** of **teak-**, **esschen-**, **iepen-**, **eiken-** en **beukenhout.**

Harhamer, m. — Zie **Boothamer.**

Hark, v. — Rijf, rijve, een houten getand werktuig met langen steel. — Fr. *Râteau.* — Eng. *Wooden rake.* — Hgd. *Rechen, Harke.*

In W.-Vl. **Rakel** en **rake.**

Harreberd, o. — Het harreberd van eene deur of vensterblind is eigenlijk het stuk hout of de riggel, waar de lechten of hengsels aan zijn, maar 't wordt gemeenlijk gezeid van zulk een stuk of riggel die geen vast deel maakt van 't overige van de deur of vensterblind, waar het aan verbonden is door middel van fitsen of kraakleden, zoodanig dat men zulk eene deur of vensterblind kan opendoen zonder het herrestuk te verschuiven. Het herrestuk dient om eene deur of vensterblind geheel open te stellen, zoodat zij achteruit tegen den muur overvallen. Een deur of blind met een herrestuk is eene soort van vouwdeur of vouwblind.

— Sommigen gebruiken herreberd voor de plank onderaan eene deur of kelder om het regenwater af te keeren. (De Bo.)

Ook **Herreberd, harrestuk** en **herrestuk.**

Harrestuk, o. — Zie **Harreberd.**

Hars, o. — Eene vette geelachtige stof, die zich in het hout bevindt en zooveel mogelijk bij het verwerken moet verwijderd worden. — Fr. *Résine.* — Eng. *Resin, rosin.* — Hgd. *Harz.*

Het hars wordt meest bevonden in dennen- en grenenhout en wel bijzonderlijk in het Amerikaansch grenenhout.

— Het hars wordt ook **wierook** genaamd.

Haspeband, m. — Zie **Kruisband.**

Haspel, m. — Zie **Draaiboom**.

Hecht, m. bij De Bo, o. bij Kramers. — Houten handvatsel, dat men op eenen beitel enz. steekt, om hem bij het gebruik in de handen te nemen. – Fr. *Prise, poignée.* – Eng. *Handle.* — Hgd. *Heft, Griff.*

Een hecht wordt van hard hout gemaakt, om hem des te gemakkelijker tegen het splijten te vrijwaren.

Heele schuifzwaluwstaart, m. — Zoo noemt men de koppeling of verbinding volgens schets 120.

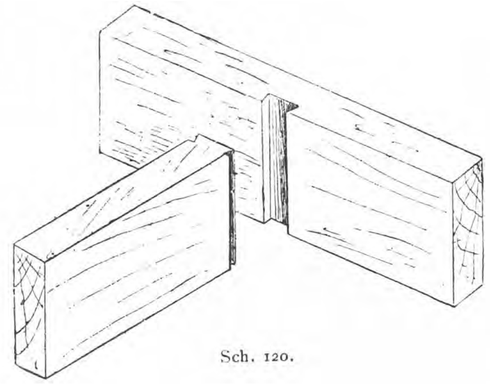

Sch. 120.

Hefboom, m. — Kloeke houten staaf waarmede men zware lasten opheft. Is de staaf van ijzer en merkelijk korter, dan heet zij meer bepaaldelijk

handboom. — Fr. *Levier.* — Eng. *Lever, beam.* — Hgd. *Hebel, Hebebaum.*

Hei, v. — Zie **Heiwerktuig.**

Heiblok, o. — Zie onder **Handhei** en **Trekhei.**

Heie, v. — Zie **Horde.**

Heien, b. w. — Met een heiwerktuig palen inslaan. — Fr. *Piloter.* — Eng. *To drive in piles.* - Hgd. *Grund-pfähle einschlagen, einrammen.*

Heimast, m. — Zie **Heipaal.**

Heining, v. — Schutting, omtuining. — Fr. *Enclos, clôture.* — Eng. *Enclosure.* — Hgd. *Befriedigung.*

Planken heining. - Fr. *Mur de clôture en planches.*

Heining van paalwerk. — Fr. *Palissade.* — Eng. *Palisade.* — Hgd. *Pfahlwerk.*

Heining van staken. — Fr. *Perchis.* — Eng. *Fence, rod-hurdles.* — Hgd. *Stangenzaun, gestänge.*

Heipaal, m. — Mast, juffer, paal die ingeheid moet worden. — Fr. *Pilotis, pieu.* — Eng. *Pile.* — Hgd. *Grund-pfahl.*

Ook **Grondpaal** en **heimast** geheeten.

Heistelling, v. — Zie **Heiwerktuig** en **Trekhei.**

Heiwerktuig, o. - De toestellen, gebruikt tot het indrijven van palen en damplanken in den grond, heet men **heiwerktuigen** of **heien.**

Zij bestaan in 't algemeen uit twee hoofddeelen, namelijk de **heistelling** en het **heiblok.**

De meest gebruikte heien zijn de **handhei** en de **trekhei.**

Heize, v. — Zie **Ruif.**

Hek, o. — Getralied afschutsel, inzonderlijk een zoodanig, dat open- en toedraait en tot ingang dient. — Fr. *Clôture, grille, barrière, balustrade.*

In W.-Vl. **Hekken**.

Hekken, o. — Zie **Hek**.

Hellen, o. w. — Eene schuinsche richting hebben, uit den haak zijn, niet waterpas of niet loodrecht zijn. — Fr. *Pencher, incliner.* — Eng. *To lean.*

In W.-Vl. **Schieten**.

*** De stijl van eene deur of van een raam **helt** (als hij in den haak, in het verstek niet zijnde, noesch afwijkt, zoodanig dat de bovendorpel langer of korter is dan de onderdorpel).

Helling, v. — Schuine richting van een vlak. — Fr. *Pente, inclinaison.* — Eng. *Declivity.* - Hgd. *Abhang.*

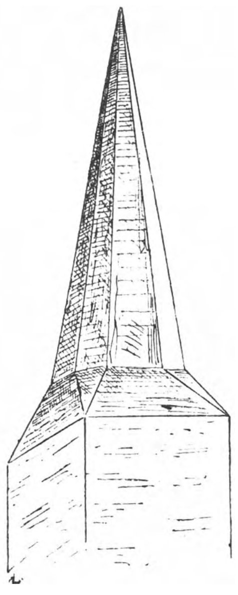

Sch. 121.

In W.-Vl. **Schote, scheute** en **val**.

De helling eener houten bevloering, eener dakgoot, van een regenbord, van het bovendeel eens lessenaars, enz.

Helling eener kroonlijst (om 't afloopen van 't water te bevorderen). — Fr. *Glacis de corniche.* — Hgd. *Trauf-abhang an der hohlkehle.*

— Zie **Dakhelling**.

Helm, m. — Zie **Makelaar**.

Helmdak, o. — Tentdak, dat eene aanmerkelijke hoogte heeft in verhouding tot de middellijn van den plattegrond. (Schets 121.)

In zoo een dak hebben de dakschilden eene sterke helling, bijv. bij torenspitsen.

Helmgat, o. — Zie **Galmgat**.

Helmhout, o. — Zie **Makelaar**.

Helpen, b. w. — Het afschaven, afbeitelen enz. van eene vergaring of ander beweegbaar getimmerte, dat door het zwellen, afzakken, enz. niet goed meer in de opening sluit. (Geh. te Brugge.)

Helster, m. **Helsterhout,** o. — Zie **Jukboom.**

Hemel, m. — Zie **Galmbord.**

Hengsel, o. — Een hengsel bestaat in 't algemeen uit twee ongelijke deelen, waarvan het eene lange en smalle gedeelte — de **veer** — op het buitenvlak der deur of venster, en het andere gedeelte — de **duim** of **kruk** — in den muur of op het kozijn wordt bevestigd. — Fr. *Fenture.* — Eng. *Hinge.* — Hgd. *Band.*

*** Men onderscheidt **duim-, kruk-** en **staarthengsels.**

Hennekot, o. **Hinnekot,** o. — Zie **Hoenderhok.**

Hennepolder, Hinnepolder, m. — Zie **Hoenderrek.**

Henneroest, o. -- Zie **Hoenderrek**.

Herdaken, b. w. — Zie **Herdekken**.

Herdekken, b. w. — Van een nieuw dak voorzien. — Fr. *Recouvrir, couvrir de nouveau.* — Eng. *To cover again.* — Hgd. *Von neuem decken.*

In W.-Vl. **Herdaken.**

Herdrijven, b. w. — De planken van eenen vloer of zolder voor de tweede maal, voor goed drijven. Zie **Drijven.**

Herlatten, b. w. — Nieuwe panlatten slaan op een dak, waar men de oude latten van weggenomen heeft. — Fr. *Latter à nouveau.* — Eng. *To lath again.* — Hgd. *Von neuem belatten.*

Zie **Aflatten.**

Herreberd, o. — Zie **Harreberd.**

Herrestuk, o. — Zie **Harreberd.**

Hert, o. — Het middelste deel van eene vensterroede tusschen de twee glassponden. (Geh. te Brugge.) — Zie **Kernhout.**

Hertdeel, o. — Zie **Hertplank.**

Hertkant, m. — De kant van een stuk hout, die in zijne lengtedoorsnede naast het hert van den boom gezaagd is.

Ook **ronde kant** genoemd, omdat die kant gemeenlijk rond getrokken is. — Fr. *Côté rond.*

*** De tegenovergestelde kant heet **holle kant.** — Fr. *Côté creux.*

Hertplank, v. — De middelste of beide middelste planken van eenen boomstam.

Ook **Hertdeel.**

Hertscheur, v. — Zie **Scheur.**

Heul, Heule, v. — Zie **Vlonder.**

Hiel, m. — Schuin afgezaagd eind van eenen keper. — Fr. *Paume.* (Geh. te Brugge.)

Te Brugge ook **Voet,** te Avelgem **stap** en te Antwerpen **teen.**

Hielen, b. w. — Den voet der kepers schuin afzagen, ten einde ze op de muurplaat te kunnen vastnagelen. (Geh. te Brugge.)

Te Brugge zegt men ook **voeten**, te Avelgem **stappen** en te Antwerpen **aanteenen**.

Hobbelaar, m. — Zie **Boogschaaf**.

Hoek, m. — Een der twee of vier hoeken, die aan den bovenkant der bedsponde zijn vastgemaakt en met eene messing in den poot van het hoofd- of voeteinde vast zitten. — Fr. *Coin de lit.*
(Geh. te Brugge.)

— Houten haak, al buiten met eene groef ingesneden, om de koord in te spannen wanneer men de verstekken van een lijstwerk enz. aaneenlijmt.
(Geh. te Brugge.)

Hoekbalk, m. — Zie **Hoekspar**.

Hoekbank, m. — Zie **Toonbank**.

Hoekgebint, o. — Bij het maken van een schilddak gebeurt het, dat de kap eene groote hoogte heeft en daartoe lange hoekkepers vergt; alsdan worden deze laatste ondersteund door een hoekgebint, ook **straalgebint**, **straalspant** of **hoekkerspant** geheeten; waarop de einden der gordingen dragen of waarin zij ingezonken zijn. (Schets 122 *a b.*)

c. d. is een half gebint.

— Vergel. **Kruisgebint**.

Hoekkeper, m. — Zie **Hoekspar**.

Hoekkeperspant, m. — Zie **Hoekgebint**.

Hoeklasch, m. — Driehoekige lasch. — Fr. *Assemblage à grains d'orge.*

Hoekmeter, m. — Zie **Zwei**.

Hoekpaal, m. — Paal in hout, ter beveiliging van de deurstijlen en hoeken der gebouwen, tegen de wielen van wagens en rijtuigen. — Fr. *Bouteroue, chasse-roue.*

Ook **Schutpaal.**

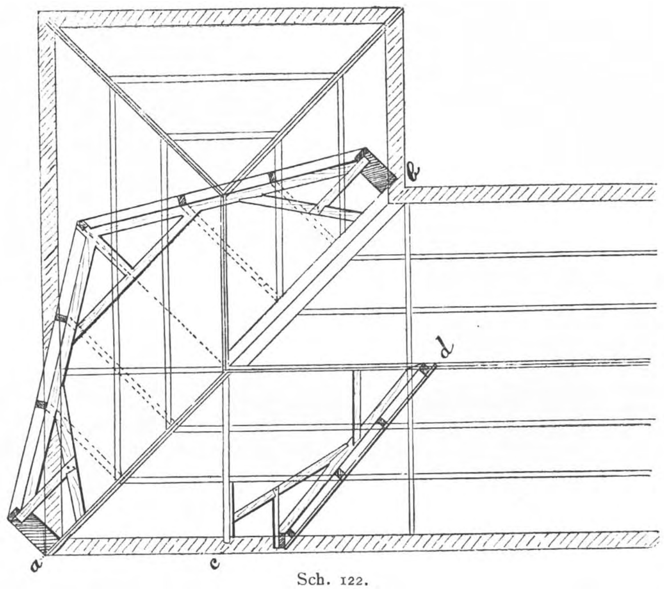

Sch. 122.

Hoekpost, m. — Zie onder **Scheerwand.**

Hoekspar, v. — Stuk hout dat in een dak tot negge dient van twee dakvlakken, die te zamen eenen uitspringenden hoek vormen; in tegenoverstelling van eene **dakkeel**, die eenen inspringenden hoek vormt. (Schets 60 *c d.*) — Fr. *Arêtier.* — Eng. *Hip, corner.* — Hgd. *Eck-sparren, Gerad-sparren, Grat-sparren.*

In N.-Nederl. **Graatbalk, graatspar, hoekbalk** en **hoekkeper.**

In W.-Vl. **Oorboom, ooreboom** en **noorboom.**

In Haspegouw **Horeboom.**

In 't land van Aalst **Hoornbalk.**

Te Wachtebeke **Hoebalk.**

— In een vierkant dak zijn er vier hoeksparren, twee aan twee aan elk uiteinde van den vorst.

H oekstijl, m. — Zie onder **Scheerwand.**

Hoekvatter, m. — Zie **Zwei.**

Hoekvenster, o. — Venster dat gemaakt is in de ronding van eenen hoek. — Fr. *Fenêtre d'encoignure.* — Hgd. *Fenster in einer gebrochenen Ecke*.

Hoekverbindingen, v. mv. — Fr. *Assemblages d'angle.*

Bij deze verbindingen komt kopshout tegen langshout.

Drie gevallen zijn te onderscheiden : 1° de gewone hoekverbinding, waarbij de stukken bij den hoek ophouden; 2° het eene stuk loopt door, terwijl het andere er tegenaan loopt; 3° de beide stukken loopen door. (**kruisverbinding.**)

DE GEWONE HOEKVERBINDING.

A. De stukken hebben dezelfde dikte en moeten aan weerskanten gelijk gewerkt worden.

a) **Koud in 't verstek.** De stukken kunnen **vlak,**

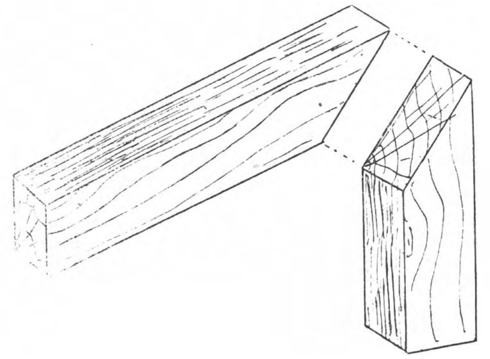

Sch. 123.

koud, tegen elkander geplaatst worden. Deze samenkoppeling is bij schilderijlijsten en dergelijke stukken voldoende. (Schets 123.)

b) **Inkepingen met lippen.** — De gebruikelijke verbindingen van dunnere stukken, platen, enz. zijn de **halfhout-liplasch.** — Fr. *Entaille à mi-bois.* (Sch. 124.)

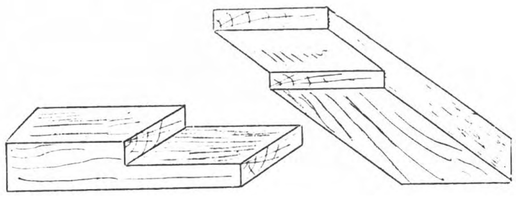

Sch. 124.

Te Brugge heet zoo eene verbinding **lap aan d'oor**(e).

— De beide tegen elkander gebrachte deelen heeten aldaar **lippen, ooren, bastaardpennen.**

Schets 125 **lip met zwaluwstaart** en schets 126

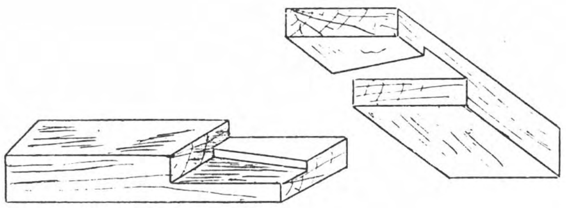

Sch. 125.

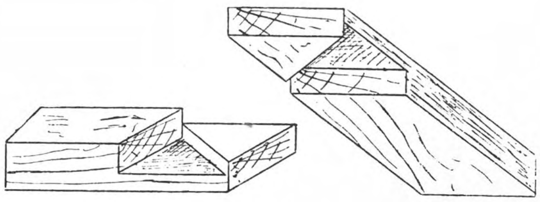

Sch. 126.

lip met verstektand stellen eene betere verbinding voor, dan in schets 124.

De verbinding met **schuine lip**, (schets 127) wordt toegepast voor ribben, welke op hun kant staan en ondersteund zijn.

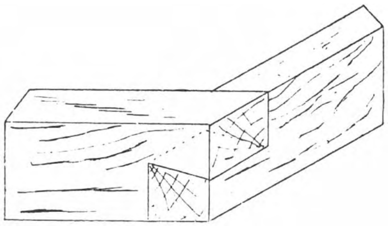
Sch. 127.

Schets 128 stelt eene verbinding voor van twee vlakken, waarbij aan de eene zijde in't verstek moet gewerkt worden.

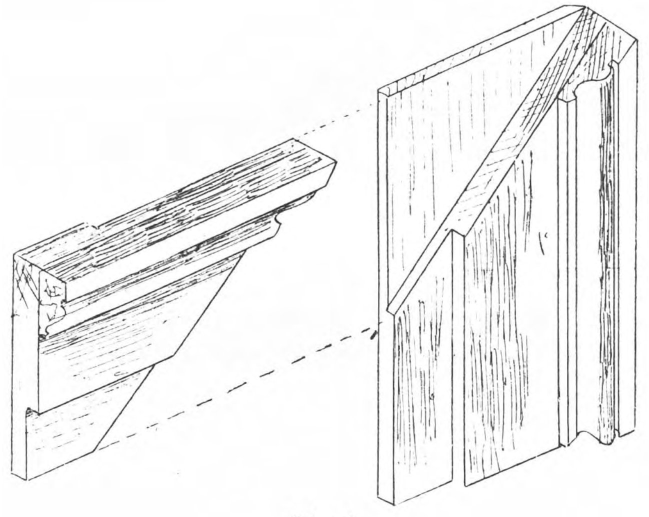
Sch. 128.

*** Bovengenoemde verbindingen worden in den regel gelijmd en met houten nagels versterkt.

c) **Pen- en gatverbinding.** -- Deze verbinding vindt veelvuldige toepassing.

Wij onderscheiden hierbij :

1° **Eenvoudige** of **enkele pen- en gatverbinding.** (Schets 129.) — Fr. *Assemblage d'angle à tenon et mortaise.*

Ook nog **open gat met pen** of **inscharing** geheeten.

Te Brugge heet zoo eene verbinding, **verbinding met gescheurde gaten**; te Kortrijk en omstr. **verbinding met eene schaar.**

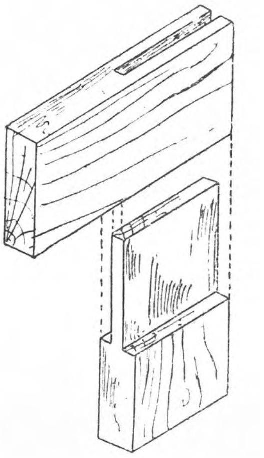

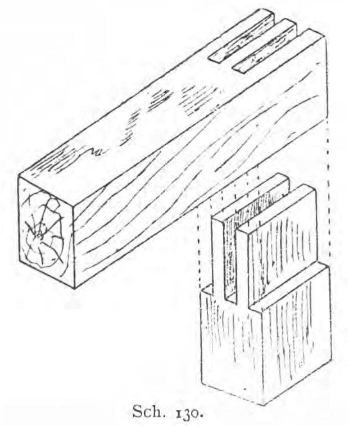

Sch. 130.

Sch. 129.

2° **Dubbele pen- en gatverbinding.** (Schets 130.) — Fr. *Assemblage à double tenon et mortaise.*

3° **Pen- en gatverbinding met in 't verstek gewerkte borsten** (verstekborsten). (Schets 131.)

4° **Pen- en gatverbinding, waarvan de eene borst**

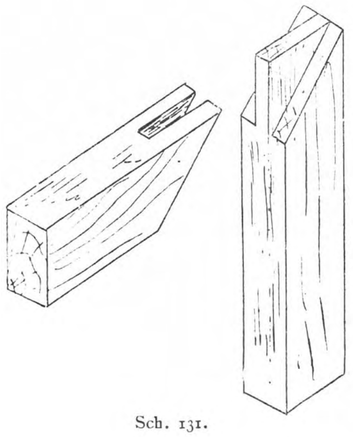

Sch. 131.

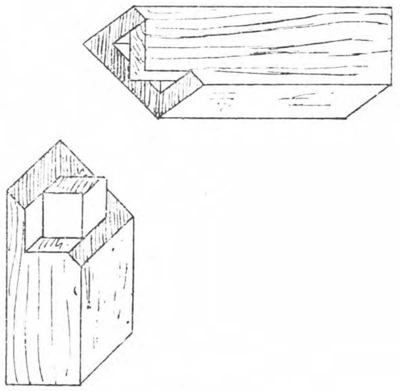

Sch. 132.

in 't verstek loopt, en de andere nog eene vierkante inkeping heeft, terwijl de pen niet tot den buitenkant doorloopt. (Schets 132.)

5° **Pen- en gatverbinding met bastaardpen.** (Schets 133.)

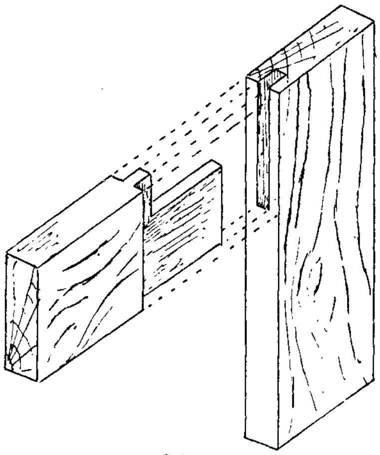

Sch. 133.

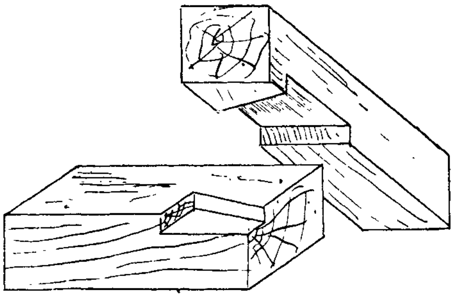

Sch. 134.

B. Behoeven de stukken onder en boven niet gelijk gewerkt te worden, dan kan men den **zwaluwstaartvormigen tand** gebruiken. (Schets 134.)

2. Het eene stuk gaat door en het andere loopt er tegenaan.

Verbinding door inkeping. — De eenvoudigste verbinding is de **gewone lip**. Meer toepassing vindt echter de **verloren lip**. (Schets 135.)

Moet de verbinding aan eene trekkende kracht weerstand bieden, dan beveelt zich de **zwaluwstaartvormige lip** meer aan. (Schetsen 136 en 137.)

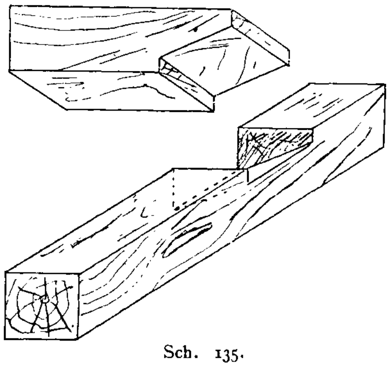

Sch. 135.

3. De beide stukken loopen aan weerszijden der verbinding door.

a) **Halfhout-inkeping.** (Schets 138.)
b) **Inkeping met draagtand.** (Schets 139.)
c) **Inkeping met tanden.** (Schets 140.)

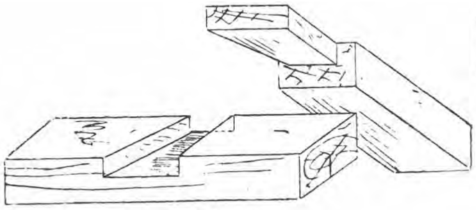

Sch. 136.

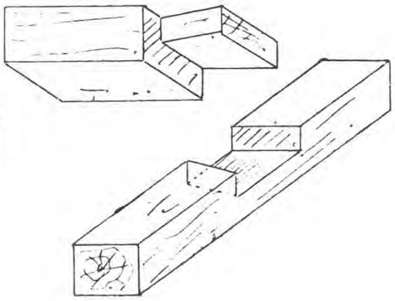

Sch. 137.

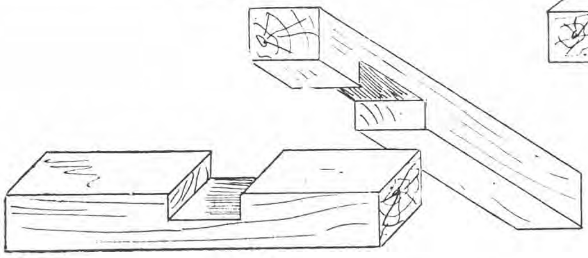

Sch. 138.

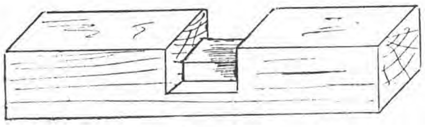

Sch. 139.

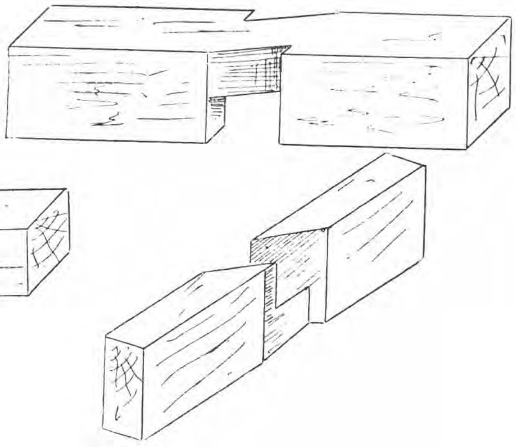

Sch. 140.

— Zie ook **Hoekverbinding.**

Hoenderhok, o. — Plaats waar de hoenders slapen. — Fr. *Poulailler*. — Eng. *Hen-roost, hen-house*. — Hgd. *Hühnerhaus*.

In W.-Vl. **Hennekot, hinnekot, kiekenkot, roestkot** en **roestekot**.

Hoenderrek, o. — Een hooge staak met een strooien dak van boven, op de wijze van eenen grooten paddestoel of open regenscherm, waaronder de hoenders op dwarsstokken slapen. — Fr. *Juchoir*. — Eng. *Roost, perch*. — Hgd. *Aufsitz-stange, aufsitz-gerüst*.

In W.-Vl. **Roest, roestestok, henneroest, hennepolder** en **polder**.

In Haspegouw **Peulder**.

Hofleere, v. — Zie **Trapladder**.

Hoftafel, m. en v. — Zie **Tuintafel**.

Holbeitel, m. — Zie **Guts**.

Hol en dol. — Bewerking aan deur- en vensterramen volgens schets 141.

Ook **Tochtsponning**.

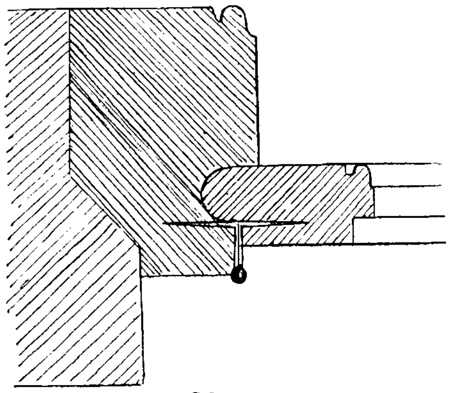

Sch. 141.

Holijzer, o. — Zie **Guts**.

Holkeel, v. — Zie **Keel.**

Hollandsch dak, o. — Zie **Gebroken dak.**

Hollandsche kap, v. — Zie **Schilddak.**

Holle kant, m. — Zie **Hertkant.**

Holle schaaf, v. — Schaaf die over de lengte recht, en over de breedte hol is; zij dient tot het schaven van flauwe krommingen aan lijstwerk enz. (Sch. 142 A.)

In W.-Vl. **Kreus.**

B is eene **bolle-** of **rondschaaf.**

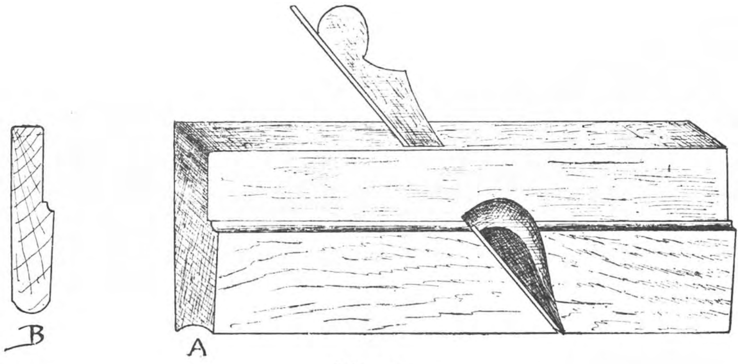

Sch. 142.

Een welingerichte timmerman hoeft een stel holle schaven, dit is 12 stuks, alle even verschillig van breedte. Iedere holle schaaf moet overeenstemmen met eene bolle- of rondschaaf, zoodat ze om zoo te zeggen beide éene schaaf uitmaken.

Holmal, o. — Dun plankje aldus gemaakt, dat men op het te bewerken stuk hout, het profiel kan afteekenen der ronding van het wrongstuk eens wenteltraps. (Schets 143.) — Fr. *Moule d'abatée.*

Te Brussel **Schankeljoen.**

Holschaaf, v. — Zie **Lijstschaaf**.

Hond, m., mv. **Honden, hondiën**. — Zie **Regenbord**.

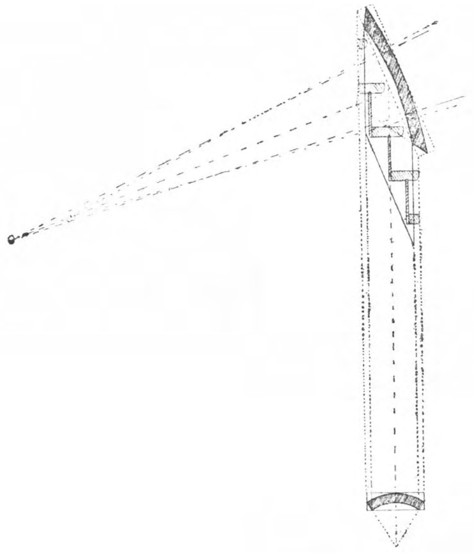

Sch. 143.

Hondeken, o. — Zie **Gootblok**.

Hondenhok, o. — Houten huisje tot schuilplaats van den hofhond. — Fr. *Chenil.* — Eng. *Dog-kennel.* — Hgd. *Hunds-stall.*

Ook **Hondenkot**.

Hondenkot, o. — Zie **Hondenhok**.

Hoofd, o. — Zie **Kalf**.

Hoofdbalk, m. — Bijzonderste waterpasliggende balk in een gebouw, waar het gebint op rust. (Sch. 85 *a.*) — Fr. *Entrait.* — Eng. *Tie-beam.* — Hgd. *Hauptbalken.*

Ook **Bindbalk**.

In W.-Vl. **Gebintbalk** en **moerbalk.**

— Balk die de volle lengte der roostering heeft en aan beide einden op de muren rust. (Sch. 270, 2 *a.*)

Hoofdbaluster, m. — Zie **Trappaal.**

Hoofdeinde, o. — Zie **Hoofdeneinde.**

Hoofdeneinde, v. — Het gedeelte eener beddekoets, aan den kant van het hoofd, waar de twee sponden aan vastgemaakt zijn. — Fr. *Dossier.* — Eng. *Head-board.* — Hgd. *Kopfbrett an einem Bette.*

In W.-Vl. **Hoofdeinde.**

— Het tegenovergestelde deel heet het **voeteinde.**

Hoofdgestel, o. — Zie **Kroonlijst.**

Hooiark, v. (gewest.). — Een dak op houten palen rustende, waaronder hooi wordt geborgen.

Hooigaffel, v. — Houten hooivork. — Fr. *Fourche à foin, foincelle.* — Hgd. *Heugabel.*

Hooivork, v. — Zie **Hooigaffel.**

Hoorn, m. — Handgreep die boven op het vooreinde eener blokschaaf is bevestigd. — Fr. *Nez.* — Hgd. *Horn.*

Deze schaaf wordt echter het meest bij de meubelmakers gebruikt.

— De hoorn is de handhaaf niet.

Hoornbalk, v. — Zie **Hoekspar.**

Horde, v. — Laag muurken in hout, tusschen den dorschvloer en den schuurwinkel. — Fr. *Claie.* — Eng. *Hurdle.* — Hgd. *Hürde.*

In W.-Vl. **Heie, peie, hurde, graanweeg, graanhurde** en **pooiweeg.**

Te Waeregem **Speitwee.**

In Antw. provinc. Polder **Pui.**

In 't Hageland **Graanscherm.**

Bij Schm. **Dennen-** of **dennewand, denneweerd, delewand, dennenweg** en **denewand.**

Te Asper in O.-Vl. **Speitseberd** en **spetseberd.**

In de Kempen **Dennebeegt, denneworcht** en **dennewurcht.**

Te Axel zegt men ook **Weeging.**

Horeboom, m. — Zie **Hoekspar.**

Hout, o. gmv. — Het hardere gedeelte van den stam en den wortel der boomen. — Fr. *Bois.* — Eng. *Wood, timber.* — Hgd. *Holz.*

— Het is vooral of nagenoeg uitsluitend de stam, die het timmerhout oplevert.

— De wijze, waarop het hout wordt gevormd, is uit eene dwarsdoorsnede van den stam te zien. (Sch. 144.)

1° In het midden heeft men een klein cirkelvormig gedeelte, hetwelk bestaat uit eene zachte, donker gekleurde stof, het **hart, kern** of **merg.**

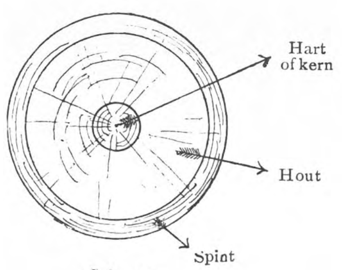

Sch. 144.

2° Om dit hert zijn meer of minder regelmatig gekromde en doorgaans duidelijk afgescheiden ringen gevormd, de **jaarkringen** of **jaarringen.**

De buitenste jaarringen, die van jongere vorming en daardoor minder vast zijn dan de oudere ringen noemt men het **spint**; het is, als onrijp hout,

losser, saprijker en meestal lichter gekleurd dan de overige jaarringen, welke het vaste hout, de eigenlijke **houtlaag** vormen.

3° Het buitenste gedeelte of **schors**, bestaande uit eene dikke, losse en weinig samenhangende laag.

— Het hout wordt onderscheiden in **naald-** en **loofhout.** Het naaldhout komt van de naaldboomen. — Fr. *Arbres coniféres, pins, sapins.* — Deze hebben rechte, scheutige, kegelvormig bijloopende stammen en dragen smalle, harde, puntige bladeren, zoogenaamde **naalden,** welke het geheele jaar door vernieuwd worden en ook 's winters aan den boom voorkomen.

De loofboomen, Fr. *Arbres à feuilles larges,* dragen zachte, breede bladeren, welke op dunne steeltjes aan de takken vastzitten en in den herfst afvallen, waardoor de boomen 's winters kaal zijn.

Het **naaldhout** groeit snel, is in 't algemeen zacht, met breede en duidelijk afgescheiden jaarringen, rechtdradig en tamelijk gemakkelijk te splijten. Het bestaat hoofdzakelijk uit vezels en bevat harsachtige sappen. Eene kenmerkende eigenschap is de veerkrachtigheid.

Het **loofhout** groeit langzamer dan het naaldhout, is doorgaans harder en vertoont minder scherp begrensde ringen. Het is minder rechtdradig, maar dichter van weefsel.

Tot het naaldhout behooren : het **grenen-, Amerikaansch grenen-, vuren-** en **dennenhout.**

Tot het loofhout behooren : het **eiken-, teak-, ijpen-, esschen-, beuken-, linden-** en **populierenhout.**

Men onderscheidt : *a)* **Harde houtsoorten**, *b)* **Hout van middelbare hardheid** en *c)* **zachte houtsoorten**.

Aderhout. — Fr. *Du bois de fil.*

Behouwen hout. — Fr. *Du bois de brin.*

Beslagen hout. — Fr. *Du bois de tige.*

Dood hout, dor hout. — Fr. *Du bois mort.*

Door koude gespleten hout. — Fr. *Du bois gélif.* — Eng. *Coltic wood.* — Hgd. *Vom Frost gespalten oder geborsten Holz.*

Doorwaterd, ingewaterd hout. — Fr. *Du bois combugé.* — Hgd. *Gewässert holz.*

Droog hout. — Fr. *Du bois sec.* — Eng. *Dry wood.* — Hgd. *Trockenes holz.*

Duighout, paneelhout. — Fr. *Du bois de merrain.*

Geaderd hout. — Fr. *Du bois veiné.*

Geschild hout — Fr. *Du bois pelard.*

Gestapeld hout. — Fr. *Du bois en tas.*

Gewaterd hout. — Fr. *Du bois flotté.*

Gezaagd hout. — Fr. *Du bois de scie.*

Gezond, gaaf, goed hout. — Fr. *Du bois sain.*

Glad behakt, behouwen hout. — Fr. *Du bois lavé.*

Groen hout. — Fr. *Du bois vif.*

Haaks geschaafd hout. — Fr. *Du bois refait.*

Hard hout. — Fr. *Du bois dur.* — Eng. *Hard wood.* — Hgd. *Hartes Holz.*

Harsig, vet hout. — Fr. *Du bois gras.*

Hout met spiraalvormige vezels. — Fr. *Du bois tort.*

Hout met dooreengestrengelde vezels. — Fr. *Du bois tortillard.*

Hout, dat op zijne lengte tot de helft is doorgezaagd. — Fr. *Du bois de mail.*

Hout, dat meer breed is dan dik. — Fr. *Du bois méplat.*

Krom gegroeid hout. — Fr. *Du bois tortu.*

Kromtrekkend hout. — *Bois qui se tourmente, qui travaille.* — Eng. *Warped wood.* — Hgd. *Holz das sich wirft, sich krumn zieht.*

Kwastig hout, knoestig hout. — Fr. *Du bois grumeleux.* — Hgd. *Knotig, knorrig holz.*

Onbeslagen hout. — Fr. *Du bois en grume.*

Scheluw getrokken hout. — Fr. *Du bois gauchi, déversé.*

Sloophout, afbraak. — Fr. *Du bois de démolition, du bois déchiré.*

Spint, spinthout. — Fr. *Aubier.* — Eng. *Sap.* — Hgd. *Spint, Splint.*

Timmerhout. — Fr. *Du bois à bâtir, de construction.*

Vervuurd hout. — Fr. *Bois pourri, échauffé.* — Eng. *Rotten wood.* — Hgd. *Rotbruches holz.*

Vierkant beslagen hout. — Fr. *Bois d'équarrissage, carré.*

Wankantig hout. — Fr. *Bois flacheux.* — Eng. *Flawy wood.* — Hgd. *Wahnkantig Holz.*

Week hout — Fr. *Du bois blanc.*

Wormstekig hout. — Fr. *Du bois vermoulu, cassonné, mouliné, carié, artisonné.*

Zacht hout. — Fr. *Du bois tendre, doux.* — Eng. *Tender wood.* — Hgd. *Zartes Holz.*

— Zie **Abeelen-, acacia-, Amerikaansch grenen-, appelaren-, beuken-, canada-, ceder-, cypressen-, dennen-, Djati-** of **Teak-, esschen-, grenen-, kastanjeboomen-, kerseboomen-, linden-, lorken-, mahonie-, notelaren-, olmen-, pereboomen-, populieren-, vuchten-** en **vurenhout.**

— Zie **Blok.**

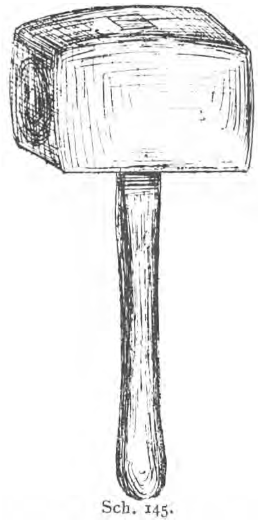
Sch. 145.

Houtbeitel, m. — Zie **Hakbeitel.**

Houtbok, m. — Zie **Zaagbok.**

Houten hamer, m. — Hamer geheel uit hard hout ververdigd en dienende om te kloppen. (Sch. 145.) — Fr. *Maillet.* — Eng. *Mallet.* — Hgd. *Holzern Hammer.*

Houtkot, o. — Zie **Houtloods.**

Houtkram, v. — Zie **Drijfkram**.

Houtloods, v. — Overdekte plaats om hout in te stapelen en het te laten drogen. — Fr. *Hangar au bois.*

In Vl.-Brab. en Antw. **Houtkot**,

Houtmade, v. — Zie **Houtworm**.

Houtpeerd, o. — Zie **Mutsaardpaard.**

Houtrasp, v. — Grove vijl, dienende om aan de oppervlakte van het voorwerp, ten naasten bij het gewenschte profiel te geven. (Schets 146.) — Fr. *Râpe à bois.* — Eng. *Rasp.* — Hgd. *Raspel.*

Ook **Raspvijl**, in W.-Vl. ook **rasp.**

Houtring, m. — Zie **Jaarring**.

Houtschroef, v. — Schroef met een wijden scherpen draad, welke men ter bevestiging in het hout draait. Fr. *Vis à bois.* — Eng. *Wood-screw.*

In W.-Vl. **Houtvijs, houtvijze.**

Men heeft er met platte koppen (sch. 147) en met ronde koppen (sch. 148).

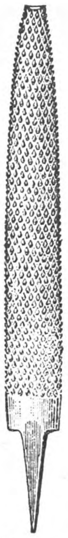

Sch. 146.

Sch. 147.

Sch. 148.

Houtverbinding, v. — De vereeniging van twee stukken, welke, volgens een eigenaardigen vorm, met uit- en inspringende gedeelten, zoo zijn afgewerkt, dat zij in elkaar grijpen en passen, heet men eene

houtverbinding. — Fr. *Assemblage.* — Eng. *Assemblage, joining.* — Hgd. *Holz-verbindung.*

De verbindingen worden onderscheiden in drie hoofdgroepen, namelijk verbindingen : 1° **in de lengte** (verlenging), 2° **onder een hoek** (hoekverbinding), 3° **in de breedte of dikte** (verbreeding of verzwaring).

Verbindingen in de lengte.

A. LIGGENDE STUKKEN.

Wanneer geene zijdelingsche verschuiving kan plaats hebben, gebruikt men gewoonlijk den **rechten** of **schuinen stuiknaad.** (Sch. 149 A B.) — Fr. *Assemblage à flûte.*

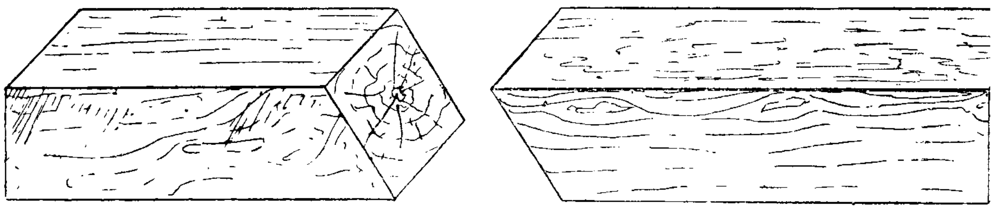

A B

Sch. 149.

Verbinding met pen en gat. (Schets 150.) — Fr. *Enture à tenaille.*

Verbinding van pen en gat met schuine borsten (Schets 151.)

Verbinding met pen en gat, waarbij de pen en lippen aan het vooreinde puntvormig of met zoogenaamde vischbekken bewerkt zijn. (Schets 152.)

De **rechte liplasch** of **halfhout liplasch.** (Sch. 153.)

Elk stuk wordt op de helft der dikte uitgekeept; het deel *a* heet **de lip** en het vlak *b* **de borst.** — Fr. *Enture à mi-bois avec abouts carrés.*

De **liplasch met schuine borsten.** (Sch. 154 *a*.)

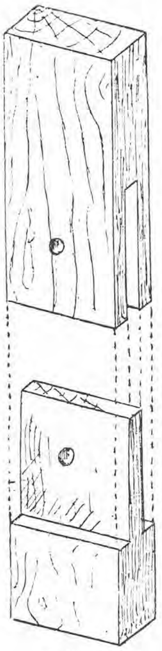

Sch. 150.

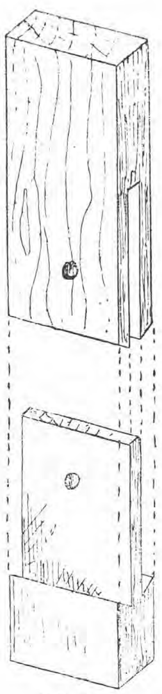

Sch. 151.

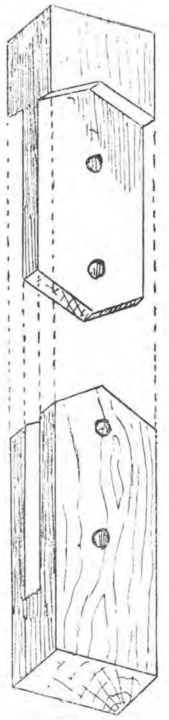

Sch. 152.

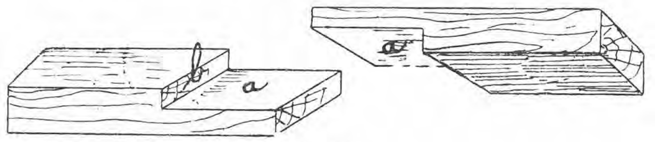

Sch. 153.

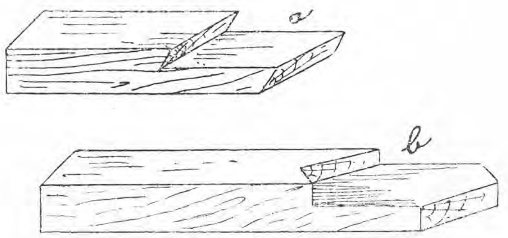

Sch. 154.

De **liplasch met schuine borsten,** waarvan de einden der lippen bewerkt zijn met eenen snoekebek. (Schets 154 *b*.)

Tegen het uit elkander trekken maakt men gebruik van :

De **rechte haaklasch,** ook **rechte liplasch** en **rechte haakliplasch** geheeten. (Schets 155.)

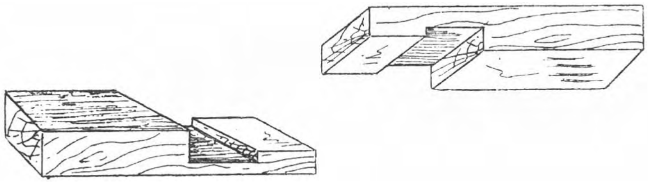

Sch. 155.

De **rechte haakliplasch met schuine borsten.** (Schets 156.)

De **opgewigde haakliplasch.** (Schetsen 157 en 158.) -- Fr. *Trait de Jupiter à joints droits avec abouts en coupes brisées et à clef.*

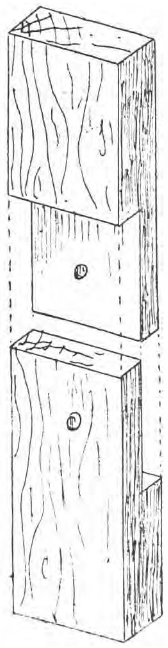

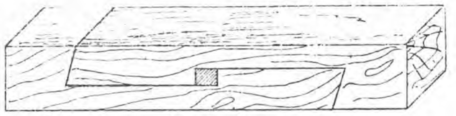

Sch. 157.

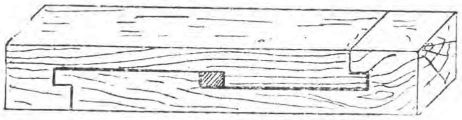

Sch. 158.

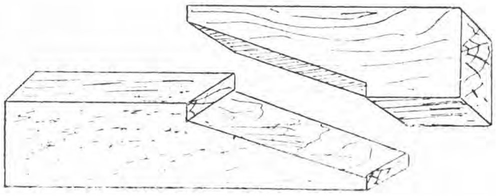

Sch. 156.

Sch. 159.

De **schuine liplasch.** (Schets 159.) — Fr. *Assemblage en fausse coupe.* — Eng. *Bevel-joint.*

De **schuine haaklasch** welke een **tand** of **haak** in het midden heeft. (Schets 160.) — Fr. *Trait de Jupiter simple.* — Eng. *Scarf-joint.*

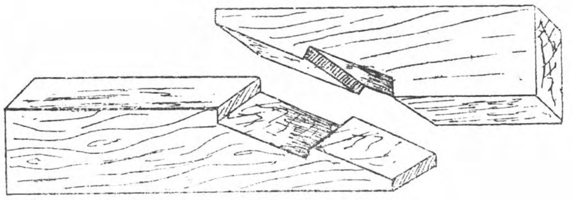

Sch. 160.

De **schuine haakliplasch met wig.** (Schetsen 161 en 162.) — Fr. *Trait de Jupiter à coupes obliques avec clef.*

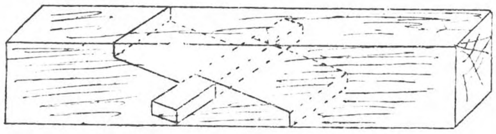

Sch. 161.

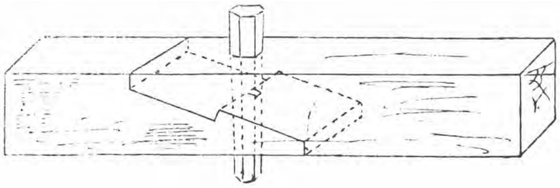

Sch. 162.

Tegen het verschuiven zijwaarts en tegen het uit elkander trekken gebruikt men de :

Zwaluwstaartsche liplasch. (Schets 163.) — Fr. *Assemblage à queue d'aronde à mi-bois.*

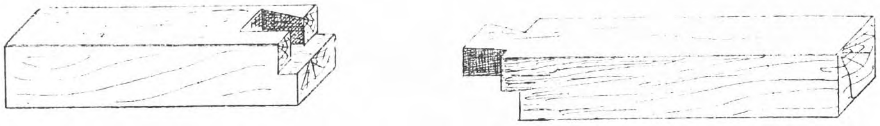

Sch. 163.

De **haakliplasch met schuine borsten en wig.** (Schets 164.)

De **schuine haakliplasch met tanden en wig.** (Schets 165.)

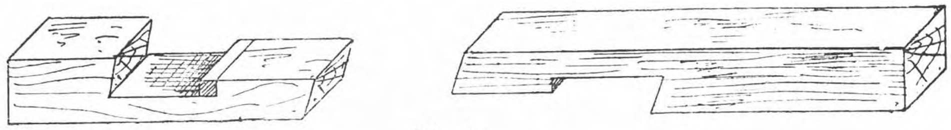

Sch. 164.

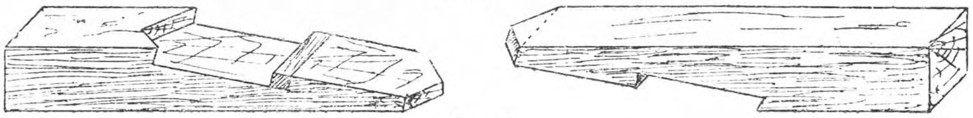

Sch. 165.

B. Staande stukken.

De eenvoudigste lasch voor stijlen is de **schuine lasch.** (Schets 166.) — Fr. *Enture à fausse coupe.*

Schets 167 stelt een **dubbele liplasch** voor, waarbij het bovenstuk met zijn geheel grondvlak op het onderstuk draagt.

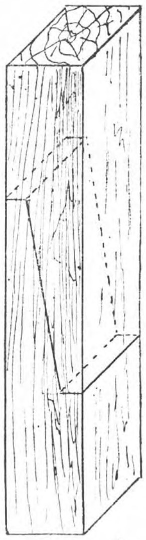

Sch. 166.

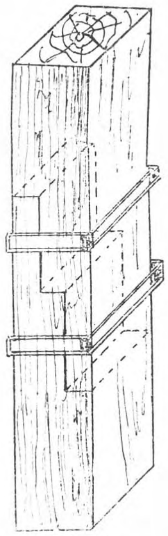

Sch. 167.

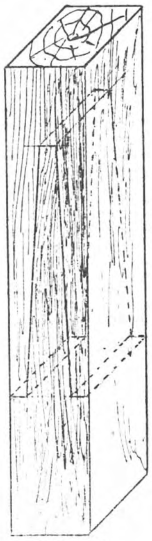

Sch. 168.

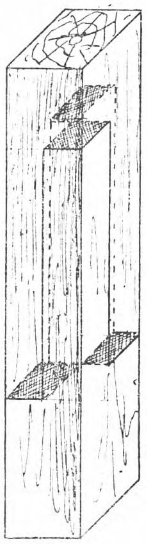

Sch. 169.

Bij de **wigvormige inscharing** (sch. 168) bestaat minder gevaar voor afschuining.

Eene geheel andere wijze van verbinding is de in de schets 169 voorgestelde **uitkeping** met **kruislippen**, waarbij het draagvlak gelijk is aan de volle doorsnede.

— Zie ook **Hoek-, kruis- en tandverbinding; half bedekte-, bedekte-, open-, halve schuif- en heele schuifzwaluwstaart; ingeschifte-, kop-, schift-** en **schrankklamp; inleg-, inschuif- en opleglijst; ingeschoven-** en **overgeschoven vulling; drevel, haaklasch, kruispen, tong** en **vischbekvergaring.**

Houtvezels, m. mv. — Het hout bestaat uit een bundel, meestal langwerpige cellen, die men in groot getal naast elkander, houtvezels noemt. — Fr. *Fibres.* — Eng. *Fibre.* — Hgd. *Holz-fasern.*

Ook **Draad.**

Houtvijl, v. — Fijnere vijl dan de houtrasp, dienende om aan de oppervlakten van het voorwerp een juist profiel te geven. — Fr. *Lime douce.* — Eng. *Smooth-file.* — Hgd. *Glatt-feile.*

Ook **Glad-** en **Zoetvijl.**

⁂ Platte houtvijl. (Schets 170.) — Fr. *Lime platte.* — Eng. *Flat-file.* — Hgd. *Platte Feile.*

Halfronde houtvijl. (Schets 171.) — Fr. *Demi-ronde.* — Eng. *Half-round file.* — Hgd. *Halfrunde Feile.*

Houtvijs, v. — Zie **Houtschroef.**

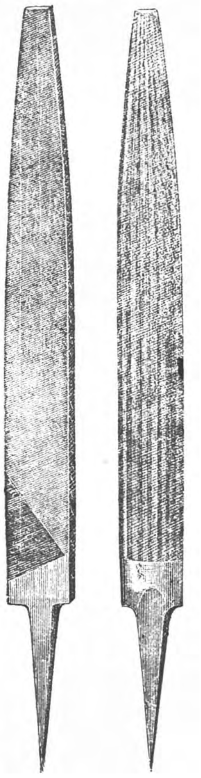

Sch. 170. Sch. 171.

Houtweg, m. — Pad of weg, geheel of ten deele aangelegd met hout.

Houtwerk, o. — Timmer-, schrijnwerk van een gebouw. — Fr. *La charpente, charpenterie, menuiserie.* — Eng. *Timber-work, carpentry, joinery.* — Hgd. *Zimmerwerk.*

— Beschotwerk eener kamer. — Fr. *Boiserie, lambris, lambrissage.* — Eng. *Wainscot.* — *Hgd. Täfelwerk, Getäfelte.*

Houtworm, m. — Insect, dat het hout doorknaagt en daarin fijne ronde gatjes maakt. — Fr. *Insecte qui corrode le bois, artison.* — Eng. *Woodfretter.* — Hgd. *Holzwurm.*

Ook **Houtmade.**

In Haspegouw **Milver** en **memel.**

In W.-Vl. **Mijter.**

— Van de houtwormen doorvreten hout. — Fr. *Bois artisonné.* — Eng. *Worm-eaten wood.* — Hgd. *Wurmstichig Holz.*

Houtzagersschraag, v. — Groote schraag, die de houtzagers gebruiken om er den boom op te leggen dien zij moeten zagen. — Fr. *Coulotte.*

Houtzwam, v. — Zie **Huiszwam.**

Houvast, o. — Spits toeloopend puntig ijzer, dat in den muur wordt geslagen en dient om iets op te houden. (Schets 172.) — Fr. *Patte, fenton, clou à patte.*

Sch. 172.

— Eng. *Wood-clasp, clasp-mail, claspnail.* — Hgd. *Holzklammer, Schindelnagel.*

Bij Schm. **Klisp.**

Men heeft verscheidene soorten van houvasten : **Veerhouvasten, zwaluwstaarthouvasten** ook **bledhouvasten** geheeten, **tengelhouvasten, spiegelhouvasten** en **pijphouvasten.**

Hozing, v. — Zie **Dakvoet.**

Hozingplaat, Heuzingplaat, v. — Zie **Muurplaat.**

Huifdak, o. — Tentdak met gebogene schilden.

Huis, o. — Zie **Blok** en **Bijl**

Huiszwam, Houtzwam, v. — Fr. *Champignons.* — Hgd. *Schwamm.*

Deze gevaarlijke vijand voor het hout verricht voornamelijk zijne verwoestingen op hout, welk in vochtigen grond en in 't algemeen op vochtige en donkere plaatsen gesteld is.

De huiszwam is eene schimmelplant, waardoor de kiemen zoowel in het onbewerkte als in het bewerkte hout dringen en zich, onder daardoor gunstige omstandigheden, zeer snel ontwikkelen, zich naar alle kanten verbreiden en het hout geheel verwoesten.

Hulle v. — Zie **Deksel.**

Hurde, v. — Zie **Horde.**

Iefer, Ieffer, v. en m, — Zie **Vloerbalk.**

IJpenboom, m. — Zie onder **Olmenhout.**

IJpenhout, o. — Zie **Olmenhout.**

IJspeerd, o. — Lage stoel zonder leuning, rustende op twee ijzeren lemmers (gelijk de schaatsen) waar-

op men zit en over 't ijs vaart, door middel van eenen of twee prikstokken, waarmede men zich voortsteekt.

Ook **IJsstoel** geheeten. (W.-Vl.)

In Limburg **IJswagen**.

*** Het ijspeerd is geene slede.

IJsstoel, m. — Zie **IJspeerd.**

IJswagen, m, — Zie **IJspeerd.**

IJzer geven, b. w. — Eene schaaf veel ijzer geven, d. i. den schaafbeitel zoodanig stellen, dat de schavelingen merkelijk zwaar zijn en het afminderen goed vooruit gaat. — Fr. *Donner du fer à un rabot.* — Hgd. *Das Hobeleisen vortreiben.*

— Wanneer de schaaf veel ijzer heeft, moet men soms gedoogen, dat er merkelijke oneffenheden in het geschaafde vlak voorkomen.

Vergel. **Zoet zetten.**

IJzeren sergeant. — Zie **Lijmschroef.**

Impost, m. — Looze bovenlijst van eene deur of raam, dwarshout van eene deur met bovenlicht, waartegen de bovenkant der deur aanslaat. — Fr. *Imposte.* — Hgd. *Losholz.*

— Zie **Kalf.**

Inboren, b. w. — Met eene boor een gat in iets boren. — Fr. *Percer, trouer, forer.* — Eng. *To bore.* — Hgd. *Bohren.*

Indrijven, b. w. — Zie **Drijven.**

Ineenkavelen, b. w. — Zie **Inkepen.**

Ineenschroeven, b. w. — Een voorwerp in een ander sluiten, door middel eener schroef. — Fr. *Emboîter, adapter par des vis.*

— Het een in het ander schroeven.

Ineensteken, b. w. — Zie **Inploegen**.

Ineenvoegen, b. w. — Samenvoegen, ineensluiten, opsluiten, inlasschen. — Fr. *Assembler, emboîter.* — Eng. *To join, to clamp, to scarf.* — Hgd. *Abbinden, Einfügen.*

— Ineenvoegen met pen en gat. — Fr. *Emmortaiser.* — Eng. *To mortise,* — Hgd. *Einverzapfen.*

Ingedekte goot, v. — Zie **Dakgoot**.

Ingekeept vensterraam, o. — Zie onder **Inschuiflijst**.

Ingelegde lijst, v. — Zie **Inleglijst**.

Ingeschifte klamp, m. — Klamp, die gewoonlijk op 1/3 der dikte, zwaluwstaartvormig in het beleg is ingewerkt en zich min of meer er buiten verheft. (Sch. 173 A B.)

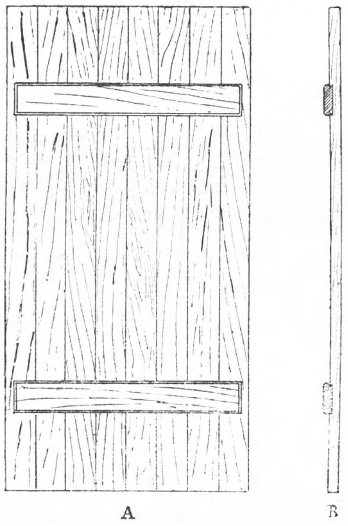

Sch. 173.

Ingeschoven vulling, v. — Eene wijze van verbinding volgens schets 177. — Hgd. *Eingeschobener Füllung.*

Vergel. **Overgeschoven vulling**.

Ingroeven, b. w. — Groeven, ribben, met groefjes of gootvormige uithollingen voorzien. — Fr. *Canneler.* — Eng. *To flute, to channel.* — Hgd. *Auskehlen, Ausriefen.*

— Zie **Inploegen**.

Inhangen, b. w. — Zie **Hangen**.

Inheien, b. w, — Inslaan, palen in den grond slaan door middel van een heiwerktuig. — Fr. *Hier, piloter.* – Eng. *To ram in, to drive in piles.* — Hgd. *Grund-pfähle einschlagen, Einrammen.*

Inkastband, m. — Het voorvlak van een vensterkozijn, dat tegen de kantelaaf wordt geplaatst. (N.-Nederl.)

Inkavelen, b. w. — Zie **Inkepen**.

Inkepen, b. w. – Eene keep maken in een stuk hout, om er een ander stuk in te voegen. — Fr. *Entailler, faire une entaille* — Eng. *To notch, to jag.* — Hgd, *Einschneiden, Auskerben.*

Ook **Inkerven.**

In W.-Vl. **Inkavelen**. In O.-Vl. ook **Ineenkavelen**.

Inkepen te halver dikte : d. i. twee planken aaneensluiten met de boorden, die half uitgezaagd of afgebeiteld zijn, op elkander te passen. — Fr. *Assembler à mi-bois.*

In W.-Vl. **Fuljetten**.

Inkeping, v. Het inkepen. — Fr. *Action d'entailler.* — Inkeep, keep. — Fr. *Entaille, coche, encastrement, rainure, embrèvement.*

Ook **Inkerving**.

Inkeping te halver dikte. — Fr. *Assemblage à mi-bois.*

In W.-Vl. **Fuljetsel.**

Inkerven, b. w. — Zie **Inkepen**.

Inkerving, v. – Zie **Inkeping**.

Inkrimpen, o. w. — Zie **Krimpen**.

Inlasschen, b. w. — Met lasschen invoegen. — Fr. *Emboîter, emmortaiser.*

Een stuk hout met pen en gat inlasschen. — Fr. *Emmortaiser une pièce de bois.*

Inlaten, b. w. — Twee stukken hout in elkander voegen door eene keep of sponning. — Fr. *Encastrer, entailler, embrancher.* — Eng. *To fit, to let, to set into a groove, to notch, to jag, to put together, to frame.* — Hgd. *Einfügen, Einpassen, Einfalzen, Einschneiden.*

Zie ook **Inkepen, inpotten, insponnen, invatten** en **invoegen**.

Half en half inlaten. — Fr. *Entailler à mi-bois.*

Met eene borst inlaten. — Fr. *Entailler à épaulette.*

Een hout met schuine borst inlaten. — Fr. *Donner de l'oreille à une pièce de bois.*

Ingelaten hout. — Fr. *Bois entaillé.*

Ingelaten (verdronken) **spijker-** of **schroefkop.** — Fr. *Tête perdue.*

Inlating, v. — Het inlaten, in elkander voegen van twee stukken hout door eene keep of sponning. — Die keep of sponning zelf. — Fr. *Encastrement, entaille, adent.* — Eng. *Setting into a groove, notch, nick, dental.* — Hgd. *Einfügung, Einfalzung, Einpassung, Einschnitt, Verzahnung, Verzapfung.*

Inlating voor eene pen. — Fr. *Mortaise.*

Vereeniging door inlating. — *Assemblage par entailles.* — Hgd. *Verbindung durch Einschnitte, Einblatten.*

Inlating met eene neut. — Fr. *Entaille à margouillet.*

Inlating met eene lip. — Fr. *Entaille à soufflet.*

Inleglijst, v. — Lijst die boven op eene verga-

ring wordt aangebracht, doch met dit verschil, dat er eene sponning is in geschaafd, die met eene gelijkpassende sponning aan de vergaring een welgevoeglijk overgangsdeel uitmaakt. (Schets 174 A.)

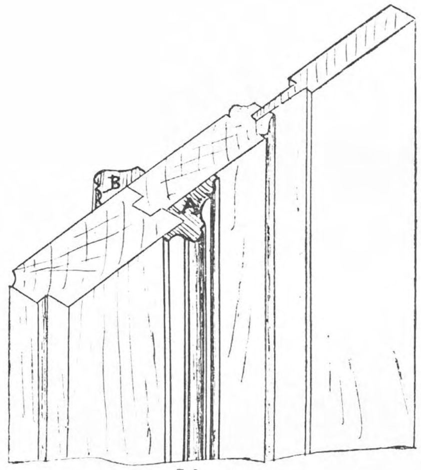

Sch. 174.

B is eene **opleglijst**. (Zie aldaar.) — De inleglijsten worden onderscheiden in **enkele** of **losse** inleglijsten, zie sch. 175 *a b* en in **dubbele** of **vaste inleglijsten**, zie sch. 176 *a* en *b*. Aan deze laatste geeft men ook wel den naam van **inschuiflijsten**.

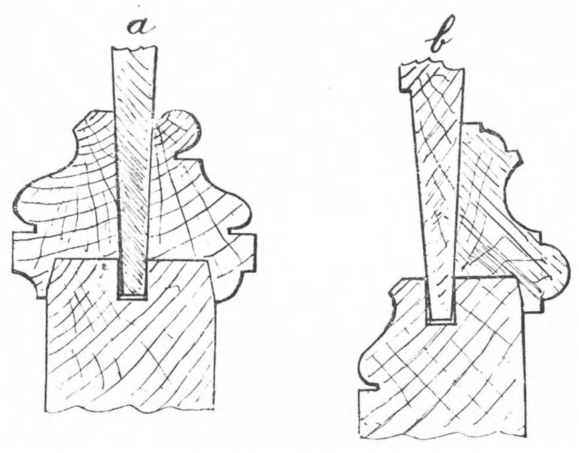

Sch. 175.

Inlijmen, b. w. — Door lijmen in iets vast maken. — Fr. *Attacher avec de la colle ou coller une chose dans une autre.*

Inlijming, v. — Het inlijmen. — Fr. *Action de coller dans,...*

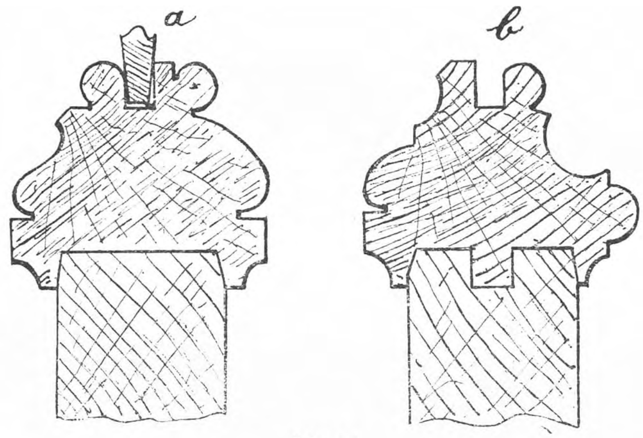

Sch. 176.

Inlijsten, b. w. — Iets in eene lijst vatten, zetten. — Fr. *Encadrer.* — Eng. *To frame, to put in a frame.* — Hgd. *Einrahmen.*

Innagelen, b. w. — Met nagelen indrijven, vast maken. — Fr. *Attacher dans qc. avec des clous, clouer dans...*

Ook **Inspijkeren**.

Inpennen, b. w. — Met pen en gat opsluiten. — Fr. *Emmortaiser, enclaver, enter.* — Eng. *To mortise, to scarf.* — Hgd. *Einverzapfen, einlassen, einfügen, schiften.*

— Een stijl op de muurplaat inpennen. — Fr. *Emmortaiser, enclaver un poteau dans la sablière.*

Goed ingepende houten. — Fr. *Pièces de bois bien emmortaisées.*

Inploegen, b. w. — Groeven in planken maken met de ploegschaaf. — Fr. *Rainer, faire des rainures avec la rainoire.* — Hgd. *Falzen, eine Füge, einen Falz anbringen.*

— Twee planken met messing en groef in elkander voegen. — *Fr. Joindre deux planches avec languette et rainure, affourcher.* — Eng. *To join by groove and tongue.*

Te Brugge zegt men **Ineensteken.**

— Ingeploegde planken. — Fr. *Planches affourchées.*

Inploeging, v. — Groeve, sponning. — Fr. *Rainure.* — Eng. *Groove.* — Hgd. *Falz, Füge.*

— Het inploegen. — Fr. *Action d'affourcher.*

Inpotten, b. w. — Een stuk hout met zijn kopshout in een ander plat stuk invoegen.

— Wordt meest gezeid van kleine stukken, die op eene geringe diepte worden ingelaten.

(Geh. te Brugge.)

Inscharing, v. — Zie onder **Hoekverbinding.**

Inschroeven, b. w. — Met schroeven in iets vastmaken. — Fr. *Faire entrer en vissant, visser.*

In W.-Vl. **Invijzen.**

Inschroeving, v. — Het inschroeven. — Fr. *Action de serrer à vis.*

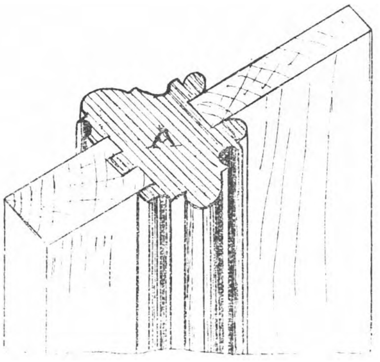

Sch. 177.

Inschuifblad, o. — Zie **Insteekblad.**

Inschuiflijst, v. — Lijst die aan eene vergaring is aangebracht, derwijze dat zij met groef en messing tusschen het regelwerk is opgesloten. (Sch. 177 A.)

Ook **Schuif-** en **sponninglijst** geheeten.

Vergel. **Inleg-** en **opleglijst.**

⁂ Deuren en kozijnen, die met inschuiflijsten zijn gemaakt, noemt men te Brugge **geëmbreveerde deuren** en **kozijnen**.

In kohieren van lasten (Ministerie van Spoorwegen), **ingekeepte deuren** en **vensterramen**

Inschuiftafel, v. — Zie **Schuiftafel**.

Insnede, v. - Zie **Keep**.

Insnijding, v. – Zie **Keep**.

Inspijkeren, b. w. — Zie **Innagelen**.

Inspongen, b. w. — Zie **Insponnen**.

Insponging, v. — Zie **Sponning**.

Insponnen, b. w. – Met de sponningschaaf eene sponning in een stuk hout schaven. — Fr. *Rainer*. — Hgd. *Falzen*.

Ook **Inspongen** en **spongen**.

Insteekblad, o. — Tafelblad ter aanvulling of uitbreiding, verlengstuk. — Fr. *Allonge, coulisse d'une table*. – Eng. *Leaf*. — Hgd. *Ansatz, Anstosz, Borstosz*.

Ook **Aanschuiver**, **aanschuifblad**, **inschuifblad** en **schuifblad**.

Insteektafel, v. — Zie **Schuiftafel**.

Intanden, b. w. – Tanden maken of invijlen, tandsgewijs verbinden. — Fr. *Endenter*. — Eng. *To indent*. — Hgd. *Verzahnen, mit Zähnen in einander fügen*.

Afl. **Intanding**.

Invatten, b. w. — In iets doen vatten, met eenen zoom, lijst omgeven. – Fr. *Enchâsser, encadrer*.

Invatting, v. — Het invatten, hetgene iets invat. — *Enchâssure, encadrement.*

Invetten, b. w. — De zaag invetten : bij het zagen, ze met eene vette stof bestrijken, opdat ze zich gemakkelijker door het hout zou kunnen bewegen. — Fr. *Engraisser.* — Eng. *To grease.* — Hgd. *Einfetten.*
Ook **Insmeren.**

Invijzen, b. w. — Zie **Inschroeven.**

Invoegen, b. w. — Met eene voeg verbinden, inlasschen. — Fr. *Encastrer, emboîter, embrancher, embrêver.*
Met pen en gat invoegen. — Fr. *Emmortaiser.*
Goed ingevoegd (ingelaten) stuk hout. — Fr. *Pièce de bois bien emmortaisée, enclavée.*

Invoeging, v, — Het invoegen; plaats van invoeging. — Fr. *Encastrement, embrèvement, emboîture.*

Invullingslat, v. — Zie **Tingel.**

Invullingslijst, v. — Zie **Tingel.**

Inzagen, b. w. — Beginnen te zagen; met de zaag eene snede of kerf in het hout maken. — Fr. *Commencer à scier, scier dans.*

Inzinken, o. w. — Zie **Verdrinken.**

Ispel, m. **Isper**, m. — Zie **Abeelenhout.**

Italiaansche populier, m. — Zie **Populierenhout.**

Jaarring of **Jaarkring**, m. — Een cellenweefsel, dat in de rondgaande kringen om het hert van den boom loopt; zoo genoemd omdat in vele gevallen kan worden aangenomen, dat de boom elk jaar eenen

dezer ringen als meerdere dikte bekomt, en men dientengevolge den ouderdom van eenen boom meent te mogen bepalen. — Fr. *Cercle annuel, couche ou zone ligneuse, couche corticale annuelle.*

Ook **Houtring.**

— De jaarring is eerst **spint,** wordt later **rijp hout,** om vervolgens in **kernhout** over te gaan.

Jaloesie, v. — Zie **Zonneblind.**

Joeffer, v. — Zie **Vloerbalk.**

Jokboom, m. — Zie **Jukboom.**

St.-Josefszaag, v. — Zie **Handzaag.**

Juffer, v. — Lange en dunne paal of mast; lange staak. — Noordsch spiertje.

— Zie **Vloerbalk.**

Juistheidspasser, m. — Een van de passers welke de timmerman gebruikt. (Schets 178.) — Fr. *Compas de précision.* — Eng. *Précision callipers.* — Hgd. *Haarzirckel, bestimmtheit Zirckel.*

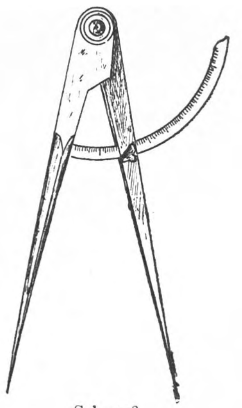

Sch. 178.

Juk, o. — De balken of kepers onder eenen luifel of een afdak heeten **jukken.**

Bij Weiland is **juk** ook een gebint van planken en balken onder eene brug.

In Groningerland noemt men kleine bruggen over wateringen : **Jukken**

Jukboom, m. (Carpinus betulus, L.) — Spintboom. — Fr. *Charme.* — Eng. *Hornbeam, yoke-elm.* — Hgd. *Hage-buche.*

Dit hout is zwaar, zeer hard, dicht, taai, elastiek en moeilijk te bewerken.

De kleur is witachtig grijs tot wit; het wordt meest gebruikt voor schroeftangen, sergeanten, hechten, gereedschapsstelen enz.

In N.-Nederl. ook **Jokboom**, **hagebeuk**, **wittebeuk**, **steenbeuk**, **hanebeuk** en **wielboom**.

In W.-Vl. **Enter**, **eernte**, **karnte**, **hernte**, **herntril**, **helster**, **herlaar**.

In O.-Vl. **Heerlaar**, **her-** of **heirlaar**.

In Vl. en omstr. Loven **Herenteer**.

In Limburg **Harenteer** of **harrekop**.

In 't Hageland **Hunter**, **heinteer**, **heienteer**.

In de Kempen **Herzelenteer** of **hezzelenteer**.

Kaafbalk, m. — Balk waar de kaafmantel (schoorsteenmantel) op rust. (De Bo.)

Kaafbank, m. — Zie **Schoorsteenrand**.

Kaafberd, o. — Zie **Schoorsteenrand**.

Kaafboord, o. — Zie **Schoorsteenrand**.

Kaafnoot, v. — Elk van de stukken hout die horizontaal aan beide kanten van den schoorsteen, boven in de zijmuren gemetseld, en met het vooreinde aan het mantelhout vastgetimmerd zijn.

Ook **Neutelhout** geheeten. (W.-Vl.)

Kaak, **Kake**, v. — Zie **Trapboom** en **Zijwang**.

Kaakstuk, o. — Zie **Trapboom**.

Kaanjel, v. — Zie **Dakgoot**.

Kaapstander, m. — Soort van windas, gebruikt om b. v. den reep van een schalk aan te halen. — Fr. *Cabestan.* — Eng. *Capstan.* — Hgd. *Haspel.*

In W.-Vl. **Koe**.

Kaar, v. — Zie **Alkaar**.

Kaarsenbak, m. — Langwerpige bak waar de kaarsengieters hunne wassen kaarsen in leggen. — Fr. *Boite à chandelles*.

Kaartenrek, o. — Zie onder **Rek**.

Kaashorde, v. — Latten huisje waarin men kaas droogt.

In 't Hagel. **Kaaskot**.

Kaaskot, o. — Zie **Kaashorde**.

Kabelmerk, o. — Eene schrap of teeken, dat de timmerlieden op ieder afgewerkt stuk hout zetten, ten einde later, bij het aaneenvoegen, deze stukken duidelijk te herkennen. — Fr. *Contre-marc*.

⁂ Dit wordt meest gedaan bij grof timmerwerk, zooals gebinten, enz.

Kafmolen, m. en v. — Een schuur- en zoldermolen waarmede men het kaf uit het graan waait.

In W.-Vl. ook **Vanmolen**, **wanmolen** en **windemolen**.

In de Kempen **Winder**, **windel**.

Te Diest **Pelmolen**.

In Brab. en Antw. **Trijsmolen**.

Kalf, o. — Het middelste dwarshout van een venster- of buitendeurkozijn. — Fr. *Linteau*. — Eng. *Lintel, head-piece*. — Hgd. *Sturz*.

In N.-Nederl. ook **Middeldrempel**, **dwarsarm**, **glashout** en **hoofd**.

In W.-Vl. **Antilië**.

— Het kalf en de middelstaander van een kozijn maken het kruishout uit.

— Zie **Bovendorpel**.

— Bindhout, dat twee balken in een timmerwerk verbindt, ook **Dwarshout, koppelbalk, karvielblok, karvielhout** en **schei**. — Fr. *Entre-toise.* — Eng. *Tie-piece.* — Hgd. *Riegel.*

— Zie onder **Handhei** en **Trekhei**.

Kalfstand, m. — Sieraad, bestaande uit kleine vierkant bewerkte stukjes hout aan eene kornis. Ieder blokje in eene **tandlijst** heet **kalfstand**. — Fr. *Denticule.* — Eng. *Dentil, denticle.* — Hgd. *Kälberzahn.*

Ook **Tandwerk**.

Te Brugge zegt men **Dentelletjes**, o. mv.

Kalkboei, v. — Zie **Kalkloods**

Kalkgroef, v. — Zie **Kalksponning**.

Kalklat, v. — Lat die in de buitenzijde van den stijl eens deurkozijns, (waarin eene groef is geschaafd,) vastgenageld is, om de dichtheid der aansluiting van kozijn en muur te verbeteren.

Ook **Neggelat**

Kalkloods, v. — Het pakhuis van eenen metselaar, waar de bouwstoffen en voornamelijk de kalk in bewaard worden. — Fr. *Hangar à chaux.*

Ook **Kalkboei**.

In W.-Vl. ook **Kalkschuur**.

⁂ In eene kalkloods moeten de planken langs binnen aangenageld worden, anders zouden zij weggedreven worden door de macht van de kalk.

Kalkschuur, v. — Zie **Kalkloods**.

Kalksponning, v. — Driekante groef, die in de buitenzijde van een deurkozijn is geschaafd om ze bij het aanmetselen vol te werken.

Ook **Kalkgroef** geheeten.

Kalleberd, o. — Zie **Gaaiberd.**

Kallefieter, m. — Zie **Vensterroede.**

Kambeitel, m. — Zie **Schietbeitel.**

Kanneberd, **Kanneboord**, v. — Een boord of plank aan den wand, waar men kannen aan hangt of op stelt. (W.-Vl.)

Kant, m. — Een smalle platte zoom in of aan eenig lijstwerk. — Fr. *Filet.* — Eng. *Fillet, list, listel,* — Hgd. *Leiste.*

Het kantje van eenen astragaal.

Eene bies met twee kantjes. — Fr. *Une baguette, ove ou tore, entre deux filets.*

Platte kant, noesche kant.

— Zie **Over kant.**

Kantbeertel, m. **Kantbertel**, m. — Zie **Schietbeitel.**

Kantbeitel, m. — Zie **Schietbeitel.**

Kantelaaf, v. — Zie **Eg.**

Kanten, b. w. — Zie **Beslaan.**

Kanthout, o. — Zie **Meskant.**

Kanthouwen, b. w. — Zie **Beslaan.**

Kantig, bv. nw. — Hetzelfde als kant, dat in de woordenboeken verklaard wordt door **net van kanten en hoeken.** — Fr. *Taillé en angles droits.* — Hgd. *Kantig, Balkenkantig.*

Die planken zijn kantig geschaafd. (W.-Vl.)

Kantstaander, m. — De buitenste loodrechte stijl eener vergaring. — Fr. *Montant de gauche, de droite.*

Ook **Kantstijl** (doch min in gebruik).

De kantstaanders eener deur zijn de twee buitenste stijlen, waar de regels in verbonden zijn.

Kantstijl, m. — Zie **Kantstaander**.

Kanunnikstoel, m. — Zie **Gestoelte**

Kap, v. — In 't algemeen alle houten getimmerte dienende om eene afdekking te vormen.

In N.-Nederl. ook **Bekapping**.

Kap over eene trap. — Fr. *Dôme d'un escalier.*

Kap van een dakvenster. — Fr. *Chapeau d'une lucarne.* — Hgd. *Dachfenstergesims.*

Kap van een huis. — Fr. *Comble d'une maison.* — Eng. *Roof, timber-work.* — Hgd. *Dach-gesperre.* (Zie **Dak**.)

Kap van eene kast. — Fr. *Chaperon d'une armoire.*

Kap van eenen predikstoel. — (Zie **Galmbord**.)

Kapbak, m. — Zie **Hakbord**.

Kapbalk, m. — Zie **Scheerbalk**.

Kapbeen, o. — Zie **Gebintstijl**.

Kapberd, o. — Zie **Hakbord**.

Kapbint, o. — Zie **Gebint**.

Kapblok, m. — Zie **Hakblok**.

Kapbord, o. — Zie **Hakbord**.

Kapdeel, v. — Zie **Dakdeel**.

Kapel, v. — Houten gebouwtje, meestal geplaatst langs wegen en bosschen ter vereering van eenen heilige. — Fr. *Chapelle.* — Eng. *Chapel.* — Hgd. *Capelle.*

Kapelleken, o. — Zie **Nis**.

Kapgebint, o. — Zie **Gebint**.

Kapitelstok, m. — Wringsel of dwarsstok in de schroef eener vijlstaak of bankschroef, dienende om de schroef uit of in de moer te draaien. (W.-Vl.) — Fr, *Clef d'étau, manivelle.* — Eng. *Vice-spanner, vice-pin, vice-key.* — Hgd. *Schraubenschlüssel.*

In N.-Nederl. **Schroefstok**, elders ook **wringstok**.

Kapraaf, Kaprave, v. — Zie **Keper**.

Kapspant, . — Zie **Gebint**.

Kapstijl, m. — Zie **Gebintstijl**.

Kapstok, m. — Een regel met tappen of haken, gevestigd aan den wand, of vastliggende op twee stijlen; ook een loodstaande stijl met dwarsstokken, om er kleederen enz. aan te hangen. — Fr. *Porte-manteau.* — Eng. *Peg, portmanteau.* — Hgd. *Kleiderrechen, Mantelholz.*

Bij De Bo **Rek**.

Kapzaag, v. — Zie **Rugzaag**.

Karbeel, m. — Een stuk hout dat dient om een liggenden balk, die met eenen staander of stijl met pen en gat vereenigd is, te versterken en te dien einde met pen en gat, of op tanden in dien stijl en balk is gewerkt. (Zie sch. 236 *e e.*) — Fr. *Empanon.* — Eng. *Sleeper.* — Hgd. *Strebe-band.*

Ook **Korbeel**.

Vergel. **Klos**.

— Klamp, band. — Fr. *Moise* — Hgd. *Band.*

Men heet karbeelen ook nog de twee schuinsche draagstukken, die somwijlen den schaarbalk ondersteunen. (Sch. 90 *b b.*) — Fr. *Aisselier.* — Eng. *Brace.* — Hgd. *Bandstück, Tragband.*

In N.-Nederl. ook **Bindstukken, draagbanden, steunstukken.**

Kardoes, v. — Een uitgesneden plankje of houten blokje, ergens gevestigd om tot steunsel te dienen van wat daarop te leggen is. — Fr. *Gousset.* — Eng. *Bracket, gusset.* — Hgd. *Tragband, Träger.*

In N.-Nederl. ook **Draagklamp.**

In W.-Vl. **Kerdoes, kerdoese, schardoes** en **schardoese.**

Boven aan beide kanten van het venster zijn er kardoesen, die den stok van de rolgordijn ophouden.

Vergel. **Klos.**

Karknecht, m. — Hout dat men onder de kar zet om ze langs den eenen kant op te heffen, terwijl men de as smeert. — Fr. *Chèvre, servante.*

In N.-Nederl. **Rijtuigwip.**

Hier en daar in Limburg **Bok.**

Te Aarschot **Drijbeen** of **derde been.**

In de Baronie van Breda **Licht.**

Karnte, v. — Zie **Jukboom.**

Karooie, v. — Zie **Handkar.**

Karvielblok, m. — Zie **Kalf.**

Karvielhout, o. — Zie **Kalf.**

Kas, Kast, v. — Losse of in eenen muur getimmerde bewaarplaats. — Fr. *Armoire.* — Eng. *Closet.* — Hgd. *Schrank, Kasten.*

Kasdeur, v. — Deur aan eene kas. — Fr. *Porte d'armoire.* — Eng. *Door of a Cupboard.*

*** Zulke deur is veelal dunner van hout dan andere deuren.

Kasijn, o. — Zie **Kozijn.**

Kassement, o. — Zie **Kozijn** en **Deurkozijn.**

Kassettenzoldering, v. — Zie **Vakzoldering**.

Kassijblet, v. — Platte ijzeren band, waarvan de twee einden haak-om gezet zijn; het eene einde wordt aan de kassijing genageld, het andere ingemetseld.

— Door middel der kassijbletten zet men de kassijing vast. (Geh. te Antwerpen.)

Kassijing, v. — Zie **Deurkozijn** en **Kozijn**.

Kassijn, o. — Zie **Kozijn, Raam, Venster, Vensterbank** en **Vensterkozijn.**

— Het kassijn, de kassijne van een weefgetouw is het raam boven de dokken, waar de katrollen in hangen en de koorden, om bij middel van de treden, de ketting te doen gapen. (De Bo.)

— In Gent en in W.-Vl. blaffeture of vensterluik, te Brugge, waar het kassin luidt, beteekent het venster. — Fr. *Chassis,* verwant met *enchasser.*

Kassijnstaander, m. — Zie **Kozijnstijl** en **Vensterstijl**

Kassijnzulle, v. — Zie **Kozijndorpel.**

Kastanjeboomenhout, o. — Dit hout komt van den **Tammen kastanjeboom.** (Castanea vesca Gaertn.) — Fr. *Chataignier commun.* — Eng. *Chesnut-tree.* — Hgd. *Kastanienbaum.*

De kastanje is een **kernhoutboom** met smal of

breed spint, al naar den aard van den groei. Het hout is zwaar, hard, elastisch, looizuurhoudend en in voortdurend drogen toestand duurzaam. Zoowel door deze eigenschappen als door de kleur heeft het veel overeenkomst met het eikenhout; het bezit echter de breede mergstralen niet, aan het laatste eigen. Waar het in groote hoeveelheid groeit, wordt het ook dagelijks als bouwhout verwerkt en vervangt het in vele gevallen het eikenhout.

Kastgrendel, m. — Een zelfsluitenden kastgrendel is een houten sluitboom, die aan het binnenvlak der kasdeur om eene spil draait en de deur, met eene eenvoudige beweging, los en vast zet.

Kastiek, Koestiek, o. — Zie **Boenwas**.

Katafalk, v. — De verhevenheid, waarop de doodkist van een gestorvene van hoogen rang in eene kerk of eenig ander gebouw wordt gesteld. — Fr. *Catafalque*. — Eng. *Catafalco*. — Hgd. *Leichengerüst, Katafalk.*

Ook de stellage, die enkel den vorm eener lijkkist heeft en waarover een zwart kleed gespreid wordt.

Bij De Bo **Tombe** en **baar.**

Te Kortrijk **Dompe**.

Kateilberd, o. — Zie **Tinneberd.**

Kateinde, o. — Deel van den staander eener vergaring, dat buiten den onder- of bovenregel uitsteekt. (Omstr. van Armentiers.)

Katrol, v. — Eene cirkelvormige schijf tot het opnemen eener koord, aan haren omtrek van eene groeve voorzien, die zich, om eene door haar mid-

delpunt gaande spil laat draaien, welke door een beugel of huisje gedragen wordt. — Fr. *Poulie.* — Eng. *Pulley.* — Hgd. *Rolle.*

Er zijn veelsoortige katrollen, doch de timmerman gebruikt gemeenlijk maar de katrol bestaande uit éene schijf (te Brugge **ééntje** genaamd) om gewichten op te hijschen, die niet al te zwaar vallen. (Schets 179.)

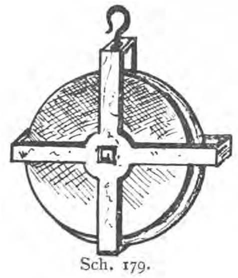

Sch. 179.

Kattestaart, m. — Zie **Rattestaart.**

Kavel, m. — Zie **Keep.**

Kavelen, b. w. — Zie **Kepen.**

Kavelhout, o. — Zie **Kruisband.**

Kazijn, o. — Zie **Kozijn.**

Keef, v. — Zie **Renne.**

Keel, v. — Holkeel, eene holle lijst. — Fr. *Cavet, gorge, cannelure, moulure creuse ou concave.* — Hgd. *Hohlkehle.*

— Lange smalle strook eener plank.

— Zie **Putkuip.**

Keellijst, v. — Zie **Talaan.**

Keep, v. — Groef, kerf, sleuf. — Fr. *Entaille, coche, hoche, encoche, rainure, entaillure.* — Eng. *Notch, nick.* — Hgd. *Einschnitt, Kerbe, Falz, Fuge.*

Ook **Insnede, insnijding.**

In W.-Vl. **Kavel.**

— In een stuk hout **kepen** beitelen of zagen, om er een ander stuk in te voegen.

Keepboom, m. — De dagwang van eene trap op keepboom.

In N.-Nederl. ook **Slaper** en **slaperboom.**

Keephout, o. - Zie **Muurplaat.**

Keeplat, v. — Lat, meest van hard hout en van kepen voorzien, die men in eene kas, in de vóór- en achterhoeken loodrecht aan de hoekstaanders vastmaakt, om er de tingels op te leggen.

Deze lat wordt meest gebruikt in boekenkassen.

Keer, m. — Zie **Omslag.**

Keerbeitel, m. — Zie **Schaafbeitel.**

Keere, v. — Zie **Omslagboor.**

Keerhoutje, o. — Latje waarin eene groef is geschaafd, dienende bij het leggen van planken vloeren, om er met den hamer op te slaan ten einde de planken dicht te doen sluiten.

Keertouw, v. — Zie **Lengtouw.**

Keerzaag, v. — Zie **Draaizaag.**

Keesje, o. — Opleglijstje aan eene deur, dat rondom het paneel loopt. (Verouderd.)

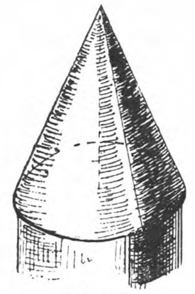

Sch. 180.

Keg(ge), v. — Zie **Wig.**

Kegeldak, o. — Tentdak waarvan het grondvlak een cirkel is. (Sch. 180.) — Fr. *Toit conique.*

Het kegeldak wordt weinig toegepast, vooral omdat het niet al te geschikt is voor afdekking.

Kelderbakkes, o. — Zie **Kelderhals.**

Kelderhals, m. — Omtimmering van den ingang van eenen keldertrap. — Fr. *Echappée.* — Hgd. *Weitung.*

In Haspegouw **Kelderbakkes.**

Kelderluik, o. — Valdeur om den ingang van eenen kelder te sluiten. — Fr. *Trappe.* - Eng. *Trap-door.* — Hgd. *Fall-thür.*

In W.-Vl. en te Gent **Kelderval.**

— Min of meer schuinsch liggend valluik van een keldervenster aan de straat. — Fr. *Trappon.*

Keldertrap, v. — Trap in eenen kelder. — Fr. *Montée, escalier de cave.* — Eng. *Stair-case of acellar.* — Hgd. *Keller-treppe.*

Keldervalle, v. — Zie **Kelderluik**.

Kelderveer, v. — Zie **Tong.**

Keldervenster, o. — Venster om den dag in den ondergrond van een gebouw te geven. — Fr. *Soupirail.* — Eng. *Spiracle.* — Hgd. *Keller-fenster.*

Kepen, b. w. — Eene keep zagen, kappen of uitbeitelen in een stuk hout. — Fr. *Entailler, encocher.* — Eng. *To jag, to notch.* – Hgd. *Einschneiden, einkerben, auskerben.*

In W.-Vl. **Kavelen.**

Vergel. **Inkepen.**

— Zie onder **Hoekverbinding.**

Keper, m. en v. — Zoo heet elkeene van de ribben, die op de gordingen van een dak rusten, en waarop men de daklatten nagelt. De kepers gaan van de muurplaat tot aan den nokbalk. (Sch. 85 *h.*) — Fr. *Chevron.* — Eng. *Rafter.* — Hgd *Dachsparren.*

In N.-Nederl. **Dakrib, dakspar, dekbalk, kapraaf, kaprave, rib** en **spar.**

Bij De Bo ook **Spanning.**

*** Vroeger werden vrij algemeen de panlatten bevestigd op min of meer vierkant beslagen sparren, **sparhouten, opzetters** of **sporen** geheeten.

Keperhout, o. — Zie **Kepering.**

Kepering, v. (collectief). — De kepers van een dak. De latten worden op de kepering genageld.

In Brab. en elders **Keperhout.**

Vergel. **Spanwerk** en **dakgeraamte.**

Kepervoet, m. — Zie **Muurplaat.**

Kerdoes, o. **Kerdoese,** v. — Zie **Kardoes.**

Kerfboothamer, m. — Zie **Boothamer.**

Kerfzaag, v. — Zie **Trekzaag.**

Kerkbank, m. — Zie **Gestoelte.**

Kerkdeur, v. — Deur die toegang geeft tot den ingang eener kerk. — Fr. *Porte d'église.* — Hgd. *Kirch-thür.*

Wanneer er maar éene deur aan de kerk is, wordt zij gemeenlijk **lijkdeur** genaamd. (Zie aldaar.)

Kerkwerk, o. gmv. — Groot balkwerk, zwaar timmerwerk. — Fr. *Charpente forte.* — Eng. *Strong timber-work.*

Kernhout, o. — Het binnenste gedeelte van eenen boom, dat volgt op het rijp hout en meestal tot het gebruik ongeschikt is. — Fr. *Cœur du bois d'un arbre.*

Ook **Hert** en **merg** geheeten.

Kerseboomenhout, o. — Kernhoutboom met afgebakende jaarringen. — Het hout is middelmatig zwaar, hard, moeilijk te splijten en weinig duurzaam. — Fr. *Bois de cerisier, cerisier.* — Eng. *Cherry-tree.* — Hgd. *Kirschbaumholz.*

Dit hout wordt slechts voor fijn en licht schrijnwerk gebruikt.

In W.-Vl. **Kerzelarenhout.**

Kerzelarenhout, o. — Zie **Kerseboomenhout**

Kervieter, m. — Zie **Vensterroede.**

Kesp, v. — Zie onder **Liggend roosterwerk.**

Keten, v. — Zie onder **Ketenen.**

Ketenen, b. w. — Eene roostering ketenen, d. i. door middel van latten, een **kruis** (Fr. *Entre-toise.* — Hgd. *Kreuzstake*) in het midden der roostering, tusschen de vloerbalken aanbrengen; zoodat de balken zich onmogelijk kunnen bewegen. Wanneer al deze kruisen tusschen de balken aan deze laatste zijn vastgenageld, maken zij om zoo te zeggen eene **keten** uit. (Sch. 181.) Hierdoor bekomt men eene onbeweeglijke bevloering.

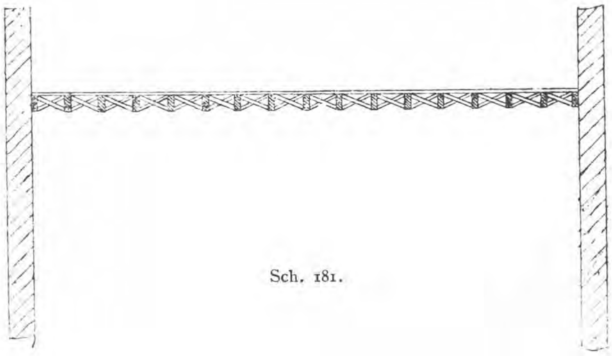

Sch. 181.

Gebeurt het, dat de vloerbalken eene aanzienlijke lengte hebben, dan steekt men twee ketens in de roostering, op evenwijdigen afstand van de draagmuren verdeeld. (Geh. te Brugge.)

Kettingboom, m. — Zie **Achterboom**.

Keuvel, m. -- Zie **Schild**.

Keuveleinde, o. — Zie **Schild**.

— Afdak dat zonder ondersteun afhangt aan den gevel van een boerenhuis of sclᴊuur en dikwijls eenige gelijkenis heeft met eene omgekeerde monnikskap.

Onder het keuveleinde staat men in 't droog als 't regent. (W.-Vl.)

Keuvelend, o. — Zie **Schild**.

Keuvelkap(pe), v. — Zie **Schilddak**.

Kevie, v. — Zie **Kooi**.

Kevietje, o. — Zie **Formeel**.

Kiekenkot, o. -- Zie **Hoenderhok**.

Kiekenladder, v. — Staak met sporten, langs waar de hoenders opvliegen in het hoenderrek, om daar te slapen.

Bij De Bo **Kiekenleere**.

Kiekenleere, v. — Zie **Kiekenladder**

Kiel, v. — Zie **Dakkeel**.

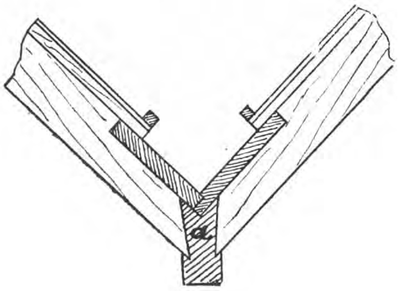

Sch. 182.

Kielbord, o. — Houten rib in den grond van de kielgoot. (Schets 182 *a*.) De kielgoot bestaat uit twee kielborden, schuin (volgens de helling van het dak) tegen elkander geplaatst.

Kielgoot, v. — Goot om het water van een dak te laten afvloeien. (Sch. 182.)

*** Deze soort van goten wordt in Z.-Nederl. weinig of niet toegepast.

Kielkeper, m. — Zie **Dakkeel.**

Kijker, m. — Zie **Duivenslag** en **Duivenhok.**

Kijkraam, o. — Zie **Uitstalraam.**

Kijkuit, m. — Zie **Duivenslag** en **Tamboer.**

Kijkvenstertje, o. — Klein raam in eene deur, venster, poort, enz. dat men kan openen zonder de deur, venster, poort zelf open te doen. — Fr. *Vasistas.* — Hgd. *Guckfenster.*

Kijl, v. — Zie **Spie.**

Kijlen, b. w. — Zie **Toepennen.**

Kikkert, m. — Zie **Wervel.**

Kinderbalk, m. — De mindere balken, die men op de moerbalken legt om de zoldering uit te maken heeten **kinderbalken.** — Fr. *Soliveau.* - Eng. *Little joist.* -- Hgd. *Kleiner Balken.*

Ook **Rib.**

Te Brugge **Bagijnebalk, begijnebalk.**

Te Maestricht **Treef.**

In Limburg **Treem.**

Bij Schm. ook **Brugkeper.**

De geheele zoldering gelegd met kinderbalken heet bij Schm. **brug.**

Kiosk, m. — Meestal een rond of vierkantig verhoog van metselwerk of hout, eenige trappen hoog,

of eene soort van tent, op zuilen of tonnen (meest gebruikt door muziekmaatschappijen om er concerten op te geven). — Fr. *Kiosque.* — Eng. *Kiosk.* — Hgd. *Kiosk.*

— Ook eene soort van houten huisje, rond of vierkantig, tot verkoop van dagbladen, enz. op pleinen of breede straten in de groote steden.

Kip, v. — Houten blok met eene groef, waarin een hout gelegd wordt dat men wil fatsoeneeren. (Haspegouw.)

Kist, v. — Houten koffer, tot berging van kleine voorwerpen. — Fr. *Caisse.* — Eng. *Chest, trunk.* — Hgd. *Kiste.*

De bakken, dienende tot het verzenden van glas, kostbare meubels, fijne potterij en andere breekbare voorwerpen, en die gemeenlijk ruw aaneengetimmerd zijn, noemt men ook **kisten**; vandaar **Glaskist,** enz.

— Zie **Doodkist** en **krekel.**

Kistbalk, m. — Een der twee balken, die aan de tegenovergestelde zijde der strijkbalken tusschen de zolderbalken tot versiering is aangebracht.

Kistdam, m. — Dam, bestaande uit evenwijdige wanden van loodrecht ingedreven platen, die op stevige wijze verbonden zijn aan ingeheide palen. De ruimte tusschen de houten wanden wordt met vetten grond of rivierkiezelzand aangevuld. — Fr. *Bâtardeau à coffre.* — Eng. *Coffer-dam.* — Hgd. *Fangedamn.*

Schets 183 stelt de doorsnede van zulk een dam voor.

Kisteberd, o. — Dunne planken, die veel gebruikt worden bij het maken der zijds- en bovendeelen eener doodkist.

(Wordt meest gezeid van eikenhout.)

(Geh. te Brugge.)

Kistelechte, v. — Zie **Kofferhengsel.**

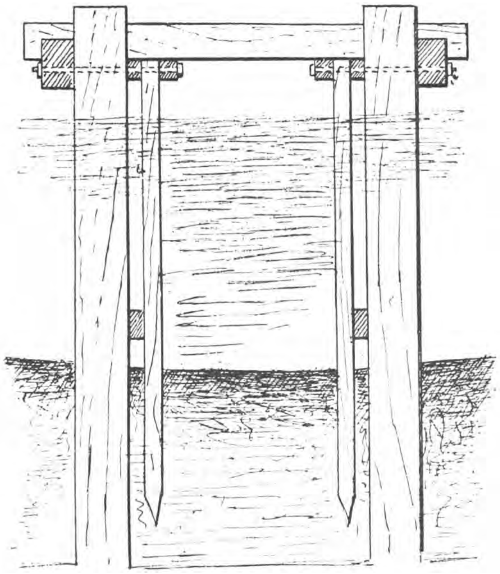

Sch. 183.

Kisten, b. en o. w. — In het leggen eener houten vloering of zoldering, twee planken schuins tegeneen plaatsen op wijze van een dak, en ze dan met geweld nederdrukken om aldus geheel de zoldering slot te geven. (Schets 184.)

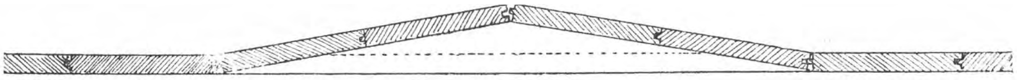

Sch. 184.

In dezen zin zegt men ook **kofferen** en **stolpen.**

Bij het leggen eener bevloering kist men de twee laatste bijeensluitende planken.

Afl. **Kisting.**

Kistenmaker, m. — Timmerman, die bijzonderlijk zich gelast met het vervaardigen van kisten, vooral doodkisten. — Fr. *Coffretier, particulièrement ouvrier qui fait des cercueils.* — Eng. *Trunk-maker.* – Hgd. *Kistenmacher.*

Klamp, m. — Stuk hout, dat doorgaans met zijne breedste zijde op verscheidene vereenigde planken is vastgemaakt om deze aaneen te verbinden. — Fr. *Patte.* — Zie **Draag-, dwars-, ingeschifte-, kop-, schift-, schoor-, schrank-** en **spiegelklamp**.

Klampdeur, v. — Zie **Opgeklampte deur.**

Klampen, b. w. — Met klampen beslaan. — Fr. *Attacher, joindre par le moyen d'une patte.*

Klamppin, v. — Zie **Treknagel.**

Klankbord, o. — Zie **Galmbord** en **Kap.**

Klaterpopulier, m. - Zie **Populierenhout.**

Klauw, m. — De sluitblok van eenen Franschen sergeant. (Sch. 223 A.) — Fr. *La patte du sergeant.*
In W.-Vl. **Schoen.**
— Zie **Hamerpin.**

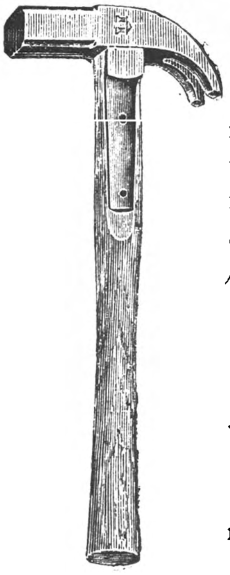

Sch. 185.

Klauwhamer, m. — Groote ijzeren hamer, waarvan de panne gekloven is en dient tot het uittrekken van nagels enz. (Schets 185.) — Fr. *Marteau fourchu d'un côté, à panne fendue.* — Eng. *Claw-hammer.* — Hgd. *Klauenhämmer.*
In 't Hageland ook **Trekhamer.**

Klavie, v. — Zie onder **Blokbalie.**

Kleenhout, o. — Zie **Vensterroede.**

Kleenhouttang, v. — Eenvoudig

getuig van twee lange stukken hout, die, streks op de schaafbank liggende, den riggel vastklemmen waarvan men een kleenhout (vensterroede) wil maken. (W.-Vl.)

Kleerkas, -kast, v. — Kas, zoodanig ingericht dat men er gemakkelijk de kleederen in en uit kan hangen. — Fr. *Armoire pour serrer les habits, garde-robe*. — Eng. *Wardrobe*. — Hgd. *Kleider-kasten, Kleider-schrank*.

In de omstr. van Loven ook **Kleerschapraai.**

⁂ Het bovenste deel, dat de kas bedekt en waaraan de kroonlijst is vastgemaakt, heet in W.-Vl. **kop.**

Kleerschapraai, v. — Zie **Kleerkas.**

Kleineeren, o. w. — Zie **Krimpen.**

Klemhaak, m. — Ronde, rechte ijzeren staaf, waaraan aan het eene einde, onder een eenigszins scherpen hoek, een plat blad is gesmeed. (Sch. 186.) — Fr. *Bride, valet, crochet d'établi.* — Eng. *Hold-fast, dog.* - Hgd *Klammerhaken, Hobelbankhaken.*

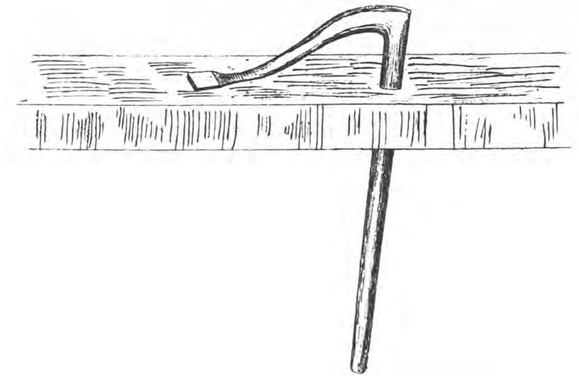

Sch. 186.

In N.-Nederl. ook **Pranger.**
In Vlaanderen **Bankhaak.**

⁂ Het deel van den klemhaak, waar men op slaat, om het voorwerp vast te spannen, heet te Brugge **kop.**

Het plat deel, dat het stuk hout vastgrijpt heet **bek.**

De klemhaak wordt in een rond gat door het blad der schaafbank gestoken, met den platten bek op het stuk hout gezet, en op den kop, in de bank vastgeslagen.

— Zie **Lijmschroef**

Klemme, v. — Zie **Lijmschroef.**

Klepraam, o. — Raam, dat bewogen wordt om eene horizontale as. Deze as is aan den onder- of bovenkant van het raam, zoodanig dat het geheel naar binnen draait. (Sch. 187.) — Fr. *Abattant.* — Hgd. *Fall-fenster.*

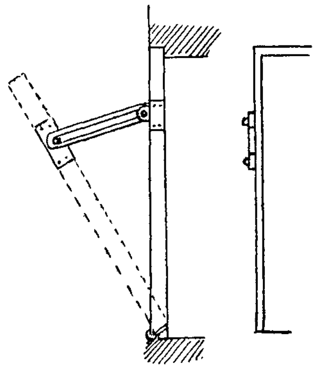

Sch. 187.

In N.-Nederl. ook **Valvenster.**

Vergel. **Tuimelraam.**

Klespe, v. — Zie **Regenbord.**

Klesse, v. — Zie **Blokkeel.**

Klikke, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Klikken, b. w. — Zie **Lasschen.**

Klikker, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Klikschaaf, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Klinke, v. — Zie **Stuik.**

Klinket, o. — Zie **Rinket.**

Klinkwerk, o. gmv. — Ineengelascht stuk houtwerk. — Fr. *Assemblage en about.* — Hgd. *Klinkwerk.*

Klisp, v. — Zie **Houvast.**

Klizeerschaaf, v. — Zie **Boorschaaf.**

Kloet, m. — Zie **Klos.**

Klokgat, o. – Zie **Galmgat.**

Klokkebalk, m. — Balk in eenen klokketoren, waaraan de klok hangt. — Fr. *Hune, mouton.* — Eng. *Beam.* — Hgd. *Glockenbalken.*

Klokkestoel, m. — Houten gestel, waar eene klok in hangt. — Fr. *Beffroi, charpente qui porte les cloches.* — Eng. *Belfry.* — Hgd. *Glockenstühl.*

Klokzolder, m. — Zolder in den toren, waar de klokken over hangen.

Kloosterhout, o. — Zie onder **Liggend roosterwerk.**

Klos, v. — Rond stukjen hout, in vorm eener bobijn, waarop de draad gewonden is, die dient b. v. om de kepers van een dak op eene gelijkmatige hoogte aan de muurplaat vast te maken, of om de pannelatten in eene rechte lijn op de kepers te nagelen. (Schets 188.) — Fr. *Bobine à cordeau.* — Eng. *Bobbin.* — Hgd. *Spule.*

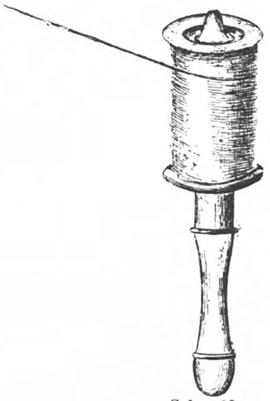
Sch. 188.

In W.-Vl. **Kordeelsloof.** — Houten blok, dienende

als draag- of steunstuk tusschen een loodstaanden stijl of muur en een horizontalen ligger. (Sch. 189.) — Fr. *Chantignole.* – Eng. *Bracket.* — Hgd. *Klotz.*

Wordt de klos sierlijk bewerkt, dan wordt zij meer bepaaldelijk **console** geheeten. (Sch. 190.) — Fr. *Console.* - Eng. *Console.*

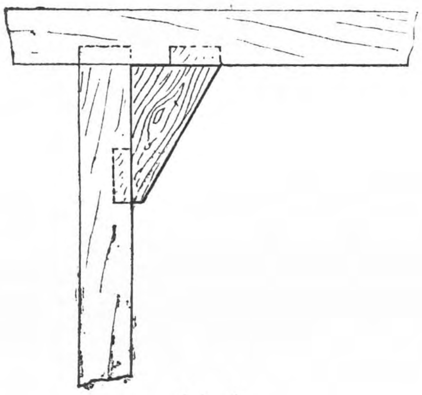

Sch. 189.

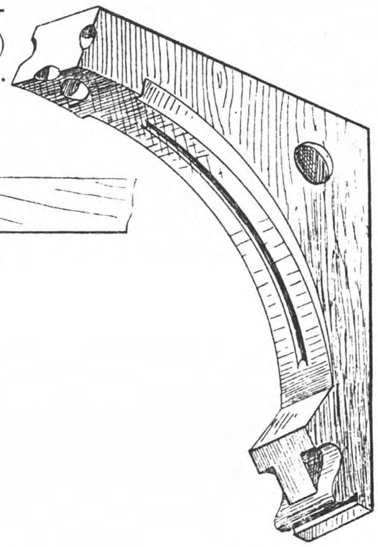

Sch. 190.

Vergel. **Karbeel.**

*** De klos, waarop de gordingen in een dak rusten, wordt te Brugge en omstr. **kloet** genaamd.

In N.-Nederl. ook **balk-** en **onderleghout.** — Fr. *Chantignole.* — Hgd. *Unterlegklötzchen.*

Vergel. **Kardoes.**

Kloshout, o. – Zie **Eikenhout.**

Klosse, v. — Blok hout, 2 a 3 voet lang, afgezaagd van het blok eens booms. (W.-Vl.)

Knaap, m. – Zie **Lichtstander.**

Knagen, o. w. — Wordt gezeid van eene deur,

raam enz. die, bij het open- en toedraaien, zich niet geheel vrij in hare opening beweegt; maar ergens aan hapert, 't zij onder, boven of op zijde.

(Geh. te Brugge.)

Te Snelleghem **Vechten**.

Vergel. **Slepen**.

Knappe, v. — Een werktuig om het vlas te knappen, rustende op pooten, en bestaande uit twee horizontale roosters van vierkante stukken hout : men heft het bovenste roosterwerk op, legt het vlas op het onderste en laat er dan het bovenste zoo dikwijls op nedervallen totdat het vlas gedwee genoeg zij om gezwingeld of geblouwd te worden.

De knappe wordt in vele streken niet gebruikt.

(De Bo.)

Knebel, m. — Zie **Wervel**.

Knecht, m. — Houten getuig, dat in de schroef der schaafbank vastgespannen wordt, merkelijk ver voorbij den stoothaak uitsteekt en dient om stukken hout te bewerken, die eene aanzienlijke lengte hebben. (Schets 191.) (Geh. te Antwerpen.)

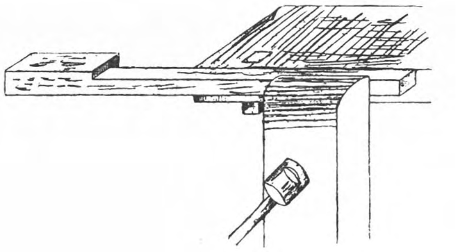

Sch. 191.

Knevel, m. — Zie **Wervel**.

Knie, v. -- Zie **Pompgek**.

Knielbank, v. **-je**, o. — Bidbankje, zoo gemaakt, dat men er met de knieën en ook met de armen

kan op leunen. — Fr. *Prie-Dieu.* — Eng. *Pew.* — Hgd. *Betpult.*

Bij De Bo **Stapeel.**

Knier, v. — Zie **Scharnier.**

Knieschotje, o. — Overstekende vensterbank, die tezelfdertijd dient als deklijst eener lambriseering. (N.-Nederl.)

Knijptang, v. — Zie **Trektang.**

Knobbel, m. — Zie **Kwast.**

Knobbelig, b. nw. — Zie **Kwastig.**

Knoest, m. — Zie **Kwast.**

Knoop, m. — Zie **Kwast** en **Noot.**

Knop, m. (van een span). — Zie **Span.**

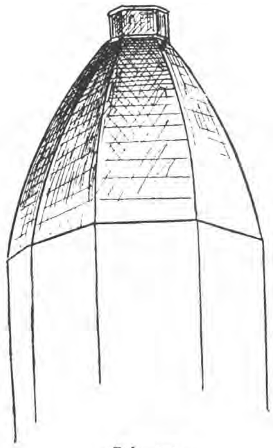

Sch. 192.

Koe, v. — Zie **Kaapstander.**

Koek, m. — Zie **Lijm.**

Koepeldak, o. — Dak dat den vorm heeft van een halven bol boven een cirkelvormigen plattegrond, of uit meerdere aaneengesloten gebogen vlakken boven een regelmatigen plattegrond bestaat. (Sch. 192.) — Fr. *Dôme, toit en dôme.* — Eng. *Dome.* — Hgd. *Kuppeldach.*

Ook **Topgewelf** en **dom.**

Gedrukte, langwerpige, veelzijdige koepel. — Fr. *Dôme surbaissé, surmonté, à pans.*

Koesliet, v. — Zie **Sliet.**

Koetspoort, v. — Zie **Poort**.

Koevoet, m. — IJzeren hefboom, waarvan het een einde gespleten is in den vorm van eenen koevoet. — Fr. *Pince en pied de biche, pied de chèvre.* — Hgd. *Ziegenfusz.*

— De koevoet, dien de timmerman gebruikt, is veel lichter dan die van den metselaar en gemeenlijk met eenen houten hecht of steel voorzien; hij dient meest om nagels uit te pramen. (Sch. 193.)

Sch. 193.

Koffer, m. — Kist. — Fr. *Coffre.* — Eng. *Chest, trunk.* — Hgd. *Koffer.*

De koffer, waar de timmerlieden hun gereedschap in bergen, heet te Antwerpen **kist**, te Gent **bak.**

Kofferen, b. en o. w. — Zoo heeten de timmerlieden in Z.-Vl. wat die van N.-Vl. **kisten** noemen.

Kofferhengsel, o. — Eene scharnier wier een deel vastgeschroefd ligt op het deksel eens koffers, en 't ander deel neervalt om aan den koffer zelf vastgesloten te worden. (Sch. 194.) — Fr. *Charnière de coffre.* — Eng. *Trunkhinge.* — Hgd. *Kofferscharnier.*

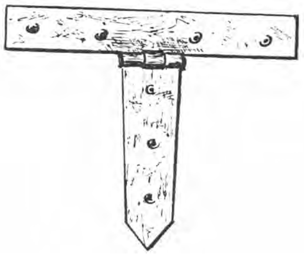

Sch. 194.

In W.-Vl. **Kistelechte** en **kofferlechte.**

Kofferlâ, v. — Zie **Kofferlade.**

Kofferlade, v. — Lade in eenen koffer. — Fr. *Layette de coffre.*
In W.-Vl. **Kofferlâ.**

Kofferlechte, v. – Zie **Kofferhengsel.**

Kokergat, o. — Opening die in het vensterkozijn wordt ingewerkt om de tegengewichten van een schuifraam in te hangen.

Kokergatbetimmering, v. — De betimmering die gedaan wordt, om de raamgewichten eener schuifvenster in een veilig en onveranderlijk kokergat af te sluiten.

Kolom, v. — Zuil, pilaar. – Fr. *Colonne.* — Eng. *Column.* — Hgd. *Saüle.*
— Rechtstaande staaf van hout, vóór een venster. — Fr. *Barreau.* — Eng. *Window-bar.* — Hgd. *Fensterstang.*

Konkel, m. - Zie **Bloktrede.**

Kooi, v. — Houten en met ijzer- of koperdraad voorzien huisje, waar men vogels in kweekt. -- Fr. *Cage.* – Eng. *Cage.* – Hgd. *Käfich, Käfig, Bauer, Vogelbauer.*
In N.-Nederl. ook **Giool, kouw, kevie** en **vogelkooi.**
In W.-Vl. **Gaiole, giole, gariole** en **kot**
Te Brussel **Grawoeltje.**
Te Loven **Gawool.**
Te Diest **Griool.**
Te Gent, Avelgem en elders nog, **Muit, muite, vogelmuit.**
In Haspegouw ook **Vogelhuisken.**
Te Brugge zegt men ook **Vogelkot.**
Te Yperen ook **Vogelhut.**

— Eene groote vogelkooi met afdeelingen heet in 't Fr. *Volière.* — Eng. *Volery.* — Hgd. *Vogelhaus.*

Koorstoel, m. — Zie **Gestoelte.**

Kop, m. — De kop van eenen **krauwel** of van eene raak (**hark**) is het dwarshout, waarin de tanden zitten en de steel gevestigd is. — Fr. *Tête du rateau.* — Eng. *Hauptstuck des Rechens.*

De koppen van een bed zijn de bovendeelen der bedstijlen. Fr. *Têtes de lit.* De twee voorste koppen zijn veelal sierlijk besneden of gebeeldhouwd.

— Zie onder **Hamerkop, kleerkas** en **klemhaak.**

Kopklamp, m. — Klamp, die op het eindelingshout van eene of meer vereenigde planken wordt bevestigd, ten einde deze samen te houden of het kromtrekken ervan te beletten. (Sch. 195 *a.*)

In N.-Nederl. ook **Koplijst** en **rekeinde.**

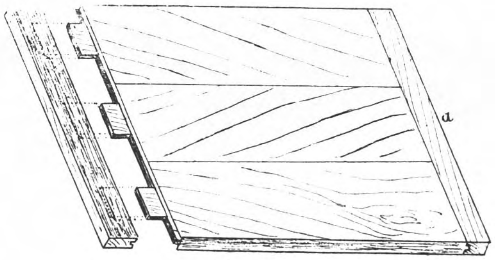

Sch. 195.

Te Brugge **embêtuur**, denkelijk eene verbastering van 't Fr. *Emboîture.*

*** Eene vergaring met kopklampen heet in 't Fr. *Assemblage à emboîtage.*

Koplat, v. — Zie **Deuromlijsting.**

Koplijst, v. — Zie **Kopklamp.**

Koppelbalk, m. — Gekoppelde balken of koppelbalken zijn balken, welke volgens hunne lengte aan malkander gekoppeld zijn door middel van bouten. — Fr. *Moises.*

— Zie **Kalf.**

Koppelen, b. w. — Het aan elkander voegen van een of meer stukken hout, door middel van eene houtverbinding in de timmerkunst bekend. — Fr. *Moiser.*

Dit woord wordt meest gebruikt, sprekende van zware betimmeringen.

Koppeling v. — De daad van koppelen.

— Plaats waar twee stukken hout aan elkander gekoppeld zijn.

Koppelkeper, m. — De twee of vier aan elkander gekoppelde kepers op het einde van een gevel- of Mansardedak aangebracht, ten einde den geveltop naar het beloop dier hellende kepers op te metselen. — Fr. *Rivet.* — Hgd. *Rand eines Sattel- oder Mansardedaches.* (Geh. te Brugge.)

Bij De Bo **Ooreboom, noorboom.**

*** Volgens de hoogte, de wijdte, of helling der koppelkepers worden de gebinten afgewerkt. 't Zijn de koppelkepers die den aard en den vorm van het dak aanduiden.

Koppelplaat, v. — Kleine schaarbalk, die omtrent in 't midden van twee lichte gebintstijlen is vastgemaakt, om daarmede het gebint te vormen. Terwijl de schaarbalk dient voor zware en kloeke gebinten, dient de koppelplaat voor kapwerken van kleinere afmetingen.

Ook **Trekplaat** en **scheerhout** genaamd.

Koppelrib, v. — Zie **Hanebalk.**

Koppelstuk, o, — Zie **Achterdeel.**

Kopplaat, v. — Om kopeinden van balken of gordingen, welke rechthoekig afgezaagd in de buitenlucht uitkomen, tegen de inwerking van het klimaat te beveiligen, is het somtijds wenschelijk daartegen afgezonderde, gemeenlijk versierde plankjes te spijkeren.

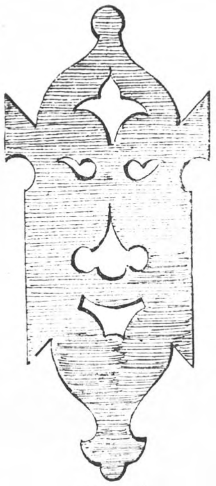

Sch. 196.

Sch. 197.

Deze plankjes noemt men **kopplaten**. (Schetsen 196 en 197.)

Kopshout, o. gmv. — Het hout aan beide einden of koppen eener plank, ook **eindelingshout** en **langshout** geheeten.

Kopstuk, o. — Het einde van een stuk hout, dat in een ander stuk hout vergaard wordt. — Fr. *About.* — Eng. *Bevelled piece of wood, but-end of a plank.* — Hgd. *Kopf eines Stück Holzes.*

Ook **Stuik**.

Korbeel, o. — Zie **Karbeel**.

Kordeel, o. — Eene houtmaat van drie voet en een duim (De Bo.)
— Zie **Smetlijn.**

Kordeelsloof, v. — Zie **Klos.**

Korenharp, v. — Zie **Molentremel.**

Kornis, v. — Zie **Kroonlijst.**

Kornisschaaf, v. — Zie **Lijstschaaf.**

Korst, karst, kurst, v. — Zie **Schaal.**

Kortbrakig, bijn. nw. — Wordt gezegd van hout, dat broos is, meest omdat het begint te vermolmen.

Korteling, m. — Een met de zaag kort afgezaagd stuk hout van eene rib, plank, enz. (W.-Vl.)

Korten, b. w. — Een stuk hout korten, d. i. het naar de vastgestelde afmeting in de dwarste afzagen. — Fr. *Accourcir, raccourcir.* — Eng. *To shorten.* — Hgd. *Ab-, verkürzen, kürzer machen.*
Ook **Afkorten.**

Kortkarstig, kortkerstig, bijv. nw. — Zie **Kort van draad.**

Kortschaaf, v. - Zie **Blokschaaf** en **Zoetschaaf.**

Kortschaven, b. w. — Met de kortschaaf de ruwe oppervlakte van een stuk hout wegnemen, waarna dit met de blokschaaf wordt gladgeschaafd.

Kort van draad. — Het hout wordt « **kort** » genoemd, wanneer het, bij het bewerken, bij kleine gedeelten telkens doorbreekt.
In W.-Vl. **Kortkarstig, kortkerstig.**
Tegenov. : **Lang van draad.**
⁂ Rot, vervuurd of wormstekig hout, alsook hout dat kortbrakig is uit zijne natuur, is kort van draad.
Zie **Verkorten.**

Kortzaag, v. — Zaag, evenals de boogzaag, doch merkelijk minder. Zij wordt gebruikt om stukken hout in hun dwars door te zagen. (Sch. 198.) — Fr. *Scie à débiter.* — Eng. *Pit-saw.* — Hgd. *Schrotsäge.*

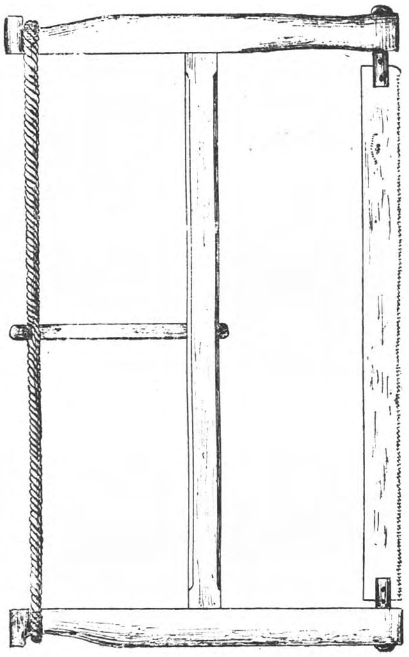

Sch. 198.

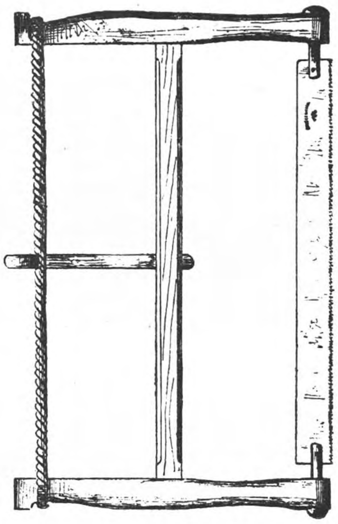

Sch. 199.

Eene dergelijke zaag van nog minderen omvang (Sch. 199.) heet te Antwerpen en omstr. **pinzaag,** omdat zij den dienst doet der **rugzaag,** die aldaar niet gebruikt wordt. — Fr. *Scie à araser.*

In Haspegouw **Romzaag, dromzaag.**

Te Hoogaarde **Trekzaag.**

Kot, o. — Houten huisje. — Fr. *Baraque.* — Eng. *Booth.*

— Zie **Kooi** en **Putkuip.**

Koud in 't verstek. — Zie onder **Hoekverbinding.**

Kouw, Kauw, v. — Zie **Kooi**.

— Een houten hek, rondom eene kachel geplaatst om te voorkomen dat de kinderen zich branden. (Meierij.) (Schm.)

Kozijn, o. — De zijposten, boven- en onderdrempel van eene deur of venster, samengevoegd, in wier sponning deuren en vensters sluiten. — Fr. *Dormant.* — Eng. *Casement.* — Hgd. *Futter.*

Ook **Kazijn**.

In W.-Vl. **Kassement**. Te Antwerpen **Kassijing**.

Bij Kiliaan **Kassijn, kassine**.

— Zie **Deur-, venster-** en **roosterkozijn**.

Kozijndorpel, m. — Onderste regel van een vensterkozijn. — Fr. *Traverse d'appui de dormant.*

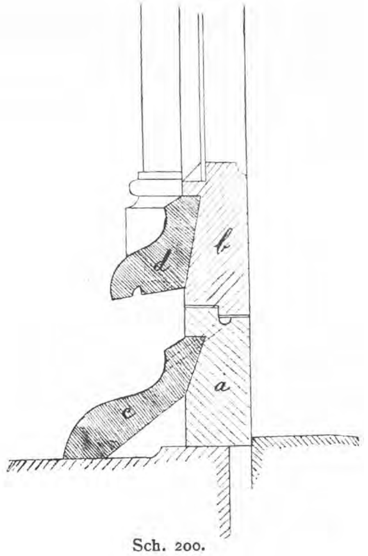

Sch. 200.

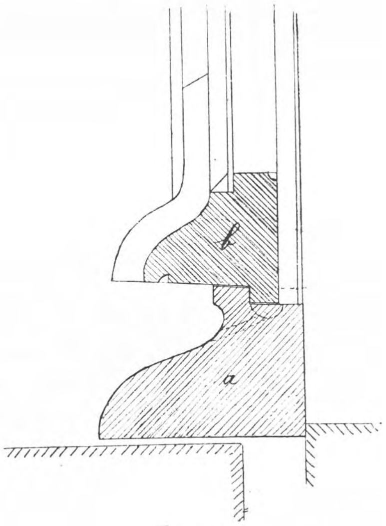

Sch. 201.

In W.-Vl. **Kassijnzulle, onderzulle**. (Sch. 200 *a c* en 201 *a*.)

De dorpel, die boven den kozijndorpel ligt, heet

raamdorpel. (Sch. 200 *d b* en 201 *b*.) — Fr. *Traverse basse de châssis de croisée.*

In W.-Vl. **Raamzulle.**

De raamdorpel is de onderregel van een vensterraam.

Hij belet dat de regen langs het hout naar binnen dringe; hierom wordt hij in N.-Nederl. ook wel **schietvloeiplankje, schutplank, vloeiplank, waterkeer, waterkeering** en in W.-Vl. **waterzulle** genaamd. — Fr. *Reverseau.* — Eng. *Set-off.* — Hgd. *Wassernase, Wetter-schenkel.*

*** In Vlaanderen worden de **kozijn-** en **raamdorpels** uit hard hout en uit één stuk vervaardigd. (Sch. 201 *a b*.) In Antwerpen integendeel bestaan zij uit eenen onderregel van zacht hout, (sch. 200 *a b*) waarop eene schuinliggende plank van hard hout wordt aangebracht. (Sch. 200 *c d*.) Die schuinliggende plank noemt men in N.-Nederl. **dekdorpel, stofdorpel.**

*** De groef, al onder in den raamdorpel aangebracht, heet **waterlijst.** (Zie aldaar.)

Kozijnstijl, m. — Een der kantstijlen van een deur- of vensterkozijn. — Fr. *Montant, jambage de dormant.*

In N.-Nederl. ook **Deurpost, deurstijl, vensterpost** en **vensterstijl.**

In W.-Vl. **Kassijnstaander.**

Kraaklede, v. **Kraaklene** — Lede waarvan het eene deel, dat aan het beweegbare vlak is aange-

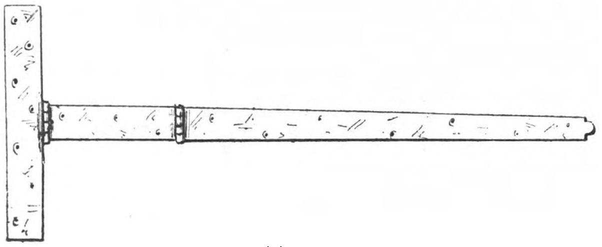

Sch. 202.

bracht, uit twee of drie beweegbare stukken is samengesteld, zoodat het vlak, waaraan deze stukken zijn bevestigd, ook in zoovele deelen kan onderverdeeld worden. (Sch. 202.) (Geh. te Brugge.)

De Bo geeft **Kraaklede** voor **Brekijn**; dit is onjuist. Zie **Brekijn** onder **Scharnier.**

Kraalschaaf, v. — Zie **Rondschaaf.**

Kraalstrook, v. — Smalle plank, (waaraan doorgaans eene lijst is geschaafd) waarmede men vullingen aan vergaringen voor beschotwerk enz. maakt. — Fr. *Planchette.*

Te Brugge **Planchette.**

Kraam, v. (in W.-Vl. o.) — Opgeslagen winkel, winkeltent, eettent. — Fr. *Boutique ambulante.* — Eng. *Shop.* — Hgd. *Krambride.*

Ook **Tent.**

Kraanboor, v. — Zie **Centerboor.**

Kraanladder, v. — Ladder met slechts één boom of staander. — Fr. *Echelier.* — Eng. *Peg-ladder.* — Hgd. *Stangenleiter.*

Ook **Mijnladder** en **stangladder.**

In W.-Vl. **Spilleere.**

Kraken, o. w. — Wordt gezegd van eene trap, die bij het op- en aftreden een zeker gekraak laat hooren. —Fr. *Crier.* (Geh. te Brugge.)

Eene welgemaakte trap mag niet kraken.

Kranslijst, v. — Zie **Kroonlijst** en **Gootlijst.**

Krebbe, v. — Zie **Krib.**

Krekel, m. — Eene kist, omtrent zeven voet lang, vijf voet breed en vijf voet hoog, uit breede dikke latten vervaardigd, en dienende om porcelein en andere brooze dingen te vervoeren. (De Bo.)

Kreupele balk, m. — Balk die slechts met één eind op den muur rust, terwijl het ander met pen en gat in een anderen balk gewerkt is. (Sch. 270, 1 *c.*) — Fr. *Poutre boiteuse.*

Ook **Staartbalk** geheeten.

Kreupel schilddak, o. — Zie **Wolfdak**.

Kreus, v. — Zie **Holle schaaf.**

Krib, v. — Voederbak der dieren, bijzonderlijk der paarden. — Fr. *Crèche.* — Eng. *Manger, Crib.* — Hgd. *Krippe.*

In W.-Vl. **Krebbe.**

*** De houten krib staat gemeenlijk buiten vóór de afspanningen (te lande), en dient om de paarden er uit te eten, terwijl zij vastgebonden staan.

Krijtbak, m. — Plank, waar al den onderkant, een bakje is aan gemaakt om er het krijt en de spons in te leggen.

Op de plank, (waarop cijfers of letters zijn geschilderd,) worden in de kleine gatjes, met een stokje, de nummers aangeteekend, die bij het bollen of eenig ander spel gewonnen zijn. (Brugge en omstr.)

Krik, krikke, v. — Zie **Kruk**.

Krikkeboor, v. — Zie **Krukboor.**

Krikkeljoen, o. — Zie **Handvatsel.**

Krikkepoont, o. — Zie **Krukboor.**

Krimpen, o. w. — Verminderen, kleiner worden, inzonderheid van hout, wanneer het door eene hevige droogte al zijne sappen wordt ontnomen en zich langzamerhand ineen sluit. — Fr. *S'étrécir, diminuer de volume.* — Eng. *To shrink.* — Hgd. *Ein-gehen, -laufen, -schrumpfen.*

In N.-Nederl. ook **Inkrimpen** en **slinken**, bij De Bo **kleineeren**.

*** In den zomer krimpt het hout, om in den winter weerom te **zwellen**.

Krimpvrij. — Het hout op zulke wijze bewerken, dat het, bij het « werken », zich vrij kan uitzetten of krimpen zonder zich te hinderen.

Krollen, v. mv. — Zie **Schaafkrullen**.

Kromme deur, -venster, v. — Zie **Gebogen deur, -venster**.

Krommer, m. — De gebintstijl van een getoogd kapgebint. (Sch. 203 *a*.)

Ook **Schenkel** geheeten.

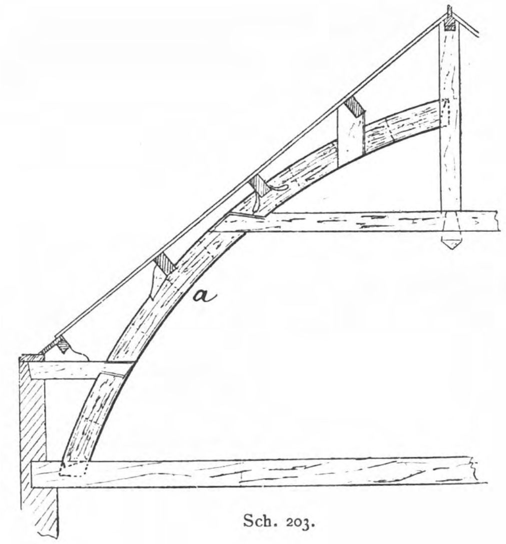

Sch. 203.

Krommerplaat, v. — Dikke eiken plank. — Fr. *Planche épaisse de chêne.*

Kromzaag, v. — Zie **Draaizaag**.

Kroonbalk, m. — Te Gent heet men kroonbalken, uitgelezene Riga balken, bekapt op 0,30 × 0,35 zonder knoesten en met weinig spint.

— Zie **Sluitbalk.**

Kroonhout, o. — Noordsch hout alsook Amerikaansch grenenhout zonder knoesten en met weinig spint heet men **kroonhout**. Dit hout wordt zoo genoemd, omdat er op de kopeinden een teeken geslagen of geschilderd wordt, eene kroon verbeeldende.

Kroonlijst, v. — In 't algemeen, ieder deel dat dekt en vooruitspringt. In 't bijzonder, het bovenste uitstekende gedeelte aan het kroonwerk van eene zuil of een balk. Ook **kornis** en **lijstkrans** geheeten. — Fr. *Corniche.* — Eng. *Cornice.* — Hgd. *Kranz, Karniesz.*

— De onderdeelen eener kroonlijst (aan eene bedaking) heeten : (Sch. 204.)

a) de **neuslijst** of **vloeilijst.**

b) het **platvierkant,** of **druiplijst.**

c) het **plafond.**

d) de **steunlijst** (soms ook **draaglijst** of **waterlijst** geheeten).

e) de **fries.**

f) de **architraaf.**

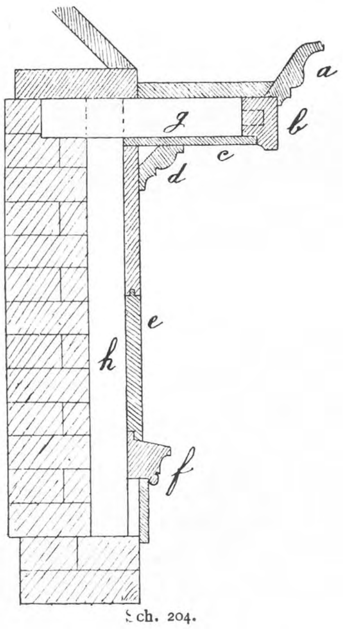

Sch. 204.

— Het deel *a b c* heet ook wel kroonlijst, terwijl dan de geheele samenstelling **hoofdgestel** wordt genoemd.

De dakgoot wordt gedragen door in den muur gemetselde regels

of eindjes rib *g*. Tot bevestiging van architraaf en fries worden op afstanden van 0,75 a 1 M., staande regels *h* ingemetseld.

*** De kroonlijst aan kassen wordt ook **lijstwerk** en **kranslijst** geheeten. — Fr. *Corniche d'une armoire.* — Hgd. *Krans od. Hauptgesims.*

— De kroonlijst boven de deuropening eener vleugeldeur van kleine hoogte heet **hoofdgestel.**

Kruikebank, v. — Zie **Schoorsteenrand.**

Kruinen, b. w. — De topeinden der kepers, die boven den nokbalk uitsteken, afzagen.

(Geh. te Brugge.)

Kruinhout, o. — Zie **Nokbalk.**

Kruis, o. — Een rechtopstaande stijl met een dwarshout. — Fr. *Croix.* — Eng. *Cross.* — Hgd. *Kreuz.*

— Het kruis van een venster, van een raam. — Fr. *La croisée d'une fenêtre, d'un châssis.*

Zie onder **Ketenen.**

Kruisarm, m. — Dwarshout van een kruis. — Fr. *Croisillon, bras de la croix.* — Eng. *Cross-bar.* — Hgd. *Kreuz-arm.*

Kruisbalk, m. — Balk, die kruiseling met een anderen balk verbonden is.

Kruisband, m. — Windstut aan groote daken, in den vorm van een St.-Andrieskruis. — Fr. *Contrevent.* — Eng. *Cross-beam.* — Hgd. *Kreuzband.*

De kruisbanden verbinden in schuine richting het midden van den makelaar aan den nokbalk.

In N.-Nederl. ook **Schrankschoor**, **windstut** en **windschoor.**

In W.-Vl. **Windband, stormband** en **veurstband.**

Het steunen der kruisbanden, ook de stutten en balken zelf. — Fr. *Contreventement.* — Hgd. *Befestigung durch Kreuzbänder.*

— De kruisbanden in een dak zijn ook nog de twee schuinsche stukken hout, die op zijde den gebintstijl ondersteunen en hem aan den makelaar verbinden. (Sch. 85 *e e.*) — Fr. *Contrefiche.* — Eng. *Strut.* — Hgd. *Strebe, Strebeband.*

In W.-Vl. ook **Windband, stormband, scheerband** en **haspeband**

Te Brugge **kavelhout** (van kavel en hout); kavel = keep. — Kavelhout : hout dat in den gebintstijl is gekeept.

Kruisbeitel, m. — Zie **Aanslagbeitel.**

Kruisboom, m. — Zie **Draaiboom.**

— Staak van het kruis. — Fr. *Etendard de la croix.* — Hgd. *Kreuz-Baum.*

Ook **Kruispaal.**

Kruisgebint, o. — Gebint dat geplaatst wordt, daar, waar vier dakvleugels samenloopen.

Op de vier pilaren, boven den middenbeuk eener kruiskerk wordt doorgaans een kruisgebint geplaatst, om er de gordingen en nokbalken op vast te maken.

*** Een hoekgebint is een half **kruisgebint.**

Kruisgewelf, o. — Wanneer twee cylindervormige gewelven, waarvan de aanvang en top der richtlijn op dezelfde hoogte liggen, elkander ontmoeten, dan ontstaat er een kruisgewelf boven dat gedeelte van het grondvlak, hetwelk beide genoemde gewelven gemeen hebben. — Fr. *Voûte d'arêtes.* — Eng. *Cross-vaulting.* — Hgd. *Kreuz-gewölbe.*

Te Brugge **Kruisvaute.**

Heeft de ontmoeting niet onder eenen rechten hoek plaats, dan ontstaat er een **scheef kruisgewelf**; vallen meer dan twee cylindergewelven op hetzelfde punt in elkander, dan heeft men een **veelhoekig kruisgewelf**.

Kruishaspel, m. — Zie **Draaiboom**.

Kruishout, o. — Zie **Vensterkruis**.

— Samenstel, dienende bij de bewerking van 't hout, om de breedte en dikte der stukken nauwkeurig af te teekenen. (Sch. 205.) — Fr. *Trusquin, équilboquet.* — Eng. *Beam-compass, marking-gauge, mortice-gauge.* — Hgd. *Streich-Maasz.*

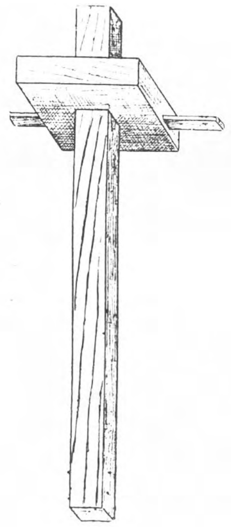

Sch. 205.

In N.-Nederl. ook **Gaathout** en **ritshout**.

— In het langwerpig balkje van het kruishout zijn op het einde, een of meer stalen pinnetjes aanwezig, die, als men het kruishout over het hout schuift, eene lichte afteekening nalaten.

— Met het kruishout wordt ook de grootte der pennen en gaten eener verbinding afgeteekend.

— Lijnen met het kruishout trekken. — Fr. *Trusquiner.* — Hgd. *Mit dem Streich-maasze bezeichnen.* (Zie **Aftrekken**.)

Om de middellijn af te teekenen op een stuk hout, dat ongelijk van breedte is, bijv. bij het afschrijven der gaten op eene doorgaande spar, dienende voor ladderboom, kan men het kruishout volgens sch. 205 niet gebruiken. Men neemt dan zijne toevlucht tot een stuk hout, waarin eene groote keep gemaakt is; in 't midden dezer keep is een pinnetje.

Sch. 206 toont aan hoe dit gereedschap, dat sommige timmerlieden ook kruishout noemen, moet gebruikt worden.

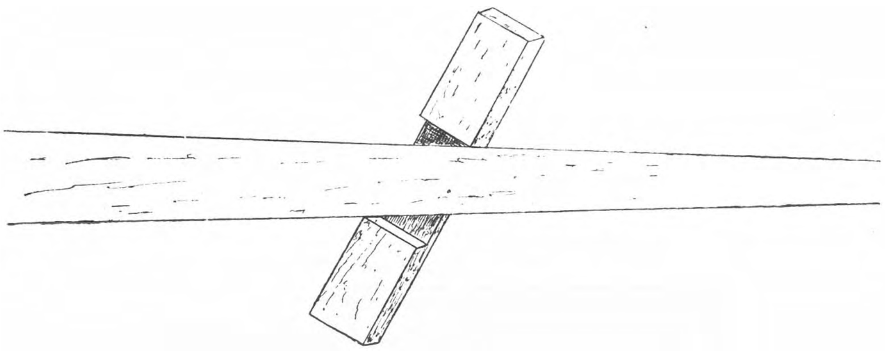

Sch. 206.

— Het hout van een kruis. — Fr. *Bois d'une croix.* — Eng. *Wood of a cross.*

— Dwarshout. — Fr. *Croisillon.* — Eng. *Cross-bar.* — Hgd. *Querholz.*

Kruishoutlijn, v. — De lijn door het kruishout afgeteekend, en naar welks beloop de bewerking moet geschieden.

Kruishoutpin, v. — Stalen pinnetje in den balk van een kruishout gevestigd, dienende om de af te teekenen lijnen duidelijk in het hout te merken.

Kruiskasijn, o. — Zie **Kruisvenster.**

Kruisklamp, m. — Zie **Schrankklamp.**

Kruiskozijn, o. — Zie **Kruisvenster.**

Kruislip, v. — Zie onder **Houtverbinding**.

Kruispaal, m. - Zie **Draaiboom** en **Kruisboom.**

Kruispen, v. — Eene wijze van verbinding vol-

gens sch. 207. Ten einde de bevestiging stevig bijeen

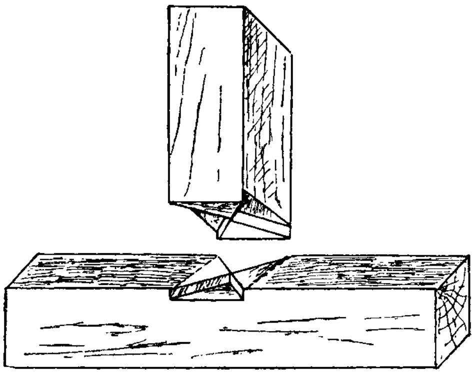

Sch. 207.

te houden, worden er ook ijzeren stiften in aangebracht.

Kruisraam, o. — Zie **Kruisvenster.**

Kruisschei, v. — Zie **Vensterkruis.**

Kruisvaute, v. — Zie **Kruisgewelf.**

Kruisvénster, o. — Venster dat in zijne breedte verdeeld is door een opgaande kruis en in zijne hoogte door twee of drie pasliggende kruisen. — Fr. *Fenêtre à meneaux.*

In N.-Nederl. ook **Kruisraam** en **kruiskozijn.**

In W.-Vl. **Kruiskasijn.**

— De vensterkruisen in eene kruisvenster. — Fr. *Les meneaux d'une croisée.*

Kruisverband, o. — Kruisvormige verbintenis tot versterking van een getimmerte, enz.

Kruisverbinding, v. — Verbinding, waarbij de stukken elkander schuin- of rechthoekig snijden. Sch. 208 stelt eene gewone kruisverbinding voor,

door gelijkhoutsche overkeping, waarbij twee stukken

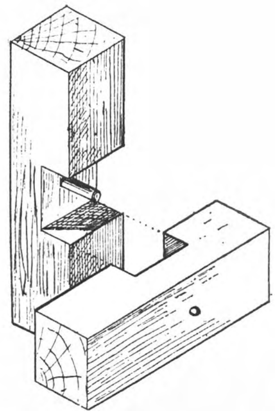

Sch. 208.

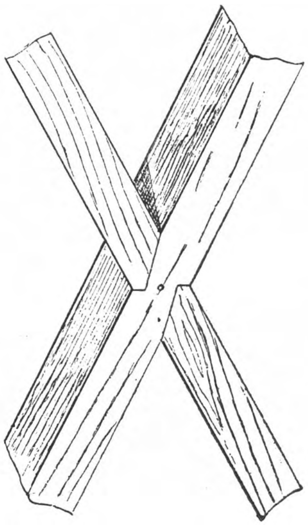

Sch. 209.

van gelijke dikte, half en half, of halfhouts rechthoekig over elkander verkeept worden.

In sch. 209 kruisen de stukken elkander en maken zij scherpe en stompe hoeken. Hierbij maakt men gebruik van overkeping met tanden.

Kruisweg, m. — De omlijsting der afbeelding van dezen weg, die overal binnen of buiten de kerk bestaat, met veertien statiën, vertoonende de bijzonderste deelen van 't bitter lijden. — Fr. *Chemin de la croix*. — Hgd. *Kreuzweg*.

Kruk, v. In W.-Vl. **Krik, krikke**. — Dwarsstuk aan het boveneinde van eenig voorwerp. — Fr. *Traverse.*

— Stok met een gaffelvormig bovenstuk ten gebruike van lammen of kreupelen. — Fr. *Béquille.* — Eng. *Crutch.* — Hgd. *Krücke.*

— Deurknop tot opendraaiing van het slot. — Fr. *Bouton.* Zie **Deurkruk** en **Appel**.

Krukboor, v. — Soort van ijzeren haak, vooral gebruikt om gaten in ijzer, koper, enz. te verwijden

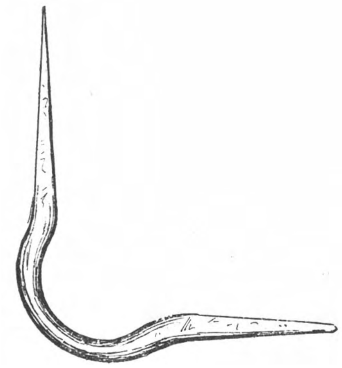

Sch. 210.

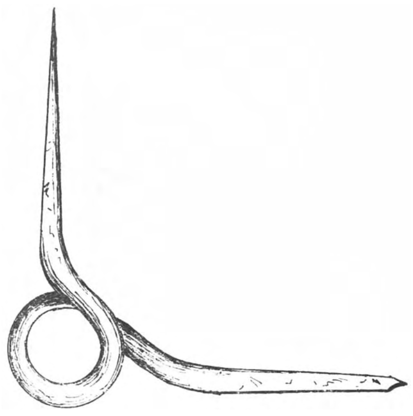

Sch. 211.

en dienstig bij het inkappen van sloten in deuren. (Schetsen 210 en 211.) — *Equarissoir, pistolet.* — Eng. *Rinder.* — Hgd. *Handbohrer, Meisselbohrer.*

Te Brugge **Krikkeboor, krikkepoont, wringsel.** Bij de smeden te Brugge ook **vierkante boor**. — Zie **Avegaar.**

Krukhengsel, o. — Hengsel van deur of venster. (Sch. 212.) — Fr. *Penture.* — Hgd. *Hinge.*

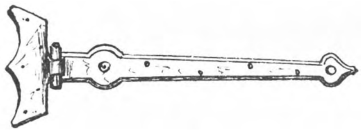

Sch. 212.

In W.-Vl. **Lede, lee, lene, lechte** en **letse.**

*** Zooals het krukhengsel in den handel voorkomt, is het doorgaans dun en licht, zoodat, voor zware deuren, de hengsels moeten gesmeed worden.

Krul, v. — Zie **Schaafkrullen.**

Krullenjongen, m. — Zie **Timmerjongen.**

Krullenraper, m. — Zie **Timmerjongen.**

Krulmoer, v. — Zie **Stegelreep**.

Kuiken, o. — Zie **Omslag**.

Kuikenboor, v. — Zie **Omslag**.

Kuip, v. — Zie onder **Predikstoel** en **Rad**.

Kuipstuk, o. — Zie **Wrongstuk**

Kulter, m. — Zie **Dennenhout**.

Kulterbalk, m. — Balk, komende van Zweden en Noorwegen (gezeid **Noordsch hout**).

Deze balken hebben verschillende afmetingen en kunnen genomen worden van 0,15 op 0,15 tot 0,40 op 0,40 dik, op de meest verschillende lengten. Deze balken worden in vlotten in het water bewaard, om ze tegen de verrotting en het openbarsten te vrijwaren.

— Kulter, Kulder, lang stuk hout, drie a vier duim dik en eenen voet breed; **kulters** dienen voor zolderbalken. (De Bo.)

Kurk-ijp, m. — Zie **Olmenhout**.

Kurkvijl, v. — Zie **Rattestaart**.

Kussen, o. — Het tusschen de bossingen overblijvende platte deel van een paneel.

Kwartdraaiens. — Zie **Kwartslag**.

Kwartier, o. — Vierde gedeelte van eenen ouden duim (nog bij timmerlieden en houthandelaars in gebruik).

Eene plank van vijf kwartier.

Kwartierstuk, o. — Zie **Trapboom**.

Kwartrond, o. — Schaaf, waarvan de beitel den vorm heeft van het vierde eener ronde. (Sch. 213.) — Fr. *Quart de rond*. — Eng. *Quarter-round*.

Het kwartrond schaaft eene holle lijst in het hout, gelijk aan het vierde eener ronde.

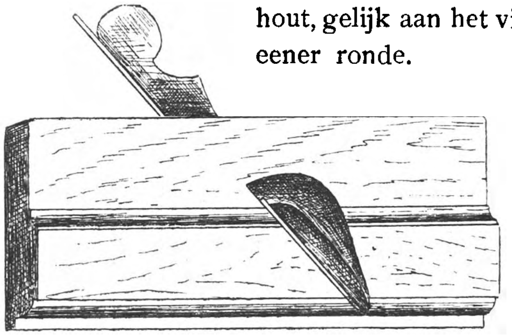

Sch. 213.

Kwartslag, m. - Trap, waarvan de grondteekening eenen haakvormigen hoek van éénen of van beide trapboomen afschrijft. (Sch. 214.) — Fr. *Quartier tournant.*

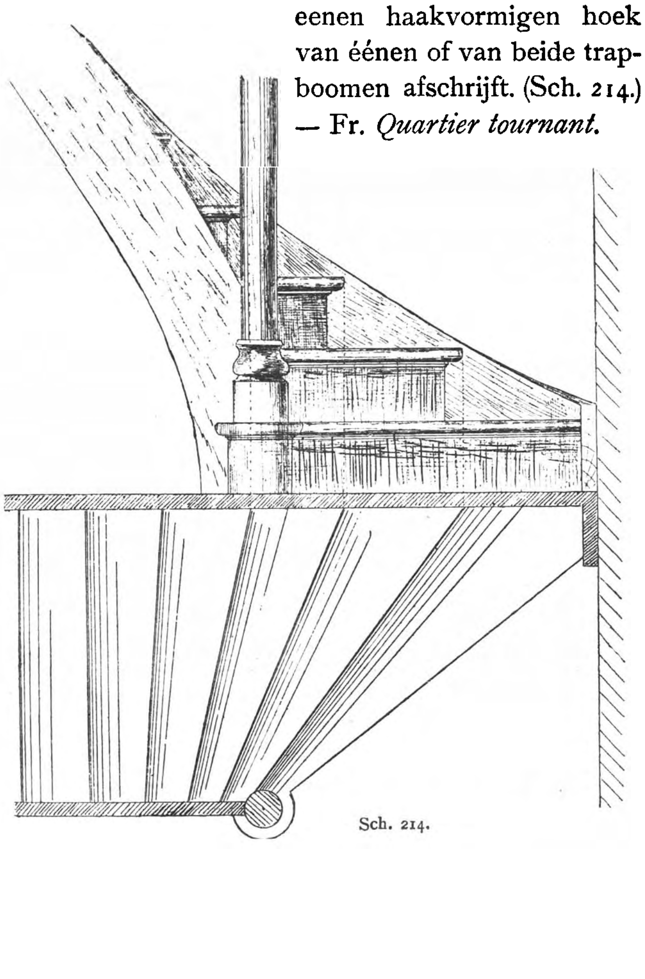

Sch. 214.

Ook **Kwartslinger** en **kwartwentel.**
In W.-Vl. **Kwartdraaiens.**

Kwartslinger, m. — Zie **Kwartslag.**

Kwartwentel, m. — Zie **Kwartslag.**

Kwast, m. — Vezelknoop, knobbel, knoest in het hout. — Fr. *Nœud.* — Eng. *Knob, knot.* — Hgd. *Knoten, Knorren.*
Ook **Noest.**
Te Antwerpen **Weer.**
In W.-Vl. **Knoop** (zachtl. oo).
⁂ De kwasten in het hout ontstaan door het afhakken der takken van eenen boom, waardoor de afgehakte tak rondom in het nieuwe hout groeit en hierdoor eene min of meer knoestige plek veroorzaakt.

Kwastig, b. n. — Wordt gezegd van hout waarin kwasten aanwezig zijn. — Fr. *Plein de nœuds.* — Eng. *Full of knots.* — Hgd. *Knorrig.*
Men zegt ook **knobbelig** en **gekwast**; doch dit laatste is weinig in gebruik.

Kwellat, v. — Dun latje, dat aan den buitenkant van een kozijn wordt genageld, om de stijlen eenen vasten stand tegen het metselwerk te verzekeren. (Sch. 215 *a.*)
De steenen, die tegen de stijlen aansluiten, moeten volgens het kwellatje uitgekapt worden.

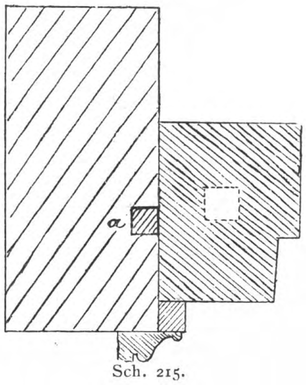

Sch. 215.

Lâ, v. — Toeluikend kistje, dat van binnen in een koffer vastgemaakt is. — Zie **Ladetafel.**

Laarzenknecht, m. — Zie **Laarzentrekker.**

Laarzentrekker, m. — Houten werktuig dienende om de laarzen uit te trekken. — Fr. *Tire-botte.* — Eng. *Boot-jack.* — Hgd. *Stiefel-zieher, -knecht.*

Ook **Laarzenknecht** en **stevelknecht.**

In Limburg **Stievelentrekker, stevelenknecht** of **stevelentrekker.**

Ladder, v. — Werktuig tot opklimmen, bestaande uit twee boomen of staanders, waar, van afstand tot afstand, sporten in bevestigd zijn. — Fr. *Echelle.* — Eng. *Ladder.* — Hgd. *Leiter.*

In W.-Vl. **Leere.**

In Limburg **Ludder, leider, leier.**

In Brab. en Antwerp. ook **Leeder.**

⁂ Er zijn enkele en dubbele ladders, staande, liggende, vaste en beweegbare ladders.

Ladderboom, m. — Zie **Staander.**

Laddersport, v. — Trede eener ladder. — Fr. *Echelon.* — Eng. *Round of a ladder, a step.* — Hgd. *Sprosse.*

Ook **Sport.**

Bij De Bo ook **Sprenkel.**

Laddertrap, v. — Trap, die gemaakt is en dienst doet als eene gewone ladder, met dit verschil, dat de treden waterpas zijn ingezaagd.

⁂ Niet te verwarren met **Trapladder.**

Lade, v. — Schuifbak in eene tafel of kast. — Fr. *Tiroir.* — Eng. *Drawer, locker, till.* — Hgd. *Schublade.*

— Houten bakje van een geweer, waarin de loop sluit. — Fr. *Fût.*

— Zie **Schoolbord** en **Weverslade.**

Ladelooper, m. — Lat, die onder de lade eener kas wordt aangebracht, om er de lade te laten over schuiven. Eene lade schuift op twee ladeloopers.

Ladenkast, v. — Zie **Ladetafel.**

Laderegel, m. — De regel in eene kas, die de horizontale scheiding tusschen de afzonderlijke laden vormt. — Fr. *Coulisseau.* — Eng. *Guide, tongue.* — Hgd. *Zünglein.*

La(de)tafel, v. — Vierkante kast met schuifladen, om lijnwaad, kleederen, papieren, enz. in te sluiten. — Fr. *Commode.* — Eng. *Commode, chest of drawers.* — Hgd. *Commode, Kasten-Schrein.*
Ook **Commode** en **ladenkast.**
Bij De Bo **Rebbank.**
In Fr.-Vl. **Lâ.**

Lambriseering, v. — Zie **Schotwerk.**

Lambriseerwerk, o. — Zie **Schotwerk.**

Lambrizeeren, b, w. — Zie **Beschieten.**

Lambrizeering, v. — Zie **Schotwerk.**

Lampegek, m. — Zie **Lichtstander.**

Lampeknaap, m. — Zie **Lichtstander.**

Lange fijnschaaf, v. — Zie **Reischaaf.**

Langschaaf, v. — Zie **Reischaaf.**

Langshout, o. — Zie **Kopshout.**

Lang van draad. — Zie **Kort van draad.**

Lantaarn, lantaren, v. — Glazen dakje in een huis aan het dak, tot lichtgeving dienende. — Fr. *Lanterne, lanterneau, toit vitré.*

⁂ De lantaarn wordt meest aangebracht, daar waar het licht langs geen gewoon venster kan binnendringen.

Zulk eene lantaarn boven eene trap heet **traplantaarn.**

— Klein torentje, open langs de zijden en gemeenlijk geplaatst op een koepel- of helmdak. — Fr. *Lanterne, lanterneau.*

Lap aan d'oore. — Zie onder **Hoekverbinding.**

Lapper, m. — Zie **Zwengelhout.**

Larikshout, o. — Zie **Lorkenhout.**

Larroen, m. — Klein toeluikend ladeke, aanzijds in eenen grooten koffer. — Fr. *Larron.* (Z.-W.-Vl.)

Lasch, m. — Vereeniging van twee of meer in dezelfde richting loopende stukken hout, zoodanig geschikt, dat hunne breedte en dikte nagenoeg onveranderd blijft. — Fr. *Enture.* Eng. *Joining.* — Hgd. *Lasche.*

— Aan- of ingezet stuk. — Fr. *Morceau ou pièce qu'on ajoute à quelque chose.*

Een lasch aan iets zetten. — Fr. *Ajouter une pièce à quelque chose.*

Lasch met eenen tand, met eenen zwaluwstaart, met eene broek. — Fr. *Assemblage à queue percée, à queue d'aronde, à patte de loup.*

— Zie **Dekstuk.**

Lasschen, b. w. — Het bijeenvoegen van twee stukken hout door middel van eenen lasch. — Fr. *Ecarver, empater.* — Eng. *To scarf.* — Hgd. *Laschen.*

Ook **Verscherven.**

— Een lasch inzetten, samen-, ineen-, bijeenvoegen. — Fr. *Mettre ou joindre une pièce, joindre, attacher, enter.*

— Twee stukken hout met lasschen eindelings aaneenvoegen. — Fr. *Enter deux pièces de bois.*

— Twee planken in elkander ploegen, door de messing van de eene te voegen in de groef van de andere. — Fr. *Assembler à rainures et languettes, affourcher.* — Eng. *To join by groove and tongue.* — Hgd. *Einfalzen.*

Lassching, v. — Het lasschen. — Fr. *Action d'enter, d'écarver.* — Hgd. *Laschung.*

Lat, v. — Lang, dun en smal stuk hout van 5 tot 7 el lang, naar hare zwaarte onderscheiden in tuinlatten, duivenlatten, panlatten of twijfellatten, enkele en dubbele latten enz. — Fr. *Latte.* — Eng. *Lath.* — Hgd. *Latt.*

Lateihout, o. — Stuk hout, dat boven de opening eener deur, venster, enz. aan de **binnenzijde** van den muur wordt aangebracht, om tot draagstuk aan het daaropvolgende metselwerk of roostering te dienen. — Fr. *Linteau en bois.* — Eng. *Lintel, headpiece.* — Hgd. *Sturz.*

Te Brugge **Sleepzulle.**

Te Avelgem **Overzulle** en **overhout.**

In Haspegouw **Slaghout.**

Vergel. **Bovendorpel.**

Latnagel, m. — Nagel waarmede de panlatten op de kepering van het dak vastgenageld worden. — Fr. *Clou à lattes.* — Eng. *Lath nail.* — Hgd. *Latt-nagel.*

Ook **Latspijker.**

Latspijker, m. — Zie **Latnagel.**

Lattei, v. — Zie **Vensterbank.**

Latten, b. w. — Zie **Belatten.**

Lattendeur, v. — Eenvoudige deur met latten aaneengebracht en dienende tot afsluiting aan loodsen, zolders, kelders, enz.

Latteweeg, m. — Zie **Wand.**

Latwerk, o. gmv. — Iets dat uit latten is samengesteld; b. v. eene omheining van latten; een geraamte van latten, waartegen de leiboomen opgroeien enz. — Fr. *Ouvrage de lattes, lattis, espalier.* — Eng. *Lathing, espalier.* — Hgd. *Lattenwerk, Spalier.*

Lechte, v. — Zie **Krukhengsel.**

Lede, v. — Zie **Krukhengsel.**

Lederlijm, v. — Zie **Lijm.**

Ledikant, m. — Zie **Beddekoets.**

Ledikantschroef, v. — Schroef met ronden kop, die van twee of vier gaten voorzien is en dient om het einde eener bedsponde aan het hoofd- of voeteinde vast te maken. — Fr. *Vis de lit.* — Eng. *Bed-screw.* — Hgd. *Bett-Schraube.*
In W.-Vl. **Beddevijs.**

Leeder, v. — Zie **Ladder.**

Leegaard, m. — Ledigaard, luiaard. — Fr. *Paresseux.*
Eenvoudig getuig, dienende om een zwaar wiel gemakkelijk te draaien. Het bestaat uit een recht-

staande houten raam, hebbende van onder aan de twee hoeken een ijzeren spoor of pin, die in eene pan rust, en van boven in 't midden eene stang, die verbonden is aan de vrang van 't wiel, als men dat raam weg en weder beweegt. De stang doet het wiel draaien.

De leêgaard wordt bij eenige boeren gebruikt om den trendel van eene melkkeern te wenden. (W.-Vl.) — Rond Brugge bediedt **leêgaard** ook den tweeden arm eener pomp, die langer is dan de eerste en er los inhangt, dienende om het pompen te vergemakkelijken.

Leênote, Leêneute, v. — Zie **Noot**.

Leer(e), v. — Zie **Ladder**.

Leerjongen, m. — Zie **Timmerjongen**.

Leest, v. — Wigvormige draagplank, die onder den stijl van een kozijn, tegen den dorpel is genageld, tot ondersteuning van den onderdorpel. (N.-Nederl.)

Legbalk, m. — Zie **Onderslagbint**.

Legger, m. — Zie onder **Liggend roosterwerk** en **Steekbalk**.

Leggerbalk, m. — Zie **Onderslagbint**.

Leggerhout, o. — Zie **Onderslagbint**.

Lei, v. — Zie **Loopwagen**.

Leibaan, v. — Zie **Loopwagen**.

Leider of **Leier**, v. — Zie **Ladder**.

Leider, m. — Zie **Geleider**.

Leilat, v. — Klein latje, genageld in de opening gevormd door het raam en het belegstuk.

Lekdorpel, m. — Zie **Waterbord**.

Lene, v. — Zie **Krukhengsel** en **Leuning**.

Lengsel, o. — Zie **Verleng**.

Lengtouw, o. — Wanneer balken of andere zware gewichten langs vensters en muren opgeheschen worden, knoopt men soms aan dit gewicht een touw, waarmede dit gewicht langs beneden verwijderd wordt van de vensters en muren, die aldus ongeschonden blijven.

Dit touw heet in N.-Nederl. **lengtouw**, **keertouw**, **stuurtouw** en **tuiertouw**, in W.-Vl. **teetouw**. — Fr. *Écharpe, verboquet, vingtaine.* — Eng. *Rope.* — Hgd. *Lenkseil.*

Zie ook onder **Trekhei**.

Lepelboor, v. — Boor, die aan haar snijdend deel eene soort van lepel heeft, om het boorsel op te vatten, dat bij het boren uit de opening komt. (Sch. 216 en 217.) — Fr. *Mèche.* — Eng. *Shell bit.* — Hgd. *Nagelbohrer oder Löffelbohrer.*

Sch. 216.

Wanneer de lepelboor eene schroefvormige gedaante heeft, dan wordt zij te Brugge **Slekkeboor**

Sch. 217.

geheeten. (Sch. 217.) — Fr. *Mèche façon suisse.* — Eng. *Twisted joiner bit.* — Hgd. *Schweizer Schneckenbohrer.*

Om in kopshout te boren, gebruikt men doorgaans eene boor volgens sch. 218, welke altijd per

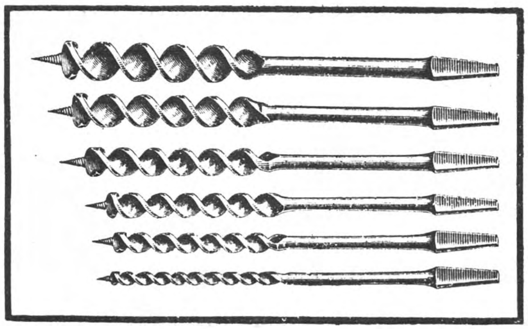

Sch. 218.

twaalf of zes stuks verkocht wordt. — Fr. *Vrille modèle Américain.* — Eng. *American auger bit.* — Hgd. *Americaner Schlangenbohrer.*

Lepelrek, o. — Zie **Rek.**

Lessenaar, m. — Schuin blad van hout, waarvan men zich bij het schrijven bedient. — Fr. *Pupitre.* — Eng. *Desk.* — Hgd. *Pult.*

— **Muzieklessenaar.** — Gereedschap, waarop, bij het zingen, of bij het spelen van muziek, het muziekblad ligt. — Fr. *Pupitre à musique, pupitre d'orchestre.* — Hgd. *Noten-pult.*

Bij De Bo **Stapeel.**

— **Altaarlessenaar, -lezenaar.** — Schuin blad, waarop in de kerk het misboek ligt. — Fr. *Porte-missel.* — Eng. *Mass-book desk.* — Hgd. *Mesz-pult.*

Bij De Bo **Stapeel.**

Te Brugge **Boekstoel.**

Lessenaarsdak, o. — Zie **Afdak.**

Letse, v. — Zie **Krukhengsel.**

Letterkas(t), v. — Bak met vakjes, waarin de letters enz. liggen. — Fr. *Caisse plate à petits compartiments (cassetins) où sont placés les caractères.*

(Wordt gebruikt in drukkerijen.)

— Toestel om den kinderen de letters en het spellen te leeren. — Fr. *Espèce d'armoire à l'usage de l'instruction primaire, appropriée à faciliter aux enfants l'art de lire.*

(Wordt hedendaags niet meer gebruikt.)

Leugen, m. — Zie **Portaal.**

Leugenzwee, v. — Zie **Zwei.**

Leuke, v. — Zie **Afdak.**

Leunbank, v. — Bank met eene rugleuning. — Fr. *Banc à dos.* — Eng. *Bench with a back.* — Hgd. *Bank mit eine Lehne.*

Ook **Leuningbank.**

Leune, v. — Zie **Leuning.**

Leuning, v. — 't Gene waarop men leunt of waaraan men zich vasthoudt (inz. aan eene trap, eene stoep, enz. ter voorkoming van het vallen). — Fr. *Appui, balustrade.* — Eng. *Balustrade.* — Hgd. *Lehne, Geländer.*

Ook **Lene.**

In W.-Vl. **Leune** en **reeze.**

Brugleuning. — Fr. *Garde-fou, garde-corps.* — Eng. *Rails of a bridge.* — Hgd. *Lehne.*

Leuning van eene bank. — Fr. *Dos, dossier.* — Eng. *Back.* — Hgd. *Lehne.*

— Zie **Breidel** en **Trapleuning.**

Leuningbank, v. — Zie **Leunbank.**

Leuningpijler, m. — Kleine pilaar op eene plint, (met eene lijst gedekt) waardoor **hij** eene leuning of galerij vormt. — Fr. *Fuseau.* — Eng. *Spindle-like ornament.* — Hgd. *Traill, Docke.*

— De kleine pijlers, die eene trapleuning uitmaken, heeten in N.-Nederl. **tusschenbalusters, balusters, staven** of **traliewerk.** — Fr. *Balustres.* — Eng. *Ballusters.* — Hgd. *Docken, Geländer-docken.*

Leunmuur, m. — Houten scheidswand in eene kerkbank, waar men met de ellebogen kan op leunen, wanneer de zitplankjes opgeheven zijn. — Fr. *Accoudoir.* — Hgd. *Armlehne.*

Leunknop, m. — Zie **Druif.**

Lichtdrager, m. — Zie **Lichtstander.**

Lichter, m. — Zie **Doodkist** en **Lichtstander.**

Lichterblok, m. — Zie **Lichtstander.**

Lichtraam, o. — Zie **Luwer.**

Lichtstander, m. — Stok, die in eenen standblok staat en dient om de hanglamp te dragen, waarbij men werkt in huis. — Fr. *Guéridon.* — Eng. *Stand for candlesticks.* — Hgd. *Leuchter-gestell.*

In N.-Nederl. ook **Lichtdrager, knaap, guéridon** en **stommeknecht.**

In Limburg **Staander, staanderik, staanjerik** en **steunder.**

In 't Hageland **Lichterblok.**

In Brab. **Hanger** en **lichtblok.**

Te Antwerpen **Lichter.**

Rond Maestricht **Lampegek**

Te Hove Pr. Antw. **Lichteklaas.**

In W. Vl. **Lampeknaap, lampestok.**
(Wordt hedendaags weinig of niet meer gebruikt.)

Liggend dakvenster, o. — Zie onder **Dakvenster**.

Liggende dakstoel, m. — Zie **Geus**.

Liggend paneel, o. — Paneel waarvan de houtvezels in eene waterpasse richting liggen.
Vergel. **Staand paneel.**

Liggend roosterwerk, o. — Fr. *Grille.* — Eng. *Grate.* — Hgd. *Rost.* — Het liggend roosterwerk bestaat uit eenen vloer van planken of platen, welke gedragen worden door elkaar rechthoekig kruisende ribben. De samenstelling ervan is meestal de volgende. (Sch. 219.)

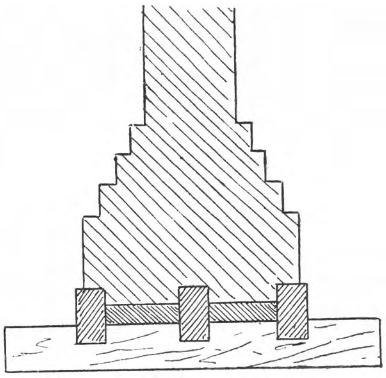
Sch. 219.

Op den waterpas gemaakten bodem der fondamentssleuven worden rechthoekig op de as van het muurwerk, ribben gelegd, zoogenaamde **kespen** of **slikhouten**, in N.-Nederl. ook **grondbalken** en **leggers.** - Fr. *Racinaux.* — Eng. *Ground-timbers.* — Hgd. *Grund-balken.* — Rechthoekig over deze kespen, dus in de richting der lengte van het muurwerk, worden ribben gelegd, zoogenaamde **kloosterhouten** of **zandstrooken.** — Fr. *Traversines.* — Hgd. *Bindebalken.* — Deze worden met voorloeven op de kespen gewerkt en hieraan door houten treknagels of hakkelbouten verbonden.
Vergel. **Paalroosterwerk.**

Liggerhout, o. — Zie **Onderslagbint**

Lijkdeur, v. — De groote voordeur van eene kerk, langswaar men de lijken in- en uit draagt. — Fr. *Porte principale d'une église.* — Eng. *Lichtgate.* — Hgd. *Haupt-thür.*

In W.-Vl. ook **Enddeur** en **endeldeur** geheeten.

Lijkkist, v. — Zie **Doodkist.**

Lijm, v. — Zelfstandigheid, die de eigenschap heeft om in vloeibaren staat, twee stukken hout ankervast aaneen te hechten. — Fr. *Colle.* — Eng. *Glue.* — Hgd. *Leim.*

De lijm komt in den handel voor, in dunne vierkante bladen van kleine afmeting.

In Vlaanderen zegt men tegen een blad lijm : een **koek**, te Antwerpen een **schild** lijm.

Men onderscheidt de lijm in : **leder-**, **beender-** en **witte-** of **Russische lijm.**

Lijmborstel, m. — Borstel waarmede men de lijm aan het hout smeert. (Sch. 221 *a.*) — Fr. *Brosse, gros pinceau à coller.* — Eng. *Glue-brush.* — Hgd. *Leim-pinsel.*

In N.-Nederl. **Lijmkwast.**

Lijmen, b. w. — Met lijm bestrijken; met lijm vastmaken. — Fr. *Coller.* — Eng. *To glue.* — Hgd. *Leimen.*

Afl. **Lijming.**

Lijmijzer, o. — Langwerpig plat ijzer, dat men gloeiend, op kleinen afstand van het te lijmen hout aanwendt, om dit alsdan met lijm te bestrijken (Sch. 220.) — Fr. *Fer à chauffer.*

Dit wordt maar gedaan van stukken hout, die door hunne ongemeene grootte, aan den haard niet kunnen gewarmd worden.

Lijmknecht, m. — Zie **Lijmschroef.**

Lijmkwast, m. — Zie **Lijmborstel.**

Lijmpan, v. — Zie **Lijmpot.**

Lijmpot, m. — IJzeren of koperen pot waarin de lijm warmt en smelt. (Sch. 221.) — Fr. *Pot à colle.* - Eng. *Glue-pot.* — Hgd. *Leim-topf.*

Ook **Lijmpan.** *a* is de lijmborstel.

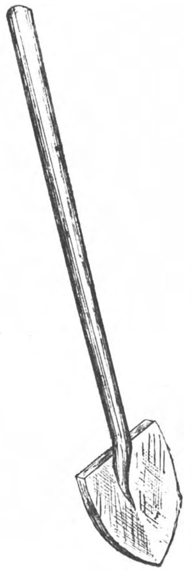

Sch. 220.

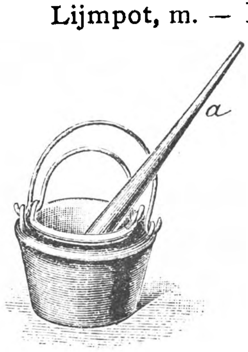

Sch. 221.

Lijmschroef, v., **Lijmtang,** v. — IJzeren of houten toestel, dienende om planken, die met de kanten aaneengelijmd zijn, dicht te spannen. —. Fr. *Sergent, serre-joint.* — Hgd. *Leimzwinge.*

⁂ Kramers vertaalt het Fr. *Sergent* door **klemhaak** en **spanijzer.**

⁂ Eene groote lijmschroef met twee lange beenen en daarin geboorde gatjes, (Sch. 222) heet te Brugge **sergeant.**

Eene groote houten lijmschroef met één been en van eenen schoen of klauw A voorzien, (Sch. 223) heet te Brugge **Fransche sergeant** en **hangelsergeant.**

Bestaat deze laatste lijmschroef alleenlijk uit ijzer, (Sch. 224) dan heet zij **ijzeren sergeant.**

Kleine lijmschroeven (Schetsen 225, 226 en 227)

heeten te Brugge **handvijzen**. — Fr. *Presses*. — Eng *Clamps*. — Hgd. *Schraubzwingen*.

Men onderscheidt nog de ijzeren momentlijmschroeven, de Amerikaansche stalen lijmschroeven, de ijzeren lijmschroeven met snelspanning, enz.

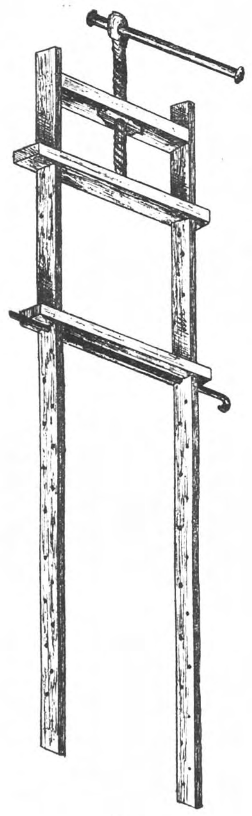

Sch. 222.

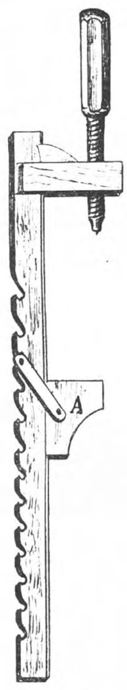

Sch. 223.

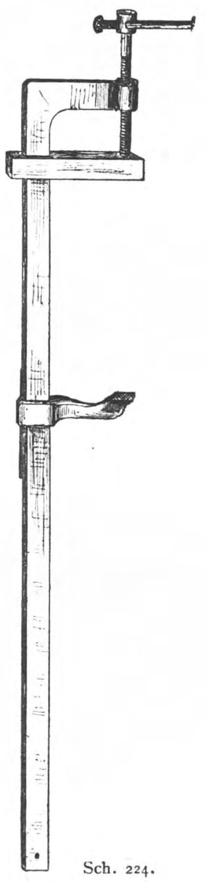

Sch. 224.

*** Bij gemis aan eene lijmschroef, slaat de timmerman twee sterke klampen op eene plank, legt daar tusschen (spiewijze) het gelijmde hout en spant het toe met eene kloeke spie. (Sch. 228.)

In N.-Nederl. heet men dit eene **drift**, te Brugge **lijmtang**, en te Antwerpen **klemme**.

Lijmtang, v. — Zie **Lijmschroef.**

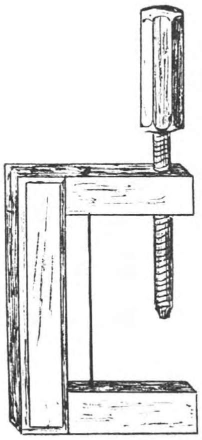

Sch. 225.

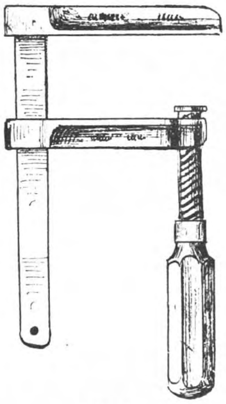

Sch. 226.

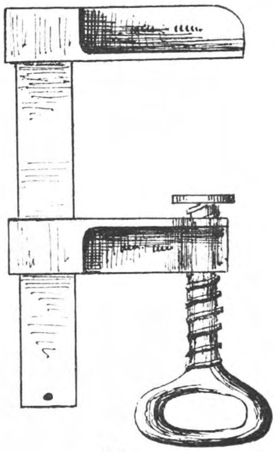

Sch. 227.

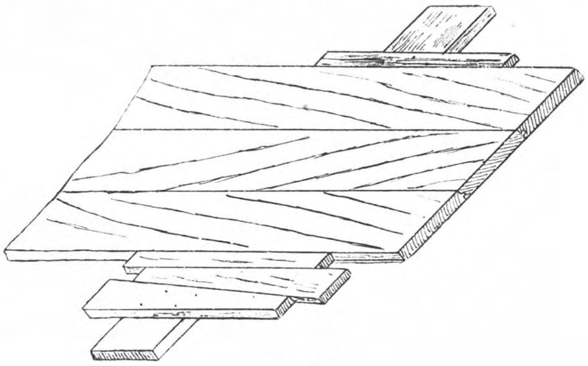

Sch. 228.

Lijmverf, v. gmv. — Een mengsel van dunne lijm en verfpoeier, bijzonderlijk door de timmerlieden gebruikt om doodkisten te kleuren. — Fr. *Teinture à colle.* — Hgd. *Leim-farbe.*

Lijn, v. — Zie **Draad.**

Lijnen, b. w. — Zie **Smetten.**

Lijnhout, o. — Zie **Regel.**

Lijnlat, v. — Zie **Regel.**

Lijnwaadpers, v. — Toestel met eene schroef, drukkende op verscheidene plankjes, waartusschen men het gevouwen lijnwaad legt. — Fr. *Presse à linge.*

(Tegenwoordig maar weinig meer gebruikt.)

Lijs, m. **lijst**, m. **lijste**, v. — Dit woord is nog in gebruik bij ons, om aan te duiden : de zitbank, die vast is aan het houten schutsel van planken, staande nevens den ingang, binnen de gemeene huizen waar de voordeur, niet in eenen gang, maar vlak in de keuken opengaat.

— Deze zitbank dient tevens als deksel van eenen bak, waarin men nagels, hamers, borstels, enz. legt; daarom wordt die bak zelf ook **lijs** genaamd.

— Doch gemeenlijk geeft men dien naam aan het houten schutsel zelf, 't zij er eene zitbank aan vast is of niet. De lijs dient om den wind af te keeren, die door de openingen van de deur blaast, ja, deze laatste beteekenis van 't woord is zoo algemeen geworden, dat men, om de zitbank of den voddenbak te beduiden, die er aan vast zijn, meest altijd **lijsbank** of **lijstbank** zegt.

Bij Kiliaan staat **lijs, lijse** vermeld als een Vlaamsch woord en vertaald door **scamnum** = **bank.**

Samengest. **lijsbak, lijsbank, lijstbank.** (De Bo.)

— Bij Schm. is **lijs** of lijste, v., het gestoelte of de bank der kerk- en armmeesters in eene kerk; men zegt ook **zitlijs.** (O.-Vl.)

Lijshaak, m. – Metalen haak, die aan eene

vijsoog of nagel is vastgemaakt, zoo nochtans dat hij er op draaien kan, en dient b. v. (van eene lijs of koffertje) om het deksel vast te haken langs buiten

Sch. 229.

als er geen slot aan is, ook om eene openstaande deur of venster vast te leggen, enz. (Sch. 229.) — Fr. *Crochet à pitons.* — Eng. *Hook for screw-ring.* — Hgd. *Hakenschlüssel,* (W.-Vl.)

Lijst, v. — Rand, boordsel. — Fr. *Bordure, rebord.* — Eng. *Border, welt.* — Hgd. *Rand.*

— Vierkante lijst of smalle strook aan zuilen en andere gedeelten van gebouwen. — Fr. *Listel.* — Eng. *List, listel.* — Hgd. *Leiste.*

— Vierkante, meer hooge dan uitspringende lijst. — Fr. *Plate-bande.* — Eng. *Plat-band.* — Hgd. *Streifen.*

— Uitstekende lijst. — Fr. *Moulure.* — Eng. *Moulding.* — Hgd. *Gesims, Sims.*

— Plat en effen lijstje tot scheiding van de andere lijsten aan schrijnwerk. — Fr. *Filet.* — Eng. *Fillet.* — Hgd. *Leiste.*

— Holle lijst. — Fr. *Cimaise, doucine.* — Eng. *Cymatium, doucine.* — Hgd. *Hohlkehle, Hohlleiste.*

— Platte lijst, die om eenen muur, een gebouw loopt. — Fr. *Plinthe.* — Eng. *Skirting.* — Hgd. *Gurtwerk.*

— Gladde lijst aan raam- en deuropeningen. — Fr. *Bandeau.* — Eng. *Head-band.* — Hgd. *Kranz od. glatte Einfassung.*

— Lijst van eenen schoorsteenmuur. — Fr. *Tablette d'un mur de cheminée.* — Eng. *Self, tablet.* — Hgd. *Gesims.*

— Belegsel, de lijst van eenen spiegel, eene schilderij enz. — Fr. *Cadre.* — Eng. *Frame.* — Hgd. *Rahmen.*

In W.-Vl. **Cadre.**

— Zie **Inleg-**, **inschuif-** en **opleglijst.**

Lijsten, b. w. — In eene lijst zetten of vatten. — Fr. *Encadrer.* — Eng. *To frame.* — Agd. *Einrahmen.*

Lijstenschaaftuig, o. — Bij middel van dit tuig kan men rechte of gebogene lijsten en groeven

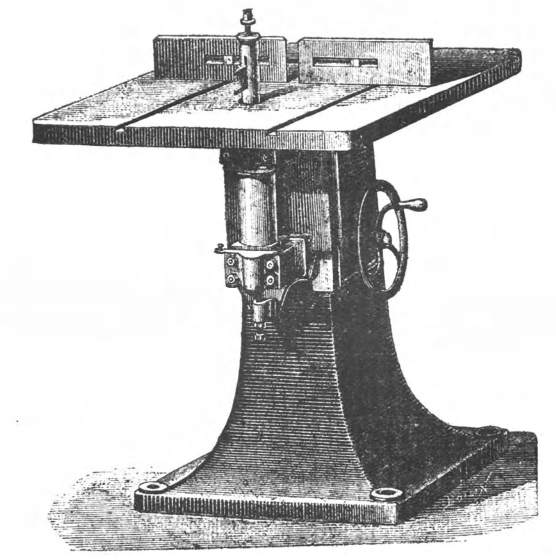

Sch. 230.

trekken. (Sch. 230.) — Fr. *Machine à moulurer.* — Eng. *Moulding machine.*

Lijstkrans, m. — Zie **Kroonlijst.**

Lijstschaaf, v. — Schaaf waarvan de beitel het profiel geeft van eenig lijstwerk, dat aan het hout

kan worden gestoken. (Schets 231.) — Fr. *Bouvement.* — Hgd. *Kehl-hobel, Karnies-hobel.*

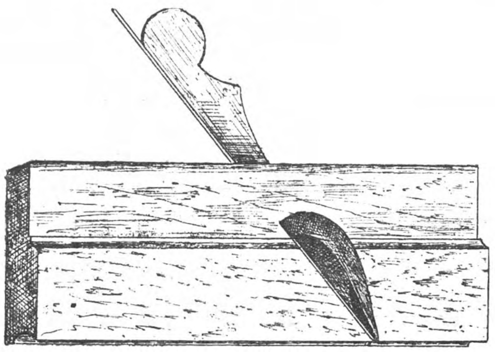

Sch. 231.

In N.-Nederl. ook **Holschaaf** en **kornisschaaf.**

Lijstwerk, o. — Uitstekende lijst, lijstwerk van allerlei vorm als sieraad aangebracht. — Fr. *Moulure.* — Eng. *Moulding.* — Hgd. *Sims-werk.*

— Lijstwerk aan eene kast. — Fr. *Chapiteau d'armoire.* — Eng. *Crest, top af a cupboard.* — Hgd. *Aufsatz auf einem Kasten.*

— Glad lijstwerk. — Fr. *Moulure lisse.* — Hgd. *Einfaches od. glattes Gesims.*

— Lijst aan deuren, vensters, schoorsteenmantels. — Fr. *Chambranle.* — Eng. *Case.* — Hgd. *Thür-, Fenster-, Kamin-einfassung.*

— Hol lijstwerk, — Fr. *Membre creux.* — Hgd. *Hohles Gesims.*

— Glad lijstwerk aan raam- en deuropeningen. — Fr. *Bandeau.* — Eng. *Head-band.* — Hgd. *Glatte Einfassung.*

Lindenhout, o. — Fr. *Bois de tilleul, tilleul.* — Eng. *Linden.* — Hgd. *Linden-holz.*

Het lindenhout heeft breed en wit spint en geelwit hout met duidelijke jaarringen en mergstralen.

Hoewel harder dan populierenhout is het toch ook vrij zacht en laat het zich zeer gemakkelijk bewerken. Het trekt weinig en is zeer geschikt voor snijwerk en teekenborden.

Men ondescheidt :

a) de **Grootbladerige linde.** — Fr. *Tilleul de Hollande.* (Tilia platyphylla.)

b) de **Kleinbladerige linde.** — Fr. *Tillau, tillet, tillot.* (Tilia microphylla.)

c) de **Amerikaansche** of **zwarte linde.** — Fr. *Tilleul noir ou du Canada.* (Tilia americana.)

Liniaal, o. — Zie **Regel.**

Lintzaag, v. — Zaag, die zoowel met de hand

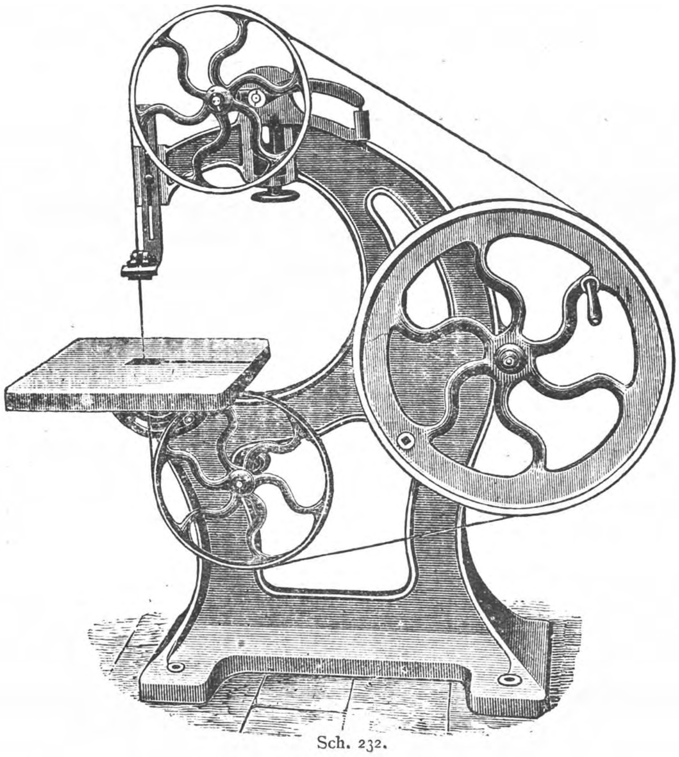

Sch. 232.

als met den voet in beweging kan worden gebracht. Hiermede kan het hout tot ongeveer 22 cM. dikte gezaagd worden. Het zaagblad loopt onder en boven over raderen; het is dus zonder eind en kan bij de beweging onophoudelijk doorzagen. Het stuk hout wordt op het blad tegen de zaag gelegd en geregeld verder gedrukt. De wielen zijn iets verstelbaar, zoodat de zaag, ook bij breken en herstellen, daarover weer kan gespannen worden. (Sch. 232.) — Fr. *Scie à ruban.* — Eng. *Bandsaw machine.* — Hgd. *Bandsäge.*

Ook **Bandzaag** geheeten.

Lip, v. — Zie onder **Hoekverbinding** en **Bankschroef.**

Liplasch, m. — Zie onder **Houtverbinding.**

Lippen, b. w. — Zie onder **Hoekverbinding.**

Logie, v. — Zie **Loods.**

Loket, o. — Vak in eene kast. — Fr. *Case, compartiment.* — Eng. *Division, compartment.* — Hgd. *Fach.*

— De loketten van eene letterkas. — Fr. *Cassetins.* — Eng. *Box.* — Hgd. *Fach.*

— Boord of plank van eene boekenkas, van eene winkelkas, enz. — Fr. *Rayon de bibliothèque.* — Eng. *Shelf.* — Hgd. *Fach an einem Büchergestelle.*

Loketdeur, v. — Deur, die vooral wordt aangebracht in kantoren of publieke zalen, om langsdaar geld en andere papieren aan te geven.

Loketkast, v. — Kast met loketten. — Fr. *Casier.* — Hgd. *Fachkasten.*

Lombardische wilg, m. — Zie **Populierenhout.**

Lombardzeeren, b. w. — Zie **Beschieten**.

Lood, o. — Zie **Schietlood**.

— Loodrechte stand, rechtstandigheid. — Fr. *Aplomb*. — Eng. *Plumb, perpendicular*. — Hgd. *Blei-rechter-, Senkrechter Stand*,

— bijw. — Loodrecht, rechtstandig, in loodrechten stand. — Fr. *A plomb*. — Eng. *Perpendiculary, directly*. — Hgd. *Senk-recht, Blei-recht, Lot-recht*.

In N.-Nederl. **Te lood**.

Looden, b. w. — Den loodrechten stand van een vlak onderzoeken, door middel van het schietlood. — Fr. *Plomber, prendre l'aplomb*. — Eng. *To plumb*. — Hgd. *Den stand mit dem Senkloth untersuchen*.

In W.-Vl. ook **Aflooden**.

Loods, v. — Planken hut, tijdelijke bergplaats. — Fr. *Loge, cabane*. — Eng. *Lodge*.

Ook **Boei**.

Bij De Bo **Logie**.

Loodsnede, v. — Rechthoek, gevormd door het haaks afsnijden aan de twee tegen elkander passende uiteinden van het wrongstuk aan eene trap.

Loofhout, o. — Zie **Hout**.

Loop, m. — Zie **Sponning**.

Loopen, o. w. — Zie **Schranken**.

— Schaven, meest gebruikt in **oploopen** en **uitloopen**.

Te Brugge beteekent « **loopen** » : met eene schaaf of zaag afwijken van de lijn, die moet gevolgd worden.

Ook **Afloopen**.

Looplijst, v. — Zie **Sponning**.

Loopwagen, m. — Zeker houten stel op wielen, waarin een kind leert loopen. — Fr. *Roulette*. — Eng. *Go-cart*. — Hgd. *Roll-wagen*.
Ook **Rolwagen**.
In de Kempen **Stuik**.
In Vl. en elders **Leibàan**.
In Haspegouw en Hageland **Lei**.

Loos vensterkruis, o. — Zie **Vensterkruis**.

Looze balk, m. — Holle betimmering in vorm van balk, ergens aangebracht, niet om den dienst te doen waarvoor die balk er schijnt geplaatst te zijn, maar om aan het getimmerte eene gelijkmatige verdeeling of eene bepaalde afmeting toe te kennen. — Fr. *Fausse poutre*.

Looze staander, m. — Staander, die aan een timmerwerk is aangebracht, niet om den dienst te doen waarvoor hij er schijnt geplaatst te zijn, maar om het getimmerte eene gelijkmatige verdeeling of eene bepaalde afmeting toe te kennen. — Fr. *Faux montant*.

— De looze staanders in een vensterraam zijn de kantlatten, die boven het kalf aan den middelstaander en kantstaanders gevoegd zijn, om dat bovendeel van den middelstaander en kantstaanders even breed te doen schijnen als het onderdeel.

Looze zoldering, v. — Zie **Zoldering**.

Lorkenhout, o. — Fr. *Bois de mélèze*. — Hoewel dit hout bij ons zeer weinig gebruikt wordt, levert het zeer goed en deugdzaam timmerhout; het is vast en veerkrachtig, trekt en scheurt weinig en

laat zich goed bearbeiden. Een gebrek om het veel voor timmerhout aan te kweeken, bestaat in het snel verdunnen van den stam.

Ook **Larikshout**.

— Een lorkenboom heet bij De Bo **Larius** en **lariusboom**.

In N.-Nederl. **Lork, lorkeboom, lariks** en **lariksboom.**

Bij Kiliaan **Lerckenboom**. (Larix.) — Fr. *Larix, mélèze.* — Eng. *Larch-tree.* — Hgd. *Lerche, Lärche.*

Gewone larix. (Larix Europœa.) — Fr. *Larix Européen.*

Amerikaansche larix. (Larix americana.) — Fr. *Epinette rouge.*

Losnagelen, b. w. — Zie **Losspijkeren.**

Losschroeven, b. w. — Twee stukken van malkander scheiden door het losdraaien der schroeven, die deze stukken aaneenhouden. — Fr. *Dévisser.* — Eng. *To unscrew.* — Hgd. *Ab-, auf-, los-schrauben.*

In W.-Vl. **Losvijzen.**

Losse inleglijst, v. — Zie **Inleglijst.**

Losse kast, v. — Eene losse kast bestaat uit voet en kap, uit de beide zijden, de beide deuren en het achterschot, welk laatste weer ook uit twee of meer gedeelten kan bestaan.

Tegenovergest. **vaste kast.**

Losse veer, v. — Zie **Tong.**

Losspijkeren, b. w. — Wat gespijkerd is, losmaken door het uittrekken der spijkers. — Fr. *Déclouer.* — Eng. *To unnail.* — Hgd. *Los-nageln.*

Ook **Losnagelen.**

Luiker, m. — Zie **Buitenluik.**

Lostimmeren, b. w. — Wat getimmerd is, met eenen hamer of timmerende losmaken.—Fr. *Détacher, séparer la charpente, ouvrir à coups de marteau.*

Losvijzen, b. w. — Zie **Losschroeven.**

Loszagen, b. w — Zagende losmaken. – Fr. *Détacher, séparer, ouvrir en sciant.*

Lucht, o. — Kleine groef tusschen een ogief, baget of ander lijstwerk, en eenen effenen kant of riggel. — Fr. *Tarabiscot.* (De Bo.)

Ludder, v. — Zie **Ladder.**

Luier, m. — Zie **Luwer.**

Luif, luifel, v. — Klein afdak, gemeenlijk van planken, dat men boven den ingang eener deur of van eenen winkel plaatst. — Fr. *Auvent.* — Eng. *Penthouse.* — Hgd. *Schirmdach.*

In N.-Nederl. ook **Schermdak** en **schutdak.**

Bij De Bo **Pardak, perdak, pardas** en **pordas.**

Bij Schm, **Barddek** of **bardek.**

⁂ De luifel is soms ook met glas afgedekt. — Zie ook **Afdak.**

Luik, o. — Zie **Valdeur, Binnenblind** en **Buitenblind.**

— Een pand of blad van eenen windscherm, van eene schilderij enz., die als een vensterblind toe kan luiken.

Een windscherm met drij luiken. -- Fr. *Paravent à trois feuilles.* — Hgd. *Wind-schirm von drei Blättern.*

Eene schilderij met twee luiken. – Fr. *Triptyque.*

Luis, v. — Zie **Dekstuk.**

Lutterspeekte, leuterspeekte, loterspeekte, lotterspeekte, bijv. nw. — Wordt in 't algemeen gezeid van ladders, stoelen, tafels, kasten, enz. wier sporten en latten, pooten, schachten en riggels uitwijken, losgaan en kleuteren.

Eene lutterspeekte boekenkas. (W.-Vl.)

Luwer, m. — De twee of meer ruiten in hun raam, die, op wijs van een venster, boven de deur zitten en langs waar het licht binnenkomt. — Fr. *Fenêtre au haut d'une porte.* — Hgd. *Oberlichtfenster.*

In W.-Vl. ook **Luier** en **opperlucht.**

Te Gent **Waaier.**

In de Kempen **Staande licht.**

In N.-Nederl. **Bovenlicht** en **lichtraam.**

⁂ Wanneer de **luwer** den vorm heeft van sch. 233 wordt hij in sommige streken **spinnekop** geheeten.

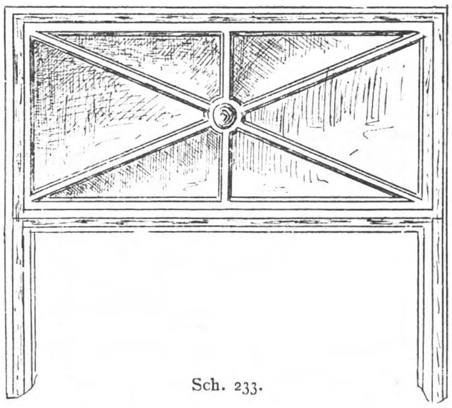

Sch. 233.

In W.-Vl. beteekent **luwer** ook nog het bovendeel van een vensterraam, het venster boven het kalf. Wanneer het onderdeel van het vensterraam kan opschuiven of openslaan, dan is de luwer gemeenlijk vast en onbeweegbaar; maar kan dit onderdeel niet open, dan maakt men den luwer zoodanig, dat hij kan opengaan en de versche lucht binnenlaten.

— Niet te verwarren met **klepraam** of **tuimelraam.**

Maagdenzwee, v. — Zie **Zwei**.

Maalde, v. — Zie **Mal**.

Maatstok, m. — Zie **Regel**.

Madrier, m. — Zie **Batting**.

Mahoniehout, o. — Fr. *Acajou, bois d'acajou.* — Eng. *Mahogany.* — Hgd. *Mahagoni.* In O. en W.-Vl. **acajou**. Deze boom levert de grootste houtafmetingen en wast in Mexico, West-Indië en Zuid-Amerika. Zijn hout wordt vooral voor meubelen gebruikt, heeft eene schoone helderbruine kleur, krimpt en trekt weinig, is vast en laat zich goed bewerken, vooral politoeren. In de bouwkunde gebruikt men het in sommige gevallen voor paneelen in buitendeuren, winkelbetimmeringen, trappen, leuningwerken, lambrizeeringen enz. Voor paneelen, toonbankladen en fijn timmerwerk wordt ook gebruik gemaakt van hout, dat bij ons onder de benaming van **cederhout** uit West-Indië en Zuid-Amerika wordt ingevoerd. Het heeft veel overeenkomst met, en is waarschijnlijk verwant aan het Mahoniehout. Het is echter lichter van kleur, losser van vezels en recht van draad, trekt en krimpt weinig en is in zeer zware afmetingen te verkrijgen. Het wordt veel gebruikt voor cigarenkistjes.

De naam van **cederhout** wordt op verschillende houtsoorten toegepast. De echte **ceders** zijn naaldboomen, eene houtsoort, welke hier niet gebruikt wordt.

(*Het Timmerwerk,* blz. 18.)

Makaronkas, v. — Een vierkant of rond kastje, dat door den makaronverkooper op den rug gedragen en op den grond neergesteld wordt; het heeft een

deksel, dat tevens een soort van bak is waarin de kleine of groote kinderen met de teerlingen werpen of aan eenen wijzer draaien om makarons te winnen. (W.-Vl.)

Makelaar, m. — Rechtstaand stuk hout te midden op den hoofdbalk, tot steun van den nokbalk in een dak. (Sch. 85 *d.*) — Fr. *Poinçon.* — Eng. *Kingpost.*

In W.-Vl. **Priem, priemstijl, puntstijl** en **staander.**

Te Gent **Middelman.**

In 't Hageland **Manneken.**

De makelaar in een **hangkapgebint** of **hangwerk** heet **hangstijl** of **hanger.** — Hgd. *Hangesäule.*

De makelaar in een **tentdak** wordt in N.-Nederl. **helm** of **helmhout** genoemd.

— Zie **Trapleuning** en **Aanslag.**

— Een stuk hout, dat men achter de deur schuift tot meerdere verzekering tegen dieven, meest gebruikt in 't N. van Vl. bijv. langs Zeeland heen.

Vergel. **Vlegel.**

Makeler, m. — In Groningen beteekent makeler: een dik stuk hout recht uit het dak komende, om de schuinsche wolfdaken bijeen te houden. — (Zie **Makelaar.**)

In 't Brem. Nieder. Wörterb. en in 't Holst. Idiot. van Schütze is **makeler, mâkler, makler** de paal eens wenteltraps aan welken de trappen gevestigd zijn en ook de balk aan den top eens gevels. Zie Taalk. Mus. IV, blz. 680.

(Zie **Spiltrap.**)

Mal, o. — In 't bijzonder. — Stukje hout (gemeenlijk hard hout) met eene groef, dienende om de dikte te meten van eene messing, welke in de groef van eene plank moet gestoken worden. — Fr. *Moulet.*

In N.-Nederl. **Groeflatje.**

In W.-Vl. **Mesmaat, messemate,** te Brugge ook **Maalde.**

Vergel. **Pinnemaat.**

In 't algemeen. — Elke afbeelding in papier, hout, zink, enz. van het te geven profiel, aan het stuk hout, dat men bewerkt. — Fr. *Patron, modèle.* — Eng. *Pattern.* — Hgd. *Muster.*

Malie, maalje, malje, v. — Porie, kleine tusschenruimte, die de moleculen of bestanddeeltjes van het hout van elkander scheidt. — Fr. *Pore.* — Eng. *Pore.*

Dat hout is fijn van malie.

— Te Brugge beteekent **malie** : het uitzicht der oppervlakte van het hout, dat door het schuin afsnijden der jaarringen soms een prachtig aanzien verschaft.

Maljenier, Mallenier, m. met den klemtoon op ier. — Ambachtsman, die met den hamer werkt, zooals de timmerman, enz. Het l. malleus. Fr. *Mail, maillet* beteekent hamer.

Maljeniersgereedschap, o. **Maljeniersgoederen,** o. mv. — Hamers, tangen, nagels, leden, beitels en ander ijzerwerk ten dienste van de maljeniers.

Een winkel van maljeniersgoederen. (De Bo.)

Manneken, o. — Zie **Makelaar.**

Mannetje, o. — Zie **Nootschaaf.**

Mansarde-dak, o. — Zie **Gebroken dak.**

Mansarde-gebint, o. — Zie **Gebroken gebint.**

Mansarde-kap, o. — Zie **Gebroken dak.**

Mansardisch dak, o. — Zie **Gebroken dak.**

Mantelhaak, m. — Tap in eenen kapstok.

Mantelhout, o. — Een steunbalk onder aan den schoorsteenmantel, rustende op de zijmuren, en gemeenlijk geborgen achter den schoorsteenrand en den omloop. (W.-Vl.)

In N.-Nederl. **Boezemhout.**

Marseering, v. — Afmindering van den smalsten kant eener pen. Om eene pen te maken aan een stuk hout, dat breeder is dan dik (bijv. eene plank) verdunt men het uiteinde, met het aan zijne vier zijden iets af te zagen of af te beitelen; de twee breedste zijden dier pen heeten schouderingen (**borsten**) en de twee smalle heeten **marseeringen,** (sch. 234 A B) waarschijnlijk van 't Fr. *Emarger :* den rand afsnijden.

Te Antwerpen **Cavaljeering.**

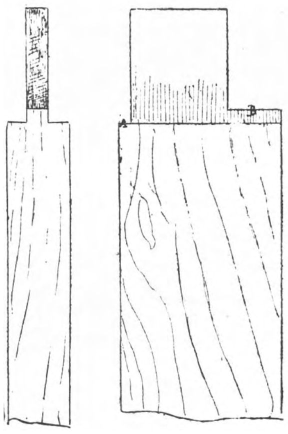

Sch. 234.

*** Er zijn pennen met schouderingen alleen zonder marseeringen.

Marseering geven = in N.-Nederl. **menageeren.**

Marteel, m. — Zie **Hamer.**

Mastiek, m. — Zie **Stopverf.**

Mastieken, b. w. — Met stopverf (mastiek) dichtmaken. — Fr. *Mastiquer.* — Hgd. *Kitten.*

Mastkram, v. — Zie **Drijfkram.**

Matelatje, o. — Latje, dat de timmerman gebruikt om de grootte van het aan te vangen timmerwerk af te meten, inz. van paneelen. (Geh. te Brugge.)

Meesterstuk, o. — Zie **Gildeproef.**

Meetlijn, v. — Zie **Draad.**

Meetsnoer, o. — Zie **Draad.**

Mei, m. — Wanneer het dakgeraamte van een gebouw voltooid is, steken de timmerlieden er den **mei** op. — Fr. *Branche feuillue, Mai.*

Te lande bestaat de mei uit eenen tak van eenen boom; in stad vergenoegt men zich veelal met de vaderlandsche driekleur hier en daar aan den nokbalk te laten wapperen.

Dit wordt gedaan ter eere van den baas of den eigenaar, die alsdan gemeenlijk eene fooi geeft.

Zie **Fooi.**

Menageeren, b. w. — Het versmallen van eene pen aan eenen regel, meest door het inschaven eener groef.

— Zie **Marseering.**

Merg, o. — Zie **Kernhout.**

Mergstralen, m. mv. — In het midden van den stam eens booms ligt het **merg** of **hart.** Van het merg uit, loopen afgescheiden celweefsels tusschen de afzonderlijke vaatbundels tot de schors van den boom door; dit zijn de **mergstralen.** — Fr. *Rayons médullaires, miroirs.* — Hgd. *Mark-strahlen.*

De mergstralen, welke bij de dwarsdoorsnede van het hout, volgens hunne breedte, zichtbaar zijn, noemt men ook **spiegeldraden** of **spiegelvezels.**

Merrie, v. — Tafel op vier pooten, die de bleekers gebruiken om het gewasschen nat lijnwaad op te leggen en te laten verleken. — Fr. *Jument.* (W.-Vl.)

Mes, o. — Zie **Messing.**

Meskant, bn. en bijw. — Stuk hout met vier kanten of zijden, rechthoekig en scherpneggig gelijk eene messing. — Fr. *A vive arête, bien équarri, à angles bien marqués.* — Eng. *Draught-edge.* — Hgd. *Scharfkantig.*

In W.-Vl. **Mesvierkant.**

Meskant beslagen of gezaagd hout. — Fr. *Bois coupé, scié à vive arête.*

Meskant behouwen. — Fr. *Aviver.* — Eng. *To kew timber, to square it.* — Hgd. *Scharfkantig behauen.*

Mesmaat, messemate, v. — Zie **Mal.**

Mesploeg, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Messing, v. — Afgedunde rand eener plank, om in de groef van eene andere plank geschoven en gevoegd te worden. (Sch. 235 A.) — Fr. *Languette.* — Eng. *Tongue.* — Hgd. *Grath.*

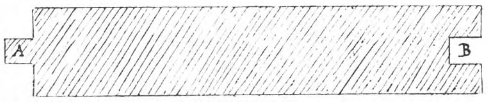

Sch. 235.

In N.-Nederl. ook **Randlijst** of **tong.** Bij De Bo **mes.**

Te Brugge ook **Tand.**

B is de **groef.** (Zie aldaar.)

Messingploeg, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Mesvierkant, bijv. nw. en bijw. — Zie **Meskant.**

Met draad. — Zie **Draad.**

Meubelblink, m. — Zie **Boenwas**

Meubelwas, o. — Zie **Boenwas**

Meubelzalf, v. — Zie **Boenwas.**

Meulentje, o. — Zie **Spitsboor.**

Middeldeur, v. — Deur in het midden van een muurvak, binnendeur. — Fr. *Porte de milieu, porte intérieure.*

— Eene middeldeur bestaat gewoonlijk uit twee vleugels.

Middeldrempel, m. — Zie **Kalf.**

Middelen, b. w. — Bij het bewerken van ruwe balken, boomen, of zware stukken hout, die niet geheel recht of vierkantig zijn, moet men eerst eene rechte middellijn afteekenen op de vier zijden van dezen balk, enz., opdat men van deze middellijn af, de vereische maten der verschillige bewerkingen kunne afteekenen.

Deze bewerking heet men **middelen.**

(Geh. te Brugge.)

Middelman, m. — Zie **Makelaar.**

Middelpost, m. — Zie **Middelstaander.**

Middelregel, m. — Plat dwarshout in eene vergaring, tusschen den boven- en onderregel, — Fr. *Traverse du milieu.*

In W.-Vl. ook **Middelschee.**

Te Antwerpen **Middeltraverse.**

Middelschee, v. — Zie **Middelregel.**

Middelschot, o. — Planken afscheiding tusschen twee kamers. — Fr. *Cloison de séparation, entre-deux.* — Eng. *Partition.* — Hgd. *Scheide-wand.*

Middelstaander, m. — Staander (in een timmerwerk), die tusschen de twee kantstaanders is aangebracht. — Fr. *Montant intermédiaire.*

— Het rechtstaande stuk van het kruishout in een kruisvenster.

Ook **Middelpost.**

Middeltraverse, v. — Zie **Middelregel.**

Mijnladder, v. — Zie **Kraanladder.**

Mijter, m. — Zie **Houtworm.**

Mik, v. — Alle dwarshout, dat tot steunsel dient : schoor, stutpaal, staander, steunsel, galg eener pomp. (Zie **Gek.**) — Fr. *Etai en forme de fourche, potence de pompe ou de bringuebale.*

Mikken, b. w. — Scherp zien of iets wel lijnrecht, waterpas of loodrecht is. — Fr. *Bornoyer.* — Eng. *To look over a surface with one eye.* — Hgd. *Mit einem Auge absehen.*

In N.-Nederl. **Viseeren.**

Milver, m. — Zie **Houtworm.**

Moer, moere, v. — Zie **Groef** en **Nootschaaf.**

Moerbalk, m. — Zware eiken balk, die vroeger het voornaamste draagstuk der zoldering was en waarop men de tusschenbalken of kinderbalken inwerkte. — Fr. *Maîtresse solive.* — Hgd. *Haupt-balken.*

Tegenwoordig zijn de moerbalken meestal door ijzeren « poutrelles » vervangen.

— Balk, die dwars door het midden van andere balken wordt aangebracht om die te ondersteunen. (Sch. 236 *b*.)

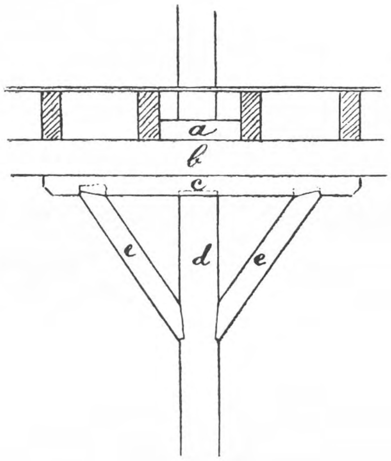

Sch. 236.

Ook **moerbint** en **onderslag** geheeten.

$_*{}^*{}_*$ *a* is de **sloof**, *c*, het **sleutelstuk**, *d*, de **standvink** en *e e*, de **korbeelen**. — Zie deze woorden.

— Zie **Hoofdbalk**.

Moerbint, o. — Zie **Moerbalk**.

Moerboor, v. — Zie **Schroefboor**.

Moergebint, o. — Zie **Gebroken gebint**.

Moerploeg, m. — Zie **Ploegschaaf**.

Moerschaaf, v. — Zie **Ploegschaaf**.

Moerschroefboor, v. — Zie **Schroefboor**.

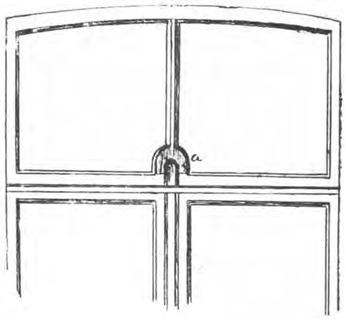

Sch. 237.

Moersloter, m. — Zie **Schroefsleutel**.

Moerstijl. m. — Zie **Standvink**.

Mok, v. — Halfrond blokje, dat in 't midden op het kalf van een deur- of vensterkozijn is aangebracht en waaruit de vensterroede van den luwer haren oorsprong neemt. (Sch. 237 *a*.)

Ook **Half maantje**. (Geh. te Brugge.)

Mokerbeitel, m. — Zie **Hakbeitel.**

Molentremel, m. — Raam, omtrent vier voet lang en twee voet breed, bespannen met koper- of ijzerdraden, dicht bijeen staande in eene hellende richting en van boven voorzien van eenen houten bak of tremel, wiens boveneinde gaapt met eene spleet. — Fr. *Crible, herpe.* — Eng. *Sieve, riddle.* — Hgd. *Mühltrichter.*

In N.-Nederl. ook **Korenharp.**

In W.-Vl. **Fatouw(e)** en **trezelaar.**

Molm, m. — Wormstekigheid, vermolmdheid van hout. — Fr. *Vermoulure.* — Eng. *Worm-hole, rottenness in wood.* — Hgd. *Wurm-frasz.*

Bij De Bo ook **Olm.** Te Gent **Melm.**

Molmachtig, . — Hout, dat kort en broos geworden, en zoo goed of rot is. — Fr. *Vermoulu.* — Eng. *Worm-eaten, rotten.* — Hgd. *Wurm-fräszig.*

Molmen, o. w, — Wormstekig worden, verrotten. — Fr. *Se vermouler.* — Eng. *To grow worm-eaten.* — Hgd. *Wurmstichig werden.*

Ook **Vermolmen** en **vermolsemen.**

Mond, m. — De mond van eene schaaf is de opening waar het schaafijzer in vastgeklemd zit, door middel van het slotschuif. — Fr. *Lumière d'un rabot.* — Eng. *Mouth of a plane.* — Hgd. *Einschnitt des Hobels.*

Te Brugge ook **Muil**

In W.-Vl. ook **Bek.**

Mondstuk, o. — Wanneer de mond eener schaaf te ver uitgesleten is, kan deze schaaf moeilijk dienen om zuiver en glad te schaven. Om dit te verhelpen,

lijmt men van onder aan den mond der schaaf, een stukjen hard hout, **mondstuk** geheeten.

Mortelbak, m. — Houten bak, waarmede de metserdiener mortel op den schouder verdraagt. — Fr. *Auge à mortier, oiseau.* – Eng. *Mason's trey,* — Hgd. *Maurer-trog.*

Mortelpaard, o. — Zie **Paard.**

Mot, o. gmv. — Krullen, spaanders, kappelingen. — Fr. *Petits copeaux de bois de construction.*

Motberd, o. — Zie **Geeselbank.**

Motterig hout, o. — Eikenhout met vlekjes (ongeschikt voor werken onder water).

Muil, v. — Zie **Mond.**

Muit, muite, v. — Zie **Kooi.**

Muizenval, v. — Knip om muizen te vangen. — Fr. *Souricière.* — Eng. *Mouse-trap.* — Hgd. *Mäuse-falle.*

In W.-Vl. ook **Muizetraap.**

Muizetraap, v. — Zie **Muizenval.**

Mul, o. — Zie **Afschaafsel** en **Zaagmeel.**

Musschebekte, bijv. nw. — Zie **Vogelbekte.**

Mutsaardpaard, o. — Een houten werktuig, dat dient om takken gemakkelijk tot mutsaards te binden. Gewoonlijk **paard** geheeten. — Fr. *Chevalet.* — Hgd. *Bock, Reisbinder-bock.*

Bij De Bo **Houtpeerd** en **poorterstoel.**

Te Oostkamp **Rijzetjespeerd.**

Muurlat, v. — Bij het leggen van balklagen is men in zekere streken gewoon, de balken niet onmiddellijk op het metselwerk der muren te laten rusten; maar op daarvoor in den muur gelegde **muurlatten** of **muurribben.** — Hgd. *Mauerlatten.* Dit zijn ribben van 12 tot 15 cM. dikte, die over de volle lengte op den muur liggen, zoodat zij meer breed dan hoog kunnen genomen worden. Door deze muurlatten wordt de druk van den balk meer gelijkmatig over den geheelen muur verdeeld.

Muurplaat, v. — Dik en plat stuk hout, liggende op den muur en waarop de kepers van een dak rusten. (Sch. 85 *j.*) — Fr. *Sablière.* — Eng. *Sabliere.* — Hgd. *Drempelschwelle.*

In N.-Nederl. ook **Drempelstuk, keephout, raamhout, speekhout, rib** en **spanplaat.**

In W.-Vl. ook **Euzieplaat, heuzingplaat, hozingplaat, gebintbalk, kepervoet** en **steenplaat.**

In Haspegouw **Dakplaai.** Bij Schm. **Plaai.**

⁂ De muurplaat dient soms ook als gootbodem.

Muurraam, o. — Zie **Vensterkozijn.**

Muurrib, v. — Zie **Muurlat.**

Muurwang, v. — Zfe **Trapboom.**

Muzeel, o. — De bek van eenen beitel; het deel dat schuin geslepen is. — Fr. *Bec, tranchant en biseau.* (W.-Vl.)

Naad, m. — Vereeniging tusschen twee planken. — Fr *Joint.* — Eng. *Joint.* — Hgd. *Fuge.*

Ook **Voeg.**

Zie ook **Stompen naad.**

Naald, v. — Zie **Aanslaglijst** en **Torendak.**

Naaldhout, o. — Zie **Hout.**

Nacht, m. — Zie **Dag.**

Nagel, m. —Verbindingsmiddel, bestaande uit een scherpen ijzeren of stalen priem van onbepaalde afmeting. — Fr. *Clou.* — Eng. *Nail.* — Hgd. *Nagel.*

Ook **Spijker** genaamd.

Vroeger gebruikte men andere nagels dan tegenwoordig. Men had de **ponders** (2, 3, 4 **tot 5 ponders**). Deze nagels verschilden van 1 duim en wierden meest tot schrijnwerk gebruikt.

Op de 5 **ponders** volgden 1° de **slijpers** (bij Van Dale **sluipers**) verdeeld in enkele en dubbele (6, 7 tot 9 cM), 2° de **latnagels**, dienende om de latten op de kepers te nagelen (ook enkele en dubbele), 3° de **zoldernagels**, dienende om zolderberd te nagelen. Dan volgden de **3 duimers** (4, 5 tot 10 duim).

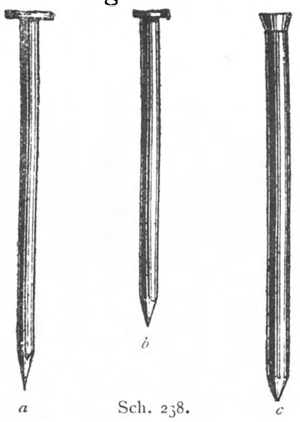

a Sch. 238. *b* *c*

Hedendaags worden de nagels, machinaal, van hard ijzer of staaldraad vervaardigd.

Zij zijn drij- en vierhoekig, maar in den regel cirkelvormig van doorsnede, van boven met een **kop** en van onder met een **punt** voorzien.

Zijn de koppen rond en weinig overhellend, dan noemt men ze : nagels met **ronde koppen**, (sch. 238 *c*) Fr. *Têtes rondes;* zijn de koppen plat en merkelijk breeder dan de nagel, dan heeten zij nagels met **platte koppen**, (sch. 238 *a b*) Fr. *Têtes plates.*

Deze nagels heet men **poonten, punten** en ook wel **parijspoonten.** — Fr. *Pointe de Paris.* — Eng. *French-nail, plank-nail.* — Hgd. *Bretnagel, Spieker.*

Men heeft nog **heknagels** of **drielingen**, heele en halve **schotspijkers, duikers,** enz.

Nagelbak, m. — Zie **Spijkerbak.**

Nagelboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Nagelen, b. w. — Nagels inslaan, iets met nagels vast slaan. — Fr. *Clouer.* — Eng. *To nail.* — Hgd. *Nageln.*

Ook **Spijkeren.**

Nagelgat, o. — Zie **Sluitgat.**

— De opening, die aan de oppervlakte van het hout is gevormd, door het verdrinken van eenen nagel.

Nagelijzer, o. — Zie **Doorslag.**

Nauw, bijv. nw. en bijw. — Zie onder **Schranken.**

Navegeel, m. — Zie **Avegaar.**

Navegeer, m. — Zie **Avegaar.**

Neep, v. — Zie **Omslag.**

Neer, v. — Zie **Dorschvloer.**

Neêrkleed, o. — Neêrdak. Te lande ziet men oude huizen met een strooien dak, welks achterkant neerdaalt tot drie a vier voet van den grond, zoodanig, dat men er de hand kan opleggen. Dit laag dak heet een **neêrkleed.** (De Bo.)

Negge, v. — Zie **Eg.**

Neggelat, v. — Zie **Kalklat**.

Nere, v. — Zie **Dorschvloer**.

Neringhuis, o. — Zie **Ambachtshuis**.

Nest, m. — De inkeping in eenen trapboom, om er de trede en tegentrede in op te sluiten. — Fr. *Emmarchement*. — Eng. *Mortising for steps*. — Hgd. *Einschnitt*.

Nestelaar, m. — Zie **Rattensprenkel**.

Neuker, m. — Zie **Spaakschaaf**.

Neus, m. — Afgeronde rand aan den voorkant eener traptrede. — Fr. *Nez*. — Eng. *Nose*. — Hgd. *Nase*.

In W.-Vl. ook **Snuit**.

Neut, v. — Zie **Noot**.

Neutelhout, o. — Zie **Kaafnoot**.

Neutschaaf, v. — Zie **Nootschaaf**.

Neutstuk, o. — Het onderdeel van eenen deurboord, dat de plint uitmaakt. — Het neutstuk is iets breeder en dikker dan de deurboord, en zonder lijst. — Fr. *Socle*. — Eng. *Socle*. — Hgd. *Sockel*.

Te Brugge **Sokkel**.

Vergel. **Plint**.

Nijdigheid, v. — Zie **Braam**.

Nijpijzer, o. — Zie **Zaagzetter**.

Nijptang, v. — Zie **Trektang**.

Nis, v. — Indieping in eenig getimmerte, meest om er een beeld of eenig ander voorwerp in te plaatsen. — Fr. *Niche*.

Ook **Kapelleken**.

Nisdeur, v. — Deur in eenen achterboog gesloten. — Fr. *Porte en niche.*

Nivelleeren, b. w. — Zie **Waterpassen**.

Nivelleerwerktuig, o. — Zie **Waterpas.**

Noesche haak, m. — Zie **Verstekhaak.**

Noeselmes, bijw. — Met eenen noeschen of schuinschen kant, sprek. b. v. van eene plank, wier eene zijde in de lengte schuinsch afgeminderd is, zoodanig dat de eene boord dik zij, en de andere dun. (W.-Vl.)

Vergel. **Meskant**.

Noest, m. — Zie **Kwast.**

Nok, m. — Hoogste gedeelte van een huis of gebouw. — Fr. *Faîte.* — Eng. *Ridge.* — Hgd. *Firste, Dach-forste.*

Ook **Vorst** en **dakvorst.**

In W.-Vl. **Veurst,** bij Schm. **veers** en **wolf.**

Nokbalk, m. — De bovenste waterpasliggende rib van een dak. Het is op den nokbalk dat de boveneinden van de kepers gevestigd liggen. (Sch. 85 *f.*) — Fr. *Faîtage.* — Eng. *Ridge piece.* — Hgd. *Schlusz-balken.*

In N.-Nederl. ook **Nokplaat** en **nokrib.**

In W.-Vl. **Veurstbalk** en **veursthout.**

Te Gent **Kruinhout,** in 't Hageland **vorstboom,** bij Schm. **veersboom.**

Nokbint, o. — Stuk hout, waterpas onder de hoekspar van een gebint aangebracht, om als bindbalk te dienen. — Fr. *Coyer.* — Eng. *Angle-tie-piece.* — Hgd. *Walmsparren.*

Nokplaat, v. — Zie **Nokbalk.**

Nokrib, v. — Zie **Nokbalk.**

Noodbalk, m. - Zie **Gebintstijl.**

Noorsch eikenhout, o. — Zie **Eikenhout.**

Noot, v. — Uitstekend stuk hout, waarop een balk rust. — Fr. *Jambe sous poutre.* — Hgd. *Untersasz in einer Mauer für einen Balken.*

Noot, note, neute, v. — Zie **Kaafnoot.**

— De noot van eene scharnier is ieder van de pijpjes of buisjes, waar de spil in zit. — Fr. *Charnon.* — Eng. *Hinge-nut.* — Hgd. *Scharniergang.*

Ook **Leênote, leêneute** geheeten.

In N.-Nederl. **Knoop.**

— De vereeniging van twee stukken hout, waarvan 't eene voegt en sluit in eene halve cirkelvormige groef van 't ander, heet eene **noot** of **neut,** anders ook **kreus** en **ronde.** — Fr. *Noix.* — Eng. *Nut.* — Hgd. *Nusz.*

Een venster sluit met eene noot, wanneer het een raam toevalt en sluit in de groef van het ander. — Fr. *Fermeture à noix.*

Nootschaaf, v. **Neutschaaf,** v. — Samenstel van twee schaven, waarvan de eene heet de **moer** of het **wijvetje** en de andere de **buk** of het **mannetje.** (Sch. 239 A B.) — Fr. *Bouvet à noix.*

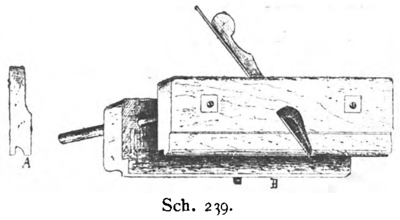

Sch. 239.

De **moer** heeft denzelfden vorm als het kwartrond, buiten dat zij haar geheel profiel in het hout schaaft en er als dusdanig eene soort van holle groef in maakt.

De **moer** moet bij het schaven, aan eenen vleerploeg vastgemaakt worden.

De beitel van den **buk** heeft den tegenovergestelden vorm van dien der **moer**, zoodat de ronde messing die men er mede schaaft, juist in de groef van de moer past.

— De nootschaaf dient om noten te steken aan vergaringen, (meest aan vensterramen) die worden blootgesteld aan regen en wind.

Noteboomenhout, o. (juglans regia L.) — Fr. *Noyer.* — Eng. *Walnut-wood.* — Hgd. *Nutzbaumholz.*

In N.-Nederl. **Notenhout.**

In W.-Vl. **Notelarenhout.**

Het hout van jonge noteboomen is zacht en licht van kleur; van oudere boomen is het spint, dat meerendeels onbruikbaar is, grijsachtig en het hout paarsbruin met verschillende schakeeringen van bruin en roodbruin. Het is een der schoonste inlandsche houtsoorten, vast en duurzaam, laat zich zeer goed bewerken, vooral ook politoeren, waarbij de dikwijls schoon gevlamde oppervlakte bijzonder uitkomt. Het inlandsche notenhout verschilt weinig van dat, wat uit Italië en Amerika wordt aangevoerd. Bij het timmeren wordt het alleen voor fijne bewerkingen in den vorm van fineer toegepast.

Notelarenhout, o. — Zie **Noteboomenhout.**

Notenhout, o. — Zie **Noteboomenhout.**

Oelent, o. — Zie **Afdak.**

Offerblok, m. — Zie **Blok.**

Ogief, o. (in de volkstaal **ojief.**) — Lijst, waarvan de kromming in dwarsdoorsnede half hol, half bol

is. Onderscheiden in **klokogief** of **recht ogief**, wanneer het ogief van onderen bol van boven hol is, en **hielogief** of **verkeerd ogief** in het omgekeerd geval; het wordt ook **golf**, **vloeilijst** of **cimaas** genoemd. - Fr. *Ogive.* — Eng. *Ogive.*

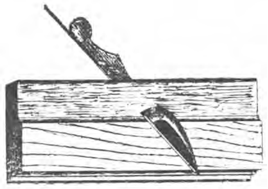

Sch. 240.

— v. — De schaaf, dienende om het ogief te steken. (Sch. 240.) — Fr. *Doucine.* - Eng. *Ogee-plane.* — Hgd. *Karnieshobel.*

Ook **Ogiefschaaf** genoemd.

Ogiefschaaf, v. — Zie **Ogief.**

Ojief, o. — Zie **Ogief.**

Olie, v. — De olie wordt gebruikt bij het wetten van een snijdend werktuig op den oliesteen; ook om hout te oliën. — Fr. *Huile.* — Eng. *Oil.* — Hgd *Öl.*

⁂ De olie, die men gebruikt om te wetten, is meest raap- of machienolie; om hout te oliën, gebruikt men doorgaans lijnzaadolie.

Oliën, b. w, — Hout met olie bestrijken, insmeren. — Fr. *Huiler.* — Eng. *To oil.* — Hgd. *Ölen.*

Te Brugge zegt men **Uitoliën.**

Oliesteen, m. — Zachte soort van steen, in een blokje bevestigd, die, met olie bevochtigd, gebruikt wordt om er de braam van een geslepen of botgemaakten beitel op af te wetten. (Sch. 241.) — Fr. *Pierre à aiguiser, affiloir.* — Eng. *Oilstone.* Hgd. — *Abziehsteine.*

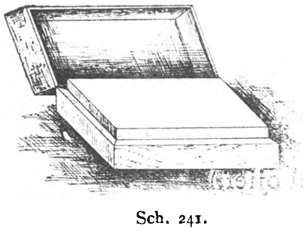

Sch. 241.

Ook **Wetsteen** en **zoetsteen.**
Bij Be Bo **Zetsteen.**

Olm, m. — Zie **Molm, witte** en **roode olm.**

Olmenhout, o. — Kern-rijphoutboom met breed spint. Het hout is van middelmatige zwaarte, hard, grof, taai, moeilijk glad te splijten en goed gewaterd, duurzaam. Het kernhout is bruin of roodbruin, het rijphout heeft eene bleeke vleeschkleur en het spint is witachtig geel. Door den eigenaardigen groei en de richting van sommige vezels vertoont dit hout, volgens een eenigszins schuine doorsnede, hoogbruine aderen en vlammen, die, glad geschaafd, een schoon uitzicht opleveren. Het biedt zeer goed weerstand tegen afwisseling van nat en droog, maar is zeer veel aan worm onderhevig. Voor zoover het olmenhout hier gebruikt is, wordt het op eigen bodem geteeld. — Fr. *Orme.* — Eng. *Elmwood.* — Hgd. *Ulme.*

Het olmenhout wordt in sommige streken ook **iepen-** of **ijpenhout** genaamd.

Men onderscheidt :

a) de **Gewone olm** of **-ijp** (Ulmus campestris L.) ook **zachte olm** en **-ijp** geheeten, — Fr. *Orme.*

b) de **Kurkolm** of **kurkijp** (Ulmus suberosa Ehrh.) ook **kleinbladige olm** of **-ijp, harde olm** of **-ijp** en **klimijp** geheeten. — Fr. *Ormille.*

c) de **Ratelolm** (Ulmes effusa) ook **witte olm, berg-ijp** en **langstelige olm** of **-ijp** geheeten. — Fr. *Ypréau.*

d) de **Woudolm** (Ulmus scabra Mill.).

De olm met breede bladeren, wordt in Brabant **vette olm** genaamd.

— **Smalblad,** o. — Naam dien de timmerlieden

geven aan eene soort van olm, welke smallere bladeren heeft dan de andere soorten. Het smalblad wordt min geacht dan de **fiefer**, doch meer dan de **vette olm**.

— **Fiefer**, m. — Soort van olm, die veel gezocht wordt voor zijne goede hoedanigheid van hout. — De **fiefer** wordt meer geacht dan het **smalblad**.

Omberdelen, b. w. — Rondom met berdels of planken beslaan. (W.-Vl.)

Omheinen, b. w. — Eene opene ruimte door het zetten van eene heining of schutting rondom afsluiten. — Fr. *Enclore*. — Eng. *To enclose*.

Ook **Omschutten**.

Omheining, v. — In 't algemeen de houten heining of schutting, waarmede een stuk gronds is omgeven en afgesloten. — Fr. *Clôture, enclos*. — Eng. *Enclosure*.

Ook **Omschutsel**.

In W.-Vl. **Afmaaksel**.

Omlijsten, b. w. — Een voorwerp met eene lijst omgeven, er eene lijst om heen maken. Niet alledaagsche uitdrukking; men zegt gewoonlijk **in eene lijst zetten**. — Fr. *Encadrer*. — Eng. *To frame*. — Hgd. *Einrahmen*.

Ook **Encadreren**.

Omlijsting, v. gmv. — De daad van omlijsten, het omlijsten; het omgeven van een voorwerp door middel van eene lijst. — Fr. *Action d'encadrer*.

— Het middel om te omlijsten; de lijst waarmede een voorwerp is omgeven. — Fr. *Cadre*. — Eng. *Frame*. — Hgd. *Rahmen*.

— In 't algemeen, de beleglat, die aangebracht wordt aan eenig timmerwerk en dient om de ope-

ning te dekken, die tusschen de twee aan elkander gebrachte stukken is ontstaan. — Fr. *Chambranle.* — Eng. *Case.* — Hgd. *Simswerk, Gesims.*

In W.-Vl. **Chambranle.**

— Zie **Deur- en vensteromlijsting.**

Omlooper, m. — Zie **Achterboom.**

Ompalen, b. w. — Door paalwerk afsluiten. — Fr. *Palissader.* — Eng. *To palisade.* — Hgd. *Mit einem Pfalhwerke umgeben.*

Ook **Palissadeeren.**

In W.-Vl. **Stakijtsen.**

Bij Schm. **Stakijtselen.**

Ompaling, v, — De daad van ompalen, het middel om te ompalen.

— Het paalwerk, waarmede eene ruimte is omgeven. — Fr. *Palissade.* — Eng. *Palisade.* — Hgd. *Pfalhwerk.*

Omrasteren, b. w. — Met rasterwerk omgeven. — Fr. *Environner ou entourer de palissades, palissader.*

Omrastering, v. — De daad van omrasteren, het rasterwerk. — Fr. *Action de palissader, palissade.*

Omschaven, b. w. — (Van de snede eener schaaf en bij uitbreiding van de schaaf zelve) (**gew.** vooral in Vl. België) ze door schaven zijwaarts ombuigen en daardoor min of meer bot maken, door schaven afstompen.

— (Op een voorwerp dat geschaafd moet worden), her- en derwaarts er op schaven, herhaaldelijk en aanhoudend er op schaven om het glad te krijgen.

Omschutsel, o. — Zie **Omheining.**

Omschutten, b. w. — Zie **Omheinen.**

Omslag, m. – Het ijzeren of houten gedeelte van eene omslagboor, in den vorm eener **C**, waarin de boor bevestigd wordt. (Schetsen 242, 243, 244 en 245.) — Fr. *Vilebrequin.* — Eng. *Wimble.* — Hgd. *Windelbohrer.*

Ook **Booromslag.** In W.-Vl. **keer** en **wemelhout,** in Antw. en Kemp. **zwonk.**

Men heeft ijzeren (sch. 242) en **houten** (sch. 243) **omslagen,** waarin gewoonlijk de boren in eene **neep**

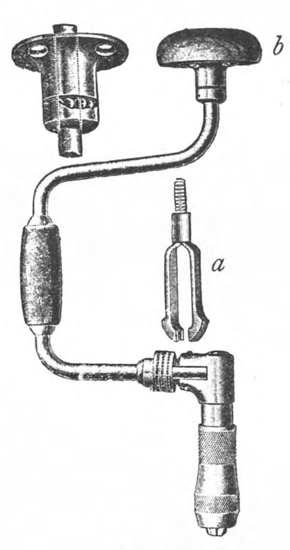

Sch. 242.

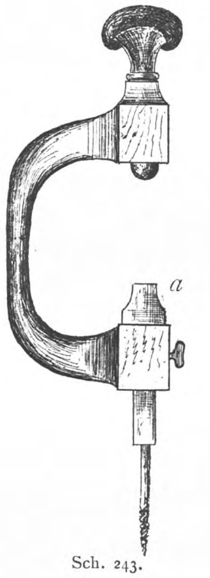

Sch. 243.

of **tang** (sch. 242 *a*) vastgeschroefd worden; doch er zijn houten omslagen zonder neep of schroef en alleenlijk met een vierkant gat onder in den omslag, waar een langwerpig blokje (sch. 243 *a*) ingeschoven wordt. In dit blokje zit de boor vast.

Dit blokje heet in N.-Nederl. **kuiken,** te Brugge **puppe** (gewestelijke uitspraak van **pop**). — Fr. *Boite de vilebrequin.*

Zulk een omslag wordt in N.-Nederl. **kuikenboor** en te Brugge **puppekeer** genaamd.

b sch. 242 is de **druif** of **leunknop.**

Een **omslag** met « **raccagnac** » (sch. 244) is zoodanig ingericht, dat men gaten kan boren zonder den omslag geheel rond te draaien. — Fr. *Vilebrequin à engrenages renforcés.* — Eng. *Corner brace.* — Hgd. *Eckbohrwinde.*

Sch. 245 stelt een omslag voor, waarmede gaten kunnen geboord worden in plaatsen waar men met geenen gewonen omslag aan kan. — Fr. *Vilebrequin universel à genouillères.*

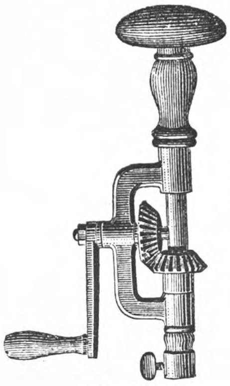

Sch. 244.

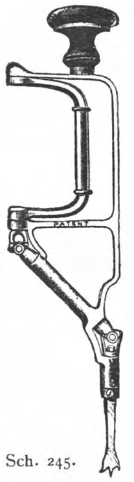

Sch. 245.

Omslagboor, v. — Eene boor met een omslag of zwengel voorzien, door welks omdraaiing het boorijzer in beweging wordt gebracht. — Fr. *Vilebrequin.* — Eng. *Wimble.* — Hgd. *Windelbohrer.*

In N.-Nederl. ook **Borstboor, druifboor, handboor, nagelboor** en **zwengelboor.**

In W.-Vl. **Spekelboor, spekelboord, spijkerboor, wemel, wemelboor** en **wielboorken,** te Brugge **keere,** te Antwerpen **zwonk.** In 't Hageland **wiemelsboor,** bij Kiliaan **weme** en **wimpel.**

Omtimmeren, b. w. — (Van eene ruimte.) Ze rondom betimmeren, ze aan alle kanten met timmerwerk omgeven. — Fr. *Environner ou entourer de charpente.* — Hgd. *Umzimmern.*

In W.-Vl. **Afslaan** en **afberdelen.**

Onbeschaald, bijv. nw. — Die niet beschaald is. (Zie **Beschalen.**) Eene onbeschaalde plank.

Onderbalk, m. — Een balk, die zich onder ander balkwerk bevindt en waarop dit rust; de balk, die zich onder de fries bevindt en waarop deze rust, de architraaf. — Fr. *Architrave sous poutre.* — Eng. *Architrave, architrav.* — Hgd. *Unter-balken.*

Onderbril, m. — Beweegbaar deel onder den bril van een gemak. — Fr. *Abattant.*

— 't Is in den onderbril, dat de vertrekpot hangt.

Onderdek, o. — De bedekking, die op de liggers eener houten brug beneden het bovendek gelegd wordt; de aaneensluitende balken of dikke planken, waarmede de liggers worden overdekt, en waarop het bovendek wordt aangebracht.

Onderdeur, v. — Het benedenste gedeelte van eene deur, die in twee deelen opendraait en die samen in eene sponning sluiten; vooral in stallingen en boer- en arbeiderswoningen. — Fr. *Moitié inférieure d'une porte coupée horizontalement en deux parties.*

Vergel. **Bovendeur** en **halvedeur**.

Onderdorpel, m. — De dorpel geplaatst onder de beide opstaande stijlen van een kozijn. — Fr. *Seuil.* — Eng. *Ground-sill.* — Hgd. *Schwelle.*

Ook **Weldorpel** en **onderdrempel**.

In W.-Vl. **Onderzulle**.

Onderdrempel, m. — Zie **Onderdorpel**.

Onderkast, v. — Het benedenste gedeelte van eene kast, die in twee is verdeeld. — Fr. *Armoire inférieure.*

Onderlaag, v. — De benaming van het houtwerk

onder een bed : het raam en de planken, waarop de matras of het stroo ligt; meest in 't mv. gebruikt. — Fr. *Fond.*

$_*{}^*{}_*$ In een bed met onderlagen is er geen ressortbak.

Onderlat, o. — Zie **Afdak.**

Onderlegger, m. — Een liggende balk, dien men van onder aanbrengt, om tot steun van bouwwerk of van zware lasten te dienen. — Fr. *Poutre placée sous d'autres poutres.*

Ook **Onderlegsel.**

Onderleghout, o. — Zie **Klos.**

Onderlegsel, o. — Zie **Onderlegger.**

Onderligger, m. — Een ligger of balk, die onder een anderen ligger ter versterking is aangebracht, wel te onderscheiden van het meer algemeene **onderlegger** : aan bruggen met zeer wijde openingen versterkt men nog bovendien de liggers door middel van steekschoren of korbeelen en **onderliggers**, waartegen deze korbeelen aanstooten.

— Zie onder **Scheerwand**.

Onderlooper, m. — Zie **Achterboom.**

Ondernokbalk, m. — Balk, liggende onder den schaarbalk, in dezelfde richting als den nokbalk. — Fr. *Sous-faîte.* — Eng. *Underridge-board.*

Onderraam, o. — Het onderste gedeelte van een lichtraam, dat uit twee deelen bestaat; inz. het benedenste beweegbare gedeelte van een schuifraam.

Onderregel, m. — De onderste dwarsregel van eene vergaring in een timmerwerk. — Fr. *Traverse du bas.*

In W.-Vl. ook **Onderschee.**

Te Antwerpen **Ondertraverse.**

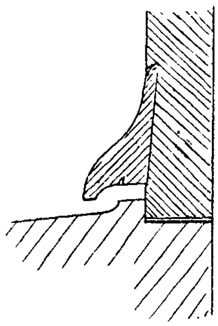

Sch. 246.

— Zie **Kozijndorpel.**

— Ogiefsgewijs uitgeschaafde lijst, in den onderdorpel van eene balcon- of tuindeur geploegd, ten einde den regen naar buiten te doen vloeien. (Sch. 246.)

Ook **Waterdorpel** genoemd.

Onderschee, v. — Zie **Onderregel.**

Onderschoren, b. w. — Eigenlijk in toepassing op vloeren, zolderingen of wat daarmede wordt gelijkgesteld; met een of meer schoren ondersteunen. — Fr. *Etayer.* — Eng. *To bear up, to shore.* — Hgd. *Stützen.*

Ook **Onderschragen.**

Onderschoring, v. — De daad van onderschoren, onderstutten, ondersteunen. Balken dienende tot onderschoring van den zolder. — Fr. *Etayement.* — Eng. *Propping.* — Hgd. *Stützen, Unterstützung.*

Ook **Onderschraging.**

Onderschragen, b. w. — Zie **Onderschoren.**

Onderschraging, v. — Zie **Onderschoring.**

Onderslag, m. — Zie **Moerbalk.**

Onderslagbint, o. — Zware balk, bij eene houten bevloering, desnoods door porringen ondersteund, om de dunnere vloerribben te dragen.

Ook **Legbalk, leggerbalk, leggerhout** en **liggerhout.**

Ondertraverse, v. — Zie **Onderregel.**

Ondervangen, b. w. — Iets door middel van balken, planken, of andere stukken hout, tijdelijk ondersteunen. — Fr. *Empêcher de tomber, en étayant, chevaler, étayer, étançonner.*

Ondervanging, v. — De daad van ondervangen. — Fr. *Etaiement, enchevalement.*

Ondervloer, m. — Zie **Blinde vloer.**

— Wanneer men in sommige gebouwen eenen ouden plankenvloer door eenen nieuwen wil vervangen, legt men doorgaans den nieuwen vloer boven op den ouden, die aldus tot ondervloer dient. Dit doet men om de moeite van het uitbreken te sparen of om de nadeelige gevolgen te vermijden, die het uitbreken zou kunnen veroorzaken.

Onderzille, Onderzulle, v. — Zie **Onderdorpel** en **Kozijndorpel.**

Ongekantrecht deel, v. — Zie **Achterdeel.**

Ongepaarde kant, m. — Zie **Gepaarde kant.**

Ontlijmen, b. w. — Wat vastgelijmd is, weder losmaken. — Fr. *Décoller, détacher ce qui est collé.* — Eng. *To unglue.*

— o. w. Loslaten; hetgene gelijmd is, bijv. door vochtigheid ontlijmen. — Fr. *Décoller.* — Eng. *To come off.*

Ontnagelen, b. w. — De nagels uittrekken. — Fr. *Déclouer, arracher les clous.* — Eng. *To unnail.* — Hgd. *Los-nageln.*

Ontschachten, b. w. — Het tegenovergestelde van opschachten. — Fr. *Démonter, désassembler.* — Eng. *To dismount.* — Hgd. *Zerlegen.*

Eene kas, een bed **ontschachten.**

Ontschachting, v. — De daad van ontschachten. — Fr. *Démontage.*

Ontschroeven, b. w. — Datgene, wat vastgeschroefd is, weder losschroeven. — Fr. *Dévisser.* — Eng. *To unscrew.* — Hgd. *Auf-schrauben.*

Ontspannen, b. w. — De koord van het zaagspan losmaken, met het spanlatje er los te laten inhangen. — Fr. *Détendre.* — Eng. *To unbend.* — Hgd. *Abspannen.*

⁂ Wanneer men de zaag niet gebruikt, moet zij ontspannen worden.

Onttimmeren, b. w. — Wat getimmerd is, afbreken. — Fr. *Oter ou enlever la charpente.*

Thans geheel verouderd.

Oogbout, m. — Schroef met een oog eraan. (Sch. 247.) — Fr. *Piton.* — Eng. *Screw-ring.* — Hgd. *Ring-schraube.*

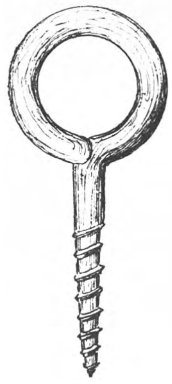

Sch. 247.

In N.-Nederl. ook **Ringbout** en **ringschroef**, elders **oogvijs**.

Te Gent **Vijsoog**; te Brugge **Vijsoog** en **piton**.

Oogvijs, v. — Zie **Oogbout**.

Oor, v. — Het in de hoeken verbreede gedeelte van eene omraming of omlijsting.

— Afgescherpt uiteinde aan den boven- of onderdorpel van het kozijn eener binnendeur.

In Brussel, Antwerpen, enz. worden, bij het maken van een binnendeurkozijn, twee loodstaande ongeschaafde stijlen tegen de beide neggen van den muur geplaatst; van boven en van onder worden deze

stijlen verbonden door middel van dwarsregels, die langs beide zijden, 20 a 30 cM. ver, in den muur steken; deze einden (**ooren**) zijn iets naar binnen uitgesneden, ten einde goed in de steenen te grijpen en aldus het kozijn eenen vasten stand te verzekeren.

Tegen dit kozijn wordt later een tweede kozijn aangebracht, waarin de binnendeur hangt.

In Brugge en omstreken wordt deze manier van werken niet gevolgd.

— Houten handvatsel van een koffer, enz. — Fr. *Portant.* — Eng. *Handle.* — Hgd. *Handgriffe.*

— Zie onder **Hoekverbinding**.

Oorboom, noorboom, m. — Zie **Koppelkeper** en **Hoekspar**.

Oorzaag, v. — Eene soort van kleine handzaag, doch met zeer smal blad, dienende om openingen in 't hout te zagen, waar men met eene andere zaag

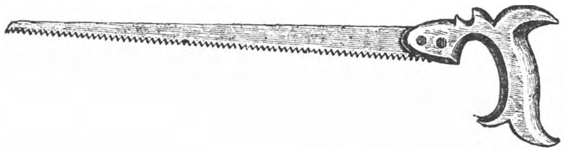

Sch. 248.

niet bij kan. (Sch. 248.) – Fr. *Scie à guichet.* — Eng. *Compass saw.* — Hgd. *Loch-säge.*

Ook **Bomzaag** geheeten, in N.-Nederl. **schrobzaag**.

Vooraleer men met de oorzaag werkt, boort men eerst een gat in 't hout, waar men de zaag doorsteekt.

Oosdrup, m. — Zie **Dakvoet**.

Opboren, b. w. — Opnieuw boren, eene geboorde opening wijder boren; openboren. — Fr. *Percer de nouveau, faire une plus grande ouverture.*

Opdoen, b. w — Zie **Opwerken.**

Opendraaiend kassijn, -raam, -venster, o. — Zie **Draairaam.**

Opendraaier, m. — Zie **Draairaam.**

Opengespalkte balk, m. — De opengespalkte balken (sch. 249) worden veelal met gunstigen uitslag toegepast, bij het maken van bruggen, bekappingen, steigerwerken, groote ladders, enz.

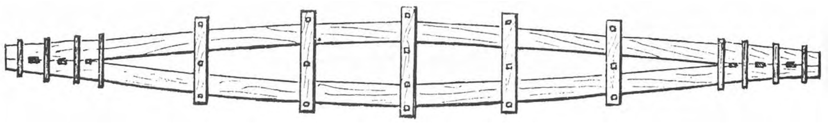

Sch. 249.

Vergel. **Gewapende balk** en **versterkte balk.**

Openslaand raam, o. — Zie **Draairaam.**

Open zwaluwstaart, m. — Bij de bewerking dezer zwaluwstaarten komt aan beide zijden het kopshout der pennen in 't zicht. (Sch. 250.) — Fr. *Assemblage à queue percée.*

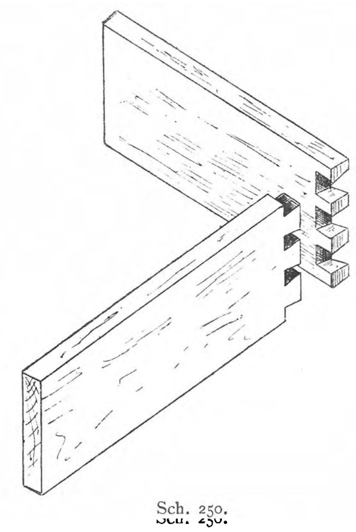

Sch. 250.

Opgeklampte deur, v. — Deur, bestaande uit samengevoegde planken, door twee of drie dwarsklampen aaneen verbonden.

In 't Hageland **Klampdeur.**

Opklampen, b. w. — Met klampen vastmaken.

Opleglijst,, v, — Lijst, die boven op eene vergaring wordt aangebracht, 't zij om eenen naad te dekken, 't zij om een bevallig uitzicht aan het getimmerte te geven. (Zie sch. 174 B.)

Te Brugge ook **Gerappliqueerde lijst**.

Vergel. **Inschuiflijst** en **inleglijst.**

Oploopen, b. w. — Met eene lijst-, sponningschaaf, enz. eene bewerking op het hout aanbrengen, bijv. aan eene deur een ogief oploopen.

— Eene groef wijder uitschaven, ze met de boorschaaf wijder maken.

Oppennen, b. w. — Zie **Oppinnen.**

Opperlucht, m. — Zie **Luwer.**

Oppinnen, b. w. — Met pinnen of spieën opsluiten, vastmaken. — Fr. *Goupiller.* — Eng. *To pin.*

Ook **Oppennen.**

Oppriemen, b. w. — Zie **Toepennen.**

Opruimbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Opruimer, m. — Zie **Spitsboor.**

Opschachten, b. w. — De verscheidene deelen van een timmerwerk samenvoegen en vestigen. — Fr. *Monter, dresser, assembler.* — *Eng. To put together, to set up.* — Hgd. *Auf-richten, auf-schlagen.*

Tegenovergestelde : **Ontschachten.**

Opschaven, b. w. — Opnieuw schaven, schavende effen maken, gladmaken. — Fr. *Raboter de nouveau, rifler.*

Opschrift, o. — Zie **Uithangbord.**

Opschroeven, b. w. — Met schroeven vastzetten. In W.-Vl. **Opvijzen.**

Opschuivend venster, o. – Zie **Schuifraam.**

Opschuiver, m. — Zie **Schuifraam.**

Opsluiten, b. w. — Zie **Toepennen** en **Vergaren**.

Opsluiting, v. — Zie **Vergaring**.

Opspieën, b. w. — Uit **spieën** : met eene spie vastzetten, en **op**, in den zin van : in behoorlijken toestand.

Van spieën voorzien. Een balk opspieën. — Fr. *Cheviller.* — Eng. *To peg.* — Hgd. *Dübeln.*

Optanden, b. w. — Zie **Tanden.**

Optappen, b. w. — Zie **Toepennen.**

Optred, of **Verhoog**, m. — Verhevenheid, verhoogde plaats van den vloer eener kamer, hoogte voor een praalbed, troon, tribune bij een feest, enz. — Fr. *Estrade.* — Eng. *Estrade.* — Hgd. *Auftritt.*

Optrede, v. — De hoogte van den eenen bovenkant eener trede naar den anderen bovenkant. — Fr. *Hauteur des marches d'un escalier.*

Opvijlen, b. w. — Met eene vijl gladmaken, nog eens vijlen. — Fr *Limer, polir avec la lime, limer de nouveau.*

Opvijzen, b. w. — Zie **Opschroeven.**

Opwerken, o. w. — Onder den afwisselenden invloed van sterken zonneschijn en regen gebeurt het dikwijls, dat de houten treknagels, waarmede

verbindingen worden opgesloten, **opwerken,** d. i. met de koppen buiten het vlak van het hout komen.

*** Om het opwerken te voorkomen is het goed de nagels te lijmen of ze op te spieën. In sommige streken dopt men de uiteinden der nagels holvormig uit en vult men dan de gatjes met stopverf. (Zie **Doppen.**)

— b. w. — Opknappen, afwerken, nog eens overwerken, de oneffenheden wegnemen, de laatste hand leggen aan een bewerkt stuk. — Fr. *Parer, ragréer.* — Eng. *To finish a piece of joiner's work.* — Hgd. *Abarbeiten.*

In W.-Vl. ook **Opdoen.**

Opwinkelen (der treden), b. w. — Het afschrijven van den boom eener scheluwe trap door middel van stootbord en trede.

Opzagen, b. w. — Met eene zaag openen.
Openzagen. — Fr. *Ouvrir avec la scie.*
Loszagen. — Fr. *Ouvrir, entamer en sciant.*

Opzet, m. — Raamwerk van latten, dat aan de achterzijde, tegen of op het tafelblad eener teekentafel wordt aangebracht, en dient tot het plaatsen der voorbeelden aan de leerlingen in de teekenscholen. (N.-Nederl.)

Opzetter, m. — Zie **Keper.**

Op zijn platte. — Zie **Over kant.**

Opzoeten, b. w. — Zie **Gladschaven.**

Opzuiveren, b. w. — Planken, (inz. van brosse of vergroeide houtsoorten) door middel eener schaaf met dubbelen beitel gladschaven.

— Gaten met den opruimbeitel gelijkmaken.

Ovaalpasser, m. — Houten passer, waarmede men een ovaal kan afteekenen. (Sch. 251.) — Fr.

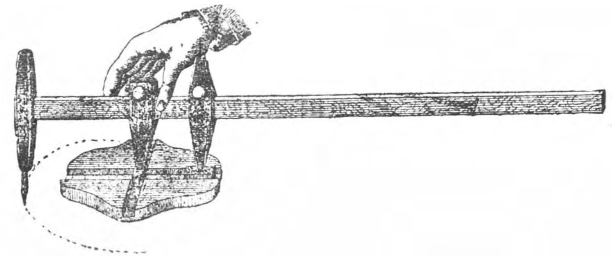

Sch. 251.

Compas d'ellipse, compas à ovale. — Eng. *Elliptic compasses.* — Hgd. *Ellipsen-cirkel.*

Ovenpaal, v. — Eene soort van houten schop met zeer langen steel, waarmede het brood in den oven gestoken en uitgehaald wordt. — Fr. *Pelle.* — Eng. *Peel.* — Hgd. *Ofen-schaufel.*

Ook **Schotel.** (gewest.)

Bij Schm. **Ovenschoot paal** en **pale.**

In Brab. **Ovenspaan** en **schoelie.**

In Antw., Brab., Kemp. **Zwaal, zwale** en **zwalie.**

In 't Hageland **Zwa, zwade,** te Leuven **zwalie, zwoelie.**

Bij de Limburgsche grens **Zwou,** te St.-Truiden **zwo.**

In Gelderland **Ovengaffel, schoeffel.** — Lat. *Pala.* — Eng. *Schouel.*

Ovenschoot, m. — Zie **Ovenpaal.**

Ovenspaan, o. — Zie **Ovenpaal.**

Over de hand zagen, b. w. — Zie **Hand.**

Overden, m. — Zoldering boven den **den** van de schuur. (Limburg.)

Overdwars, bijv. nw. — Zie **Dwars.**

Overgeschoven vulling, v. — Eene wijze van verbinding volgens sch. 252. — Hgd. *Übergeschobener Füllung.*

Overhalen, o. w. — Wanneer de lijnen, (die de afmetingen en het beloop van het te verrichten werk aanduiden) op eene vergaring, langs éénen kant zijn afgeschreven, moeten die lijnen **overgehaald** worden, d. i. dat zij langs de vier zijden moeten in het zicht komen. (Geh. te Brugge.)

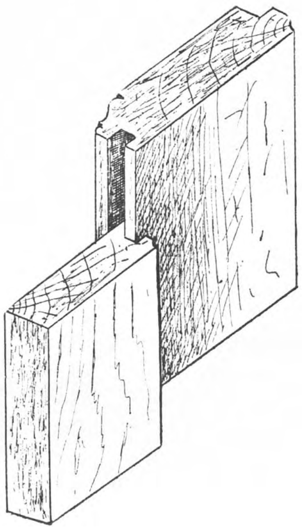

Sch. 252.

Overhangend dak, o. — Zie **Overstekend dak.**

Overhout, o. — Zie **Lateihout.**

Over kant. — Wordt gezegd van een stuk hout, dat met zijne diktezijde naar boven is gekeerd, of met deszelfs kant in 't voorzicht komt. — Fr. *De champ.* — Eng. *Edge-long, edge-ways.* — Hgd. *Schmale Seite.*

Tegenovergestelde van **op zijn platte** : dat met zijne breede zijde in 't voorzicht komt. — Fr. *De plat.* — Hgd. *Breite seite.*

Overschaven, b. w. — Nog eens —, opnieuw schaven. — Fr. *Raboter de nouveau.*

Overstekend dak, o. — Dak, dat verder doorgaat dan dit op de gebruikelijke wijze voor de overdekking van het gebouw noodig is. — Fr. *Toit avancé.* In W.-Vl. **Overhangend dak.**

*** Deze daken hebben meestal het dubbele doel, de daaronder gelegene bouwdeelen en de plaats vóór de deur of het venster tegen regen en sneeuw te beschutten, en veelal ook om aan het geheele gebouw een meer levendig, vlugger en smaakvoller aanzien te verschaffen.

Overtaster, m. — Eene soort van passer met sterk uitgebogen beenen en stompe punten, die dient om de dikte van bolvormige en andere, deels ronde, deels niet ronde voorwerpen te meten; waarom hij ook **diktepasser** wordt geheeten. (Schetsen 253, 254 en 255.) — Fr. *Compas d'épaisseur.* — Eng. *Calliper compasses.* — Hgd. *Tasterzirkel.*

Ook **Doorsneepasser.**

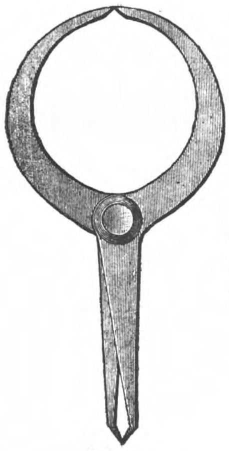
Sch. 253.

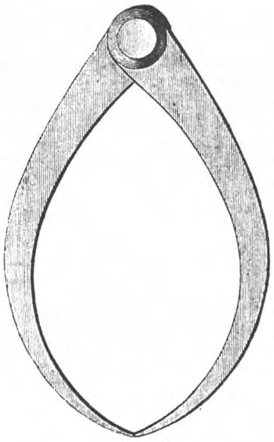
Sch. 254.

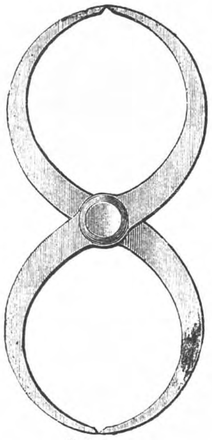
Sch. 255.

De passer volgens sch. 253 wordt ook wel **dansmeester** genaamd. — Fr. *Maître de danse.* — Eng. *Enside callipers.* — Hgd. *Tanzmeister.*

Overtimmeren, b. w. — Over iets heen timmeren. — Fr. *Couvrir de charpente.*

Overvloeren, b. w. — Opnieuw vloeren. — Eene tweede maal vloeren. — Met eenen vloer overdekken. — Fr. *Planchéier de nouveau, planchéier une seconde fois, couvrir d'un plancher.*

Overzijdsche boorschaaf, v, — Boorschaaf waarvan de snede des beitels niet aan het ondervlak, maar al den rechter- of linker kant van het schaafblok is. (Sch. 256.) — Fr. *Guillaume de côté.* — Eng. *Side rabbit-plane.*

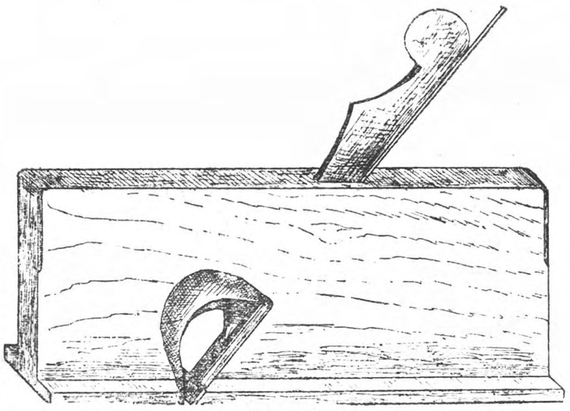

Sch. 256.

Eene overzijdsche boorschaaf wordt ook derwijze gemaakt, dat het ondervlak, op de dikte van daaromtrent een cM., van wederzijden het schaafblok

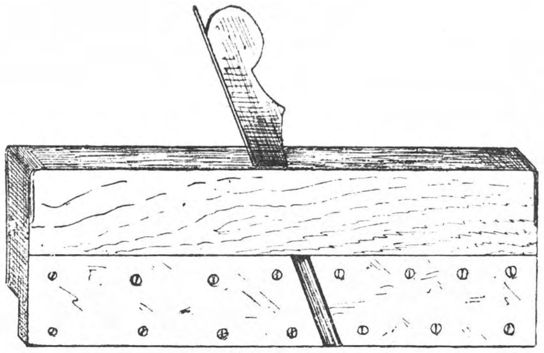

Sch. 257.

merkelijk breeder is, en men met dien vooruitstekenden kant in de sponning kan loopen om ze te vermeerderen. (Sch. 257.)

Deze schaaf dient om sponningen, die midden in het hout zijn gesteken, te verwijden of op te zuiveren. (Geh. te Brugge.)

Over zijn, o. w. — Wordt gezegd van een snijdend werktuig, inz. van een schaafijzer, dat door het langdurig gebruik, of door het stooten op onzachte vlakken, zijne scherpe snede verloren heeft.
(Geh. te Brugge en omstr.)

Overzulle, v. — Zie **Lateihout.**

Paal, m. — Langwerpig stuk hout tot opzetten of inslaan bestemd. — Fr. *Pieu, poteau, pilotis.* — Eng. *Stake.* — Hgd. *Pfahl.*
— Zie **Ovenpaal.**

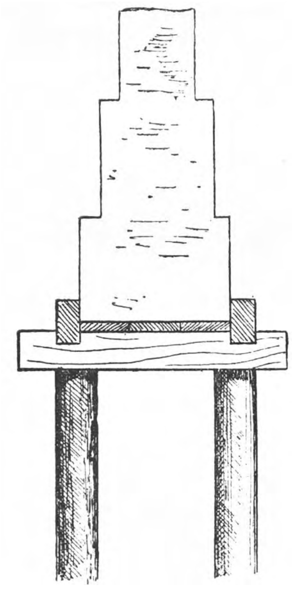
Sch. 258.

Paalfondeering, v. — Zie **Paalroosterwerk.**

Paalhouder, m. — Vierkant stuk hout, dat men op de heipaal zet, om ze, bij 't indrijven, rechtstandig te houden. — Fr. *Avant-pieu.* — Hgd. *Pfahlhalter.*

Paalplank, v. — Zie **Damplank.**

Paalroosterwerk, o. — Sterk paalwerk, waarvan de palen tot op den vasten grond moeten ingeslagen worden. Ook **paalfondeering** geheeten. (Sch. 258.) — Fr. *Pilotage.* — Eng. *Pile-work.* — Hgd. *Pfahl-werk.*

— Soort van houten steunsel, waarop de metserdiener zijnen mortelbak stelt, om hem te vullen en dan gemakkelijk op den schouder te nemen.

Ook **Mortelpaard, mortelpeerd** genaamd. (W.-Vl.)

— Een kloek winkelhaakvormig raam, dat met eenen haak langs den muur gevestigd wordt, in uitspringende richting gelijk eene console, en dient om een planken vloer te dragen, waar metselaars, timmerlieden enz. op werken. (W.-Vl.)

— Bij wevers. De paarden van een weefgetouw zijn houten riggels, die met het eene einde vast liggen onderaan de tramen en met het andere einde verbonden zijn aan de koorden, welke de treden aan den weefkam hechten. (De Bo.)

— Zie **Mutsaardpaard, rek, schoor** en **snijbak.**

Paardeken, o. **Peerdeken,** o. — Mal, dat de metselaar gebruikt bij het maken van een paard (**ezelsrug**) op eenen muur. (Geh. te Brugge.)

Paardepoot, m. — Groote kromlijnig omgebogen noesten of kwasten, welke ook in het eikenhout voorkomen, worden **paardepoot** genoemd.

Pak-aan, m. — Zie **Handvatsel.**

Pakkeberd, o. — Zie **Schoolbord.**

Palier, m. — Zie **Bordes.**

Paliertrap, v. - Zie **Bordestrap.**

Palissadeeren, b. w. — Zie **Ompalen.**

Paneel, o. — Het gedeelte van eene vergaring, dat tusschen het regelwerk is opgesloten en rondom in de groef (daartoe in het ringhout gestoken) is

Het paalroosterwerk wordt in moerassige en opgevulde gronden gebruikt en geeft een vasten grondslag aan de fundeering.

Vergel. **Liggend roosterwerk.**

Paalwand, m. — Ook **Stijlwand** geheeten. — De paal- of stijlwanden onderscheiden zich van de blokwanden, doordien de balken niet plat op elkander worden gelegd, maar loodrecht tegen elkander gesteld zijn. (Sch. 259.)

Paalwerk, o. — Omheining, afschutting van palen, heiwerk. — Fr. *Palissade, palée, pilotage.* — Eng. *Palisade, row of stakes or pales, pilework.* — Hgd. *Pfahlwerk.*

Met paalwerk omsluiten. — Fr. *Palissader.* — Eng. *To palissade.* — Hgd. *Mit einem Pfahlwerke umgeben.*

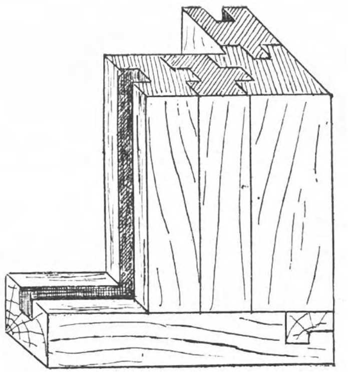

Sch. 259.

Paalworm, m. — Fr. *Ver de digue, taret.* (Teredo.) — Worm, die aan het houtwerk langs onze zeekusten groote schade toebrengt. Deze worm leeft alleen in zout en brak water, en tast alle zich daarin bevindende houtwerken aan. Hij knaagt in de richting der houtzezels en maakt gaten ter wijdte van de dikte van eenen pijpsteel. Een geheel doorboord stuk hout gelijkt veel op eene honigraat.

Paard, o. **Peerd,** o. — Eene soort van schraag om de onderlagen in eene bedstede te dragen.

Snijbak om tabak te snijden. — Fr. *Coupe-tabac,*

ingeschoven. — Fr. *Panneau.* — Eng. *Pannel.* — Hgd. *Fach.*

Het paneel eener deur heet **deurpaneel.** — Fr. *Panneau de porte.*

— Een vierhoekig gedeelte van een houten beschot of ander houtwerk. Ook een ander op zich zelf staande beschot of plank, zooals het achterstuk van eenen spiegel, en de houten bladen waarop sommige schilders hunne tafereelen afmaken.

Paneeldeur, v. — In 't algemeen, iedere deur, waarin een paneel is opgesloten. — Fr. *Porte à panneaux.* — Eng. *Panneled door.* — Hgd. *Fach-thür.*

In 't bijzonder, de binnendeur in eene woning.

Paneelhout, o. — Zie **Eikenhout.**

Paneelraam, o. — Raam, waarin een paneel wordt opgesloten. — Fr. *Membrure.* — Eng. *Styles (squares in which panels are put).* — Hgd. *Rahmstück.*

Paneelwerk, o. — Allerhande timmerwerk waarin paneelen voorkomen. — *Ouvrage de menuiserie à panneaux.* — Hgd. *Fach-werk.*

Paneelzoldering, v. — Wordt een plafond door ribben of lijsten in vakken verdeeld, terwijl de tusschengelegen deelen, bij wijze van paneelwerk, als vullingen gesloten worden, zonder dat het de strenge en diepe caissonvormige overdekking is, dan wordt dit eene paneelzoldering genoemd. — Fr. *Plafond à panneaux.*

Panlat, v. **Pannelat,** v. — Zie **Daklat.**

Papegaaisbek, m. — Lijst, waarvan het profiel

de volgende schets vertoont. (Sch. 260.) — Fr. *Bec-de-corbin*. (Geh. te Brugge.)

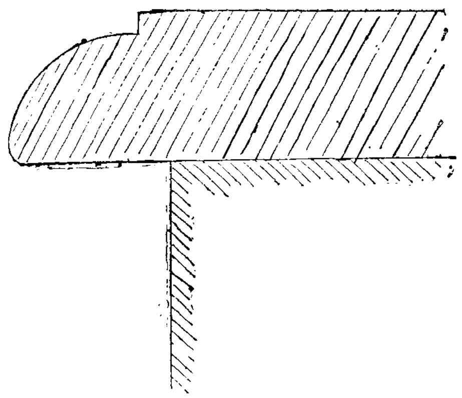

Sch. 260.

Pardak, perdak, pardas, pordas, o. — Zie **Luif, Afdak** en **Dakvoet.**

Paren, b. w. — Bij het maken van vergaringen worden de regels en staanders, nadat ze gevlakt en gereed zijn, naast elkander gelegd, zooals zij in de deur, in het raam, enz. zullen geplaatst worden. Daarna trekt men er, met een potlood, lijnen over, om later te kunnen zien, hoe men deze stukken ten opzichte van elkander moet aanbrengen. Deze bewerking noemt men **paren**. — Fr. *Etablir le bois.* — Hgd. *Ein behauenes stück Holz bezeichnen.* De lijnen, die met het potlood op het hout zijn afgeschreven, worden **paring** genaamd. — Fr. *Etablissement.* — Hgd. *Bezeichnung.*

Te Brugge paart men eene vergaring volgens schetsen 261 en 262.

⁂ Niet te verwarren met **Afschrijven** en **uitslaan.**

Parijspoont, -punt, m. — Zie **Nagel.**

Paring, v. — Zie **Paren.**

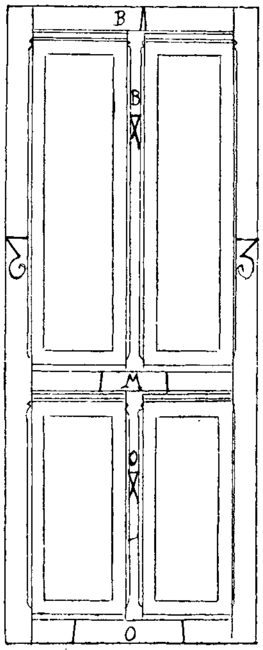

Sch. 261.

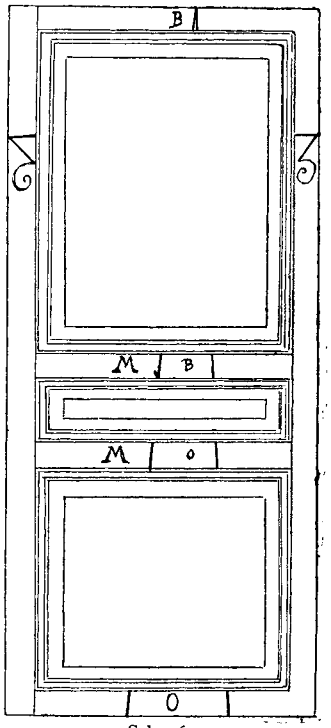

Sch. 262.

Parketvloer, m. — Onder de benaming **parketvloeren**, (hoewel daaronder ook wel de genoemde vloeren in **keperverband** genomen zijn) verstaat men meer bepaaldelijk die, welke uit vierkanten bestaan, uit verschillende stukken hout samengesteld. Deze stukken hebben meest eene dikte van 24 cM. en eene zijde van 35 a 40 cM. — Fr. *Parquet.* — Hgd. *Getäfelter Fuszboden.*

Pas, m. — Zie **Waterpas.**
— bijw. — Zie **Waterpas.**

Paslood, o. — Zie **Waterpas.**

Pasregel, m. — Zie **Regel**.

Passeetje, **passetje**, o. — Kleine stelling van hout, gemeenlijk vierkant, dienende bijv. tot voetstuk van eene stoof, enz. — Fr. *Estrade*. — Eng. *Estrade*.

Ook **Staantje** en **zaatje**.

De stoel van den leermeester staat op een **passeetje**. (De Bo.)

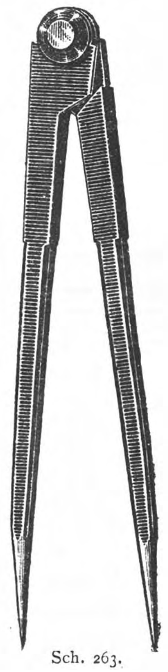

Sch. 263.

Passen, b. w. — Zie **Waterpassen**.

Passer, m. — Werktuig, bestaande uit twee metalen of houten beenen, die op het eene einde door eene scharnierbeweging verbonden zijn, terwijl de beide andere punten scherp uitloopen. (Sch. 263.) — Fr. *Compas*. — Eng. *Compasses*. — Hgd. *Cirkel*.

— Men onderscheidt de **gewone-**, **juistheids-**, **ovaal-** en **voegpasser**, de **overtaster**, ook **diktepasser** en **dansmeester** geheeten.

Passerpunt, o. — Het punt vanwaar de straal uitloopt, die eene cirkelvormige oppervlakte afschrijft.

Passertrek, m. — De cirkelvormige lijn, die op een stuk hout is afgeteekend om dit naar die lijn te bewerken.

Patijn, m. — Zie **Sloof**.

Paviljoen, o. — Zie **Draaghemel**.

Peerd, o. — Zie **Paard**.

Peerdeken, o. — Zie **Paardeken**.

Peerderibbe, v. — Hout dat zacht, gegolfd, golvend van draad is, bijv. uit een wan of aanwas van een boom. (Geh. te Poperinge.)

Peerdereeze, v. — Een dwarshout op twee pooten, nevens den ingang van eene herberg en dienende om er een peerd aan vast te binden. (De Bo.)

Ook **Reeze** genoemd.

Peers, pers, v. — Zie **Gaaipers**.

Peie, v. — Zie **Horde**.

Pekkel, m. — Zie **Poot**.

Pelmolen, m. — Zie **Kafmolen**.

Pen, v. — In 't algemeen, houten nagel, stop. In 't bijzonder, het bewerkt einde van een stuk hout, waarmede het in 't **gat** van een ander sluit. — Fr. *Tenon*. — Eng. *Tenon*. — Hgd. *Zapfen*.

Ook **Pin** en **tap**.

In W.-Vl. ook **Erne, ernte, erntre** en **eerntre**.

In 't Hageland en Haspegouw **Ang**.

— Met pen en gat verbinden. — Fr. *Assembler à tenons et à mortaises*.

Zwaluwstaartpen. — Fr. *Tenon à queue d'aronde*. — Hgd. *Schwalbenschwanz-zapfen*.

Pen met verstek ingeschoten. — Fr. *Tenon à mordants et renforts* (of) *à mors d'âne*.

Pen- en gatverbinding, v. — Zie onder **Hoekverbinding**.

Peppelhout, o. — Zie **Populierenhout**.

Pereboomenhout, o. — Rijphoutboom met zichtbare jaarringen en mergstralen. Het is tamelijk zwaar, dicht en hard, fijn gelijkmatig, moeilijk te splijten, maar gemakkelijk te snijden en op droge plaatsen duurzaam; men gebruikt het voor hechten aan timmeralaam, teekengereedschap, enz. — Fr. *Bois de poirier, poirier.* — Eng. *Peare-tree.* — Hgd. *Birnbaum-holz.*

Dit hout is afkomstig van den pereboom (pirus communis L.).

Ook **Pereboomhout.**

In O. en W.-Vl. **Perelarenhout.**

Perelarenhout, o. — Zie **Pereboomenhout.**

Persienne, v. — Zie **Zonneblind.**

Persplank, v. — Korte, dikke plank, ongelijk van breedte, die de kleermakers en strijksters gebruiken om kleederen en linnen effen te strijken. — Fr. *Passe-carreau.* — Eng. *Sleeve-board.* — Hgd. *Bügelbrett.*

Ook **Strijkplank** geheeten.

Peulder, m. — Zie **Hoenderrek.**

Pezerik, m. — Bullepees, de uitgesnedene roede van een varken, die door de timmerlieden gebruikt wordt om de zaag te smeren. — Fr. *Nerf de bœuf.* — Eng. *A bul's pizzle.* — Hgd. *Ochsenziemer.*

Ook **Smoeter** geheeten.

Piedestal, Pedestal, o — Zie **Voetstuk.**

Piere, v. — Zie **Duivenhok.**

Pijler, m. — Zie **Pilaar.**

Pijlkas, v. — Kas om pijl en boog in te steken. — Fr. *Armoire à flèches.*

Pijpenrek, o. — Zie onder **Rek**.

Pijphout, o. — Zie onder **Eikenhout**.

Pijphouvast, v. — Zie **Houvast**.

Pikkel, m. — Zie **Poot**.

Pilaar, m. — Pijler, zuil (rond of vierkant) van hout, welke, hetzij geheel en al op zichzelven staande, hetzij grootendeels in eenen wand betrokken, voor het bovendeel of de zoldering van een gebouw tot steun verstrekt. — Fr. *Pilier.* — Eng. *Pillar.* — Hgd. *Pfeiler.*

Pilaster, m. — Vierkante, platte zuil. — Fr. *Pilastre.* — Eng. *Pilaster.* — Hgd. *Viereckiger Pfeiler, Wandpfeiler.*

Hoekpilaster. — Fr. *Pilastre cornier ou angulaire.* — Hgd. *Eck-pfeiler.*

Attische pilaster (die in verhouding tot de breedte te hoog is). — Fr. *Pilastre attique.*

Halve pilaster, wandpilaster. — Fr. *Pilastre engagé.*

Tusschen 2 andere staande pilaster. — Fr. *Pilastre flanqué.*

Pilaster, die van boven dikker is dan van onder. — Fr. *Pilastre en gaîne de terme.*

Achter eene zuil (met welke hij van gelijke dikte is) staande pilaster. — Fr. *Pilastre grêle.*

Gebroken, een inspringenden hoek makende, pilaster. — Fr. *Pilastre plié.* — Hgd. *Gebrochener Pfeiler.*

Pilaster in schuine trapleuningen. — Fr. *Pilastre rampant ou en rampe.*

Gepaarde pilasters. — Fr. *Pilastres accouplés.* — Hgd. *Gepaarte Pfeiler.*

Met gestaafde canneluren of groeven voorziene pilaster. — Fr. *Pilastre indenté.*

Blokpilaster. — Fr. *Pilastrc bandé.*

Opgewerkte, overtrokken pilaster. — Fr. *Pilastre ravalé.*

Uitspringende pilaster. — Fr. *Pilastre ébrasé.*

Boogpilaster. — Fr. *Pilastre cintré.*

Verbonden pilaster. — Fr. *Pilastre lié.*

Pilaster, waar een hek aan hangt. — Fr. *Chardonnet.* — Eng. *End-piece of a door or gate towards the wall.* — Hgd. *Hauptpfosten.*

Pims, v. — Zie **Puimsteen.**

Pimsen, b. w. — Zie **Puimen.**

Pin, v. — Zie **Pen.**

Pingat, o. — Zie **Sluitgat.**

Pinnelat, v. — Lat, dienende om de pennen en gaten af te teekenen, ten einde vergaringen, die uit ruwe balken bestaan, aaneen te brengen. (Zie **Te winde werken.**)

— Ook de lat waarvan de borsten het beloop hebben der vormen, die bij sommige vergaringen worden onderscheiden; die lat wordt op het stuk hout gelegd om daarlangs het beloop der af te werken borsten af te schrijven.

Pinnemaat, v. — Een uitgegroefd plankje waarin men eene pin, spil, sport, enz. past om hare dikte te meten. — Fr. *Lunette à calibrer des tourillons.* (De Bo.)

Pinzaag, v. — Zie **Draaizaag** en **Rugzaag.**

Piton, m. — Zie **Oogbout.**

Pitch-pine, o. — Zie **Amerikaansch grenenhout.**

Pitstang, v. — Zie **Trektang.**

Plaai, v. — Zie **Muurplaat**.

Plaat, v. — Men noemt Platen stukken hout, welke eene meerdere dikte dan 5 cM. bij eene meerdere breedte dan 17,5 cM. hebben. In de laatste jaren gebruikt men voor balklagen in gebouwen veelal platen, zoodat deze van 8, 10 of 12 cM. dikte bij eene breedte van 20 tot 32 cM. in de practijk thans dikwijls **balkhout** worden genoemd.

(*Het Timmerwerk*, blz. 20.)

— Plank welke dikker is dan 6 duim.

— Groot en plat houten belegstuk of plank.

— Bodemplank.

— Zware eiken plank. — Fr. *Madrier*. — Eng. *Madrier*.

Plaffetuur, v. — Zie **Binnenblind**.

Plafond, o. — Zie **Zoldering**.

Plakberd, o. — Zie **Plakbord**.

Plakbord, o. — Een houten vierkant bord met eene handvat, waarop de mortel ligt, die plakkers en metselaars gebruiken bij het plakken, voegen, aansmeren van pannen, enz. — Fr. *Palette*.

Ook **Raapbord**.

In W.-Vl. **Plakberd**.

Bij Schm. **Bezetbord**.

— Een houten bord dienende om aankondigingen aan te plakken. Dit bord wordt ofwel tegen eenen muur gehangen of enkelijk aan eenen in den grond geplaatsten paal vastgenageld of vastgeschroefd. — Fr. *Tableau*. — Hgd. *Anschlagbrett*.

Ook **Aanplakbord**.

Plakweeg, m. — (Weeg = wand.) Afscheiding bestaande uit lange stukken hout, die op eenen afstand

van hoogstens 45 a 50 cM. van malkaar, met het eene einde aan de zoldering en met het andere einde aan den vloer zijn vastgemaakt.

De plakweeg wordt meest op eene houten bevloering aangebracht en wel ter plaats, waar het moeilijk, zooniet onmogelijk, is een steenen muur te metselen.

De stijlen worden alsdan met plak- of plafondlatten, op eene tusschenruimte van 3 a 4 millim. vol beslagen, waarna zij met plakmortel gehcel effen bepleisterd worden. (Geh. te Brugge.)

Plancher, m. — Zie **Zoldering**.

Plancherplank, v. — Zie **Vloerplank**.

Planchette, v. — Zie **Kraalstrook**.

Plank, v. — Planken of delen noemt men het hout, dat uit de volle breedte van den boomstam gezaagd is en geene meerdere dikte dan 5 cM. heeft. Men noemt ze **buitenslands** of **binnenslands** gezaagd, al naar dat zij als planken worden ingevoerd of hier uit de aangevoerde stammen gezaagd zijn. Eveneens **gekantrechte** of **ongekantrechte**, al naar de buitenkanten, de wanzijden, er al of niet afgezaagd zijn; in het eerste geval geeft men aan de plank overal dezelfde breedte. — Fr. *Planche.* — Eng. *Board-plank.* — Hgd. *Brett.*

Het buitenlands gezaagd hout is steeds gekantrecht, ter vermijding van onnoodige verzending, terwijl het, wat de bepaalde dikte aangaat, in den regel beter maathoudend is, somtijds zelfs overmaat heeft, maar dikwijls ongelijk van dikte is.

(*Het Timmerwerk,* blz. 20 en 21.)

Plankenbeschot, o. — Planken scheidsel tusschen twee plaatsen. — Fr. *Cloison d'ais.* — Eng. *Partition of boards.* — Hgd. *Bretter-verschlag.*

Plankendak, o. — Het plankendak is voor kleine schuren en hokken en andere soortgelijke gebouwen van ondergeschikten of van tijdelijken aard in gebruik. De planken loopen meestal dwars over de dakregels, waarbij elke plank voor een gedeelte op de daarbeneden liggende wordt gelegd. Somtijds worden de planken volgens hare lengte ook in de richting van nok tot druiplijn gelegd, terwijl dan over de naden latten worden aangebracht.

Plankenvloer, m. — Zie **Zoldering.**

Planketsel, o. — Planken heining. — Fr. *Mur de clôture en planches.*

Plankier, o. — Gootplank voor eene stoep. — Fr. *Planche qui couvre l'égoût ou le ruisseau devant une maison.*

Houten bevloering over het water achter de huizen; zulk eene houten bevloering langs de dijken van kanalen enz. aan plaatsen waar vaartuigen aanleggen. — Fr. *Sorte de plate-forme en planches, derrière une maison et au-dessus de l'eau.*

Plankwerk, o — Getimmerd toestel van planken. — Fr. *Ouvrage en (de) planches.*

Planthout, o. — Stuk hout, langs eenen kant voorzien van eenen steel en langs den anderen kant van een vijftal dikke tanden, waarmeê men gaten in den grond maakt om koolzaadplanten enz. te planten. — Fr. *Plantoir.* — Eng. *Dibble, planting or setting-stick.* — Hgd. *Pflanz-, Setz-holz.*

In W.-Vl. **Zette.**

In Haspegouw **Wimpel.**

Plat dak, o. — Dak, hetwelk waterpas of nagenoeg waterpas is. — Fr. *Plate-forme.* — Eng. *Platform, flat roof.* — Hgd. *Flaches Dach.*

In W.-Vl. **Plate-forme.**

Plate-forme, v. — Zie **Plat dak.**

Platschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf.**

Plattebandschaaf, v. — Zie **Bossingschaaf.**

Platte beitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Plattegrond, m. — Zie onder **Uitslaan.**

Pleistergewelf, o. — Eigenlijk een gepleisterd gewelf. In 't bijzonder, houten gewelf, dat al onder met plak- of pleisterwerk is bezet. — Fr. *Voûte en plâtre, lambris.*

Het pleistergewelf is samengesteld uit kloeke houten bogen, die naar het beloop van het gewelf zijn afgewerkt. Deze bogen, op onbepaalden afstand van elkander geplaatst, worden aan malkaar verbonden door stukken hout, die met eene tusschenruimte van 40 a 50 cM. naast elkander waterpas zijn aangebracht; aan deze stukken hout is de bepleistering vastgehecht.

In N.-Nederl. ook **Gipsgewelf.**

In W.-Vl. **Geplakte vaute.**

Plint, v. — Vlak stuk aan den voet van een gebouw, een vertrek of eene lambriscering. — Fr. *Plinthe.* — Eng. *Skirt, skirting.* — Hgd. *Tafel.*

— De plint van eenen deurboord heet te Brugge sokkel. (Zie **Neutstuk.**)

Ploeg, m. — Zie **Ploegschaaf** en **Vleerploeg.**

Ploegen, b. w. — Met de ploegschaaf ploegen, of messingen aan eene plank schaven. — Fr. *Bouveter.*

— Zie **Lasschen**.

Ploeging, v. — De daad van ploegen. In elkander ploeging. — Fr. *Assemblage avec languette et rainure.* — Eng. *Joining with plough and tongue.*

Ploegschaaf, v. — Een van beide schaven dienende om, met vasten geleider, eene groef of messing aan een stuk hout op bepaalde diepte te schaven. — Fr. *Bouvet.* — Eng. *Plough.* — Hgd. *Falz-, Kehlhobel.*

Ook **Ploeg**.

Bij Schm. **Klikker**.

In W.-Vl. ook **Klikke, klikschaaf**.

Te Brugge **Veerschaaf**.

⁂ De schaaf, dienende om de groef te steken, (sch. 264) heet in N.-Nederl. **groefploeg** en **moer-**

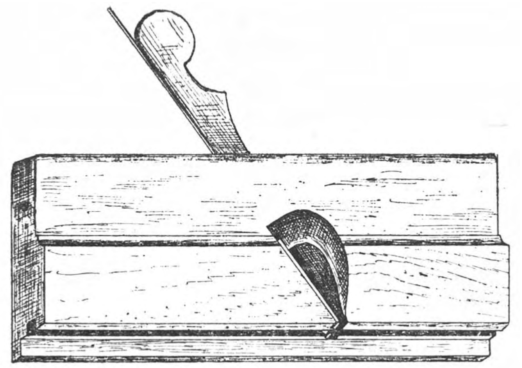

Sch. 264.

ploeg. — Fr. *Bouvet femelle ou à rainure.* — Eng. *Grooving-plane.*

In W.-Vl. **Moerschaaf**.

Deze, waarmede men de messing steekt, (sch. 265) heet in N.-Nederl. **messingploeg**, **vastploeg** en **vaar-**

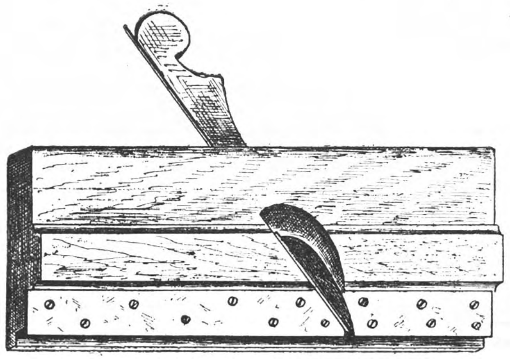

Sch. 265.

ploeg, in W.-Vl. **mesploeg** en **bukschaaf**. — Fr. *Bouvet mâle ou à fourement, bouvet à languette.* — Eng. *Tongue plane.*

De groef- en de messingploeg, die somtijds aaneengevest zijn, heet in N.-Nederl. **dubbele ploegschaaf.**

In W.-Vl. **Dubbele klikke.**

In den regel gebruikt men vier ploegschaven : kleine en zware halfduims, driekwarten en duims.

— Vergel. **Zwijn.**

Plug, v. — Kleine houten tap, dien men in eenen muur slaat om er te beter een nagel of eene schroef te doen inhouden.

— Zie **Spie.**

Pokseeuw, o. — Zie **Spaakschaaf.**

Polder, m. — Zie **Hoenderrek.**

Pomp, v. — De houten pomp bestaat gemeenlijk uit een boomstam, in welks midden door de

lengte een wijd gat is geboord, om de vloeistof op te zuigen. — Fr. *Pompe.* — Eng. *Pompe.* — Hgd. *Pumpe.*

Pomparm, m. — Zie **Zwengel.**

Pompbak, m. — De pompbak is eigenlijk de houten (meestal eikenhouten) bak, al binnen met lood dicht gemaakt en boven aan het looden pomplijf vastgemaakt. In den pompbak wordt het water opgepompt en langs de kraan uitgelaten. — Fr. *Réservoir de pompe.* — Hgd. *Pumpen-back.*

De bak, boven op den pompbak geplaatst, om het water rein te houden, wordt te Gent en te Brugge ook wel **pompbak** genoemd.

Pompboor, v. — Eene allergrootste boor om pompen enz. te boren. (Sch. 266.) — Fr. *Rouanne, cuiller à pompe.* — Eng. *Pump bohrer.* — Hgd. *Pumpen-bohrer.*

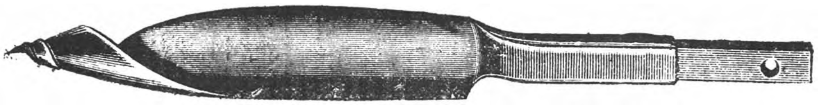

Sch. 266.

De pompboor is een avegaar in 't groot met langen steel.

Met de pompboor boren : Fr. *Rouanner.*

Vergel. **Schulpboor.**

Pompeboom, m. — Een hoegenaamde boom, dienende om uitgeboord en tot waterpomp gebruikt te worden. (W.-Vl.)

Pompenmaker, m. — Timmerman, die bijzonderlijk zich gelast met het maken van houten pompen. (vooral te lande.) — Fr. *Ouvrier qui fait des pompes en bois.* — Hgd. *Pumpen-macher.*

Ook **Pompmaker** en **pompwerker.**

Pompgek, m. — Het uitstekende stuk van het boveneind eener houten pomp, waarop de stok of hefboom steunt, die den zuiger op en neer beweegt. — Fr. *Potence de bringuebale ou de brimbale.* — Hgd. *Pumpen-geck.*

In N.-Nederl. ook **Gek, mik, knie, pompknie, pompgiek, pompjuk, pompkruk** en **pompmik.**

Pompgiek, m. — Zie **Pompgek.**

Pompjuk, o. — Zie **Pompgek.**

Pompknie, v. — Zie **Pompgek.**

Pompkruk, v. — Zie **Pompgek.**

Pompmaker, m. — Zie **Pompenmaker.**

Pompmik, v. — Zie **Pompgek.**

Pompwerker, m. — Zie **Pompenmaker.**

Pompzwengel, m. — Zie **Zwengel.**

Ponder, m. — Zie **Nagel.**

Pooiweeg, m. — Zie **Horde.**

Poont, m. — Zie **Nagel.**

Poort, v. — Groote zware deur, die den ingang afsluit van een huis, magazijn enz. — Fr. *Porte.* — Eng. *Gate.* — Hgd. *Thür.*

Eene poort aan een rijk heerenhuis heet **koetspoort.** — Fr. *Porte cochère.*

Men heeft **achter-** en **voorpoorten.**

— Zie **Zegeboog.**

Poorterstoel, m. — Zie **Mutsaardpaard.**

Poot, m. — Steun onder eene tafel, bed, stoel, bank, enz. — Fr. *Pied.* — Eng. *Foot.* — Hgd. *Fusz.*

Bij De Bo **Stijper, pekkel.**

Bij Schm. **Pikkel, stumpel.**

Popelurenhout, o. — Zie **Populierenhout.**

Populierenhout, o. — Het populierenhout is zeer zacht en geelachtig wit van kleur; het laat zich goed bewerken, bezit weinig duurzaamheid, en wordt gemakkelijk door worm aangetast. — Fr. *Bois de peuplier.* — Eng. *Poplar-wood.* — Hgd. *Pappel-holz.*

Het wordt nogal gebruikt voor boorden, gronden, en daar waar eene breede en taaie plank gewenscht is. Te lande wordt het populierenhout veel gebruikt in planken om ruimten af te berdelen. Tegenwoordig wordt het veel door grenenhout vervangen.

Ook **Peppelhout** geheeten.

Bij Schm. **Popelurenhout, achtkant.**

Men zegt ook **achtkant** voor **canadahout.**

De volgende soorten van populierenhout komen hier vooral in aanmerking :

De **Ratelpopulier, klaterpopulier** of **espeboom** (Populus tremula L.) — Fr. *Peuplier tremble.* (Zie **Abeelenhout.**)

De **Zwarte populier** (Populus nigra L.) — Fr. *Peuplier noir.*

De **Witte populier, witblad** of **witboom** (Populus alba L.) — Fr. *Peuplier blanc.* (Zie **Abeelenhout.**)

De **Canadeesche populier** of **woudpopulier** (Populus canadensis Mnch.) — Fr. *Peuplier du Canada.* (Zie **Canadahout.**)

De **Italiaansche populier** of **Lombardische wilg** (Populus pyramidalis Roz.)

De **Grijze populier** (Populus canescens.) — Fr. *Peuplier grisard, grisard.*

Portaal, o. — Eene afgeslotene ruimte aan den ingang van een gebouw, met eene of meer deuren, welke den toegang openen tot het gebouw. — Fr. *Portail.* — Eng. *Portal.* — Hgd. *Portal.*

De overdekte plaats vóór een gebouw, meest buiten aan den ingang eener kerk, heet **voorportaal, voorhuis**, bij De Bo **leugen.** — Fr. *Porche.* — Eng. *Porch.* — Hgd. *Halle.*

Poskénie, paschénie, v. — Zie **Tooneelscherm.**

Post, m. — Zie **Staander.**

Pranger, m. — Zie **Klemhaak.**

Predikstoel, m. — Verhevenheid in de kerken geplaatst om vandaar het woord tot de aanwezigen te sturen. — Fr. *Chaire.* — Eng. *Pulpit.* — Hgd. *Kanzel, Catheder.*

Ook **Preêkstoel.**

⁂ De **kuip** van den predikstoel is het deel, waar de redenaar in staat.

Preêkstoel, m. — Zie **Predikstoel.**

Priëel, o. — Tuinhuisje, zomerhuisje. — Fr. *Berceau.* — Eng. *Arbour, bower.*

(Wordt meest gemaakt uit latten.)

Priem, m. — Zie **Makelaar.**

Priemstijl, m. — Zie **Makelaar.**

Privaat, o. — Zie **Gemak.**

Proefstuk, o. — Zie **Gildeproef.**

Propgat, o. — Zie onder **Blokbalie.**

Propstaak, v. — Zie onder **Blokbalie.**

Pui, v. — Zie **Horde**.

Puimen, b. w. — Met puimsteen glad slijpen. — Fr. *Poncer.* — Eng. *To pumicate.* — Hgd. *Bimsen, Abbimsen.*

Bij De Bo ook **Pimsen**.

Puimsteen, o — Eene soort van veldspaath, welke tot het slijpen en polijsten van fijn schrijnwerk gebruikt wordt. — Fr. *Pierre-ponce.* — Eng. *Pumice stone.* — Hgd. *Bimstein.*

Bij De Bo **Pims**, bij Kiliaan **peems.**

Puit, m. — Een stukje hout, fatsoen van een zittenden kikvorsch, ergens aan vastgenageld en dienende als houvast om er iets aan te hangen of vast te binden.

Een rek met puien, in plaats van met tappen, ziet men in vele huizen te lande aan den wand genageld om er kleeren enz. aan te hangen. (De Bo.)

Pulm, m. — Zie **Balkpulm.**

Puntlood, o. — Zie **Schietlood.**

Puntstijl, m. — Zie **Makelaar.**

Puppe, v. — Zie **Omslag.**

Puppekeer, m. — Zie **Omslag.**

Putgalg, v. — Zie **Galg.**

Putgeerd, v. — Zie **Wipzwengel.**

Putgoeze, v. — Zie **Dop.**

Putkap, v. — Zie **Putkuip.**

Putkuip, v. — Houten schutsel rond de opening van eenen put.

In Haspegouw **Putkap.**

Te Brugge **Keel**, omtrent Mechelen **keef**, omtrent Antw. **bornputkuip**, omtrent Aalst **kot.**

Te Hove, pr. Antw. **Bornputkeef.**

Putrad, o. — Zie **Rad.**

Putsikse, v. — Zie **Wipzwengel.**

Putwiel, o. — Zie **Rad.**

Ra, v. — Zie **Regel.**

Raa, v. — Zie **Regel.**

Raafschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf.**

Raam, o. — Werktuig om iets in te spannen. — Fr. *Châssis,* — Eng. *Frame.* — Hgd. *Rahmen.*

Bij De Bo **Kassijn, kasijn, kasijne.**

— Raam van eene zaag : het houtwerk, de stelling. — Fr. *Monture, fût d'une scie.* — Eng. *Frame of a saw.* — Hgd. *Sägengerüst, Holzwerk, Rahmen an einer Säge.*

— Zie **Vensterraam, Vensterkozijn, Draai-, schuif-** en **vast raam.**

Raamdorpel, m. — Zie **Kozijndorpel.**

Raamgewicht, o. — Zie **Raamlood.**

Raamhout, o. — Zie **Vergaring** en **Muurplaat.**

Raamlood, o. — Zwaartelood, dat in het kokergat van een schuifvenster hangt om het opschuiven der schuiframen te vergemakkelijken. — Fr. *Con-*

trepoids de croisée, de fenêtre. — Eng. *Counter-poise of a sash.* — Hgd. *Gegengewicht.*

Ook **Raam-, tegengewicht en vensterlood.**

Het gewicht, dat aan eene deur hangt om die van zelf te doen dicht vallen, heet in 't Fr. *Valet.* — Eng. *Weigt of a pulley-door.* — Hgd. *Gewicht an einer Thür.*

Raamomlijsting, v. — Zie **Vensteromlijsting.**

Raamstaander, m. — Zie **Raamstijl.**

Raamstijl, m. — De stijlen of staanders van een vensterraam zijn de twee kantstukken van het raam, waarin de bovenregel, de raamdorpel en een of meer kleinhouten zijn ingewerkt. — Fr. *Montant d'une fenêtre.*

In W.-Vl. **Raamstaander.**

Raamzaag, v. — Zware zaag in een raam, dat door twee mannen bewogen wordt en dient om een boomstam in planken te zagen.

Bij De Bo **Stellingzaag.**

⁂ Het raam dezer zaag wordt gemaakt; maar niet gebruikt door den timmerman.

Vergel. **Schrobzaag.**

Raamzulle, v. — Zie **Kozijndorpel.**

Raapbord, o. — Zie **Plakbord.**

Rabat, o. — Zie **Sponning.**

Rabatschaaf, v. — Zie **Bossingschaaf** en **Sponningschaaf.**

Rabatten, b. w. — Wanneer de planken, die eene omheining afsluiten, ineengevoegd zijn door eene

sponning of door groef en tand, dan wordt iedere plank al den bovenkant schuin of hol bijgeschaafd. Deze bewerking noemt men in N.-Nederl. **rabatten.**

Rad, o. — Houten cirkel op den bodem van eenen put, waarop het metselwerk staat. — Fr. *Rouet.* — Eng. *Curbs.* — Hgd. *Kranz.*

In 't Hagel. **Putrad.**

In W.-Vl. **Ring, wiel, putwiel** en **steenputwiel.**

— Wanneer men eenen put wil metselen in slechten grond, dan maakt men twee raderen, die men langs den buitenkant geheel dicht beslaat met latten of smalle planken, zoodanig, dat de raderen te zamen met de latten een vat vormen. Dit vat noemt men **kuip.**

Rail, v. — Zie **Schei.**

Rakel, m. — Zie **Hark.**

Randlijst, v. — Zie **Tingel** en **Messing.**

Raschaaf, v. — Zie **Reischaaf.**

Rasp, v. — Zie **Houtrasp.**

Raspvijl, v. — Zie **Houtrasp.**

Rasteel, rosteel, o. — Zie **Ruif.**

— Bij glazenmakers. — Een vierkante rooster van houten riggeltjes, met een bakje onderaan, waarin het glas, de hamer, de stopverf, enz. gesteld worden. — Fr. *Panier de vitrier.*

Ook **Rek** geheeten. (W.-Vl.)

Men onderscheidt het **draagrasteel** en het **stoprasteel.**

Raster, m. — Eene lat, riggel, sprinkel of zoo

iets, om eene heining, een gelint of ander dergelijk rasterwerk te maken.

Bij De Bo **Schette.**

Rasterwerk, o. — Traliewerk, staketsel, gelent, al wat uit rasters vervaardigd is. — Fr. *Grille, ouvrage à claire-voie.* — Hgd. *Gitterwerk.*

Bij De Bo **Schettewerk.**

Het rasterwerk, in den vorm van 1/2 of 1/4 rond, dat in winkels op den toonbank staat, en aan den muur is vastgemaakt, heet te Brugge **zonnetje.**

Ratelpopulier, m. — Zie **Abeelen-** en **Populierenhout.**

Ratelscheur, v. — Zie **Windspleet.**

Rattekasteel, o. — Zie **Rattensprenkel.**

Rattenknip, v. — Toestel om ratten te vangen. — Fr. *Ratière.* — Eng. *Rat-trap.* — Hgd. *Rattenfalle.*

In W.-Vl. **Ratteval.**

Rattensprenkel, m. — Eene smalle lange kist of lade, aan beide uiteinden open, en van binnen verdeeld in tien a twintig cellen, welke met hooi en stroo gevuld zijn, om er de ratten te laten in nestelen en te vangen. — Fr. *Traquenard.* — Eng. *Trap.* — Hgd. *Falle.*

In W.-Vl. **Nestelaar** en **rattekasteel.**

In 't Hagel. en in Brab. **Tempel.**

Rattestaart, m. — Eene zeer kleine ronde vijl, die bij het afwerken van gaten en sterk gekromde uithollingen gebruikt wordt. (Sch. 267.) — Fr. *Lime en queue de rat.* — Eng. *Rat-tail.* — Hgd *Rattenschwanz.*

In N.-Nederl. ook **Kattestaart** en **kurkvijl.**

Sch. 267.

Ratteval, v. — Zie **Rattenknip.**

Raveel, v. — Zie **Raveelbalk.**

Raveelbalk, m. — Een kleine draagbalk vóór de ribben aan een dakvenster, aan de opening van eene zoldertrap of schoorsteen, enz. (Zie sch. 270, 1 *d.*) — Fr. *Linsoir.* — Eng. *Assembling piece.* — Hgd. *Tragebalken an Dächladen.*

In N.-Nederl. ook **Raveel** en **raveeling.**

In W.-Vl. **Traveele.**

Raveeling, v. — Balkverbinding rondom de opening van een dakvenster, van eene zoldertrap of schoorsteen, enz. — *Enchevêtrure.* — Eng. *Frame of timber against the way for a chimnay or well-hole for stairs.* — Hgd. *Balkenverbindung um die oeffnung einer Schornsteinröhre, u. s. f.*

Te Brugge **Gareel.**

— Zie **Raveelbalk.**

Ravegat, o. — Een vensterken in de houten naald van eenen kerktoren, ver boven den klokstoel, waar bij kermis of andere feesten, een vaandel of een groene mei uitsteekt.

Ook **Vanegat.**

Rebbank, m. — Zie **Ladetafel** en **Schapraai.**

Rebboom, m. — Zie **Slagboom.**

Rebboord, o. — Eene plank of boord langs den wand vastgemaakt in de arme huizen en waarop men bij gebrek aan schapraai, brood en anderen voorraad stelt. (De Bo.)

Rechten, b. w. — Het plaatsen van een kapgebint, een getimmerte, enz. in zijnen behoorlijken stand. — Fr. *Dresser.*

— Een gebint rechten.

Rechtkanten, b. w. — Zie **Beslaan.**

Recht steken, b. w. — Zie **Recht strijken.**

Recht strijken, b. w. — Met de reischaaf een stuk hout recht schaven. — Fr. *Redresser.*

In W.-Vl. **Recht steken.**

Reeden, b. w. — Een stuk hout eerst met den strijkblok, daarna met de reischaaf langs de vier zijden zoodanig bewerken, dat deze laatste nauwkeurig van scheluwte, van breedte en van dikte zijn. — Fr. *Corroyer.* — Eng. *To straighten.* — Hgd. *Rauh behobeln.*

Voor eene vergaring, hoe eenvoudig ook, moeten meest alle de stukken gereed worden; want het is doorgaans van deze eerste bewerking, dat de goede uitslag van het werk afhangt.

Reedschaaf, v. — Zie **Reischaaf**.

Reehaak, m. — Soort van kleinen winkelhaak, dien men gebruikt om te zien b. v. of een stuk hout wel vierkantig is. — Fr. *Equerre à corroyer.* (W.-Vl.) — Zie ook **Winkelhaak.**

Reep, m. — Zie **Ruif.**

Reeschaaf, v. — Zie **Reischaaf.**

Reeze, v. — Houten reil of bareel met doornen of spijlen voorzien, waarop men waslicht brandt voor 't beeld van een heilige of rond de lijkbaar van een overledene, enz. (De Bo.)

— Het dekstuk of leuning van een balkon, van eene balustrade, van eene trap, enz. — Fr. *Main-coulante, appui, lisse de garde-fou, rampe d'appui,* enz. (De Bo.)

— Lijst van eenen spiegel, eene schilderij, enz. — Fr. *Tringle de cadre.* (De Bo.)

— De reezen van een vlashekken. Een hekken waar men vlas in root, is eene soort van allergroote langachtige kist, bestaande uit zware stukken, die aaneengewerkt, er den romp van maken, en bekleed zijn met een rasterwerk van ribben of dikke riggels; **reezen** geheeten, **dubbele reezen** of **enkele reezen** volgens hunne dikte, in den grond : **grondreezen** of **onderreezen**; aan beide kanten, in de lengte : **zijdereezen** of **kantreezen**; aan den voorkant, langs waar men het vlas in en uitdraagt : de **voorreeze**, laag genoeg om er over te stappen; aan den achterkant : twee **achterreezen** en dwars door 't midden van 't hekken : de **middenreeze.** (De Bo.)

— Zie **Sponning, Euziereeze** en **Peerdereeze.**

Regel, m. — De regel der timmerlieden is tevens eene lengtemaat van vier voet. — Fr. *Verge, règle, échelle de charpentier.* — Eng. *Rule.* — Hgd. *Lineal, Richtscheit.*

(De Brugsche voet is elf duim, de Kortrijksche, twaalf duim.)

In N.-Nederl. **Maatstok.**

In W.-Vl. **Duimstok.**

In Brab. **Ra, raa** en **rij.**

In Limburg **Riel** en **rijl.**

In 't Hageland ook **Reig, rijg** en **rijl.**

— Hedendaags heeft de meter meest overal den regel als maatstok vervangen, en is de regel nog enkel een recht, dun en smal stuk hout van onbepaalde lengte, dat de timmerman gebruikt om daar langs eene rechte lijn af te teekenen, een vlak, waterpas of loodrecht af te werken, enz.

In W.-Vl. ook **Pasregel.**

— Zie **Schei.**

— Klein langwerpig vierkant latje, dat pijlrecht is geschaafd en dient om daarlangs lijnen te trekken. — Fr. *Règle, réglet.* — Eng. *Rule.* — Hgd. *Lineal.*

Ook **Liniaal** en **lijnhout.**

Bij De Bo **Reglet** (klemt. op let) meest gehoord in **Veurne Ambacht.**

Bij Schm. **Lijnlat, schramentrekker,** (**schraam** beteekent lijn.)

— Zie **Richel.**

Regelwand, m. — Zie **Wand.**

Regelwerk, o. — Zie **Vergaring.**

Regenbord, o. — Stuk hout onder aan den voet der kepers genageld, om de helling van het dak te verzachten en ook om het water buiten het bereik van het gebouw te werpen. — Fr. *Coyau.* — Eng. *Rafter-foot.* — Hgd. *Dachsparren-verlängerung.*

Ook **Waterbord.**

In W.-Vl. **Euziesteert.**

Bij De Bo **Hond,** in 't mv. **hondiën** of **hozingsteerten.**

Te Gent **Klespe.**

Te Antwerpen **Aanval.**

Reglet, o. — Zie **Regel.**

Reig, v. — Zie **Regel.**

Reil, reile, v. — Eene lat of regel van hout, groot of klein, lang of kort. — Fr. *Latte, barre, règle.* (De Bo.)

Reilatje, o. — Dun latje, van ongeveer 30 cM. lang en gelijke breedte, dat men gebruikt om bij het reeden te zien of het stuk hout van scheluwte is.

Men hoeft altijd twee reilatjes te hebben, die

men (op hun kant) op de twee uiteinden van het geschaafde stuk legt.

Reischaaf, v. — Schaaf, die langer en zwaarder is dan den strijkblok en dient om het hout, dat eerst met den strijkblok is geschaafd, verder zuiver

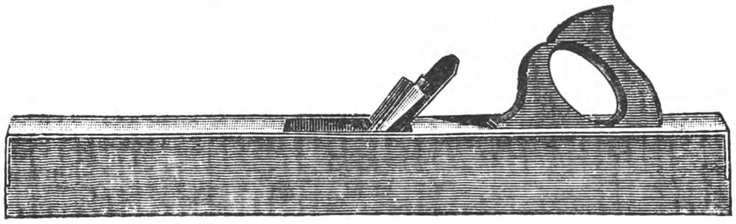

Sch. 268.

af te werken en het geheel recht te strijken, te reeden of te vlakken. (Sch. 268.) — Fr. *Varlope*. — Eng. *Jointer*. — Hgd. *Langhobel*.

Kramers en De Bo vertalen **Reischaaf** door *Riflard*. Dit is onjuist, want 't Fr. *riflard* is de voorlooper, die veel kleiner is dan de reischaaf.

In N.-Nederl. ook **Handschaaf, reeschaaf, reedschaaf** en **rijschaaf.**

Te St.-Truiden **Langschaaf.**

Te Hoegaarde **Voegschaaf.**

Te Overwinden **Raschaaf.**

Bij Schm. **Lange fijnschaaf.**

Rek, o. — In 't algemeen, toestel om er iets op te plaatsen. — Fr. *Râtelier*. — Eng. *Rack*. — Hgd. *Rechen*.

— **Droogrek**, o. — Werktuig om linnen te drogen. — Fr. *Séchoir*. — Eng. *Dryer, horse*. — Hgd. *Trockenstange*.

Bij De Bo **Peerd.**

— Latwerk aan de zoldering der drukkerijen om gedrukte vellen te drogen. — Fr. *Etendoir*. — Eng. *Drying-room*.

— **Flesschenrek**, o. — Een staande getuig met verscheidene vakken, elk vak hebbende twee evenwijdige latten, waartusschen men ijdele flesschen omgekeerd stelt om uit te leken.

— **Geweerrek, wapenrek**, o. — Houten stellage tegen eenen muur aangebracht, om er de geweren en andere wapens op te zetten, of te leggen, of aan te hangen. — Fr. *Porte-fusils.* — Hgd. *Wehr-gerüst, -gestell.*

— **Glazenmakersrek**, o. — Zie **Rasteel.**

— **Handdoekrek**, o. — Toestel waarop men handdoeken te drogen hangt.

— **Kaartenrek**, o. — Houten plankje, waarop verscheidene vakjes zijn aangebracht, om er de speelkaarten in te leggen. — Fr. *Porte-cartes.* — Eng. *Card-rack.*

— **Lepelrek**, o. — Eene horizontale plank aan den wand, met gaten doorboord, waarin men lepels stelt.

— **Pijpenrek**, o. — Eene kleine houten reil met inkervingen, waarin men tabakpijpen hangt langs den wand. — Fr. *Porte-pipes.*

— **Schotelrek**, o. — Lattenwerk aan den wand, waarop men gewasschen tellooren te drogen stelt. — Fr. *Porte-vaisselle.* — Eng. *Kitchen-rack.*

In W.-Vl. **Telloorrek.**

— **Vleeschrek**, o. — Lattenwerk onder aan de zolderbalken getimmerd, waarop men in de boerenhuizen stukken varkensvleesch te drogen legt.

— Zie **Boekenrek** en **Kapstok.**

Rekeinde, o. — Zie **Kopklamp.**

Rekenaar, m. — Zie **Rekenraam.**

Rekenraam, o. — Toestel waarop men in de school de kinderen leert rekenen. — Fr. *Boulier compteur.*

Ook **Rekenaar.**

In W.-Vl. **Telraam.**

Renger, m. — Zie **Duivenslag.**

Renne, v. — Soort van groote kooi of kist uit rasterwerk, dienende om kalveren, varkens, enz. in te vervoeren. (W.-Vl.)

In Brab. **Keef.**

— Zie **Schongel.**

Ressortbak, m. — Bak, die met ressorts (stalen veren) bezet, en met een stoffen weefsel overtrokken is, dienende in eenen beddebak, om de matras te dragen. (W.-Vl.)

Resteleer, restelier, — Zie **Ruif.**

Rib, v. — Men noemt ribben, stukken die dunner zijn dan balken en minstens 3 bij 3 dM. of 7,5 bij 7,5 cM. dikte hebben.

— Zie **Keper, Muurplaat, Vloerbalk** en **Kinderbalk.**

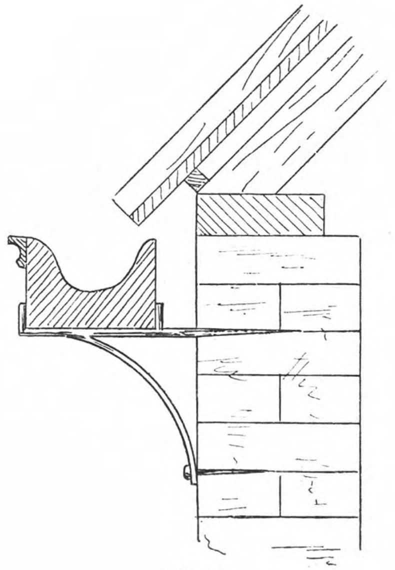

Sch. 269.

Ribgoot, v. — Eenvoudige rib, die al binnen uitgehold is, en aan de huizen (in vervanging der gewone dakgoot), tot opnemen van het water is aangebracht. (Sch. 269.)

(Meest te lande aan schuren, enz.)

Richel, m. — Door richels of regels verstaat men het hout, dat minder dan 3 bij

3 en meer dan 1 $^{1}/_{2}$ bij 2 Amst. duimen dikte heeft, of zooals men dit in de practijk uitdrukt, zwaar is, en deze heeten : **latten**, wanneer de dikte e. a. afmetingen nog minder zijn, terwijl, eindelijk, zeer dunne latten, **veeren** genaamd worden.

(*Het Timmerwerk,* blz. 20.)

— v. — Lat, strook hout, inz. dienende om er iets op, of bij te zetten, bijv. porselein, aardewerk, enz. — Fr. *Bord.*

— Bovenste rand van verschillige voorwerpen, lijst. — Fr. *Rebord.*

Bij Schm. **Rijfel, rijchel.**

Richtsnoer, o. — Zie **Draad.**

Riel, v. — Zie **Regel.**

Rieschaalde, rieschalde, rieschölde, rieschaaldig, rieschaldig, bijv. nw. — Wordt gezeid van eenen boom wiens blok van binnen bestaat uit twee, drie, vier of vijf ringvormige schalen (schillen of lagen) die, gelijk concentrieke pijpen rond het hert in elkander liggen, maar weinig of niet aaneengewassen zijn, zoodanig dat de planken, die men van zulk een boom zaagt, slecht samenhouden en in stukken en splinters vallen. Het hert van een rieschaalden boom is gemeenlijk sterrewijs gespleten. — Fr. *Cadranné.* — Hgd. *Kernschälig, kernriszig.*

In de Kemp. **Ring,** in Haspegouw **rijschellig.**

In W.-Vl. ook **Wielde.**

Een rieschaalde boom geeft op de doorsnede eenigszins de figuur weer van een wiel of van de uurplaat eener horlogie, en wordt daarom ook **gewield** en in 't Fr. *cadranné* (van *cadran*) geheeten.

Populieren, die in natten grond staan, en eiken, die hunne takken laten hangen, zijn doorgaans **rieschaalde.**

Rieschaalde hout, rieschaalde planken. — Rieschaalde boomen dienen niet om in berd gezaagd te worden; nochtans als zij maar weinig rieschaalde zijn, kan hunne buitenkorst gezaagd worden in zolderribben en iefers. (De Bo.)

Rieschaaldigheid, v. — De hoedanigheid van rieschaalde te zijn. De rieschaaldigheid van eenen boom bestaat in eene losse ringvormige laag rond het hert, of in verscheidene zulke lagen de eene boven de andere, somwijlen tot bijna aan de schors.

Rij, v. — Zie **Regel.**

Rijbalk, of **rijgbalk,** v. — Zie **Gording.**

Rijboom, m. — Zie **Slagboom** en **Gording.**

Rijchel, m. — Zie **Richel** en **Schei.**

Rijgboom, m. — Zie **Gording.**

Rijfel, m. — Zie **Richel.**

Rijg, v. — Zie **Regel.**

Rijkel, m. — Zie **Schei.**

Rijl, v. — Zie **Regel.**

Rijnsch eikenhout, o. — Zie **Eikenhout.**

Rijp hout, o. — Het hout van den stam, dat zich bevindt tusschen het spint en het kernhout.
Het rijp hout is het beste geschikt voor timmerwerk.

Rijschaaf, v. — Zie **Reischaaf.**

Rijschellig, bijv. nw. — Zie **Rieschaalde.**

Rijtuigwip, v. — Zie **Karknecht.**

Rijwerf, m. — Zie **Gording.**

Rijzetjespeerd, o. — Zie **Mutsaardpaard.**

Ring, m. — Zie **Rieschaalde** en **Rad.**

Ringbout, m. — Zie **Oogbout.**

Ringhout, o. — Zie **Vergaring.**

Ringschroef, v. — Zie **Oogbout.**

Rinket, o. — Klein deurtje in eene groote deur, venster of gelijksoortige afsluiting. — Fr. *Guichet.* — Eng. *Wicket.* — Hgd. *Pförtchen.*

Ook **Klinket, winket** en **guichet.**

*** De reiskaartjes in de spoorhalle worden door het **rinket** afgegeven.

— De schuurdeuren hebben gemeenlijk een **rinket**, dat in een der vleugels van de groote deur op gelijken afstand van den beneden- en bovenrand gemaakt is; daardoor kruipen de dorschers in en uit de schuur; zetten ook dat deurtje open om klaarder te kunnen zien.

Rip, v. — Zie **Ruif.**

Ritshout, o. — Zie **Kruishout.**

Roede, v. — Zie **Gaaipers** of **Stang**, en **Vensterroede.**

Roeden, v. mv. — Stukken hout, vierkant beslagen, die in afmeting, vooral in dikte, iets minder zijn dan de balken. (De Bo.)

Roef, v. — Schuin afloopend deksel op eene

doodkist. — Fr. *Couvercle de cercueil fait en dos d'âne.*

Roefel, m. — Zie **Voorlooper.**

Roefelaar, m. — Zie **Voorlooper.**

Roefelen, b. w. — Zie **Roffelen.**

Roefelschaaf, v. — Zie **Voorlooper.**

Roeflat, v. — Wanneer men eene zinkbedekking op een dakvlak wil aanbrengen, zoodanig dat de zink niet aan malkaar is gehecht, maar uit losse bladen bestaat, dan nagelt men op de houten bedekking zware pannelatten, **roeflatten** genaamd. Hiertegen wordt de zink omgeplooid.

⁂ Deze latten nagelt men op afstanden van 0,90 cM.

Roest, o. **Roestestok**, m. — Zie **Hoenderrek.**

Roestekot, Roestkot, o. — Zie **Hoenderhok.**

Roffel, m. — Zie **Voorlooper.**

Roffelen, b. w. — Het ruwe van het hout afschaven met den voorlooper of den strijkblok. — Fr. *Raboter grossièrement.*

In W.-Vl. **Roefelen.**

Roffelschaaf, v. — Zie **Voorlooper.**

Rol, v. — Zie **Rolstok.**

Rolblind, v. — Buitenafsluiting van een venster of eene deur, die naar boven op eene horizontale as kan worden opgerold, terwijl het venster of de deur

zelve gesloten blijft. — Fr. *Store.* — Eng. *Spring blind.*

Rolboom, m. — Zie **Achterboom.**

Rolhout, o. — Zie **Rolstok.**

Roljaloezie, v, — Zonneblind, dat, evenals een rolblind aan de buitenzijde van een venster, op eene horizontale as kan opgerold worden en dient tot het verwijderen der zonnestralen.

Rolluik, o. — Valluik, dat op wieltjes voortrolt.

Rolstok, m. — Cylindervormig gereedschap om deeg enz. op een bord uit te rollen. — Fr. *Rouleau, rouloir.* — Eng. *Rollen.* — Hgd. *Rolle.*
Ook **Rol** en **rolhout.**
In 't Hageland **Trul** en **trulstok.**

Rolwagen, m. — Zie **Loopwagen.**

Rommelkat(te), v. — Uitstekend einde van den schaarbalk in een dak. Het is op de rommelkat(te) dat de gordingen rusten. (W.-Vl.) De rommelkatten worden meest vervangen door **klossen.**

Romzaag, v. — Zie **Kortzaag.**

Rond dakvenster, o, — Zie **Dakvenster.**

Ronde deur, -venster, v. — Zie **Gebogen deur, -venster.**

Ronde kant, m. — Zie **Hertkant.**

Ronde kortschaaf, v. — Zie **Gootschaaf.**

Ronde schaaf, v. — Zie **Boogschaaf.**

Rond hout, o. — Hiertoe behooren de masten, palen, sparren, juffers, kolders of tien ellens, twaalf ellens, spieren enz., die hoofdzakelijk door den timmerman gebruikt worden voor balklagen, kapbetimmeringen, heiwerken, beschoeiingen enz.

— **Rond hout is beslagen hout.** (Zie dit woord)

Rondschaaf, v. — Het tegenovergestelde van **holle schaaf.** (Sch. 142 B.) — Fr. *Gorget.* — Eng. *Moulding-plane.* — Hgd. *Kehlhobel.*

In N.-Nederl. ook **Bolle schaaf** en **Kraalschaaf.**

Rondse, ronse, v. — Zie **Ader.**

Roode delie, v. — Zie **Grenenhout.**

Roode olm, m. — Roode plekken, die zich op het hout vertoonen, soms op groote afmetingen, en die het hout in volledige verrotting overstellen.

Ook **Molm** en **vuur** geheeten.

Rookberd, rookbord, o. — Eene horizontale plank ter zijde in den boezem van de breede schoorsteenen der boerenhuizen. (De Bo.)

Rooster, m. — Een rooster in hout, waar het water doorspoelt, dient voor sluizen en bruggen om te beletten, dat de kracht van den stroom de grondvesten losmake. — Fr. *Radier.* — Eng. *Frame of ground timber.* — Hgd. *Schleusenrost, -bettung.*

— Traliewerk van hout, dienende tot dekking bijv. van eenen vijver, put, kuil, enz. — Fr. *Gril, grillage.* — Eng. *Frame-grate.* — Hgd. *Gitter.*

Roostering, v. — Roosterwerk. — Fr. *Gitâge.* — Hgd. *Balkenlage.* (Sch. 270.)

In N.-Nederl. **Balklaag.**

De roosteringen dienen hoofdzakelijk tot het ondersteunen van vloeren en ook tot het dragen van afdekkingen, van verdiepingen of zolderingen.

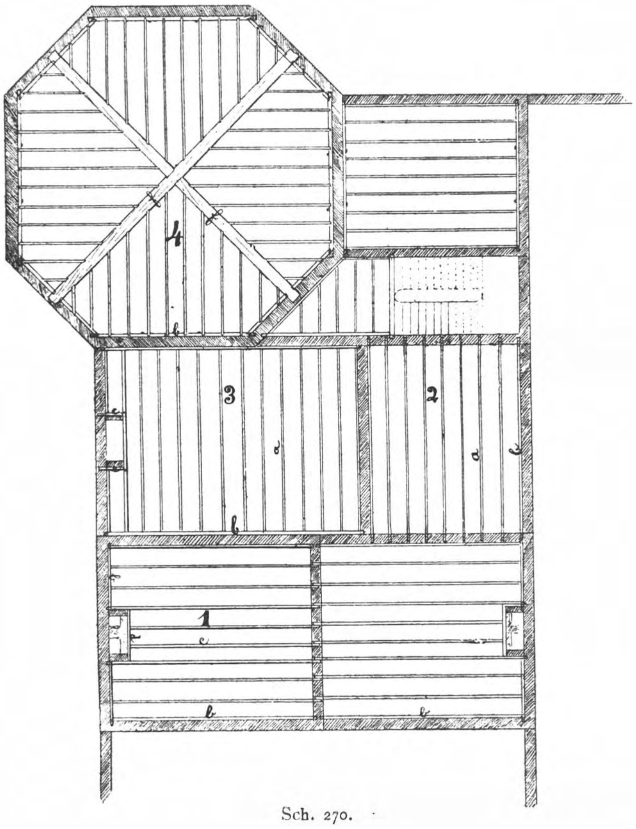

Sch. 270.

Vroeger bestonden de roosteringen, (in oude gebouwen treft men die nog wel aan), uit zoogenaamde **moerbalken** en **kinderbalkjes**, doch dit gaf aanleiding tot nog al kostelijke betimmeringen. Thans bestaat eene gewone roostering uit de volgende balken :

Hoofdbalken (sch. 270) *a* 2 en 3; **strijkbalken** *b* 1, 2, 3 en 4; **kreupele balken** *c* 1; **raveelbalken** *d* 1; **steekbalken** *e* 3.

— De balken *f* 4, die overhoeks op de muren liggen en waarin de overige balken als **kreupele** balken worden ingewerkt, heeten **straalbalken.**

*** In n[r] 2 rusten de hoofdbalken aan beide einden op de muren, in n[r] 3 integendeel, worden zij in de strijkbalken gewerkt. Dit geschiedt daar, waar het inkappen van roosteringgaten gevaarlijk kan zijn. Door het inlaten der hoofdbalken in de strijkbalken wordt de muur geheel en gansch tegen inkerven en beschadigen gevrijwaard. Deze bewerking wordt meest gedaan in Antwerpen.

Roosteringstuk, o. — Zie **Vloerbalk.**

Roosterkozijn, o. — Kozijn, dat geplaatst wordt in eene deuropening, waarvan de dagzijde eene groote breedte aanbiedt.

Ook **Gekoppeld kozijn** geheeten.

Roosterwerk, o. — Zie **Liggend roosterwerk** en **Paalroosterwerk.**

Rug, m. — Zie **Zaaglade.**

— Tegenovergestelde zijde van het snijdende deel eens zaagblads. — Fr. *Dos de la scie.*

Rugzaag, v. — Eene handzaag, wier blad langs den rug belegd is met eene kloeke ijzeren strook om het blad vast en steeg te maken. (Sch. 271.) — Fr. *Scie à dos.* — Eng. *Back-saw.* — Hgd. *Rücksäge.*

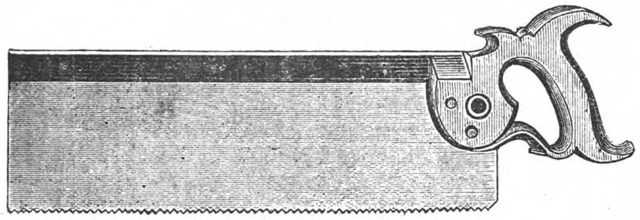

Sch. 271.

In N.-Nederl. **Kapzaag** en **toffelzaag.**

In Haspegouw **Gemoetzaag.**

In W.-Vl. **Pinzaag.**

Met de rugzaag wordt alle fijn werk vervaardigd, om hare kleine tanden en smalle zuivere snede.

Zie ook **Kortzaag.**

Ruif, v. — Getralied houtwerk in eene schuinsche richting boven de krib van een paard in paardenstallen aangebracht, waar achter men het hooi, de klaver, enz. werpt. — Fr. *Râtelier.* — Eng. *Rack, cratch.* — Hgd. *Raufe.*

In W.-Vl., te Gent en elders, **Rasteel, rosteel, heize.**

Te Ronse en elders in Vl. **Resteleer, restelier.**

In Fr.-Vl. ook **Rip.**

In Brab. **Ben** en **bin.**

In 't Land van Aalst **Destereel.**

In Belg. en Holl. Limb. ook **Reep.**

Ruigboorschaaf, v. — Zie **Boorschaaf.**

Ruigschaaf, v. — Zie **Voorlooper.**

Ruinen, b. w. — Zie **Aanwetten.**

Ruiter, m. — Lat, die op den nokbalk wordt genageld. Rond deze lat wordt het lood of de zink gedreven, zoodat men dit laatste niet behoeft vast te nagelen. (Sch. 272 *a.*)

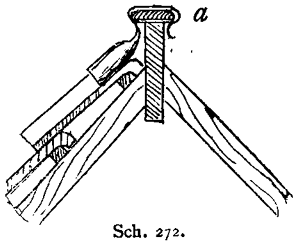

Sch. 272.

Russisch eikenhout, o. — Zie **Eikenhout.**

Rustbalk, m. — Draagband onder de noodbalken of onder de sparren. — Fr. *Jambette.* — Eng. *Jamb.*

Ruwschaaf, v. — Zie **Voorlooper**.

Schaaf, v. — Blok hout waarin, daaromtrent in 't midden, een enkele of dubbele beitel steekt, die het profiel heeft eener lijn, wier vorm of beloop men bij de veelsoortige schaven aantreft. — Fr. *Rabot.* — Eng. *Plane.* — Hgd. *Hobel.*

De schaaf dient om aan de oppervlakte van het hout een fijnen en effen vorm te geven, die op den beitel is afgeteekend.

— Zie **Amerikaansche-, Amerikaansche verstelbare verstek-, band-, blok-, bolle-, boog-, boor-, boord-, bosse-, bossing-, bosting-, buk-, diamant-, dubbele blok-, filet-, gerf-, glad-, glas-, glasspon-, glassponde-, goot-, hand- hol-, holle-, klik-, kornis-, kort-, kraal-, kreus-, kwartrond-, lang-, lange fijn-, lijst-, moer-, neut-, noot-, ojief-, overzijdsche boor-, platteband-, plat-, ploeg-, ra-, raaf-, rabat-, ree-, reed-, rei-, rij-, roefel-, roffel-, rond-, ronde-, ronde kort-, ruigboor-, ruig-, ruw-, schuit-, serpent-, slag-, spaak-, spok-, sponning-, steilboor-, tand-, toog-, trek- veer-, vlak-, voeg-, zoetboor-, zoet-** en **zuivere kortschaaf.**

Zie ook **Bastrin, bootje, congé, donder, duiveljager, filiester, groefploeg, hobbelaar, klikke, klikker, mesploeg, messingploeg, moerploeg, neuker, ploeg, pokseeuw, roefel, roefelaar, roffel, strijkblok, vaarploeg, varken, vastploeg, veerploeg, vleerploeg, voorlooper, waterlijst, zwijn** en **schaaftuig.**

— Ook de vorm, de lijst, die met de schaaf aan het hout is gestoken, bijv. Eene schoone schaaf aan eene deur steken.

Schaafbank, v. — De bank waarop de timmerman werkt. (Sch. 273.) — Fr. *Etabli de menuisier.* — Eng. *Bench.* — Hgd. *Hobel-bank.*

In W.-Vl. **Conter-ijzer.** — Fr. *Contre-fer.* — Zie ook **Tand** en **tandschaafijzer.**

Schaafblok, o. — Zie **Blok.**

Schaafijzer, o. — Zie **Schaafbeitel.**

Schaafkrullen, v. mv. — Afval van geschaafd hout. — Fr. *Copeaux.* — Eng. *Chips, shavings.* — Hgd. *Späne, Zimmer-, Hobel-späne.*

Ook **Afschaafsel, schaafsel, schaafspaanders** en **krullen.**

Te Maastricht **Speen.**

In Limburg **Schaafspeen.**

In Brab. **Schafeling.**

In O.- en W.-Vl. **Schaveling.**

Te Antwerpen **Krollen.**

Elders ook **Scheefsel.**

Schaafmes, o. — Zie **Schaafbeitel.**

Schaafsel, o. gmv. — Zie **Schaafkrullen.**

Schaafspaanders, m. mv. — Zie **Schaafkrullen.**

Schaafspeen, o. — Zie **Schaafkrullen.**

Schaaftuig, o. — Tuig dienende om platte stukken hout te schaven. (Sch. 275.) Het wordt bewogen door middel van stoom of met de hand. — Fr. *Machine à raboter.* — Eng. *Planing-machine.* — Hgd. *Hobel-maschine.*

Schaal, v. — De eerste en de laatste plank, die uit een ruwen balk of een boom gezaagd wordt. — Fr. *Dosse.* — Eng. *Slab.* — Hgd. *Schwarte, Schwartenbrett.*

Ook **Schaaldeel.**

In Vl. ook **Werkbank.**

De Duitsche schaafbanken verschillen bij de Vlaamsche op eene merkbare wijze. Vooral de achter-

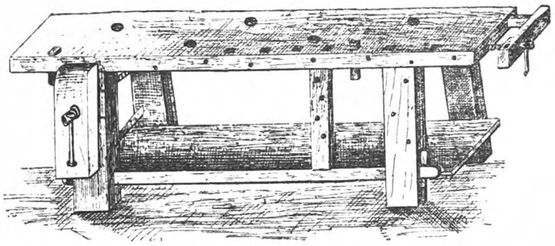

Sch. 273.

stang of vijs is iets, wat in het oog springt en den Duitschen timmerman voorzeker een hier ongekend gemak moet verschaffen.

In Antwerpen vindt men ook Duitsche schaafbanken.

Schaafbeitel, m. — Het ijzer, dat in een schaafblok is bevestigd en waarvan de snede, die iets buiten het ondervlak steekt, de ruwheid van het hout wegneemt om er de sierlijkheid aan weer te geven. — Fr. *Ciseau, fer de rabot.* — Eng. *Plane iron.* — Hgd. *Hobeleisen.*

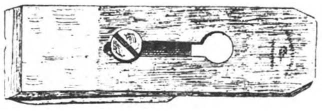

Sch. 274.

Ook **Schaafijzer** en **schaafmes.**

Schets 274 verbeeldt eenen schaafbeitel voor eene reischaaf.

— Vele schaafbeitels zijn aan hunnen bovenkant met eenen tweeden beitel verbonden, die, dicht tegen het snijdende deel aangebracht, belet, op kwastig hout, grove spaanders of tegendradige vezels weg te nemen. (Sch. 274.)

Deze tweede beitel heet in N.-Nederl. **keerbeitel.**

Te Antwerpen **Dok.**

In W.-Vl. **Schaalstuk, schaalstik, korst, karst, kurst, scholf, scholpe, schulfe** en **afschurpeling**.

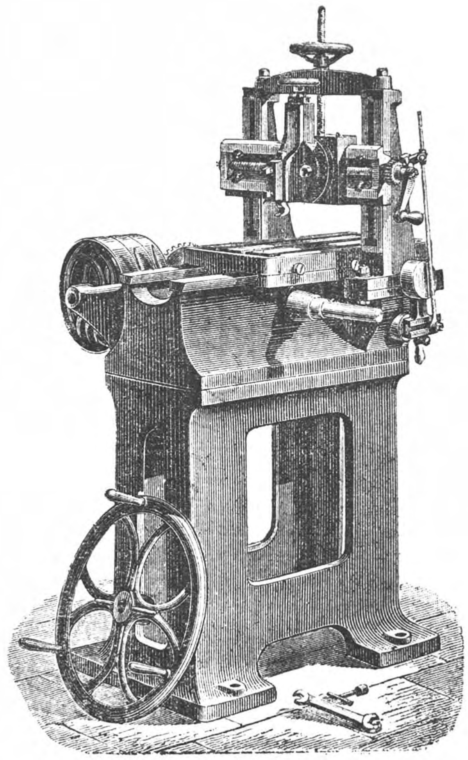

Sch. 275

Schaaldeel, o. — Zie **Schaal.**

Schaarbalk, m. — Zie **Scheerbalk.**

Schaard, v. — Kleine breuk in 't scherp van eenen beitel, schaafbeitel, enz. — Fr. *Brêche.* — Eng. *Shard, sheard, sherd.* — Hgd. *Scharte.*

— De schaarden uitslijpen. — Fr. *Réparer les brêches.*

Schaarstijl, m. — Zie **Gebintstijl.**

Schaats, v. — Zie **Stelt.**

Schabel, v. — Houten zitbank, zonder rug of armleuning. — Fr. *Escabeau.* — Eng. *Foot stool.* — Hgd. *Schemel.*

Schabelletje, o. — Zie **Voetbank.**

Schacht, m. — Zie **Trapboom** en **Schietbeitel.**

Schachten, b. w. — Al de stukken van een getuig aan malkander sluiten en tot een geheel opmaken, bijzonderlijk met pen en gat. — Fr. *Monter, assembler à tenons et mortaises.* — Eng. *To join with tenon and mortise.*

— Zie **Op- en ontschachten.**

Schafeling, o. — Zie **Schaafkrullen.**

Schalieberd, o. — Plank (gewoonlijk een duim dik en van 10 tot 15 cM. breed) dienende tot bedekking van een schaliedak. — Fr. *Volige.* — Eng. *Batten, scantling.* — Hgd. *Schieferbrett.*

Schalier, o. (klemt. op **lier.**) — De schalieren van een gewand zijn de twee stijlen waar het windas tusschen draait om een gewicht op te hijschen. — Fr. *Les bras d'un vindas.*

— De schalieren van een schalk zijn de twee pooten, die met scheien aaneen verbonden zijn. — Fr. *Les bras d'une écoperche.*

— Zie **Trapboom** en **Staander.**

Schalk, o. — Zie **Trekhei.**

— Eenvoudig werktuig om zware balken, enz. op te hijschen. — Fr. *Ecoperche.*

⁂ Het schalk bestaat uit twee, drie of vier stukken hout, die van boven te zamen gebonden, gescherreld staan gelijk een open passer of driepoot. In den spriet van boven, hangt een katrol, waarmede men 't gewicht ophijscht.

⁂ Het schalk is geen **windas**.

Schamel, o. — Eene bank, eene zitbank, eene steunplank; bij Kil. 1°) een voetbank, eene schabel. — Fr. *Escabeau*. — Hgd. *Schämel*.

2°) Eene trede van een weefgetouw. (De Bo.)

Schankeljoen, o. — Zie **Holmal**.

Schap, o. — Beteekent eigenlijk : eene houten stellage om iets op te leggen of te zetten. In N.-Limb. en Gelderl., alsmede in Brab. en elders, is **schap** ook eene rijg, plank, legrustplaats om iets op te zetten of te leggen, van hier : **boekenschap**. — Fr. *Rayon de bibliothèque*.

Schap beteekent in 't algemeen : eene kas waar men iets bewaart : schapraai, enz. (Brab. en elders.) Te Diest, in Belg. en Holl. Limb. ook **eetkas**. — Fr. *Garde-manger*. (Schm.)

Schaplat, v. — Zie **Tingel**.

Schapraai, v. **Schaprade**, v. — Wordt overal gebruikt voor eetkas. — Fr. *Garde-manger*. — Eng. *Safe*. — Hgd. *Speise-schrank*, en in Brab. en elders ook nog voor meer andere kassen, kisten of koffers; waarin men iets bewaart, als melkschapraai, kleerschapraai, enz.

Bij De Bo **Schapra**, **schaprade**, **rebbank** en **dresse**.

In W.-Vl. **Lâ**. (De Bo.)

Te Brugge **Spinde.**
Bij Schm. ook **Schap.**

Schardoes, o. **Schardoese,** v. — Zie **Kardoes.**

Scharnier, o. en v. — In 't algemeen eene beweegbare vereeniging van twee stukken metaal, die in elkander grijpen en met eene doorloopende pin vereenigd zijn, om welke de beide deelen zich bewegen. — Fr. *Charnière.* — Eng. *Joint.* — Hgd. *Gewerbe Scharnier.*

In N.-Nederl ook **Knier** en **speun.**

Eene scharnier is eigenlijk de vereeniging van metaalbladen, met gaten doorboord en die zelden langer dan 12 tot 15 cM. zijn.

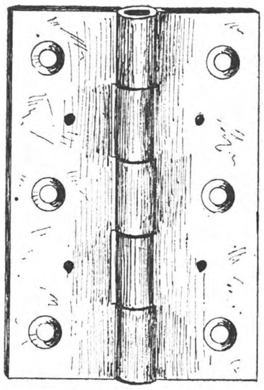
Sch. 276.

Eene scharnier is vooral hierin te onderscheiden van een **brekijn** (Fr. *Briquet*), (Sch. 276.) dat de bout of noot der scharnier met een kop is voorzien en los in de pijpjes der scharnierbladen rust; terwijl de bout van het brekijn effen, en aan het eene blad onbeweeglijk vast is.

Scharnier met enkele leden : Scharnier waarvan aan het eene blad, onder en boven, een oog is, ter breedte van 1/3 der hoogte van de scharnier, en aan het andere scharnierblad eveneens een zelfde oog in het midden, dat dan tusschen beide andere oogen geplaatst wordt. (Sch. 277.)

Scharnier met dubbele leden : Scharnier waarvan het eene blad onder en boven en in het midden van een oog voorzien is, en het andere blad van twee oogen, die tusschen deze drie vallen, waarbij

dus elk oog nog 1/5 van de geheele scharnierhoogte heeft. (Sch. 278.)

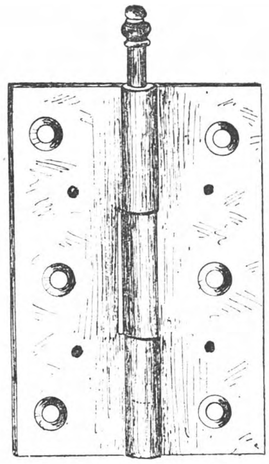

Sch. 277.

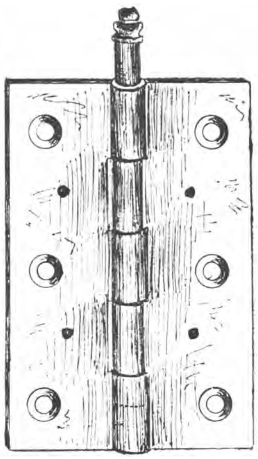

Sch. 278.

— Men onderscheidt de scharnieren in opleg- en insteekscharnieren, naar gelang zij tegen de deur en den kozijnstijl vast geschroefd worden ofwel in den kant der deur en in de sponning van den kozijnstijl schieten.

— Zie ook **Bocht-**, **boek-** en **doordraaiende scharnier**, **fitsefaze** en **vis**.

Scharnierbeitel, m. — Zeer smalle beitel met ijzeren handvat, dienende tot het inkappen der openingen, waar de scharnierbladen moeten in bevestigd worden. (Sch. 279 A B.) — Fr. *Bédane à ferrer*. — Eng. *Hinge-hook chisel*. — Hgd. *Fitschenbeitel*.

In W.-Vl. **Fitzebeitel**.

In 't Hageland **Vitsbeitel**.

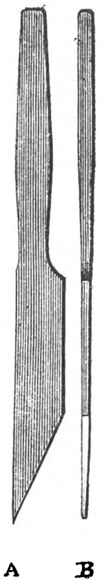

Sch. 279.

Scharnierblad, o. — De helft van eene scharnier. — Fr. *Aile de fiche*. — Hgd. *Scharnier-flügel*.

Scharrier, v. — Zie **Trapboom**.

Schaveling, m. — Zie **Schaafkrullen**.

Schaven, b. w. — De ruwe deelen van het hout wegnemen. — Glad maken met de schaaf. — Fr. *Raboter*. — Eng. *To plane*. — Hgd. *Hobeln*.
Bij De Bo ook **Schaveren**.

Schaveren, b. w. — Zie **Schaven**.

Schavot, o. — Stelling, stellage, enz.; zulk eene, waarop lijfstraffelijk veroordeelden hun vonnis ondergaan. — Fr. *Echafaud*. — Eng. *Scaffold*. — Hgd. *Blutgerüst, Schaffot*.

Schee, v. — Zie **Schei**.

Scheef, bijw. en bijv. nw. — Overhellend, niet loodrecht, uit het lood, uit den haak. — Fr. *Dévers*. — Eng. *Bending, leaning*. — Hgd. *Schief, nicht senkrecht stehend*.

Scheefheid, v. — De hoedanigheid van scheef te zijn. — *Déversement*.

Scheef kruisgewelf, o. — Zie **Kruisgewelf**.

Scheefsel, o. — Zie **Schaafkrullen**.

Scheel, o. — Zie **Winkelhaak**.
— Deksel van een kist. — Fr. *Couvercle*.
— bijw. en bijv. nw. — Een stuk hout is scheel, wanneer het aan zijne oppervlakte een ongelijk plat vlak aanbiedt; zoodanig dat, wanneer men over de gansche oppervlakte de vier hoeken aanschouwt, deze vier ongelijke hoogten aanwijzen. — Fr. *Dévié de la direction normale, tors, gauchi*. — Eng. *Warped*. — Hgd. *Wahnkantig, krumm*.

Bij De Bo **Scheelde, scheluw, schilw** en **schilde.**

In 't Hageland beteekent **Scheel : windveerdig.**

— Een stuk hout is van **scheelte** of van **scheluwte : plat, effen,** wanneer de oppervlakte op de vier hoeken geheel plat is, zoodanig dat deze oppervlakte, gelegd zijnde tegen eene dergelijke oppervlakte, overal eene dichte voeg vertoont.

⁂ Een stuk hout van scheluwte schaven. — Fr. *Dégauchir une pièce de bois.*

Scheen, v. — Zie **Schei.**

— In de pr. Drenthe is scheen de dwarsplank van een hek. (Schm.)

— De schenen van een weefriet zijn houten riggels, waartusschen de smalle plaatjes van riet of staal vastgebonden en gepekt worden.

Een weefriet heeft vier schenen : twee aan den eenen kant, en twee aan den anderen, zoodat het gelijkt aan eene ladder, waar de plaatjes de sporten van zijn en de schenen de schalieren. (De Bo.)

— Zie **Tooneelscherm.**

Scheenagel, m. — Zie **Ankernagel.**

Scheerbalk, m. — Dwarsbalk waarop de makelaar rust in een gebint. (Sch. 85 *b.*) — Fr. *Faux-entrait, entrait retroussé.* — Hgd. *Spannriegel.*

In N.-Nederl. **Kapbalk** en **spanregel.**

In W.-Vl. ook **Schaarbalk.**

Scheerband, m. — Zie **Kruisband.**

Scheerbank, m. (Weverstuig.) — De bank waarop de bobijnen garen steken, die op den scheermolen moeten gedraaid worden. (Brab.) (Schm.)

Scheerbeen, o. — Zie **Gebintstijl.**

Scheergebint, o. — Zie **Gebint**.

Scheerhout, o. — Zie **Koppelplaat**.

Scheerling, m. — Zie **Scheermolen**.

Scheermolen, m. en v. — Eene groote winde, waarop men het garen van de bobijnen afwindt, om de scheerte of keten te scheren, die dan op het weefgetouw moet geboomd worden. — Fr. *Ourdissoir*. — Eng. *Beam*. — Hgd. *Scheer-mühle, -rahmen*. (De Bo.)

In N.-Nederl. **Scheerraam**.

Bij De Bo ook **Scheerling** en **Scheerrik**.

— De scheermolen heeft eenigszins het maaksel van eene garenwinde, maar zij is buiten vergelijkenis meerder en zwaarder. Zij bestaat uit eenen rechtstaanden boom, die van boven en van onder met een duim in eene pan draait. Rond dien boom zijn verscheidene evenwijdige stukken aaneen verbonden door scheien, die sterrewijs door den boom zitten.

Scheerpoot, m. — Zie **Gebintstijl**.

Scheerraam, o. — Zie **Scheermolen**.

Scheerrik, m. — Zie **Scheermolen**.

Scheers, o. — Platte lange drevel. Het scheers dwarst het hout op geheel zijne breedte, terwijl de drevel slechts enkele cM. in het hout verbonden is. Het scheers wordt gebruikt, waar het geweldig scheluw trekken eener plank te vreezen is.

Scheerstijl, m. — Zie **Gebintstijl**.

Scheerwand, m. — Ook **vakwerkwand** geheeten. — Fr. *Pan*. — Eng. *Plaster or mud-wall*. — Hgd. *Fachwerkswand*.

Het geraamte van zoo een wand bestaat uit een houten getimmerte, waarvan de tusschenruimten of vakken worden aangevuld met dun metselwerk, hetwelk geplakt of gevoegd is.

In sch. 280 is *a* de **onderligger** of **voetplaat**. — Fr. *Sablière.* — Eng. *Sabliere.* — Hgd. *Schwelle,*

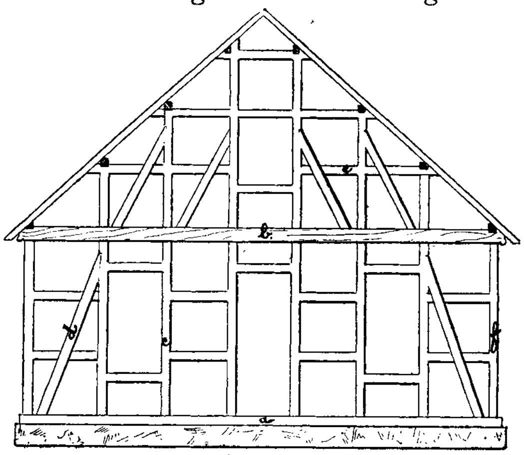

Sch. 280.

die gewoonlijk van eikenhout wordt gemaakt. Op den onderligger staan de **stijlen** *c*, Fr. *poteaux.* — Eng. *Post.* — Hgd. *Pfosten,* van boven verbonden in den **bovenligger** *b.* — Fr. *Chapeau.*

Ten einde het schranken van den wand tegen te gaan, worden in de hoekvlakken en bij groote wanden, ook in de middelvakken, schuine stijlen **schoren** of **schrankschoren** *d* geplaatst. — Fr. *Echarpes, guettes.* — Hgd. *Strebe-band, Strebe-holz.* Ter verbinding van de stijlen en schoren worden bovendien de regels of **tusschenliggers** *e* aangebracht. — Fr. *Pièces d'huisserie.*

De benaming der overige deelen van een scheerwand hangt af van het doel, waartoe deze stukken zijn aangebracht. Zoo is de buitenste stijl *f* de **hoekstijl** of **hoekpost**, Fr. *Poteau cornier.* — Eng. *Corner-*

post. — Hgd. *Eckpfoste,* en *c* een **tusschenstijl.** — Fr. *Poteau de remplage.* — Hgd. *Zwischen-pfoste.*

Scheerwerk, o. — Zie **Gebint.**

Scheerzolder, m. — Zolder onder het dak, boven den gewonen zolder. — Fr. *Galetas.* — Eng. *Garret.* — Hgd. *Dach-stube.*

Ook **Vliering** geheeten.

Scheeve trap, v. — Zie **Scheluwe trap.**

Schei, v. — Plat of vierkant dwarshout, soms ook **regel** genaamd, dienende om grootere stukken aan elkander te verbinden. — Fr. *Entretoise.* — Eng. *Tie-piece.* — Hgd. *Riegel, Riegelholz.*

In N.-Nederl. ook **Rail** en **scheen.**

In W.-Vl. **Schee.** (scherpl. ee.)

Te Antwerpen **Traverse,** in 't Hageland **Scheide.**

⁂ De scheien van een weefgetouw zijn de dwarshouten, die de twee tramen aan elkander verbinden en recht houden.

— De scheien van eene deur met twee of drie paneelen zijn de dwarshouten, die, tusschen de paneelen, de staanders of kantstukken van de deur aaneenverbinden.

— De scheien van een windas enz. zijn de dwarshouten, die de staanders verbinden.

— De schei in het verbindingshout van den zijgevel eens houten timmers heet in Haspegouw **rijkel,** in Kl. Brabant **rijchel.**

— Zie **Kalf.**

Scheide, v. — Zie **Schei.**

Scheluw, schilw, scheelde, schilde, bijw. en bijv. nw. — Zie **Scheel.**

Scheluwe trap, v. — Trap waarvan de twee boomen een scheluw aanzien vertoonen.

Ook **Scheeve trap**.

Scheluwte, v. — De scheefheid, schuinte van een stuk hout, dat onder de hoedanigheid van scheel is aangewezen. — Fr. *Gauchissement.* — Eng. *Warping.* — Hgd. *Krümmung.*

Schenkel, m. — Zie **Krommer**.

Scheren, b. w. — Een touw scheren, d. i. dit touw op het katrol schikken en spannen om er een gewicht mede op te hijschen. — Fr. *Tendre, monter.*

— Zie **Katrol**, **Trekhei** en **Windas**.

Scherfbak, m. — Zie **Snijbak**.

Scherfbord, o. — Zie **Hakbord**.

Scherfvat, o. — Zie **Doodkist**.

Scherm, o. — Zie **Tooneelscherm**.

Schermdak, o. — Zie **Luifel**.

Scherp, bijv. nw. — Goed snijdend, in tegenstelling van **stomp**. — Fr. *Aigu.* — Eng. *Sharp.* — Hgd. *Sharf.* — Een scherpe beitel.

— o. gmv. — Scherpe zijde : Het scherp van een beitel.

Scherpen, b. w. — Slijpen, wetten, aanzetten, scherp maken. — Fr. *Aiguiser, affiler, émoudre, rendre tranchant, aigu ou pointu.* — Eng. *To whet, to sharpen, to point.* — Hgd. *Schärfen.*

— Zie **Schurpen** en **Tanden**.

Scherpzaag, v. — Zie **Schrobzaag**.

Schette, v. — Zie **Raster.**

Schettebak, m. — Een houten bak uit schetten vervaardigd. (W.-Vl.)

Schettekot, o. — Een kot of hok uit schetten vervaardigd. (W.-Vl.)

Schettepoort, v. — Poort van schetten. — Fr. *Porte à claire-voie.* (W.-Vl.)

Schettewerk, o. — Zie **Rasterwerk.**

Scheur, v. — Opening, die in de lengte der houtvezels zichtbaar is. Ook **barst, berst** en **borst** geheeten. — Fr. *Gerçure.* — Eng. *Chap, chink, cleft, crack, crevice, flaw.* — Hgd. *Risz, Ritz.*

Ontstaat de scheur door de aanwezigheid van het hert, dan heet zij : **hertscheur.**

— Zie ook **Windspleet.**

Scheuren, o. w. — Wordt gezeid van een stuk hout, dat door eene onhandige bewerking of door eene te hevige uitzetting of krimping in de lengte der houtvezels openscheurt. Ook **Splijten.** — Fr. *Fendre, gercer.*

⁂ Bij het samenvoegen eener vergaring, zal een onhandige timmerman heel dikwijls de staanders doen openscheuren.

Vergel. **Bersten.**

— Zie ook **Drogen.**

Scheute, v. — Zie **Helling.**

Scheutelen, o. w. — Zie **Schranken.**

Schichtbeitel, m. — Zie **Schietbeitel.**

Schichtsbeitel, m. — Zie **Schietbeitel.**

Schie, v. — Zie **Spie**.

Schietbeitel, m. — Dikke beitel met weinig breedte, dienende tot het inkappen van smalle gaten in het ringhout van deuren, ramen, enz. (Sch. 281.) — Fr. *Bédane, bec d'âne.* — Eng. *Mortice chisel.* — Hgd. *Loch-beutel.*

In W.-Vl. **Schacht**, **gatbeitel**, **schichtbeitel**, **schichtsbeertel** en **kantbe(e)rtel**.

Te Loven **Kambeitel**, (andere uitspraak van **kapbeitel**.)

Een timmerman hoeft zooveel schietbeitels te hebben, als het verschil van 1 tot 25 mM. met eene verschranzing van 1 1/2 tot hoogstens 2 mM.

De **kantbeitel** (Sch. 282) is een van de drij of vier breedste schietbeitels. die de timmerman gebruikt. Hij heeft het maaksel van eenen steekbeitel, doch is veel dikker en smaller. — Fr. *Ciseau bédane.* — Eng. *Cant-chisel.* — Hgd. *Rück-, Kantbeitel.*

Sch. 281.

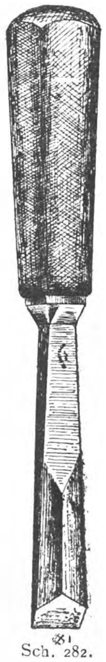
Sch. 282.

Schieten, o. w. — Zie **Hellen**.

— b. w. — Iets schietende (hellende) weg afsnijden, afzagen. (De Bo.)

Schieter, m. — Zie onder **Anker**.

Schietlood, o. — Werktuig dienende om een loodrechten stand te bepalen. — Fr. *Plomb, niveau à plomb.* — Eng. *Plummet, plumb-level.* — Hgd. *Blei-loth, Senk-blei.* In W.-Vl. bij verkorting **lood**.

*** Het schietlood bestaat uit een langwerpig houten blokje, waar in 't midden een gat is geboord om er eene koord te laten doorslieren, waaraan langs onder een metalen bol is vastgemaakt.

Een schietlood, waarvan de metalen bol aan het ondervlak puntig is afgerond, heet in W.-Vl. **puntlood.**

Schietloodleider, m. — Houten blokje, waardoor de koord van het schietlood sliert. — Fr. *Chat.* — Hgd. *Blei-waage.*

Schietvloeiplankje, o. - Zie onder **Kozijndorpel.**

Schiftklamp, m. — Klamp, die zwaluwstaartvormig in het beleg is gewerkt en met dit laatste eene effene vlakte aanbiedt. (Sch. 283.)

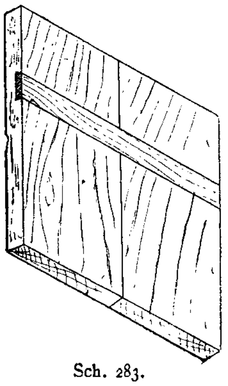

Sch. 283.

Schijf, v. — Zie **Deksel.**

Schikkeberd, o. — Zie **Vensterbank.**

Schild, o. — Zie **Lijm, Uithangbord** en **Wapen.**

— Dakvlak in een schilddak. — Fr. *Croupe.* — Eng. *Hip-roof.* — Hgd. *Dach-seite.*

*** Men heeft **lange** of **zijschilden** en **eindschilden.** De eerste sluiten zich aan, aan de lange zijde van het gebouw, terwijl de **eindschilden** zich aan de korte zijde aansluiten.

Een **zijschild,** Fr. *Long pan.* — Eng. *Lengt of a roof.* — Hgd. *Lange Seite,* heet in W.-Vl. **keuvel.**

Een **eindschild,** Fr. *Angle d'arêtier,* wordt er **keuveleinde** genaamd.

Bij Van Dale **keuvelend** en in N.-Nederl. ook **aankapping.**

⁂ Boven een rechthoekig gebouw zijn de **zijschilden** trapeziums en de **eindschilden** driehoeken.

Schilddak, o. — Dak, aan de einden niet door loodrechte wanden, maar door hellende vlakken afgesloten. Zoo een dak is door vier aaneensluitende

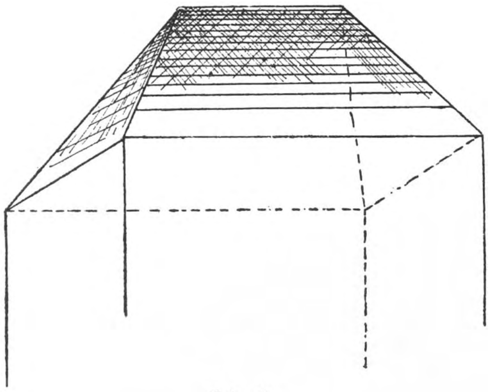

Sch. 284.

hellende vlakken gevormd, zoodat het water naar alle zijden kan afstroomen. (Sch. 284.) — Fr. *Toit en croupe.* — Eng. *Testudinatum roof.* — Hgd. *Walmdach.*

Bij De Bo **Keuvelkap**(**pe**), te Avelgem **Hollandsche kap**(**pe**).

Schipvloer, m. — Vloer, die bestaat uit strooken van 10 tot 15 cM. breedte, bij eene dikte van 3 tot 3 1/3 cM. (N.-Nederl.)

Ook **Strookenvloer**.

Schob, v. en m. — Zie **Afdak**.

Schoeien, b. w. -- Den waterkant beplanken, bijv. van eene gracht, van eene vaart enz. — Fr. *Garnir ou revêtir de planches* (*les bords d'un fossé, d'un canal, etc.*)

Schoeiing, v. — Het beplanken. — Fr. *Revêtissement.*

Schoeiplank, v. — Plank dienende tot beschoeiing van eenen wal, enz. — Fr. *Planche d'un revêtissement, planche à revêtir.*

Ook **Schutplank**.

Schoelie, v. — Zie **Ovenpaal**.

Schoen, m. — Zie **Klauw**.

— Het onderste buitendeel (meest in hard hout) van den aanslag aan een vensterraam, balkondeur enz.

De schoen heeft hetzelfde profiel van den aanslag en den omloop des raamdorpels. (W.-Vl.)

Te Brugge ook **Snotneus**.

Schoentje, o. — Zie **Steunlijst**.

Schoep, v. — Dun smal plankje in een zonneblind, eene gemakdeur enz. — Fr. *Tringle de persienne, etc.* — Hgd. *Schirmbrettchen der Sommerladen.*

Ook **Schoffel** geheeten.

Deze plankjes worden in eene schuinsche richting, met eene kleine tusschenruimte, het eene boven het andere geplaatst.

Schoeper, m. — Zie **Schulpboor**.

Schoeperboor, v. — Zie **Schulpboor**.

Schoeperen, b. w. — Hier en daar in W.-Vl. uitboren, bijv. het gat, dat eens doorboord is, grooter, wijder maken met den schoeper. — Fr. *Fraiser.* — Hgd. *Erweitern.*

Schoeperling, m. en v. — Boorling, ieder deel of stuk, dat met den schoeper uitgeboord wordt.

Schoer, v. — Zie **Schoor**.

Schoering, v. — Zie **Borst** en **Schoudering**.

Schof, o. — Zie **Schuif**, **Schuiflade** en **Slagboom**

Schoffel, v. — Zie **Schoep**.

Scholfe, **Schulfe**, v. — Zie **Schaal**.

Schongel, m. — Toestel van tusschen twee palen nederhangende touwen met een bankje of bak, waarin men heen en weder zweeft. — Fr. *Escarpolette*. — Eng. *Swing*. — Hgd. *Schaukel*.

Ook **Schommel** en **Schop**.

Te St.-Truiden **Zwik**.

Bij De Bo **Renne**, **rennekoker**, **renderkoker**, **rijderkoker**, **rijkoker**, **ruikoker** en **ruiekoker**.

Te Brugge **Touter**.

Te Avelgem **Rietse**.

Te Ronse **Wippejanne**.

Te Hoogstraten **Bieskore** of **stuur**.

Te Oudenaarde **Ritsekoker**.

In 't Zuid. der prov. Limb. **Zwok**.

Bij Schm. **Boeis**, **boeisze**, **juttekoko**, **lilhutse**, **winge**, elders nog **zwierschakel** of **zwaai**.

Schoolbank, v. — Bank waarop de kinderen zitten in de school. Men vindt verscheidene soorten van schoolbanken, doch de eene beantwoorden beter dan de andere aan de voorschriften der gezondheidsleer. — Fr. *Banc d'école*. — Eng. *Form of a school*. — Hgd. *Schulbänke*.

Ook **Schrijfbank**.

Schoolberd, o. — Zie **Schoolbord**.

Schoolbord, o. — Zwart houten bord, dat in de scholen gebruikt wordt, ook **schrijfbord** geheeten. — Fr. *Planche, tableau.* — Eng. *Board.* — Hgd. *Bort.*

— Kleine lade, waarin de scholieren hunne boeken en schrijfgerief bergen en die zij kunnen naar huis meêdragen. — Fr. *Cassette.* — Hgd. *Kästchen.*

Bij De Bo **Berd, bard, pakke(l)berd** en **schoolberd.**

In Brab. **Schoolkas,** in O.-Vl. **Lade**

Schoolkas, v. — Zie **Schoolbord.**

Schoor, m. en v. — Steun, steunsel, staak die iets ondersteunt tegen het invallen of tegen het doorzakken. — Fr. *Etai, étancon.* — Eng. *Prop, stay, supporter, shore.* — Hgd. *Stütze, Strebe, Schore.*

Ook **Stut, schoorpaal, schoorhout** en **schoorpost.**

In 't Hagel. **Schoer.**

— De schoren, die men zet onder eenen voorgevel om er het muurwerk van onder te nemen en door eene winkelbetimmering te vervangen, heet men te Brugge **peerden**, vermoedelijk van 't Fr. *Chevalement.*

Schoorbalk, m, — Een balk die, in loodrechte of schuinsche richting, dient om iets te ondersteunen en te vestigen. — Fr. *Décharge de charpenterie, guette, souillard, chevalement, potence.* — Eng. *Bearer, strut, plate, prop, stay.* — Hgd. *Stützbalken, Strebebalken, Kniestütze.*

Schoorhout, o. — Zie **Schoor.**

Schoorklamp, m. — Schuin loopende klamp, in de rechthoekige vakken eener deur aangebracht, tot meerdere sterkte tegen het afzakken.

Schoorpaal, v. — Zie **Schoor.**

Schoorplaat, v. — Zie **Damplank.**

Schoorplank, v. — Zie **Damplank.**

Schoorpost, m. — Zie **Schoor.**

Schoorsteenmantel, m. — Betimmering aan het onderdeel van eenen schoorsteen, bestaande uit twee staande stukken, die van boven verbonden worden door een dwarsstuk, hetwelk door eene steunlijst en een dekstuk wordt afgedekt. — Fr. *Manteau de cheminée.*

Schoorsteenraam, o. — Zie **Schoorsteenstuk.**

Schoorsteenrand, m. — De uitstekende rand van een schoorsteen. — Fr. *Bord de cheminée.* — Eng. *Ledge of a mantel-piece.* — Hgd. *Kamin-rand.*

In W.-Vl. **Kaafbank, kaafberd, kaafboord, vatebank, schouwblad, schouwbord, frieze** en **vrieze.**

In Brab., te Gent en 't Land van Aalst **Schouwboord, schouwberd, schouwhank** of **schouwschap.**

In O.-Vl. **Hang.**

In Limburg **Kruikebank.**

Schoorsteenstuk, o. — Houten raam met papier enz. beplakt, om de haardstede onzichtbaar te maken. — Fr. *Tableau ou Devant de cheminée.*

Ook **Schoorsteenraam.**

In W.-Vl. **Schouwstuk.**

Schoorwerk, o. — Zie **Springwerk.**

Schoot, m. — Zie **Afzaat.**

— Het bekleedsel eener buitendeur, van aan den midden- tot aan den onderregel.

Schootboom, m. — Zie **Borstboom.**

Schoren, b. w. — Met eene stut of schoor iets

onderschragen. — Fr. *Etayer, étançonner.* — Eng. *To prop, to stay, to support, to shore.* — Hgd. *Stützen*.

Ook **Stutten**.

In W.-Vl. **Schooren**.

In 't Hageland **Schoeren**.

In Holl. Limburg **Stiepen** of **stijpen**.

Schorpen, b. w. — Zie **Schurpen**.

Schorpzaag, v. — Zie **Schrobzaag**.

Schorreeren, b. w. — Een stuk hout doorluchtig maken door middel eener zaag of beitel. — Verbasterd uit het Fr. *Ajourer.* (Geh. te Brugge.)

Schort, v. — Lijnwaden voorschoot, dien de timmerlieden dragen, ten einde zich de kleederen niet te bevuilen of te beschadigen bij het werken. — Fr. *Tablier.* — Eng. *Apron.* — Hgd. *Schürze.*

⁂ De schort, die de timmerlieden te Brugge dragen, is **wit**, te Gent **wit** of **blauw**, te Antwerpen **grauw**, te Brussel **groen** en te lande **blauw**.

Schot, o. — Afsluiting van weiden. (Veurne-Ambacht.) — Zie **Dobbelschot, draaischot, schuifschot**.
— Zie **Beschot**.

Schote, v. — Zie **Helling**.

— **Op schote staan**. — Op den loer staan. — Fr. *Etre au guet.* « Sta eens op schote om te zien of de baas niet komt », zeggen de timmerlieden gemeenlijk aan den leerjongen. Wanneer deze den baas ziet aankomen, dan roept hij : « Schote, de baas is daar ».

Schoteberd, o. — Zie **Tredemal**.

Schotel, m. — Zie **Ovenpaal**.

Schotelrek, o. — Zie onder **Rek**.

Schoteplankje, o. — Zie **Tredemal**.

Schotwerk, o. — Beschieting, paneelwerk, bekleeding van de wanden, ook van de zoldering eens vertreks. — Fr *Boiserie, lambris.* — Eng. *Wainscot, wainscoting.* — Hgd. *Täfelwerk, Getäfelte, Getäfel, Deck-getäfel.*

Ook **Beschot, beschotwerk, boiseering, lambriseerwerk** en **lambriseering.**

Bij De Bo **Bazeering.**

— Wanneer het schotwerk of bekleeding de hoogte der borstwering of eene meerdere hoogte verkrijgt, dan noemt men haar gewoonlijk **lambriseering**, Fr. *Lambris d'appui.* — Hgd. *Brustgetäfel,* terwijl hoogere bekleedingen meer aangeduid worden onder den naam van **wandbetimmering.** — Fr. *Lambris de revêtement.* — Hgd. *Täfelwerk, Verkleidung über die ganze Wand eines Zimmers.*

Schoudering, v. — Zie **Borst.**

— Over- of uitkomende rand, boord, bijv. aan eene deur enz. (Geh. te Kortrijk.)

Ook **Schoering.**

Schouwberd, o. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwblad, o. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwboord, o. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwbord, o. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwhank. m. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwschap, o. — Zie **Schoorsteenrand.**

Schouwstuk, o. — Zie **Schoorsteenstuk.**

Schraag, v. — Kruisvormig ineengewerkte houten om iets te dragen. — Fr. *Tréteau.* — Eng. *Trestle* — Hgd. *Gestell, Bock.*

Ook **Schrank.**

Sommige schragen, vooral deze bij metselaars, zijn zóó gemaakt, dat zij kunnen hoog en laag geschoven worden.

Schraag wordt bij De Bo ook gebruikt in den zin van **berrie.**

Schraagstoel, m. — Zie **Gebint.**

Schraapijzer, o. — Klein stalen blad dienende om te schrapen, en het hout op te zuiveren. (Sch. 285.)

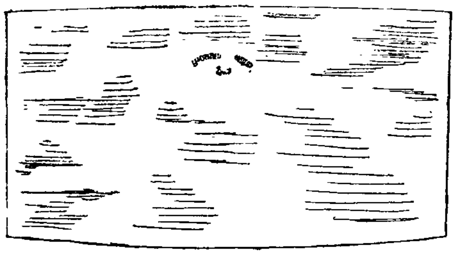

Sch. 285.

— Fr. *Râcloir.* — Eng. *Scraper.* — Hgd. *Ziehklinge, Schrot-messer.*

Ook **Schrapijzer, schraapmes, schraapstaal** en **schrabber.**

In W.-Vl. **Schreepmes.**

Schraapmes, o. — Zie **Schraapijzer.**

Schraapsel, o. — Wat van het hout afgeschraapt wordt door middel van het schraapijzer. — Fr. *Râclure, râtissure.* — Eng. *Scrapings.* — Hgd. *Schapsel.*

Ook **Afschraapsel.**

Schraapstaal, o. — Zie **Schraapijzer.**

Schrabber, m. — Zie **Schraapijzer.**

Schrammentrekker, m. — Zie **Regel.**

Wanneer de zaag nauw staat, zal zij lichtelijk **scheutelen**, d. i. dat de beide vlakken, die door de zaag zijn gescheiden, niet plat zijn; dat het eene vlak **hol**, het andere **bol** is.

Sch. 286.

Door schets 286 wordt aangeduid welke houding men moet aannemen bij het schranken eener zaag, ten einde deze bewerking met goed gevolg te verrichten.

Vergel. **Strijken**.

— o. w. — Niet haaksch zijn, scheef zijn, ook **schrankelen**. — Fr. *S'écarter de l'équerre.*

Eene deur die schrankt, die afhangt, **sleept**.

Schrankklamp, m. — Klamp, die in eene schuine richting op het beleg eener deur enz. is aangebracht, ten einde deze tegen het afzakken te vrijwaren. (Sch. 287.) Ook **kruisklamp** geheeten.

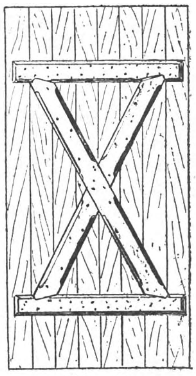

Sch. 287.

Schrankschoor, v. — Zie **Steekband** en **Kruisband**.

Schrans, m. — Zie **Windscherm**.

Schrapen, b. w. — Door middel van het **schraapijzer** het hout opzuiveren. — Fr. *Râcler.*

Ook **Afschrapen**.

In W.-Vl. **Schrepen, afschrepen**.

Schrank, v. — Zie **Schraag.**

— Omtuining van schraagswijs in den grond geslagen staken. — Fr. *Clôture faite de lattes croisées, de bâtons croisés.*

Schranke, v. — Soort van schraag bestaande uit twee geschrankte ramen, op de wijze van een dubbel Sint-Andries-kruis.

Een tafelberd op eene schranke.

In de processiën, waar beelden van Heiligen gedragen worden, stelt men, bij iedere rustplaats, elk beeld op eene schranke. (De Bo.)

Schrankelen, o. w. — Zie **Schranken.**

Schranken, b. w. — Omheinen. — Fr. *Environner de haies en lattis croisé, de barres croisées.*

— De tanden eener zaag schranken, d. i. beurtelings den eenen tand naar deze, den anderen tand naar gene zijde eenigszins uitbuigen. — Fr. *Donner de la voie à la scie.* — Eng. *To set a saw.* — Hgd. *Die Säge schränken.*

In W.-Vl. zegt men : de zaag **zetten**, **trekken**.

— Aan eene zaag, die gezet is, heeft men **aansnede** gegeven. (Zie dit woord.)

⁂ Wanneer bij het schranken der zaag de eene rij tanden meer naar buiten is omgezet dan de andere, zal de zaag **loopen**, d. i. dat zij de afgeschrevene lijn niet volgen zal. Men zegt dan, dat de zaag **éénzijdig** staat.

Wanneer men te lang wacht om de zaag te schranken, zoodanig dat er bijna geene aansnede meer is, zegt men, dat de zaag **nauw** staat. In het tegenovergestelde geval, wanneer, bij het schranken de tanden merkelijk veel worden uitgezet, staat de zaag **wijd**, hetgeen noodzakelijk vereischt wordt bij het zagen van nat hout.

— Fr. *Menuisier.* — Eng. *Joiner.* — Hgd. *Schreiner.* (Zie **Timmerman.**)

Schrijven, b. w. — Zie **Afschrijven.**

Schrobzaag, v. — Eene zaag met een raam, waaraan van boven eene handvat is, om door éénen man bewogen te worden. De schrobzaag heeft geheel het maaksel eener raamzaag, behalve dat zij maar half zoo groot is. (Sch. 288.) — Fr. *Scie à refendre.* — Eng. *Frame-, veneer-saw.* — Hgd. *Brett-säge.*

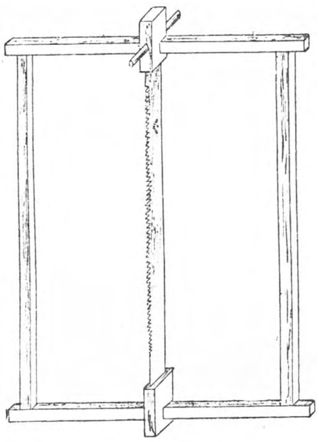

Sch. 288.

In N.-Nederl. ook **Spanzaag.**

In W.-Vl. **Schropzaag, schurpzaag,** in Brab. en elders **scherpzaag, schorpzaag,** te Avelgem **bas.**

— Zie **Oorzaag.**

Schroef, v. — Een enkelvoudig werktuig van metaal of hard hout, dat uit een schroefdraad bestaat, die zoodanig om een rechten cirkelvormigen cylinder is gewonden, dat hij met de as van den cylinder gestadig denzelfden hoek vormt. — Fr. *Vis.* — Eng. *Screw.* — Hgd. *Schraube.*

In W.-Vl. **Vijs.**

Bij Schm. **Vijzel.**

— Zie **Houtschroef.**

— Werktuig, dat met eene schroef geopend en gesloten wordt om daarin iets vast te zetten, dat bewerkt moet worden. — Fr. *Etau.* — Eng. *Vice.* — Hgd. *Schraubstock.*

In W.-Vl. **Vijs.**

— Zie onder **Bankschroef.**

Schrapijzer, o. — Zie **Schraapijzer**.

Schreepmes, o. — Zie **Schraapijzer**.

Schrene, v. — Zie **Doodkist**.

Schrepen, b. w. — Zie **Schrapen**.

Schrijfbank, m. — Zie **Schoolbank**.

Schrijfbord, o. — Zie **Schoolbord**.

Schrijfhaak, m. — Zie **Haak**.

Schrijflat, v. — Dunne lat van onbepaalde lengte, die de timmerman gebruikt om op de te bewerken stukken hout eene rechte lijn af te schrijven.
(Geh. te Brugge.)

Schrijfpoont, o. — Zie **Afschrijfpunt**.

Schrijn, o. — Kast, kist. — Fr. *Armoire, buffet, cabinet, caisse, cassette.*
— Zie **Doodkist**.

Schrijnhout, o. — Hout voor meubels, en schrijnwerk. — Fr. *Bois de menuiserie.* — Hgd. *Schreiner-Holz.*

Schrijnwerk, o. — Werk door den schrijnwerker gemaakt. — Fr. *Menuiserie.* — Eng. *Joinery.* — Hgd. *Schreiner-Arbeit.*

Schrijnwerken, o. w. — Schrijnwerk maken. — Fr. *Menuiser.* — Eng. *To do joiner's work.* — Hgd. *Schreinern.*

Schrijnwerker, m. — Ambachtsman, die bijzonderlijk zich gelast met het maken van deuren, vensters, bekleedingen, wandbetimmeringen, kassen, tafels enz.

Schroefbank, v. — Bank waarin eene schroef (zie **schroef** 2de beteekenis) is gehecht. — Fr. *Banc à étau.* — Eng. *Vice-bench.*

Schroefboor, v. — Gestel, dat dient om eene houten schroef te draaien, bijv. aan eene lijmschroef, handschroef enz.

Eene schroefboor bestaat uit twee stukken. Het eene is een houten blok met in 't midden een schroefvormig gat, waarin een klein beiteltje steekt, dat dient om den draad rond een stuk hout te trekken. (Sch. 289 *a.*) — Fr. *Filière à bois.* — Eng. *Rounder.* — Hgd. *Schneide-eisen, -zeug, Schrauben-eisen, -zeug.*

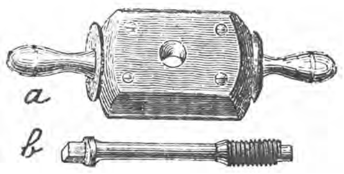

Sch. 289.

Het ander deel is een stalen **tap** in den vorm eener schroef, met scherpsnijdenden draad, die dient om de schroef te draaien in de daartoe geschikte opening. (Sch. 289 *b.*) — Fr. *Taraud.* — Eng. *Tap, screw-tap.* — Hgd. *Schrauben-bohrer.*

Een schroefboor wordt in N.-Nederl. ook **moerboor**, **moerschroefboor** en **tappatroon** genaamd.

In W.-Vl. **Vijsboor.**

Schroefbout, m. — Zie **Bout.**

Schroefdraaier, m. — Zie **Schroevedraaier.**

Schroefsleutel, m. — IJzeren getuig om eene schroefmoer aan of af te draaien, los of vast te schroeven. (Sch. 290.) — Fr. *Clef anglaise ou universelle.* — Eng. *Screw-wrench.* — Hgd. *Schraubenschlüssel.*

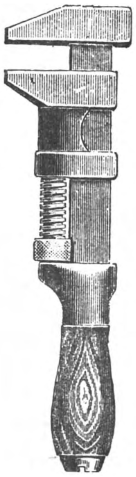
Sch. 290.

In W.-Vl. **Draaisleutel, Engelsche sloter** en **moersloter.**

Schroefstok, m. — Zie **Kapitelstok.**

Schroevedraaier, m. — IJzeren of stalen werktuig met houten hecht en van onder scherp aangeslepen, dienende om schroeven in en uit te draaien. (Sch. 291.) — Fr. *Tournevis.* — Eng. *Screw-driver, turnscrew.* — Hgd. *Schraubendreher.*

Ook **Vijsdraaier** en **schroefdraaier.**

In W.-Vl. ook **Tournavis.**

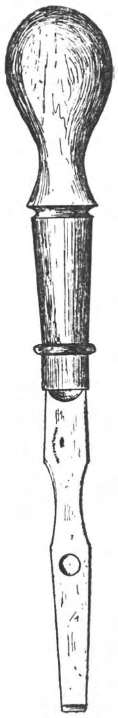

Sch. 291.

Schroeven, b. w. — Eene schroef vast draaien, aanzetten, vast schroeven. — Fr. *Visser, fermer, serrer à vis.* — Eng. *To screw.* — Hgd. *Aufschrauben.*

In Z.-Nederl. **Vijzen.**

Schrok, o. — Zie **Stoothaak.**

Schroo(d)bak, m. — Zie **Snijbak.**

Schroo(d)peerd, o. — Zie **Snijbak.**

Schroot, o. — **Schroten,** rachels of rafters en tengels zijn smalle strooken hout, veelal van 1 dM. en minder dikte. De benamingen worden nogal verschillend gebruikt. Zij worden uit dennen- en vurenhout gezaagd en dienen voor omheiningen en afrasteringen, voor plafonneerwerk, behangwerk enz.

Buitenlands gezaagde, gekantrechte vuren delen komen in dikten van 3/4, 1, 5/4 en 1 1/2 dM.; grenen van 1 1/2 en bij uitzondering ook van 1 dM. voor.

De breedte der planken wordt in Amsterdamsche

duimen, de lengte in Amsterdamsche voeten aangegeven. Het gekantrechte hout vindt men in breedten van 7, 9, 10 en 11 dM.

(*Het Timmerwerk*, blz. 21.)

Schroppen, b. w. — Zie **Schurpen**.

Schropzaag, v. — Zie **Schrobzaag**.

Schudavegeer, m. — Avegeer om schudgaten te boren. De gewone schudavegeers zijn tweequarters en driequarters. (Zie **Avegaar**.)

Schudden, b. w. — Zie **Schutten**.

Schudgat, o. — Zie **Schutgat**.

Schudnagel, m. — Zie **Schutnagel**.

Schuif, v. — In 't algemeen alles wat bestemd is om ergens voor- of ingeschoven te worden.

Bij De Bo **Schof** en **schuive**.

— Houten deksel, welk op eene doos wordt geschoven. — Fr. *Couvercle d'une boîte*.

— Valdeur eener poort.

— IJzeren of houten sluiting van deur of venster. — Fr. *Targette*. — Eng. *Little bolt*. — Hgd. *Schubriegel*.

Schuifblind, o. — Zie **Schuifluik**.

Schuifdeur, v. — Deur welke niet openslaat, maar open en dicht wordt geschoven. — Fr. *Porte en ou à coulisse*. — Hgd. *Schieb-thür*.

Schuifken, o. — Schuivend deurken. — Fr. *Fermoir, porte en coulisse*.

Schuiflade, v. — Eene lade, die in eene kas of tafel schuift. — Fr. *Tiroir.* — Eng. *Drewer, locker, till.* — Hgd. *Schub-lade.*

Ook **Treklade.**

In W.-Vl. ook **Schof.**

Schuiflijst, v. — Zie **Inschuiflijst** en **Sponning.**

Schuifluik, o. — Luik, dat men schuivende opent en sluit. — Fr. *Volet à coulisses.* — Eng. *Sliding board.* — Hgd. *Schieb-laden.*

Ook **Schuifblind.**

Schuifraam, o. — Raam, dat door middel van koorden en gewichten op en neder schuift. — Fr. *Fenêtre à coulisses, châssis coulant ou à coulisses.* — Eng. *Sliding-sash.* — Hgd. *Schieb-fenster.*

— Vensterkozijn, waarbij het raam op zijde, naar boven of naar onder kan geschoven worden.

Ook **Opschuiver, opschuivend venster** en **schuifvenster.**

Schuifschot, o. — Schot, dat bestaat uit planken of andere stukken hout, die, open en toe, in twee staanders worden geschoven. (Veurne-Ambacht.)

Schuiftafel, v. — Tafel die men, door er inlegbladen in te schuiven, grooter kan maken, — Fr. *Table à coulisses.* — Eng. *Sliding-table.* — Hgd. *Schieb-tisch.*

Ook **Inschuiftafel, insteektafel, trektafel, uithaaltafel** en **uittrektafel.**

In W.-Vl. **Coulissetafel.**

— m. en v. — Lange speeltafel waar men schijven op voortdrijft. — Fr. *Galet.* — Eng. *Shuffleboard.* — Hgd. *Beilkentafel.*

In N.-Nederl. **Troktafel.**

Schuifvenster, o. — Zie **Schuifraam.**

Schuifzwaluwstaart, m. — Zie **Heele- en halve schuifzwaluwstaart.**

Schuinsche borst, v. — Borst van eene pen, waarvan de ingezaagde snede niet haak is met de dikte der pen. (Sch. 292.)

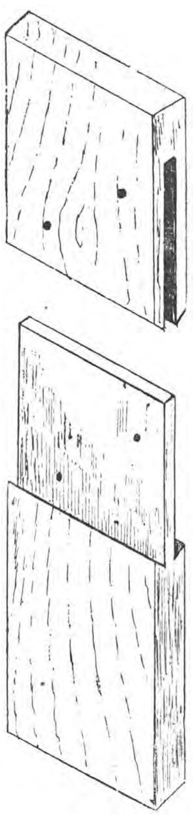

Tegenovergest.: **Vlakke borst.**

Schuinsche liplasch, m. — Zie onder **Houtverbinding.**

Schuinmal, o. — Dun plankje waarmede men de loodsnede van een wrongstuk afteekent.

Vergel. **Holmal.**

Schuinsche stut, v. — Zie **Band.**

Schuitschaaf, v. — Zie **Boogschaaf.**

Schulpboor, v. — Groote avegaar om geboorde gaten te verwijden. (Sch. 293.) — Fr. *Tarière à moyeu, grosse tarière.* — Hgd. *Verfolgbohrer.*

In N.-Nederl. ook **Schulper** en **vervolgboor.**

In W.-Vl. **Schoeper** en **schoeperboor.**

⁂ De Bo geeft **schoeper** voor **pompboor**, doch dit is verkeerd, want

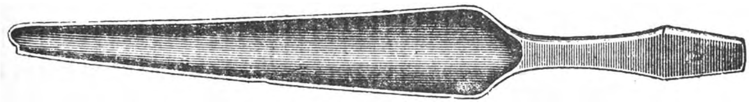

Sch. 293.

de schoeper wordt gebruikt om de gaten, die met de pompboor geboord zijn, te verwijden.

Schulpe, v, — Zie **Schaal**.

Schulper, m. — Zie **Schulpboor**.

Schurpen, b. w. — Met de boog- of schurpzaag doorzagen.

In W.-Vl. ook **Schroppen**.

Bij Schm. **Schorpen**.

In 't Hageland **Scherpen**.

Eene plank in latten schurpen : volgens hare lengte doorzagen.

Schurpzaag, v. — Zie **Schrobzaag**.

Schut, o. — Beschot, schotwerk, schutting.

Schutdak, o. — Zie **Luif** en **Afdak**.

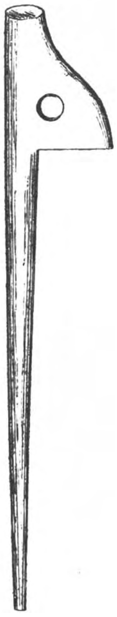
Sch. 294.

Schutnagel, m. — Ook **Schudnagel**, **schotnagel**, **sluitnagel**, **toognagel**, **voegnagel**, te Antwerpen **toogpin**. — Fr. *Cheville à assembler*. — Hgd. *Füge-nagel*. — Bij 't vergaren van een getimmerte, dat met eene gewone lijmschroef niet kan opgespannen worden, gebruikt men ijzeren priemen (**schutnagels**) (Sch. 294), die men in de geboorde gaten van de pen en het gat vastslaat om de vergaring te doen dichtsluiten. Wanneer geheel 't getimmerte is aangepast en dichtgemaakt, slaat men die ijzeren priemen of schutnagels los en men vervangt ze door houten treknagels.

*** De geboorde opening in de **pen** is iets bezijden deze van het **gat** geboord; opdat, bij het inslaan, de treknagel de twee stukken vast bij elkaar zou doen sluiten. Bij het in elkaar sluiten der vergaring verschil-

len de geboorde gaten alsdan twee tot drij mM. over malkaar.

Dit verschil heet te Brugge **bijtrek.**

Schutgat, o. — Gat, dat geboord wordt om er eenen schutnagel in te slaan. Ook **Schudgat.**

Schutpaal, v. — Zie **Hoekpaal.**

Schutplank, v. — Zie **Kozijndorpel** en **Schoeiplank.**

Schutsboom, m, — Zie **Gaaipers.**

Schutsel, o. -- Zie **Schutting.**

Schutten, b. w. — Met de schutnagels eene vergaring dichtsluiten. Ook **Schudden.**

In N.-Nederl. **Togen.**

Schutting, v. — Planken afsluiting, omheining, schut, schutsel. — Fr. *Clôture de bois, de planches, cloison.*

Schuurdeur, v. — Groote poort, doorgaans uit twee vleugels, waarlangs men alles in de schuur brengt en uithaalt. — Fr. *Porte de grange.*

⁂ In een der vleugels der schuurdeur wordt meestal een klein deurtje (rinket) aangebracht.

Schuurpapier, o. — Zie **Glaspapier.**

Schuurvloer, m. — Zie **Dorschvloer.**

Secreetdeur, v. — Deur (waar gewoonlijk openingen zijn ingelaten) die den ingang van een gemak afsluit. — Fr. *Porte de privé.*

In W.-Vl. **Vertrekdeur.**

Secreetraampje, o. — Klein venstertje in een

gemak, dat gewoonlijk altijd open is om den reuk te verdrijven. — Fr. *Petite fenêtre de privé.*

In O. en W.-Vl. **Vertrekvenstertje.**

Sefrein, m. — Zie **Afschuining.**

Sefreinmes, o. — Soort van beitel bestaande uit een scheers in een houten hecht gevat. De top van het scheers is puntig aangeslepen, ten einde de hoeken van lijstvormige sefreins zuiver te kunnen uitsnijden. (Sch. 295.)

Sch. 295.

Sefreinschaaf. v. — Schaaf, hebbende doorgaans het maaksel eener grondschaaf, doch op de plaats van den beitel is eene

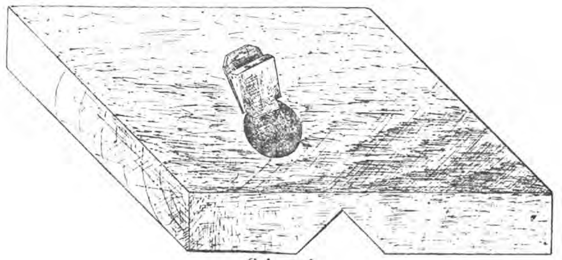

Sch. 296.

overhoeksche sponning aangebracht om de hoeken af te schaven, waar men eenen sefrein wil aan maken. (Sch. 296.)

Semier, simier, somier, o. (klemt. op mier.) — Zie **Formeel.**

Sergeant, m. — Zie **Lijmschroef.**

Serpentschaaf, v. — Schaaf waarvan de beitel puntig uitloopt, ten einde in het hout overhoeksche sponningen te steken. (Sch. 297.)

Ook **Diamantschaaf.** (Geh. te Brugge.)

Siksen, v. — Zie **Wipzwengel.**

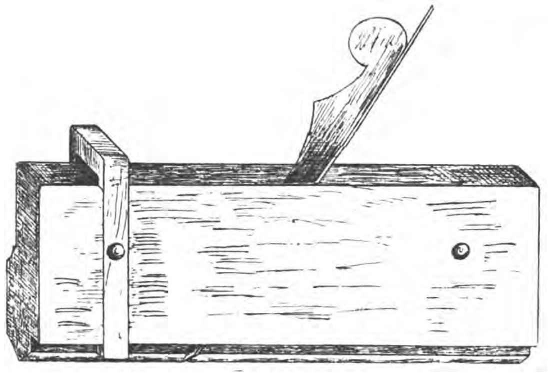

Sch. 297.

Sits, v. — Zie **Wipzwengel.**

Slag, o. — Zie **Vleugel** en **Sponning**.

Slagbank, m. — Zie **Geeselbank**.

Slagboom, m. — Soort van hek of balie, bestaande uit twee rechtstaande staken met één of meer horizontale planken of ribben, die in de staken geschoven worden om den doortocht te beletten. — Fr. *Barrière.* — Eng. *Rail, field-gate.* — Hgd. *Schutz-gitter, Schlagbaum.*

In N.-Nederl. ook **Sluitboom, sperboom** en **stichel.**

In W.-Vl. **Bareel, bareele, barriere** en **schof.**

Bij Schm. **Rijboom, rebboom, reenboom** en **ruiboom.**

Vergel. **Balie.**

Slagdeur, v. — Kleine deur in eene grootere. — Fr. *Petite porte pratiquée dans une grande.*

Vergel. **Rinket.**

— Zie **Valdeur.**

Slagel, m. — Zie **Slegge.**

Slagersblok, m. — Zie **Hakblok.**

Slaghout, v. — Zie **Zwengelhout** en **Lateihout.**

Slaglat, v. — Zie **Aanslag.**

Slaglijn, v. — Zie **Smetlijn.**

Slaglijst, v. — Zie **Aanslag.**

Slagpeerd, o. — Zie **Geeselbank.**

Slagschaaf, v. — Zie **Sponningschaaf.**

Slagvenster, o. — Zie **Buitenblind.**

Slagzaag, v. — (Slag = sponning.) Kleine zaag van ongeveer 10 cM. lengte, aan een houten blokje vastgemaakt en dienende om ronde of holle sponningen te zagen. (Sch. 298.)

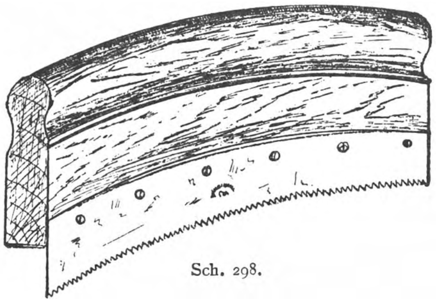

Sch. 298.

Tusschen de zaag en het blokje is eene ruimte, zoo wijd als de sponning diep is.

Slaper, m. — Zie **Dakkeel** en **Keepboom.**

— De twee planken, die de goot uitmaken tusschen het dak en de gemetselde schoorsteenpijp, die door het dak uitsteekt. (Sch. 299 *a.*)

Slaperboom, m. — Zie **Keepboom.**

Slede, v. — Voertuig zonder wielen, waarmede men over het ijs of den sneeuw vaart. — Fr. *Traîneau.* — Eng. *Sledge.* — Hgd. *Schlitten, Schleife,*

Bij De Bo ook **Slette.**

— Eene slede, die voortgestooten wordt door armkracht van achterloopende lieden heet in N.-Limb. **boonebak.** Te Roermond **bcenebak.**

— Eene groote slede met banken heet in N.-Nederl. **bakslede.**

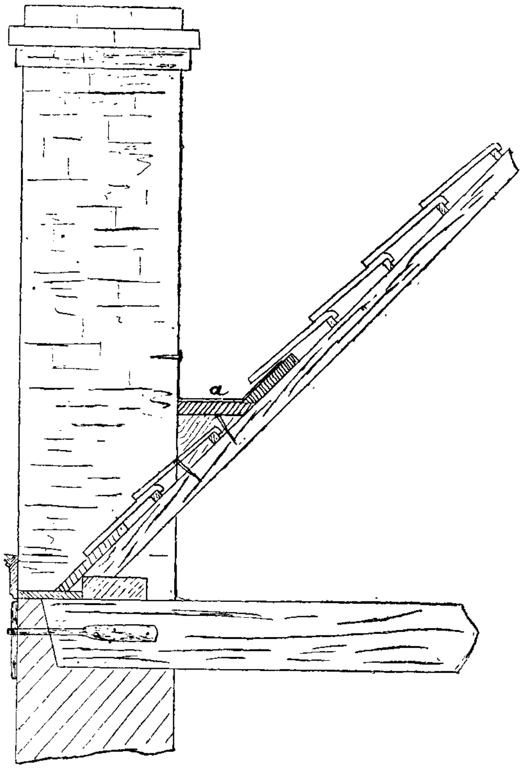

Sch. 299.

Sleepdeel, v. — Zie **Vlotdeel.**

Sleg, v., **sleeg,** v., **slegel,** m., **slagel,** m., **slegge,** v., **slei,** v. — Groote houten hamer, die tot het inslaan van palen gebruikt wordt. — Fr. *Maillet.* — Eng. *Mallet.* — Hgd. *Schlägel.*

Ook **Drijfhamer.**

Sleepzulle, v. — Zie **Lateihout**.

Sleestuk, o. — Zie **Sloof.**

Slekkeboor, v. — Zie **Lepelboor**.

Slepen, o. w. — Wordt gezegd van eene deur, een raam enz., die, bij het open- of toedraaien, aan den onderkant hapert.

— Zie **Zinken**.

Sleper, m. — De sleper van de werkbank is een houten staander (doorboord met verscheidene gaten waarin men eenen tap of bout kan steken), die weg en weder kan schuiven in eene sponning terzijde van de werkbank. Wanneer de timmerman den boord van eene plank wil schaven of beitelen, legt hij die vast, niet boven op de schaafbank maar er nevens in de bankschroef of op den tap of bout, die in den sleper zit. (W.-Vl.)

Sleuf, v. — Groeve, uitholling, keep. — Fr. *Cannelure, rainure.*

Sleutelgat, o. — Gat in de deur, waar men den sleutel in draait. — Fr. *Trou, entrée de la serrure.* — Eng. *Key-hole.*

Ook **Slotgat**.

Sleutelstuk, o. — Eene plaat, eiken- of ander hard hout, onder tegen het moerbint aangebracht, waarin standvink en korbeelen met gat en korte pen en tandborsten worden gewerkt. (Zie sch. 236 *c.*)

Het sleutelstuk dient om het inknijpen van het kopshout der standvink en de korbeelen in het moerbint tegen te gaan.

Sleuter, m. — Zie **Spie**.

Sliet, o. en v. — Eene in den stal met planken afgescheiden plaats, waar de koeien of paarden tusschenin staan. — Fr. *Entre-deux.* — Eng. *Box.*

Slijk- of **Slikhout**, o. — Zie onder **Liggend roosterwerk.**

Slijpbak, m. — Bak waarin het water gegoten wordt en waarin de slijpsteen draait terwijl men slijpt. — Fr. *Auge d'une meule.* — Eng. *Trough.* — Hgd. *Trog.*

Slijpbord, o. — Zie **Slijpplank.**

Slijpen, b. w. - Scherp maken, aanzetten (op een slijpsteen). — Fr. *Aiguiser, émoudre.* — Eng. *To whet.* — Hgd. *Schleifen, wetzen.*

Slijper, m. — Zie **Nagel.**

Slijpplank, v. — Plank waarop men messen slijpt. — Fr. *Planche à aiguiser les couteaux.* — Hgd. *Schleif-brett.*
Ook **Slijpbord** en **wetplank.**

Slijpsteen, m. — Elke steen geschikt tot het scherp maken van snijdende voorwerpen, inz. de ronde steen, welke om eene spil of as (die door het middelpunt gaat) bevestigd is en met eene kruk of door den voet in eene ronddraaiende beweging wordt gebracht. (Schetsen 300 en 301.) — Fr. *Pierre à aiguiser, meule.* — *Grindstone.* — Hgd. *Schleifstein.*
Ook **Draaisteen.**

Slinger, m. — Zie **Zwengel** en **Deurkruk.**

Slingertrap, v. — Ook **Engelsche trap** genaamd. — Fr. *Escalier à vis à jours.* — Deze trappen zijn wenteltrappen met open trapgaten.
Het trapgat wordt hier **schalmgat** geheeten.

Slinken, o. w. — Zie **Krimpen.**

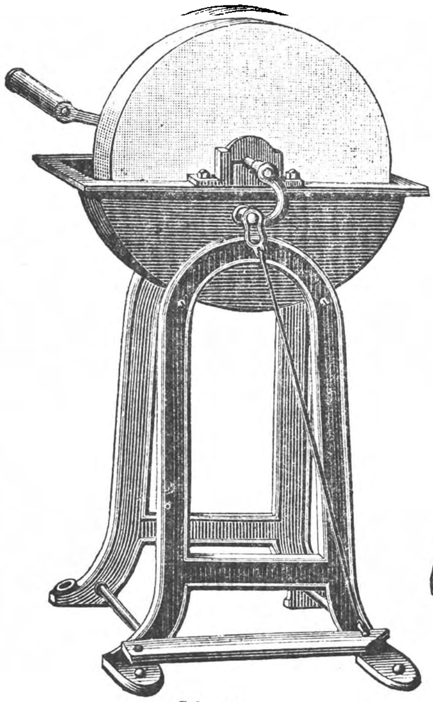

Sch. 300.

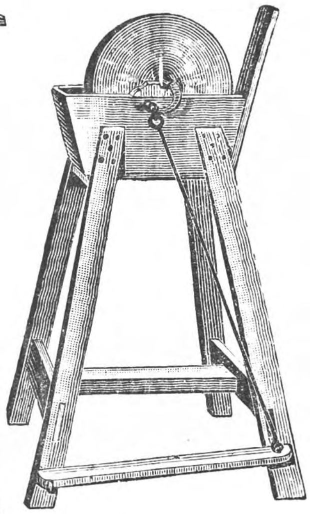

Sch. 301.

Slofstuk, o. — Zie **Sloof.**

Sloof, v. — Eikenhouten plaat tusschen den zolderbalk op het moerbint gelegd, en waarin de standvink met eene pen wordt gewerkt. (Sch. 236 *a.*)

In W.-Vl. **Voetstuk.**

— Rib, welke doorgaans op zijn platte, dwars over twee of drie zolderbalken tegen of in den muur wordt gelegd, om hierop de gebinten met eene pin vast te zetten. (Sch. 302.) — Fr. *Patin.*

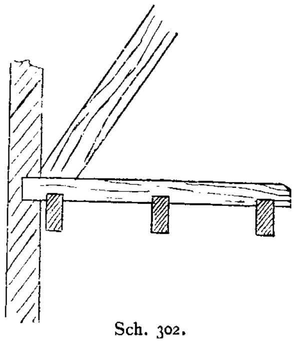

Sch. 302.

In W.-Vl. **Patijn,** te Brugge ook **Gebintblok.**
In N.-Nederl. ook **Slofstuk en sleestuk.**

Sloofstuk, sloofstik, o. (scherpl. **oo.**) — Plat stuk hout, dat men streks vastlegt op ingeheide palen om daar een muur, enz. op te metselen. (W.-Vl.) — Fr. *Raineau.* — Eng. *Frame of timber.* — Hgd. *Bindebalken an einem Pfahlwerke.*
In N.-Nederl. **Bindbalk en gording.**

Slot, o. — Toestel met knippen en tong of veer tot sluiting van deuren enz. — Fr. *Serrure.* — Eng. *Lock.* — Hgd. *Schlosz.*

Sloter, m. — Zie **Spie.**

Slotgat, o. — Zie **Sleutelgat.**
— De opening in den staander of regel eener vergaring gewerkt, om daarin een slot te plaatsen.

Slotschuif, o. — Zie **Spie.**

Sluiper, m. — Zie **Nagel.**

Sluisdeur, v. — De sluisdeuren worden gemaakt door werklieden, die doorgaans onder het vak van den scheepstimmerman gerekend worden; nochtans, voor kleine waterloopen worden door den timmerman kleine kloeke deuren gemaakt, die in eene schuif door middel van een tandwerk of trekijzer op- en neer kunnen gewonden of getrokken worden. Deze sluisdeuren dienen om het water door te laten of op te houden. (Schetsen 303 en 304.) — Fr. *Portereau.* — Eng. *Flootgate of sluice.* — Hgd. *Pförtchen, Schwell-Kasten.*
Meestal **Verlaat** geheeten.

Sluitbalk, m. — Balk waar zich al de bogen van 't gewelf vereenigen. — Fr. *Tholus.* — Eng.

Tholus, thole, joining-beam. — Hgd. *Kugelhelm, Schluszbalken.*

Ook **Kroonbalk.**

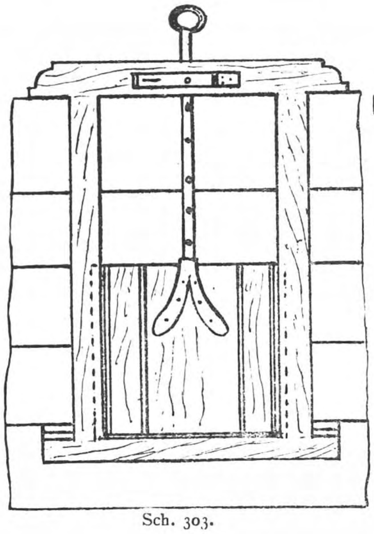

Sch. 303.

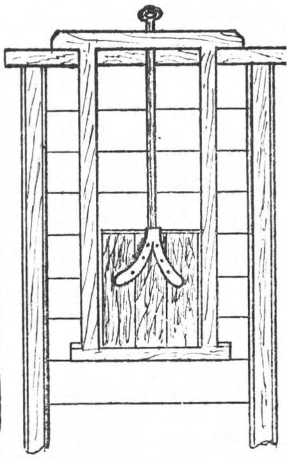

Sch. 304.

Sluitboom, m. — Zie **Slagboom.**

Sluitgat, o. — Gat waar een bout of eene pen moet in bevestigd worden. — Fr. *Enlaçure.* — Eng. *Bolting of a tenon into its mortise.* — Hgd. *Nagel-loch, Zapfen-loch.*

Ook **Nagel-, spijker-** en **pingat.**

In W.-Vl. **Tapgat.**

Sluitnagel, m. — Zie **Schutnagel.**

Sluitplank, v. — Plank waarmede de laatste opening in een planken vloer, beleg, beschot enz. gedicht wordt.

Sluitroede, v. — (Bij wevers.) Platte riggel, die gevestigd wordt op het dromroedje, om dit in de groef van den borstboom gesloten te houden als men een stuk lijnwaad begint te weven. (De Bo.)

Sluitstukje, o. — Zie **Vulstukje**.

Sluittap, m. — Zie **Spie**.

Smalblad, o. — Zie **Olmenhout**.

Smeerlat, v. — Zie **Deuromlijsting**.

Smeren, b. w. — De zaag smeren, d. i. ze vet maken met een pezerik, keersroet, olie of petrolie, opdat zij gemakkelijk door het hout zou slieren. — Fr. *Graisser la scie.* — Eng. *To grease the saw.* — Hgd. *Die Säge smieren.*

Smetlijn, v. — Wit- of zwartkleurig touw waarmede men het hout afteekent, dat gezaagd moet worden. — Fr. *Cordeau.* — Eng. *Line, cord.* — Hgd. *Tracirleine, Zimmerschnur.*

Ook **Slaglijn**.

In W.-Vl. **Kordeel**.

— Ook de lijn, die met de smetlijn is afgeteekend.

Smetten, b. w. — Afteekenen. De timmerman smet (met gekleurde aarde) het stuk hout, dat moet gezaagd worden. — Fr. *Tringler.* — Eng. *To chalk.* — Hgd. *Abschnüren.*

Ook **Lijnen** en **aflijnen**.

Niet te verwarren met **Uitsmetten**.

Smetting, v. — Zie onder **Uitslaan**.

Smijten, o. w. — Zie **Trekken**.

Smouter, m. — Zie **Pezerik**.

Snede, v. — Het snijdende gedeelte van een scherp werktuig, bijv. de snede eener zaag, van eenen beitel, enz. — Fr. *Tranchant, fil.* — Eng. *Edge.* — Hgd. *Schneide.*

Sneêdeel, v. — Plank, dunner dan 15 mM.. Noorsch hout van 37 cM. wordt soms in de dikte, in twee of drie deelen gezaagd. De eerste noemt men **twee-sneedeelen**, de andere **driesneedeelen**.

Sneeuwabeel, m. — Zie **Abeelenhout**.

Sneeuwplank, v. — Plank, die over de geheele lengte van het dak, boven de goot, in eene op zijden staande houding aan sterke ijzers is vastgemaakt, om de sneeuw, die van het dak afvalt, tegen te houden. — Fr. *Garde-neige*. (Geh. te Brugge.)

Snijbak, m. — Bak, waarin het stroo gesneden wordt. — Fr. *Hache-paille*. — Hgd. *Höckerlings-bank*.
In N.-Nederl. ook **Snijbank** en **snijtrog**.
In W.-Vl. **Schroobak, schroodbak, schroopeerd, schroodpeerd, stroopeerd, scherfbak, peerd, snij-peerd**.
Bij Schm. ook **Snijkist**.

Snijbank, m. — Zie **Snijbak**.

Snijkist, v. — Zie **Snijbak**.

Snijmes, o. — Zie **Haalmes**.

Snijpeerd, o. — Zie **Snijbak**.

Snijtrog, m. — Zie **Snijbak**.

Snik, m. — Zie **Hakbeitel**.

Snikkermes, o. — Zie **Haalmes**.

Snippermes, o. — Zie **Haalmes**.

Snoekebek, m. — Zie **Vischbek**.

Snotneus, v. — Zie **Schoen**.

Snuit, m. — Zie **Neus.**

Snuiten, b. w. — (Van een stuk hout) den snuit : een uitstekenden scherpen hoek wegnemen. — Fr. *Moucher.*

— Zie ook **Afsnuiten.**

Sofrein, m. — Kegelvormige holte of put in hout gemaakt. — Fr. *Chanfrein.*

Eenen sofrein maken aan een schroefgat om er den kop der schroef in te verdrinken.

— Zie **Afschuining.**

Sofreinboor, v. — Zie **Spitsboor.**

Sokkel, m. — Zuilvoet, vierkant stuk, meer breed dan hoog, dat tot basis voor onderscheidene voorwerpen dient; klein voetstuk voor borstbeelden. — Fr. *Socle.* — Eng. *Socle.* — Hgd. *Unterfatz, Sockel, Fuszgestell.*

— Zie **Plint** en **Neutstuk.**

Spaakschaaf, v. — Langwerpig houten blokje met twee handvatten aan de einden, en in 't midden een smal langwerpig schaafijzer, dat door middel van twee schroeven ver en bij kan worden uitgezet. De spaakschaaf dient om hol- of bolvormige oppervlakten glad te schaven. — Fr. *Bastringue, wastringue.* — Eng. *Spokeshave.*

Ook **Bandschaaf, trekmes** en **trekschaaf.**

In W.-Vl. **Pokseeuw, spokschaaf** en **neuker.**

Te Antwerpen **Bastrin.**

Sch. 305.

Schetsen 305 en 306 verbeelden eene rechte spaakschaaf. — Fr. *Wastringue droit.*

Schets 307 verbeeldt eene gebogene spaakschaaf. — Fr. *Wastringue cintre.*

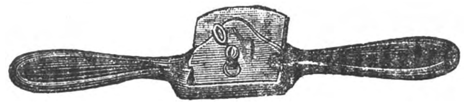

Sch. 306.

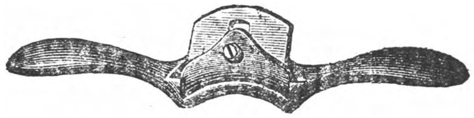

Sch. 307.

Schets 308 verbeeldt eene spaakschaaf met dubbel ijzer. — Fr. *Wastringue à double fer.*

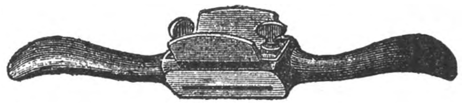

Sch. 308.

Schets 309 verbeeldt eene gebogene en rechte spaakschaaf (één stuk uitmakende). — Fr. *Wastringue combiné* (*cintré et droit*).

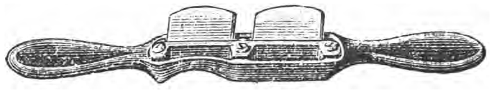

Sch. 309.

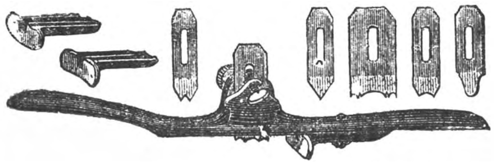

Sch. 310.

Schets 310 verbeeldt eene spaakschaaf om lijsten te trekken. — Fr. *Wastringue à moulures.*

Spaan, speen of ook **spon,** o. — Schutting of hek van latten, geplaatst aan 't begin der grachten, enz. door welke de vijvers afloopen, ten einde het wegzwemmen der visschen te beletten. (Kemp. en elders.)

Spaanjongen, m. — Zie **Timmerjongen.**

Spaanraper, m. — Zie **Timmerjongen.**

Spaboom, m. — Zie **Spadesteel.**

Spadesteel, m. — Steel waarin de spade bevestigd is. — Fr. *Manche d'une bêche.*

In W.-Vl. **Spaboom.**

Span, v. — De samenstelling waarin een zaagblad gespannen, en voor het gebruik beschikbaar gesteld is. — Fr. *Fût, monture de la scie.* — Eng. *Frame of the saw.* — Hgd. *Sägengestell, Sägengerust.*

In N.-Nederl. ook **Zaagraam, zaagspan, zaagtoestel, zet** en **zaagzet.**

In W.-Vl. **Stelling.**

Een span is samengesteld uit :

a) **de knoppen** : de beide stukken waartusschen het blad is opgesloten. Men heeft er in ijzer en in hout. (Sch. 44 *a a.*) — Fr. *Tourillons.* — Eng. *Sawtang.* — Hgd. *Sägenangel.*

In W.-Vl. **Bouten,** vandaar **boven-** en **onderbouten.**

In 't Hageland **Toppen.**

b) **de beugels** : de beide dwarsliggers, die de zaag spannen en mede tot handgrepen dienen. In W.-Vl. **arms, armen.** (Sch. 44 *b b.*) — Fr. *Bras.* — Eng. *Sawhandle.* — Hgd. *Arme, Griffe der Säge.*

c) **de balk** : het middenstuk, dat tusschen de beugels zit, ook **boom** geheeten. (Sch. 44 *c.*) — Fr. *Montant.*

d) **de zaagtouw** : de touw, die de twee beugels door het omdraaien vastspant, ook **spantouw.** (Sch. 44 *d.*) — Fr. *Corde qui sert à tendre.* — Hgd. *Spann-strick.*

e) **het spanlatje,** ook **wringlat** geheeten. Latje, dat tusschen de dubbele koord zit, door omdraaien de zaag spant en met het eene einde achter de balk

vastzit. (Sch. 44 *e.*) — Fr. *Garrot.* — Hgd. *Spann-stock.* — *f* is het zaagblad.

⁂ Somwijlen gebruikt men in plaats van bovengenoemde zaagtouw en spanlatje, een ijzeren spanwerk, waarbij de middenste moeroog dient als spanlat, om bij het spannen der zaag, de moer rond te draaien, waardoor de ketting naar gelang korter of langer wordt. — Fr. *Tendeur de scie.* (Zie sch. 71 *a.*)

Spanbeen, o. — Zie **Gebintstijl.**

Spanhout, o. — Bij wevers. — Een spantuig, bestaande uit twee platte riggels met touwen aaneengevoegd, en aan de uiteinden bezet met scherpe punten of tanden, dienende om het lijnwaad op het getouw opengespannen te houden in de breedte terwijl men weeft. — Fr. *Temple.* — Eng. *Temple.* — Hgd. *Tempel, Spann-Stock, Spann-Holz.*

Ook **Spanstok.**

In W.-Vl. **Tempel.**

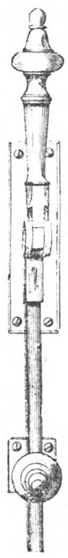

Sch. 311.

Spanjolet, v. — Op- en nedergaande ijzeren stang aan vensters, om opendraaiende ramen vast te sluiten. — Fr. *Espagnolette.* — Eng. *Sash-fastening.* — Hgd. *Espaniolette.*

Men onderscheidt **kruk-**, **pomp-** en **vensterspanjoletten.**

De meest gebruikte zijn **pompspanjoletten.** (Sch. 311.)

Spanlatje, o. — Zie onder **Span.**

Spannen, b. w. — De zaag spannen : het spanlatje ronddraaien, zoodanig dat het zaagblad sterk gespannen zij. — Fr. *Tendre.* — Eng. *To bend.* — Hgd. *Spannen.*

Wanneer men de zaag niet gebruikt, moet men ze **ontspannen.** (Zie dit woord.)

— o. w. — Meer of min gebogen zijn, meer of min spanning hebben, sprekende van een formeel of gewelf.

Spanning, v. — De hoogte van een gewelf of boog, de lengte van eene loodlijn, die van 't hoogste van den boog neerdaalt te midden der koord, welke van de eene geboorte zou gespannen zijn naar de andere. — Fr. *Montée, flèche d'un arc.* — Eng. *Height of a arch.* — Hgd. *Höhe eines Bogens.*

Tegenovergestelde van **Boogwijdte.**

— Het formeel moet de hoogte hebben van de spanning, die men wil geven aan den te metselen boog.

— Zie **Spanwerk** en **Keper.**

— Houten lat of stok, waarmeê de blinden gesloten worden.

Spanplaat, v. — Zie **Muurplaat.**

Spanraam, o. — Raam, waarop of waarin iets gespannen wordt. — *Chassis qui sert à y tendre qc.* — Eng. *Frame.* — Hgd. *Rahmen.*

Spanraam eener zaag. — Fr. *Cadre d'une scie.* — Eng. *Frame of a saw.* — Hgd. *Spann-Rahmen.*

Spanregel, m. — Zie **Scheerbalk.**

Spanstok, m. — Zie **Spanhout.**

Spant, v. — Zie **Spanwerk.**

Spantouw, v. — Zie onder **Span.**

Spanwerk, o. gmv. — De vastgemaakte sparren

en latten, waar de dakpannen op rusten. — Fr. *La charpente d'un toit.* — Eng. *The timber-work of a roof.* — Hgd. *Zimmerwerk, Gebälke.*

Ook **Spanning, spant** en **gespalk.**

Vergel. **Kepering** en **dakgeraamte**.

Spanzaag, v. — Zie **Schrobzaag**.

Spar, v. — Een pijnboom, ook fijne spar geheeten. — Fr. *Pin d'Ecosse, pin silvestre.* — Hgd. *Fichte.* — Zie **Keper**.

Sparhout, o. — Zie **Keper**

Sparrekop, m. — Uiteinde eener spar of keper aan een overstekend dak.

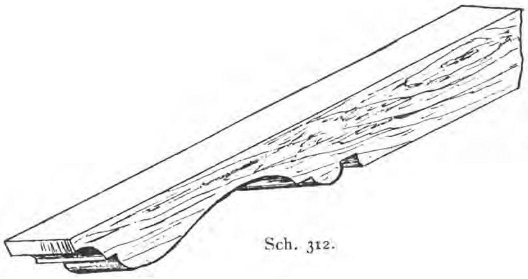

Sch. 312.

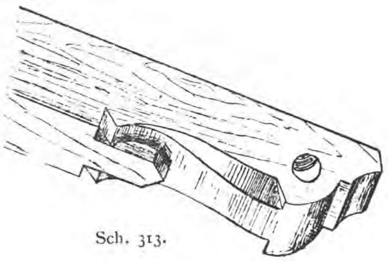

Sch. 313.

*** De sparrekoppen worden soms versierd op eenvoudige of sierlijke wijze. (Sch. 312 en 313.)

Vergel. **Balkkop**.

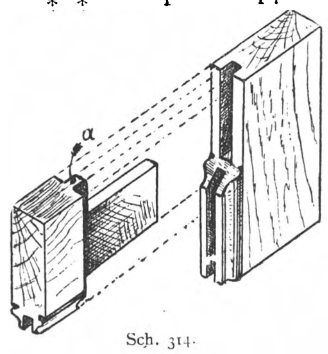

Sch. 314.

Spatpen, v. — Het kleine gedeelte (ongeveer 1/3 der volle breedte) van eene pen, waaraan marseering is gegeven. De spatpen steekt gewoonlijk 1/2 cM.

buiten het gemoet. (Sch. 314 *a.*) — Fr. *Tenon bâtard.* — Eng. *Bastard tenon.* — Hgd. *Bastard-Zapfen.*

Ook **Bastaardpen.**

Spatten, o. w. — Het naar buiten uitwijken van een dakvlak. Het spatten van een dakgetimmerte wordt veelal aan de onhandigheid van den vakman toegeschreven. — Fr. *Pousser.*

Ook **Uitspatten** genaamd.

Speekhout, o. — Zie **Muurplaat.**

Speelberd, o. — Zie **Duivenbeete.**

Speen, o. — Zie **Schaafkrullen.**

Speitseberd, spetseberd, o. — Zie **Horde.**

Speitwee, v. — Zie **Horde.**

Spek, o. — Zie **Spint.**

Spekelboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Spekhout, o. — Zie **Spint.**

Spel, o. — Wordt gezeid van een timmerwerk, dat in een ander moet sluiten en door eene te hevige krimping of door de onhandigheid van den werkman te los in de opening sluit. — Fr. *Jeu.*

b. v. Dit paneel heeft te veel spel : sluit niet genoeg in de groef.

In N.-Nederl. **Speling.**

— Het samenstel van twaalf beitels, als gutsen, schaven, enz.

Ook **Stel.**

Vandaar **Half spel.** (W.-Vl.)

Speling, v. — Zie **Spel**.

Sperboom, m. — Zie **Slagboom**.

Sperel of **sperrel**, m. — Zie **Vensterpen**.

Speun, o. — Zie **Scharnier**.

Spie, v. — Wig, stukje hout, dat men ergens tusschen steekt om iets vast te maken. — Fr. *Cheville, goupille.* — Eng. *Peg.* — Hgd. *Pflock, Bolzen.*

In N.-Nederl. ook **Kijl** en **splitspen**.

Bij De Bo ook **Schie**.

In W.-Vl. heet de spie waarmede het schaafijzer in de schaaf geklemd en vastgesloten wordt, ook **sloter**, **sleuter** en **slotschuif**.

In N.-Nederl. **Plug**. — Fr. *Coin.*

— De groote houten spie, die men slaat in het doorboord uiteinde van eene pen om eene vergaring gesloten te houden, heet in W.-Vl. **sluittap**.

In N.-Nederl. is **spie** ook het stuk hout, dat men tusschen nieuw gezaagde planken legt, om ze beter te doen uitdrogen en het kromtrekken te beletten. — Fr. *Trésillon.* — Eng. *Peg, pin.* — Hgd. *Sperr-Holz, Sperr-hölzchen.*

— Zie ook **Geer**.

Spiebout, m. — Zie **Bout**.

Spieën, b. w. — Met spieën vastmaken.
— Zie **Opspieën**.

Spiegel, m. — Met spiegel bewerkte boom. — Trapboom, die langs het buitenvlak zoo bewerkt is, dat hij als 't ware de omlijsting van een paneel vertoont.

Spiegeldeur, v. — Deur van eene spiegelkas. — In 't Hageland, deur van samengevoegde berderen, maar waarop eene vergaring (lijst) is genageld.

Dubbele spiegeldeur : waarop langs de beide zijden eene vergaring is genageld. Hierdoor heeft zij het voorkomen eener paneeldeur.

Spiegeldraden, m. mv. — Zie **Mergstralen.**

Spiegelhouvast, o. — Zie **Houvast.**

Spiegelklamp, m. — Klamp, die op eene opgelegde deur, afsluiting, enz. tusschen den bovensten en ondersten dwarsklamp, waterpas is aangebracht.

Ook **Steekklamp** geheeten.

Spielat, v. — Zie **Tingel.**

Spiesch of **spiesenhout**, o. — Eikenhout. Het woord wordt veel in Vl. gebruikt, vooral wanneer men van kerktimmerhout spreekt. Het beteekent eigenlijk : hout waarvan men de spiesschachten maakt. Olinger heeft spieshout, spiesschacht, spiesschaft, spiesstang. Fr. *Bois de lance.* Kiliaan verwijst van spieshout, spieschhout op **waegeschot.** (Schm.)

Zie **Eikenhout.**

Spijker, m. — Zie **Nagel** en **Duivenhok.**

Spijkerbak, m. — Bak, soms in verschillige vakjes verdeeld en dienende om onderscheidene soorten van spijkers en schroeven in te leggen. — Fr. *Bac à clous.*

In W.-Vl. **Nagelbak.**

Spijkerboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Spijkeren, b. w. — Zie **Nagelen**.

Spijkergat, o. — Zie **Sluitgat**.

Spil, v. - De loodstaande trapboom van eene spiltrap. — Fr. *Noyau, vis.* — Eng. *Newel or spindle of a winding staircase.* — Hgd. *Spindel.*

Ook **Trapspil**; in de omstreken van Brugge ook **standaard**.

Spilleer, v. — Zie **Kraanladder**.

Spiltrap, v. — Wenteltrap waarvan de treden

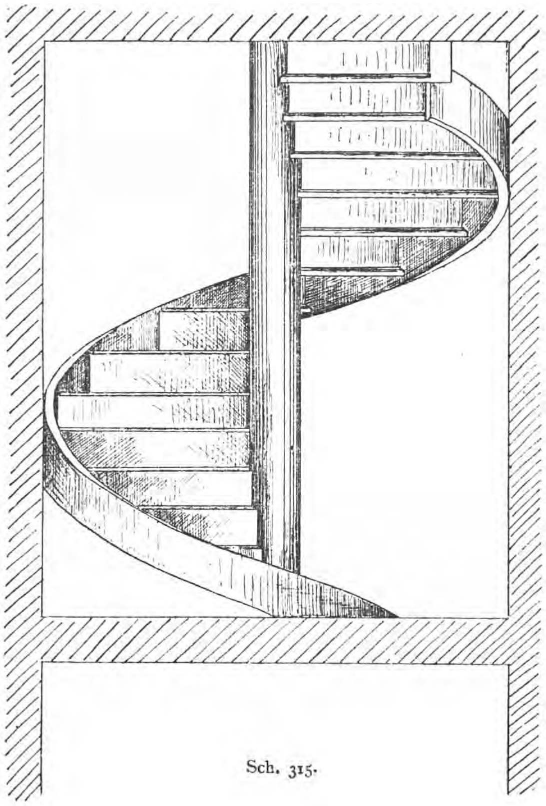

Sch. 315.

met het eene uiteinde in een te loodstaaanden stijl (**spil**) en met het andere uiteinde in de trapboomen of in de muren steken. (Sch. 315.) — Fr. *Escalier à noyau plein, à vis.* — Hgd. *Stiege mit einer Spindel.*

De grondteekening van eene spiltrap is niet altijd rond; zij kan ook vier-, zes- of achtkantig zijn.

Spin, v. voor spinde, in Vl. Zeel., Brab., Antw. en elders voor : brood- of spijskas, broodschapraai gebruikt; 't verkleinwoord is **spinneken**.

Spinde, v. — Zie **Schapraai.**

Spinnekop, m. — Zie **Luwer.**

Spint, o. gmv. — Het lichte en zachte hout, dat in den stam tusschen de eigenlijke houtlaag en den bast ligt en allengskens tot de houtlaag overgaat. — Fr. *Aubier, aubour.* — Eng. *Sap.* — Hgd. *Spint, Splint.*

In Vl. **Spek.**

Bij Schm. **Spekhout.**

*** Het spint is veelal lichter van kleur dan het rijpe hout, wordt licht door den worm aangetast en dient bij de meerdere houtsoorten zooveel mogelijk verwijderd te worden.

Spitsboor, v. — Boor om de bovenste deelen van ingeboorde gaten in hout of metaal, kegelvormig te vergrooten. — Fr. *Amorçoir, fraise, mèche en fer de pique.* — Eng. *Countersink.* — Hgd. *Versenkbohrer.*

In N.-Nederl. ook **Freesboor, friseerboor, steekboor, steekelger, zinkboor, verzinkboor, wielboor** en **opruimer.**

In W.-Vl. **Sofreinboor.**

*** Men onderscheidt twee soorten van spitsboren. Bij de eene is het boorijzer van onder plat en scherp vierkant. (Sch. 316.) — Fr. *Fraise platte.* — Eng. *Flat countersink.* — Hgd. *Flache Versenkbohrer,* terwijl bij de andere soort het boorijzer kegelvormig uitloopt en met inkervingen is omgeven. (Sch. 317.) — Fr. *Fraise taillée.* — Eng. *Countersink.* — Hgd. *Krausköpfversenkbohrer.*

Sch. 316.

Sch. 317.

Die laatste boor heet te Brugge **meulentje.**

Spitsel, o. — Kleine balk, liggende langs eenen muur, met de uiteinden vastgeankerd aan twee andere muren, om een klein gebouw samen te houden.

Een spitsel is eene soort van halven balk. (De Bo.)

Splete of **Windsplete,** v. — Zie **Windscherm**.

Splijten, o. w. — Zie **Scheuren.**

Splitspen, v. — Zie **Spie**.

Spoelplank, v. — Houten bodem in de grachten der bleekersmeerschen, waar de wasschers op staan om het waschgoed te spoelen. (O.-Vl.)

Spokschaaf, v. — Zie **Spaakschaaf.**

Sponde, v. — De plank vóór, of achter aan het bed.

Ook **Bedsponde** en **beddeplank.** Vandaar **voorsponde** en **achtersponde.**

*** De **voorsponde** Fr. *Devant de lit* is gemeenlijk met eenig lijstwerk versierd.

— Zie **Sponning**.

— De sponde van eene bollebaan is de houten zoom of boord der bollebaan, van het eene einde tot het andere.

In Antw. **Schort**.

Aan beide kanten van de bolletraag is er eene sponde.

Spondgat, o. — Zie **Gat**.

Spong, v. — Zie **Sponning**.

Spongen, b. w. — Zie **Insponnen**.

Sponning, v. — Een rechthoekige keep of groef op den hoek van een stuk hout, tot versiering of om daarin een ander stuk aan te schuiven of te voegen. — Fr. *Rainure, encastrement, embrèvement.* — Eng. *Groove.* — Hgd. *Falz, Fuge, Kerbe.*

Ook **Spong, sponde, insponning**, **groef** en **keep**.

In W.-Vl. **Slag**.

Te Antwerpen **Rabat**.

— Wanneer in de sponning glas moet aangebracht worden, bijv. voor een venster, eene deur, enz. heet deze sponning in W.-Vl. **glasslag, glasspon, glassponde**. In N.-Nederl. **glassponning**. — Fr. *Feuillure.* — Eng. *Rabbet.* — Hgd. *Anschlag.*

— De sponning of groef, waarin een raam, eene deur, een tafelblad enz. schuift, heet in W.-Vl. **loopreeze** en **coulisse**, in N.-Nederl. **looplijst** en **schuiflijst**. — Fr. *Coulisse.* — Eng. *Groove.* — Hgd. *Falz.*

Sponninglijst, v. — Zie **Inschuiflijst**.

Sponningschaaf, v. — Smalle schaaf, wier ijzer al den kant van den verstelbaren geleider vier a

vijf mM. smaller is dan het schaafblok en dient om sponningen aan den boord van een stuk hout te schaven. (Sch. 318.) — Fr. *Guillaume.* — Eng. *Rabbet-plane.*

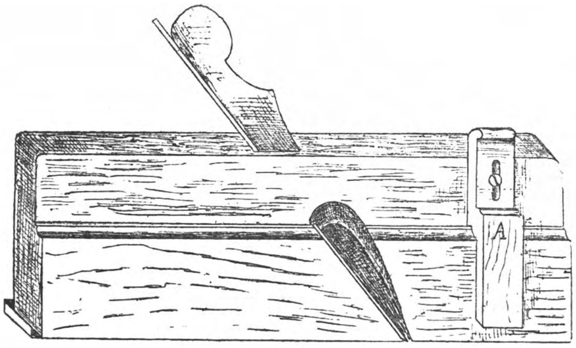

Sch. 318.

Te Antwerpen **Rabatschaaf.**

In W.-Vl. **Glassponschaaf, glasspondeschaaf** en **glasschaaf.**

Te Brugge **Slagschaaf.**

Te Oostkamp **Filetschaaf.**

*** A sch. 318 is de **aanloop.** (Zie aldaar.)

Spoor, o. — Getimmerte, waarin iets vaststaat. — Zie **Zaagsnede** en **Keper.**

Spoorgang, m. — Zie **Spoorlecht.**

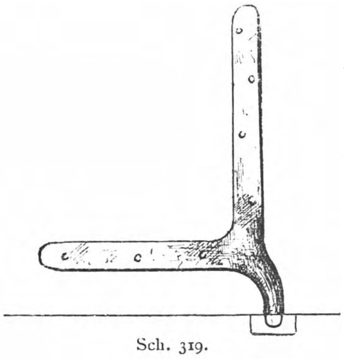

Sch. 319.

Spoorlecht, v. — Gelijk het duimijzer van een oog en pen voorzien is, zoo draait de spoorlecht om eene spoor of pin in eene dok, pan of spoorpot. (Sch. 319.) — Fr. *Pivot à équerre.*

Ook **Spoorgang.**

Sport, v. — Trede eener ladder. - Fr. *Echelon.* — Eng. *Round of a ladder, a step.* — Hgd. *Sprosse.*

Bij De Bo ook **Terde, terte, sperte** en **sprenkel.**

In Brab. **Spet.**

In Haspegouw **Sproot.**

Bij Kil. **Sprote.**

Spreisel, o. — Zie onder **Eikenhout.**

Sprenkel, sprinkel, m. — Elkeen van de houten stangen, die eene soort van roosterwerk uitmaken in een venster enz. — Fr. *Barreau.* — Eng. *Bars.* — Hgd. *Gitterstange.*

Ook **Bareel** genaamd.

— De sprenkels van een hek zijn de latten of schetten die, rechtstaande of geschrankt zijnde, het hek uitmaken.

— De sprenkels van een staketsel zijn de staken.

— De sprenkels van eene ladder zijn de sporten.

— De sprenkels van een weefgetouw zijn houten riggels, twee voet lang, met beide uiteinden vastgebonden aan den onderschacht van den weefkam, en in 't midden de koorden ophoudende, die aan de treden vast liggen. (De Bo.)

Sprenkelen, b. w. — Met sprenkels of riggels bezetten.

Eene ladder sprenkelen. (De Bo.)

Spriet, m. — Zie onder **Blokbalie.**

Spring- of **schoorwerk**, o. — Bekapping waarbij tot ondersteuning van de spanten, schoren zijn aangebracht, uitgaande van de buitenmuren beneden de kap, of waarbij de bintbalk geheel wegvalt en de ondersteuning alleen plaats heeft op de buiten-

muren. (Sch. 320.) — Fr. *Ferme sans entrait.* — Hgd. *Sprengewerke.*

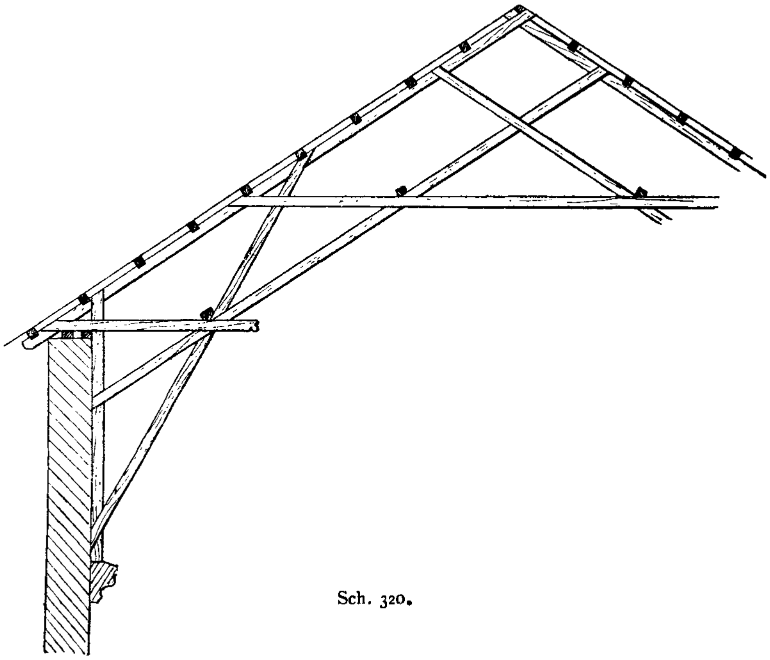

Sch. 320.

Sprong, m. — Zie **Bocht.**

— Dwarsstok in eene kooi of vlucht, waar de vogel op- en afspringt.

Sproot, v. — Zie **Sport.**

Spruit, v. — Zie **Dakvoet.**

— In geval de kepers in een dak door twee gordingen moeten ondersteund worden, plaatst men op het gebint, tot dracht van den bovensten gording, een driehoekig samenstel bestaande uit twee schuin geplaatste ribben, **spruiten** genaamd, die met pen en gat op den gebintbalk staan en van boven in elkander worden ingelaten.

Spuwbak, m. — Houten bakje, met zand of zagelingen gevuld, om daarin te spuwen. — Fr. *Crachoir.* — Eng. *Spittoon.* — Hgd. *Spuck-, Spei-topf.*

Bij De Bo **Spuibak** en **spuigbak.**

Staaf, v. — Zie **Leuningpijler.**

Staak, v. — Lang en smal stuk hout. — Fr. *Perche, bois.* — Hgd. *Stange.*

Eene staak wordt meest gebruikt om in den grond geslagen te worden, of om iets te steunen.

Staande band, m. — Zie **Buitenboeibord.**

Staande hout, o. — Wordt gezegd van een paneel, beschot, beleg, enz. waarvan het hout met den draad loodrecht loopt.

Tegenovergestelde : **Liggende hout.**

Staande licht, o. — Zie **Luwer.**

Staande maat, v. — Men noemt staande maat de lat, stok, plank, enz., waarmede men van iets de maat neemt.

De staande maat wordt verkozen boven de metermaat omdat zij juist en onveranderlijk is.

Staande paneel, o. — Paneel waarvan de houtvezels in eene loodrechte richting loopen.

Tegenovergestelde : **Liggende paneel.**

Staander, stander, m. — Loodstaande stijl, die andere stukken ondersteunt. — Fr. *Colonne, support, jambage, poteau, pied droit.* — Eng. *Pillar, supporter, post, stake.* — Hgd. *Saüle, Stütze, Pfeiler, Pfoste, Ständer.*

Ook **Post** en **stijl.**

— Een staander onder den balk zetten. — Fr. *Mettre un support, un pilier sous une poutre.*

— Loodrechte staander onder een balk. — Fr. *Chandelle.*

— De staanders van eene heining. — Fr. *Les colombes ou coulombes d'un mur de clôture en planches.*

— De staanders eener ladder zijn de twee balken, boomen, waar de sporten in steken.. — Fr. *Montant, arbre d'échelle.* — Hgd. *Seiten-Pfost an eine Leiter.*

— Zie **Deurstijl, Kozijnstijl, Raamstijl, Lichtstander** en **Makelaar.**

Looze staander. — Zie dit woord.

Staantje, o. — Houten gestel om iets op te zetten, als waschkuipen, bloempotten, enz.

In W.-Vl. voor **Staander, standert** en **staansel.**

— Zie **Passeetje.**

Staartbalk, m. — Zie **Kreupele balk.**

Staarthengsel, o. — Hengsel bestaande uit twee even lange veren met oogen, waarin de bout doorgaans is vastgemaakt. (Sch. 321.)

Sch. 321.

Staket, staketsel, o. — Eene rij staken, dicht neven een in den grond geplant, om tot scheiding of afsluiting te dienen. — Fr. *Palissade.* — Eng. *Palissade.* — Hgd. *Palissade.*

In W.-Vl. **Stakijtsel, stakijt** en **stankijtsel.**

Bij Schm. ook **Stanketsel.**

Stakijtselen, b. w. — Zie **Ompalen**

Stakijtsen, b. w. — Zie **Ompalen.**

Staldeur, v. — Deur, gewoonlijk opgeklampt, die aan stallen enz., niet tot versiering, maar alleenlijk tot afsluiting wordt aangebracht. — Fr. *Porte d'écurie.*

Standaard, m. — Rechtstande, getande stok in een klomp stekende, waar de kantwerksters hunne kussens aan aanhangen om ze te laten rusten. (Loven.)
Vergel. **Stelhout.**
— Zie **Spil.**

Standblok, m. — Bij spinsters. — Een houten blok, die op den vloer rust en waarin een houten stijl recht staat om den spinrok te dragen. (De Bo.)

Stander, m. — Zie **Staander.**

Standfijke, v. — Zie **Beddestijl, Trappaal** en **Standvink.**

Standvenster, o. — Zie **Dakvenster.**

Standvink, v. — Loodrechte stijl dienende om de balklagen in een magazijn, pakhuis, enz. te dragen. (Sch. 236 *d.*) — Fr. *Pied-droit, poteau, jambage.* — Eng. *Post.* — Hgd. *Pfost.*
Ook **Moerstijl** geheeten.
In W.-Vl. **Standfijke.**

Stangladder, v. — Zie **Kraanladder.**

Stap, m. — Zie **Hiel.**

Stapeel, o. — Zie **Lessenaar** en **Knielbankje.**

Stappen, b. w. — Zie **Hielen.**

Stapsel en **Stepsel**, o. — Eene houten afsluiting

van omtrent twee voet hoog, staande in eenen engen door- of ingang, zoodanig dat er de menschen kunnen over stappen, maar dat er geen vee langs daar weg kan. (De Bo.)

Steeger, m. — Zie **Trap.**

Steegerreeze, v. — Zie **Trapleuning.**

Steegertrap, m. — Zie **Trede.**

Steegreep, m. — Zie **Stegelreep.**

Steekbalk, m. — Steekbalkjes zijn balkjes welke met het eene eind op den gevelmuur rusten en met het ander in eenen anderen balk gewerkt zijn. (Zie sch. 270, 3 *e*.) — Fr. *Chevêtre.* — Eng. *Halter.* — Hgd. *Stichbalken.*

In N.-Nederl. ook **Legger** en **ligger.**

— De steekbalken tusschen de dakpannen, waardoor de schoorsteen het dak uitgaat, heeten in 't Fr. *Guigneaux.* — Eng. *Trimmers.* — Hgd. *Stichbalken zum durchführen der Feuermauer.*

Steekbalkdrager, m. — Zware vloerbalk, dwarsbalk. — Fr. *Doubleau.* — Eng. *Strong joists.* — Hgd. *Stichbalken-Träger.*

Steekband, m. — In 't algemeen een stuk hout, dat in eene schuine richting tot schoor dient in een zwaar timmerwerk. — Fr. *Contrefiche.* — Eng. *Brace, strut.* — Hgd. *Strebe, Strebe-band.*

In N.-Nederl. **Schrankschoor.**

In 't Hageland **Stootband.**

Steekbeitel, m. — Platte beitel, dienende tot het afsteken van hout, bij het inpassen en opmaken van

verschillende verbindingen, het opzuiveren van gekapte gaten enz. (Sch. 322.) — Fr. *Fermoir, ébauchoir.* — Eng. *Former, carving chisel.* — Hgd. *Englische Stechbeitel.*

In N.-Nederl. **Fermoor, fermoorbeitel, opruimbeitel,** te Brugge **platte beitel.**

Men dient hiervan zes stuks te hebben, namelijk : een tweeduim-, een zeskwart-, een vijfkwart-, een duim-, een drijkwart- en een halvenduimbeitel.

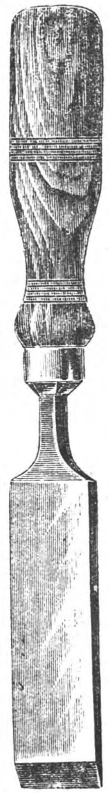
Sch. 322.

Steekboor, v. — Zie **Spitsboor.**

Steekelger, m. — Zie **Spitsboor.**

Steekkar, v. — Eene kar met twee wielen en eene traam of eenen dijsel om alles te vervoeren. (W.-Vl.)

Te Antw. **Wagen.** Te Brugge geven de timmerlieden hieraan ook den eigenaardigen naam van **bloedhond.**

Steekklamp, m. — Zie **Spiegelklamp.**

Steekspijker, m. — Een schuin in den vloer geslagen spijker.

Steektrap, v. — Trap waarvan de treden in 't algemeen zijn opgesloten door twee rechte (evenwijdige) boomen. — Fr. *Escalier droit.* — Eng. *Upricht stairs.* — Hgd. *Rechte Treppe.*

Hiertoe behooren :

a) de **rechte trap** waarvan de plattegrond een rechthoek is.

b) de **scheeve trap** waarvan de plattegrond een parallelogram is.

c) de **scheluwe trap**. Hier zijn de treden niet

even breed; maar van den eenen naar den anderen boom gelijkmatig versmallend.

Men onderscheidt de **enkel scheluwe** en de **dubbel scheluwe** trap.

Steel, m. — In 't algemeen, zie **Handvatsel**. — In 't bijzonder. — De langwerpige stok, die in eenen hamer, borstel, schup, enz. steekt om daarmede den hamer enz. te kunnen bewegen. — Fr. *Manche*. — Eng. *Handle*. — Hgd. *Heft, Stiel*.

Ook **Steert** geheeten.

Sch. 323.

Steeleik, m. — Zie **Eikenhout**.

Steenbeitel, m. — Stalen beitel zonder hecht, die de timmerman gebruikt om iets uit- of af te breken. (Sch. 323.) — Fr. *Poinçon, ciseau à ébrécher*. — Eng. *Hewchisel*. — Hgd. *Spaltmeissel*.

In W.-Vl. **Breekijzer**.

Steenbeuk, m. — Zie **Jukboom**.

Steeneik, m. — Zie **Eikenhout**.

Steenpeerd, o. — Zie **Peerd**.

Steenplaat, v. — Zie **Muurplaat**.

Steenputwiel, o. — Zie **Rad**.

Steenputwinde, v. — Zie **Winde**.

Steensponning, v. — Sponning, die in de buitenzijde van het kozijn in de muurzijde is aangebracht.

Deze steensponning wordt vooral aangebracht bij een deurkozijn, dat in eenen buitenmuur moet worden geplaatst en daardoor eene betere en dichtere aansluiting tusschen muur en kozijn vereischt.

Steert, m. — Zie **Steel**.

Stegelreep, m. — Soort van ijzeren schroefmoer met twee ooren om ze met kracht te kunnen aanschroeven. Het is met een stegelreep dat het boorijzer in de neep van eenen omslag vastgeschroefd wordt. (Sch. 324.) — Fr. *Ecrou à oreilles.* — Eng. *Finger-nut.*

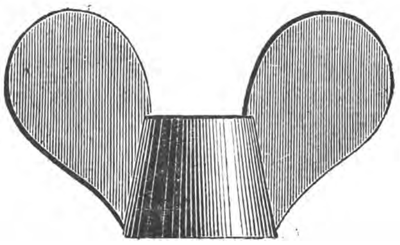
Sch. 324.

Ook **Steegreep** en **krulmoer.**

Steger, m. — Zie **Trap.**

Steiger, m. — Houten samenstelling, tijdelijk aan een gebouw, enz. opgericht om er de noodige werkzaamheden aan te verrichten. Ook **stellage, stellagie en stelling.** — Fr. *Echafaud, échafaudage.* — Eng. *Scaffold.* — Hgd. *Gerüst.*

— De gewone steigers worden gemeenlijk door de metselaars opgericht; doch wanneer het een steiger geldt, die eene aanzienlijke hoogte en eene zekere kunstverrichting vergt, wordt hij door den timmerman gemaakt.

Steilboorschaaf, v. — Boorschaaf waarvan het ijzer loodrecht in het schaafblok zit. (Sch. 325.) — Fr. *Rabot debout, guillaume debout.* — Hgd. *Schruff-Hobel.*

Ook **Trapschaaf.**

- Eene steilboorschaaf waarvan het ijzer getand is, heet in W.-Vl. **tandschaaf** en in N.-Ned. **getande steilboorschaaf.**

Zie **Tandschaaf.**

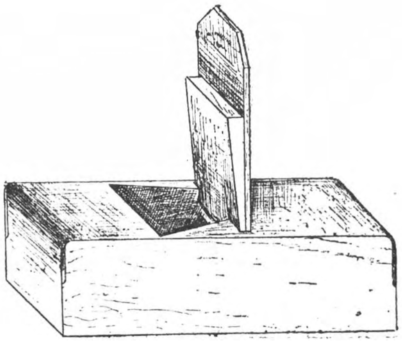
Sch. 325.

Steken, b. w. — Hetzelfde als schaven, doch meest gebruikt, sprekende van het schaven van lijstwerk.

Men zegt ook **Trekken**.

Eene lijst steken, trekken. — Fr. *Pousser une moulure.*

Steker, m. — Zie **Aal**.

Stekken, o. w. — Zie onder **Strijken**.

Stel, o. — Zie **Spel**.

Stelhout, o, — Naam van velerlei getande of gekerfde houten strooken, waarmede zekere voorwerpen, bijv. de rug van een ziekenstoel, van een rustbed, het blad van een lessenaar, enz. hooger of lager gesteld worden. — Fr. *Crémaillière.* — Eng. *Rack.* — Hgd. *Stellholz.*

Bij De Bo **Kaleute**.

Stellage, v. — Verhoogde plaats, in straten enz. tijdelijk opgeslagen om een stoet, een wedstrijd, enz. af te zien. — Fr. *Estrade.* — Eng. *Estrade.* — Hgd. *Auffritt.*

Ook **Stellagie** en **stelling**, in W.-Vl. **estrade**. -- Zie **Steiger**.

Stellagie, v. — Zie **Steiger** en **Stellage**.

Stelling, v. — Zie **Steiger**, **Stellage** en **Span**.

Stellingzaag, v. — Zie **Raamzaag**.

Stelt, v. — Houten been, houten lat met treden om er kunstmatig op te loopen. — Fr. *Echasse.* — Eng. *Stilt.* — Hgd. *Stelze.*

In W.-Vl. **Schaats**.

Sterfvat, o. — Zie **Doodkist**.

Steunbalk, m. — Balk dienende om de einden der vloerribben te ondersteunen, wanneer deze in den muur niet zitten of op de balken niet dragen. — Fr. *Lambourde*. — Eng. *Summer-tree*. — Hgd. *Stutz-Balken*.

— Loodstaande stijl, dienende tot steun. — Fr. *Pointal*. — Eng. *Prop*. — Hgd. *Stützbalken*.

Ook **Schoor-** en **stutbalk** geheeten.

Steunlijst, v. – Lijstje, dat vastgemaakt is onder de vensterbank van een vensterkozijn. (Sch. 326 *a*.) – Fr. *Cimaise*. Te Antwerpen **Schoentje**.

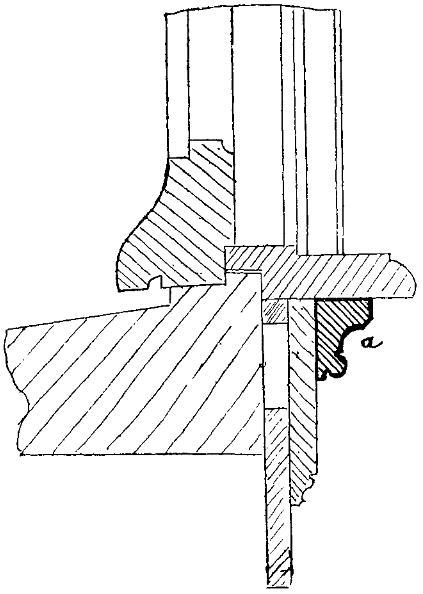

Sch. 326.

Steunstuk, o. — Zie **Karbeel**.

Stevelknecht, m. — Zie **Laarzentrekker**.

Stichel, v. – Zie **Slagboom**.

Stiepen of **stijpen**, b. w. — Zie **Schoren**.

Stievelentrekker, m. — Zie **Laarzentrekker**.

Stijl, m. — Zie **Staander**.

Stijlwand, m. — Zie **Paalwand**.

Stijper, m. — Zie **Poot**.

— Korte stok of staak dienende tot schoor of stut. (W.-Vl.)

Stoel, m. — De stoel van eene gaaipers is het gestel van schoren en staken onder aan den voet der pers. (De Bo.)

— Zie **Klokkestoel.**

Stoelplank, v. — Lat, waaraan soms eenig lijstwerk is aangebracht en die op de hoogte van den bovenregel eens stoels aan den muur is vastgemaakt, om bij het stooten, overhellen, enz. den muur niet te beschadigen.

In W.-Vl. **Buiklijst.**

Stofdorpel, m. — Zie **Kozijndorpel.**

Stokbeitel, m. — Zie **Hakbeitel.**

Stolpdeur, v. — De benaming die men geeft aan de deuren, ramen, enz. waarbij de beide vleugels zoodanig zijn bewerkt, dat zij beide tegelijk moeten geopend en gesloten worden.

Stolpen, b. w. — Zie **Kisten.**

Stolpraam, o. — Zie **Stolpdeur.**

Stommeknecht, m. — Zie **Lichtstander.**

Stomp, bijv. nw. — Zie **Blonk.**

Stompe naad, m. — De vereeniging tusschen twee planken, wanneer deze op hun kant tegen malkaar stooten.

Stootband, m. — Zie **Steekbank.**

Stootbord, o. — Loodrechte plank, die de treden in eene trap verbindt. — Fr. *Contre-marche.* — Eng. *Raiser.* — Hgd. *Setzstufe, Stoszbrett.*

Ook **Stuitbord**, **tegentrap** en **tegentrede.**

Bij Schm. **Vulsel.**

In W.-Vl. **Conter-marche.**

Stoothaak, m. — Langwerpig houten of ijzeren blokje met ijzeren punten voorzien, en op het hoofdeinde van de schaafbank in het blad vastgespannen, om daartegen de voorwerpen te leggen, die men bewerken wil en deze het vooruitschuiven te beletten. (Schetsen 327, 328, 329 en 330.) — Fr *Griffe d'établi.* — Eng. *Bench-knife.*

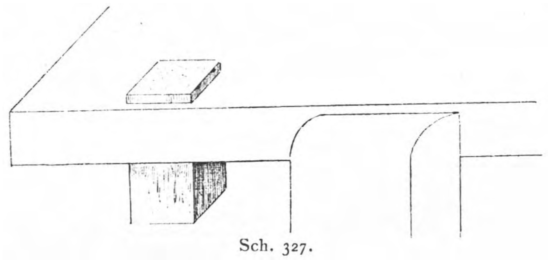

Sch. 327.

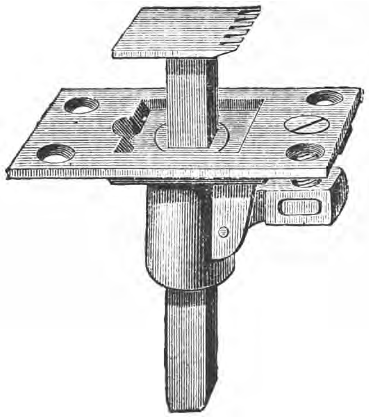

Sch. 328.

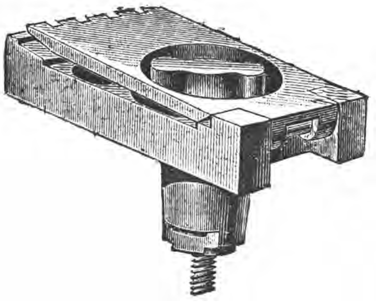

Sch. 329.

Te Brugge **Stuikhaak**.
Te Ieperen **Schrok**.

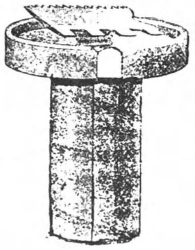

Sch. 330.

Stophars, o. en v. — Soort van stopverf bestaande uit zaagsel en lijm, om de gaten en reten van het hout te stoppen. — Fr. *Futée.* — Eng. *Joiner's putty.* — Hgd. *Holzkitt, Kitt von Leim und Sägespänen.*

Stopstuk, o. — Stukje langshout, dat gelijmd wordt in de overblijvende opening van een gat, in eene vergaring waar de pen niet geheel doorloopt.

— Zie **Hangerneel.**

Stopverf, v. — Mengsel van krijtwit en lijnolie, dat de timmerman gebruikt tot het stoppen van nagelgaten en andere kleine gaten veroorzaakt door kwasten, enz. — Fr. *Mastic.* — Eng. *Putty.* — Hgd. *Kitt.*

In W.-Vl. **Mastiek.**

Stormband, m. — Zie **Kruisband.**

Straalbalk, m. — Zie onder **Roostering.**

Straalgebint, o. — Zie **Hoekgebint.**

Straalspant, o. — Zie **Hoekgebint.**

Strijkanker, m. — Zie **Anker.**

Strijkbalk, m. — Een der twee buitenste balken in eene balklaag, die onmiddellijk naast den zijdswand ligt en waaraan veelal mindere dikte dan aan de andere verderop liggende balken wordt gegeven. (Zie sch. 270, 1 *b.*) — Hgd. *Streichbalken.*

Strijkblok, m. — Eene schaaf, die hetzelfde maaksel heeft en denzelfden dienst doet als de rei-

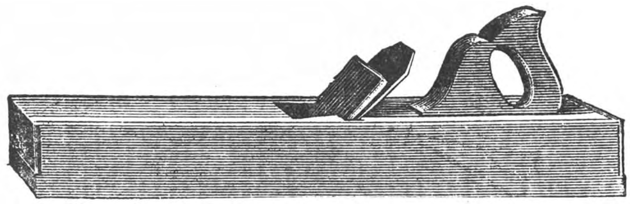

Sch. 331.

schaaf, doch zoo lang en zoo groot niet is. (Sch. 331.) — Fr. *Demi-varlope.* — Eng. *Jack-plane.* — Hgd. *Halflang Hobel.*

Ook **Donder.** (W.-Vl.)

Men gebruikt den strijkblok om paneelen en planken effen te schaven, na er het ruwste van afgenomen te hebben met den voorlooper.

Strijken, b. w. — Eene plank haaks strijken, — Fr. *Dresser, raboter une planche à l'équerre*. — Hgd. *Zurichten, abrichten, behobeln*.

— De zaag strijken, d. i. met eene vijl over de scherpe hoeken der zaag strijken, om de uitstekende tanden af te vijlen en ze gelijk te stellen met de lagere.

— Nadat men de zaag gestreken heeft, wordt zij geschrankt. Daarna vijlt men al de stompe hoeken der tanden weder scherp aan. Wanneer men lang wacht om de zaag te strijken en men ze dikwijls scherpt, komen de tanden der zaag zoodanig, dat men zegt : de zaag **stekt**; 't gene gebeurt doordat de eene tand meer uitsteekt dan de andere.

Zie ook **Schranken.**

Strijkplank, v. — Plank waarop wit goed wordt gestreken. — Fr. *Planche à repasser le linge*.

De strijkplank om bijv. witte rokken, katoenen kleederen te strijken, is langer dan deze waarop men halsbanden, manchetten enz. strijkt.

Strookenvloer, m. — Zie **Schipvloer.**

Stroolat, v. — Lat op de kepering, om het dekstroo te dragen, in tegenstelling met de panlat, die de pannen draagt.

Stroopeerd, o. — Zie **Snijbak.**

Stuik, m. — Voeg tusschen twee planken of andere stukken hout, die met het eene kopseinde tegen het andere geschoven zijn. — Fr. *Ecart*. — Eng. *Scarf*. — Hgd. *Scherbe, Fugung*.

In W.-Vl. **Klinke.**

— Zie **Kopstuk, Burghaak** en **Loopwagen**.

Stuikhaak, m. — Zie **Stoothaak.**

Stuiknaad, m. — Zie onder **Houtverbinding.**

Stuitbord, o. — Zie **Stootbord.**

Stukhout, o. — Zie onder **Eikenhout.**

Stumpel, m. — Zie **Poot.**

Stut, v. — Zie **Schoor.**

Stutbalk, m. — Zie **Steunbalk.**

Stutten, b. w. — Zie **Schoren.**

Stuurtouw, o. — Zie **Lengtouw.**

Tafel, v. — Licht verheven getimmerte, dat tot onderscheidene diensten wordt gebruikt. — Fr. *Table.* — Eng. *Table.* — Hgd. *Tisch.*

Vierkante tafel. — Fr. *Table carrée.* — Hgd. *Viereckiger-Tisch.*

Tafel met verlengstukken. — Fr, *Table à allonges.* — Hgd. *Auszieh-Tisch.*

Neerslaande tafel. (Hangoor.) — Fr. *Table pliante, qui se plie.* — Hgd. *Aufschlage-Tisch.*

Zie verder **Schuiftafel, toptafel.**

Tafelblad, o. — 1° Oppervlakte der tafel, 2° Aanzet- of inlegstuk eener tafel (om ze te verlengen), zie **insteekblad.** — Fr. *Dessus d'une table.* — Hgd. *Tisch-Blatt.*

Neerslaand tafelblad. — Fr. *Abattant.*

Tafellade, v. — Lade in eene tafel. — Fr. *Tiroir de table.* — Hgd. *Tisch-Lade.*

Tafelpoot, m. — Voet waar de tafel op rust. — Fr. *Pied de table.* — Hgd. *Tisch-Bein, Tisch-Fusz.*

Tafelschraag, v. — Schraag, waarop een tafelblad rust. — Fr. *Tréteau de table.* — Hgd. *Tisch-Gestell.*

Talaan, m. — Holle lijst, bestaande uit twee tegen elkander geplaatste hiel-ogieven. — Fr. *Talon.* — Eng. *Talon.* — Hgd. *Kehl-Leiste.*

Ook **Keellijst.**

Tamboer, m. — Kijkuit, rond uitspringend venster waarin de winkeliers hunne koopwaren ten toon stellen. — Fr. *Devanture.* — Eng. *Shop-front.* — *Aushang, Ausfatz.*

Te Antwerpen en elders ook **Kijkuit.**

De tamboeren bestaan maar weinig meer.

Tand, m. — Uitstekend (puntig) deel van onderscheidene werktuigen. — Fr. *Dent.* — Eng. *Teeth, tooth, jagg.* — Hgd. *Zahn.*

Bijv. de punten eener zaag, de tanden eener vijl, de tanden van het tandschaafijzer, enz.

— Het schaafijzer van de moerschaaf, dienende om de groef te schaven. (Sch. 332.)

(Geh. te Brugge.)

— Zie **Messing.**

Tanden, b. w. — Eene zaag tanden, scherpen. — Fr. *Denteler une scie.* — Eng. *To jagg a saw.* — Hgd. *Ausfeilen.*

Zie **Schranken** en **strijken.**

— Houtoppervlakten met de tandschaaf van fijne ribbetjes voorzien, ten einde de stukken hout, bij het lijmen, goed aan elkander te doen vasthechten.

Sch. 332.

Ook **Optanden** genaamd.

Tandlasch, m. — Zie **Tandverbinding**.

Tandlijst, v. — Versiering met prismatische blokjes (kalfstanden) aan eene kroonlijst. (Sch. 333 *a b.*)

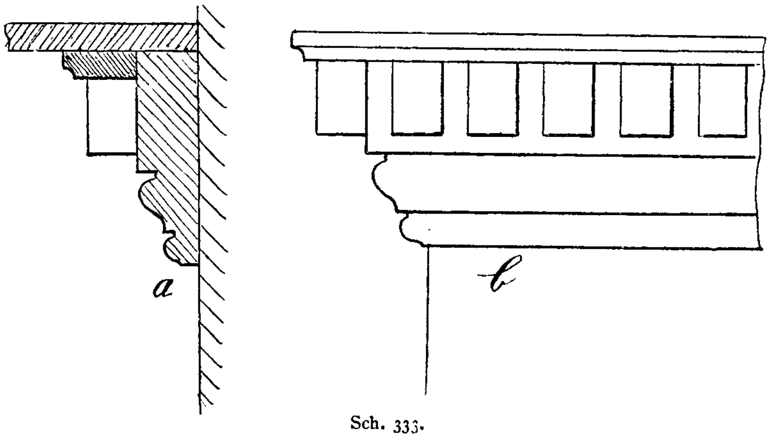

Sch. 333.

Tandschaaf, v. — Kleine blokschaaf, waarin de beitel nagenoeg loodrecht gesteld is en waarvan de scherpe zijde des beitels met kleine fijne tanden is voorzien. De tandschaaf wordt vooral gebruikt om de beide vlakken van twee harde stukken hout, die aan elkander moeten gelijmd worden, in alle richtingen te overschaven, ten einde alzoo de aangesmeerde lijm goed te doen vasthouden. — Fr. *Rabot denté.* — Eng *Tooth-plane.* — Hgd. *Zahn-Hobel.*

⁂ Kramers vertaalt **tandschaaf** door *Varlope à onglet ou onglée.*

Zie ook **Steilboorschaaf**.

Tandschaafijzer, o. — Het schaafijzer eener tandschaaf. (Sch. 334) — Fr. *Fer bretté.* — Eng. *Tooth-plane iron.* — Hgd. *Zahn-hobeleisen.*

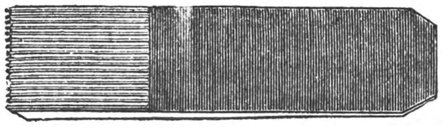

Sch. 334.

Tandverbinding, v. — Verbinding met een tand. — Fr. *Assemblage à queue percée.*

Ook **Tandlasch.**

Het aanbrengen van tanden komt veel voor, wanneer twee stukken hout onder een scherpen hoek samenkomen. Vooral treft men dit aan bij de kapwerken, als verbindingen van schoren met balken en stijlen, hoewel ook bij het samenstellen van wanden en vakwerken schuin loopende schoren en tusschenstijlen met tanden verbonden worden.

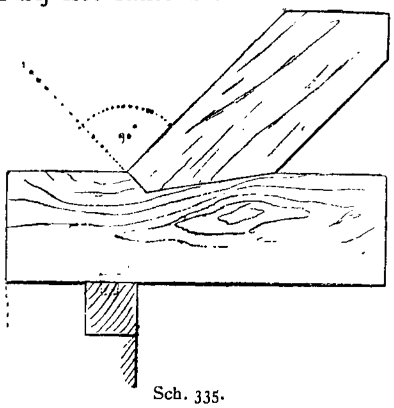

Sch. 335.

Sch. 335 stelt eene eenvoudige tandbewerking voor. Zij wordt toegepast, wanneer de stijl onder geen te scherpen hoek tegen den balk komt en de tand tevens door schroefbouten of ijzeren platen bevestigd wordt. De hoogte van den tand bedraagt 1/6 tot 1/3 der hoogte van den balk.

Tandwerk, o. — Zie **Kalfstand.**

Tang, v. — Zie **Omslag.**

Tap, m. — Zie **Pen** en **Schroefboor.** — Top eens kapstoks.

Tapgat, o. — Zie **Sluitgat.**

Tappatroon, m. — Zie **Schroefboor.**

Teakhout, o. — Zie **Djatihout.**

Teekenplank, v. — Plank, gewoonlijk van abeelen- of canadahout en soms al den onderkant van

eene lade voorzien. Zij dient om het blad papier op te spannen, waar men op teekenen wil. — Fr. *Table à dessiner.*

Die plank is doorgaans met eiken kopklampen voorzien, om het scheeftrekken te beletten.

Teen, m. — Zie **Hiel.**

Teer, v. — Zie **Zaagsnede.**

Teerlingbak, m. — Klein bakje waarin men met de teerlingen speelt. — Fr. *Bac à dés.*

Teetouw, o. — Zie **Lengtouw.**

Tegendorpel, m. — Zie **Bovendorpel.**

Tegen draad. — Zie **Draad.**

Tegengewicht, o. — Zie **Raamlood.**

Tegentrap, m. — Zie **Stootbord.**

Tegentrede, v. — Zie **Stootbord.**

Tegen zijn hout. — Zie **Draad.**

Telloorrek, o. — Zie **Rek.**

Telraam, o. — Zie **Rekenraam.**

Tempel, m. — Zie **Rattensprenkel** en **Spanhout.**

Tengel, m. — Zie **Tingel.**

Tengelhouvast, o. — Zie **Houvast.**

Tent, v. — Zie **Kraam.**

— Overdekte afsluiting, bijzonderlijk op schietpleinen, om daaronder te schuilen.

De tent wordt al boven met stroo overdekt om de daaronder liggende pannen of leien tegen

de pijlen te vrijwaren. — Fr. *Tente pour tir à l'arc à la perche.*

Tentdak, o. — Schilddak, waarvan de vier dakschilden uit gelijkbeenige driehoeken bestaan, welke met hunne toppen in één punt uitloopen. (Sch. 336.) — Fr. *Toit en forme de pavillon.* — Eng. *Pavilion-roof.* — Hgd. *Zelt-Dach.*

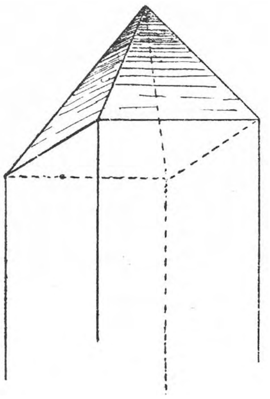

Sch. 336.

Terd, m. — Zie **Sport**, **Trede** en **Voettrede**.

Tere, v. — Zie **Zaagsnede**.

Te winde werken, b. w. — Zie **Wind**.

Timmer, m. — Houten geraamte van een gebouw.

Timmerage, v. — Getimmerte, timmerwerk. — Fr. *Charpente, charpenterie.* — Eng. *Timber-work.* — Hgd. *Zimmerwerk, Zimmer-Handwerk.*

Timmeralaam, o. — Zie **Timmergereedschap**.

Timmerbaas, m. — Zie **Timmermansbaas**.

Timmeren, b. w. — Timmerwerk maken, spijkeren en ineenzetten, houtwerk vervaardigen. — Fr. *Préparer et assembler le bois, faire le métier de charpentier.* — Hgd. *Zimmern.*

Timmergereedschap, o. — Gereedschap van eenen timmerman. — Fr. *Outils, instruments de charpentier.* — Eng. *Carpenter's tool.* — Hgd. *Zimmer-Geräth.*

Ook **Timmertuig** en **timmeralaam.**

In W.-Vl. ook **Timmermansalaam.**

⁂ Al het gereedschap van den timmerman is afzonderlijk opgegeven.

Timmerhout, o. gmv. — Hout, dat geschikt is om daaruit allerlei timmerwerk te vervaardigen. — Fr. *Bois de charpente.* — Eng. *Timber.* — Hgd. *Zimmerholz.*

Timmerhuis, o. — Timmermans- of schrijnwerkersplaats. — Fr. *Atelier de charpentier.* — Eng. *Workshop.* — Hgd. *Zimmerwerft, Zimmerplatz.*

Ook **Timmerwinkel, timmerplaats, timmerwerf, timmermanswinkel** en **timmertuin.**

Bij De Bo **Winkel.**

In W.-Vl. zegt men meest **Werkwinkel.**

Timmering, v. — Het timmeren, timmerwerk. — Fr. *Charpenterie, charpente.* — Eng. *Carpentry, Timber-work.* — Hgd. *Zimmerwerk, Zimmerrung.*

Timmerjongen, m. — Leerling bij eenen timmerman. — Fr. *Garçon, apprenti charpentier.* — Hgd. *Zimmer-Junge.*

Ook **Timmermansjongen, timmermansleerling, krullenjongen, krullenraper, spaanjongen** en **spaanraper.**

In W.-Vl. zegt men **Leerjongen.**

Timmerknecht, m. — Timmerman, die bij eenen timmermansbaas als knecht werkt. — Fr. *Compagnon charpentier.* — Eng. *Carpenter's mate.* — Hgd. *Zimmer-Gesell.*

Timmerkunde, v. — Timmerkunst, timmermanshandwerk, het timmerwerk. — Fr. *Charpenterie, art du charpentier.* — Eng. *Carpentry, carpenter's work.* — Hgd. *Zimmer-Handwerk, Zimmerkunst.*

Timmerloods, v. — Timmerwinkel, die tijdelijk is opgeslagen, ter plaats waar aanzienlijke timmerwerken moeten uitgevoerd worden. — Fr. *Hangar de construction.*

Timmerman, m. — Ambachtsman, die bijzonderlijk zich gelast met het maken en plaatsen van gebinten, daken, wanden, paalwerken, rasterwerken, steigers, balklagen enz. — Fr. *Charpentier.* — Eng. *Carpenter.* — Hgd. *Zimmerman.*
Zie **Schrijnwerker**.

Timmermansbaas, m. — Meester-timmerman, die met knechten werkt. — Fr. *Maître-charpentier.* — Eng. *Master-carpenter.* — Hgd. *Zimmermeister.*
Ook **Timmerbaas.**

Timmermanspotlood, o. — Potlood van eigenaardigen vorm, dat de timmerman gebruikt om alles af te schrijven. — Fr. *Crayon de charpentier.*

Timmerplaats, v. — Zie **Timmerhuis.**

Timmertuig, o. — Zie **Timmergereedschap**.

Timmerwerf, v. — Zie **Timmerhuis**.

Timmerwerk, o. gmv. — Getimmerte, timmerage, gezamenlijke houtstukken van eenig bouwwerk. — Fr. *Ouvrage de (bois de) charpentier, charpenterie, besogne, ouvrage, travail de charpentier.* — Eng. *Timber-work.* — Hgd. *Zimmer-Werk.*
Ook **Timmermanswerk.**

Timmerwinkel, m. — Zie **Timmerhuis.**

Tingel, m. — Lat tot sluiting der openingen tusschen de planken van beschotten, zolders, enz. — Fr. *Tringle.* — Eng. *Lath.*

Ook **Tengel** en **randlijst.**

Te Brugge **Spielat, invullingslat** en **invullingslijst**.

— Bij De Bo is **tingel** : de regel of de lat, die ergens aangenageld is en dient om eene plank te ondersteunen. De boorden in eene boekenkas rusten op tingels.

In N.-Nederl. **Draaglijst, dwarslijst** en **schaplat.** — Fr. *Tasseau.* — Eng. *Ledge, small bracket.* — Hgd. *Trageleiste.*

Tinne, v. — Plat dak op een gebouw.

Tinneberd, o. — Een boord langs den wand, waar men de tinnen schotels op stelt, tot huissieraad. (De Bo.)

Ook **Kateilberd.**

Tochtlat, v. — Bij het maken van schuiframen, wordt het bovenraam met eene kleine tusschenruimte vóór het onderraam geplaatst, omdat bij het dicht

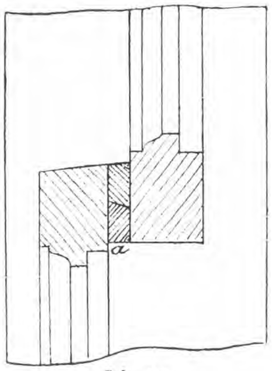

Sch. 337.

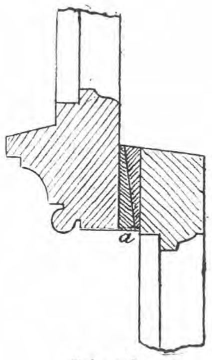

Sch. 338.

langs elkander schuiven, de verflaag beschadigd wordt. Deze tusschenruimte wordt op de wisseldorpels aangevuld of afgesloten door twee dunne latjes, tochtlatjes genaamd. (Sch. 337 en 338 *a*.

Tochtraam, o. — Klein raam dat, tot wering der winterkoude, somtijds aan de buitenzijde van lichtkozijnen wordt vastgeschroefd, om in het gunstiger jaargetijde weggenomen te worden.

Tochtsponning, v. — Zie **Hol en dol.**

Toegeven, b. w. — Zie onder **Daglijn.**

Toekofferen, b. w. — Twee planken met de boorden tegen malkander zóó aansluiten, dat zij de gedaante van eenen ezelsrug weêrgeven.
— Zie **Kofferen en kisten.**

Toenagelen, b. w. — Dichtspijkeren. — Fr. *Clouer, fermer en clouant.*

Toepennen, toepinnen, b. w. — Met pennen dichtmaken, dichtsluiten. — Fr. *Cheviller.* — Eng. *To peg.* — Hgd. *Verpflöcken.*
Te Brugge **Oppriemen.**
Te Avelgem **Optappen.**
In N.-Nederl. **Opsluiten.**
— Het opsluiten van deuren, door middel van spieën, heet in N.-Nederl. **kijlen.**

Toeplanken, b. w. — Met planken dichtmaken. — Fr. *Fermer, boucher avec une planche.*

Toeschroeven, b. w. — Met schroeven dichtmaken. — Fr. *Fermer, serrer à vis, visser.* — Eng. *To screw.* — Hgd. *Zuschrauben.*
In Z.-Nederl. **Toevijzen.**

Toesteek, v. — Zie **Daglijn.**

Toetimmeren, b. w. — Dichttimmeren. — Fr. *Fermer, boucher par quelque ouvrage de charpente.* — Hgd. *Zuzimmern.*

Toevijzen, b. w. — Zie **Toeschroeven**.

Toffelzaag, v. — Zie **Rugzaag**.

Togen, b. w. — Zie **Schutten**.

Tombe, v. — Zie **Katafalk**.

Ton, v. — Soort van houten tafel met gaten doorboord, die men in de herbergen gebruikt om er op te spelen. — Fr. *Tonneau*. — Hgd. *Tonne*.

Tong, v. — Eene dunne strook hout, die in eene groef wordt gedreven bij het dichtmaken van twee planken.

— Bij het aanbrengen van tongen schaaft men op de diktezijde van iedere plank eene groef; het dunne latje of tand, dat in de beide voegen zit, heet tong. — Fr. *Fausse languette*.

Ook **Losse veer, vleer** en **veer** geheeten.

— Men onderscheidt de : **Kelderveer** en de **Zolderveer**.

Kelderveer : Losse veer van eikenhout, die men gebruikt bij plankenvloeren op den beganen grond.

Zolderveer : Losse veer van gewoon hout, waarmede men bevloeringen legt, boven den beganen grond.

— Zie **Messing**.

Tongen, b. w. — Met den vleerploeg groeven steken in de smalle kanten van twee planken en dan deze twee planken aaneenwerken door middel van eene dunne strook hout (**tong** genaamd), die in de groeven gedreven wordt. — Fr. *Assembler à fausse languette*.

De planken van een houten vloer **tongen**.

— Het tongen is veel min in gebruik dan het inkepen ter halver dikte en het ploegen.

Tongnaald, v. — Zie **Aanslag.**

Toog, m. (Scherpl. oo.) — Zie **Toonbank.**

Toognagel, m. — Zie **Schutnagel** en **Treknagel.**

Toogpin, v. — Zie **Schutnagel.**

Toogschaaf, v. — Zie **Boogschaaf.**

Toon, m. — Zie **Toonbank.**

Toonbank, m. — Winkeltafel, uitstalbank, bord of tafel in een winkel waar men de koopwaar op ten toon legt en de klanten gerieft. — Fr. *Table de boutique, comptoir, buffet.*

In N.-Nederl. ook **Toon** en **hoekbank.**

In W.-Vl. **Toog** en **disch.**

Bij Schm. **Gaam, toogberd, tafelberd** en te Loven **kraam.**

Tooneelscherm, m. — Schuifwand op het tooneel. — Fr. *Coulisse de théâtre.* — Eng. *Side scenes, wings of a scene.* — Hgd. *Schiebwand, theaterwand.*

Bij De Bo **Poskenie, paschénie.** In N.-Nederl. ook **Scheen.**

Te Brugge **Scherm.**

Toortelboom, m. — Zie **Achterboom.**

Top, m. — Zie onder **Span.**

Topgewelf, o. — Zie **Koepeldak.**

Toptafel, v. — Soort van tafel waarop men met den top speelt.

Toren, m. — Lange smalle verhevenheid in hout, bijzonderlijk aan kerken, kasteelen en openbare gebouwen. — Fr. *Tour.* — Eng. *Tower.* — Hgd. *Thurm.*

Torendak, o. — De torendaken hebben doorgaans den v rm eener regelmatige vier- of achtzijdige piramide, waarvan de hoogte merkelijk grooter is dan de middellijn van het grondvlak. — Fr. *Toit, flèche d'une tour.* — Eng. *Spire of a tower.* — Hgd. *Thurm-Spitze.*

Ook **Naald, torennaald** en **torenspits** genaamd. — Zie **Helmdak.**

Torennaald, v. — Zie **Torendak.**

Torenspits, v. — Zie **Torendak.**

Torentje, o. — Kleine toren. — Fr. *Tourelle.* — Eng. *Turret.* — Hgd. *Thürmchen.*

Tournavis, m. — Zie **Schroevedraaier.**

Tourzaag, v. — Zie **Draaizaag.**

Touterpeerd, o. — Een houten peerd, staande op 2 paralleele boogronde stukken hout, namelijk met de twee pooten rechts op 't een hout en met de 2 andere links op 't ander, zoodanig dat hij, die op 't peerd zit, kan wiegen en schommelen met zich overhands vóór-, en achterwaarts te hellen. (W.-Vl.)

Te Brugge ook **Wiepelpeerd.**

Traam, trame, v. -- Zoo heet ieder van de twee armen of stangen van eene draagberrie. (W.-Vl.) In N.-Nederl. **Draagboom.** — Fr. *Bras.*

— De tramen van een weefgetouw zijn de twee zware sponde- of kantstukken waar de dokken op staan, en waartusschen de onderlooper ligt. Deze tramen, door scheiën verbonden, houden geheel het getouw te samen.

Men zegt ook **trieme** en de Oost-Vlamingen **treem.**

Traceerijzer, o. — Zie **Afschrijfpunt.**

Trachter, m. — Trachtervormige holte in een gewelf of zoldering, langswaar het licht van den dag inkomt. (W.-Vl.) — Fr. *Lanterneau.*

De dag valt op die trap langs eenen trachter.

Traliedeur, v. — Deur met traliewerk, deur waardoor men kan zien. — Fr. *Porte treillisée, à claire-voie.* — Eng. *Latticed-door.* — Hgd. *Durchbrochene-Thür.*

Traliën, b. w. — Met latwerk voorzien in vorm van tralie. — Fr. *Garnir de treillis, treillisser.* — Eng. *To lattice.* — Hgd. *Gittern.*

Tralieschot, o. — Getralied afschutsel. — Fr. *Cloison à claire-voie, à jour.* — Eng. *Latticed-partition.* — Hgd. *Gitter-Verschlag.*

Traliewerk, o. — Zie **Leuningpijler.**

Transparant, m. — Licht houten raam, bespannen met een overtreksel waar iets op is afgebeeld. Binnen dit raam plaatst men keersen om het geheele te verlichten. — Fr. *Transparent.* — Eng. *Transparency.* — Hgd. *Transparent.*

De transparant wordt vóór de vensters geplaatst, ofwel in lichtstoeten gedragen.

Trap, v. — Eene reeks van opeenvolgende treden langswelke men ergens opklimt of afdaalt. — Fr. *Escalier.* — Eng. *Stairs.* — Hgd. *Treppe.*

Bij Schm. **Steger, steeger.**

Bij Kiliaan **Steghe.**

De Bo geeft trap (m.) voor trede. — Fr. *Marche ou degré d'escalier.*

Naar den vorm onderscheiden wij :

a) **Steektrappen.**

b) **Wenteltrappen.**

Met betrekking tot den trappenbouw heeft men :

a) **Trappen met ingeschoven treden.**

b) » » **opgesloten** »

c) » **op keepboom.**

Naar het aantal en de ligging der traparmen onderscheiden wij :

a) **Eenarmige trappen.**

b) **Tweearmige trappen.**

c) **Drie- of meerarmige trappen.**

Traparm, m. — Een aantal, in eene richting op elkander volgende traptreden, die een deel van eene verder doorgaande trap uitmaken. — Fr. *Rampe, volée.* — Eng. *Flight.* — Hgd. *Treppenarm.*

Trapboom, m. — Schuin stuk hout, dat de treden en de leuning van eene trap draagt. — Fr. *Limon.* — Eng. *Stringh-board.* — Hgd. *Treppenwange.*

In N.-Nederl. ook **Boom, wang, trapwang** en **zijstuk.**

Bij De Bo **Schalier, scharrier, kaak** en **kaakstuk.**

Te Brugge ook **Schacht** en **kwartierstuk.**

— De langste trapboom van eene scheluwe of wenteltrap heet : **buitenboom,** de kortste : **binnenboom.** — De dagwang van eene spiltrap heet **spil.**

— De trapboom naast den muur heet **muurwang** en de andere **dagwang.** — Fr. *Limon du mur, limon du jour.*

— De dagwang is somwijlen dikker dan de muurwang.

Trapbreedte, v. — Afstand tusschen de trapboomen, van binnenzijde tot binnenzijde gemeten. — Hgd. *Treppenbreite.*

Trapgat, o. — De opening, die in de roostering van een gebouw of in een keldervloer is gelaten om er de trap in te plaatsen.

Trapje, o. — Kleine trap (in alle bet.) inz. kleine vervoerbare trap, waarvan men zich in winkels, boekerijen, enz. bedient. — Fr. *Petit escalier*.

Een trapje op eene altaartafel, op een buffet enz. om er verschillende voorwerpen op te zetten, heet in 't Fr. *Gradin*. — Eng. *Step*. — Hgd. *Aufsatz*.

Trapladder, v. — Dubbele ladder ten gebruike vooral van hoveniers en tapijtsiers, waarom zij ook in 't Fr. *Echelle de jardinier, de tapissier,* heet. — Eng. *Pair of steps*. — Hgd. *Doppelte Leiter, Baum-Leiter*.

De trapladder bestaat uit twee ladders, die vanboven met eene spil of scharnier samengevoegd zijn.

Ook **Boomladder**.

In W.-Vl. **Trapleere, dubbele leere** en **hofleere**.

Traplantaarn, m. — Zie **Lantaarn**.

Trapleere, v. — Zie **Trapladder**.

Trapleuning, v. — De leuning van eene trap. — Fr. *Rampe d'escalier*. — Eng. *Balustre, balustrade*. — Hgd. *Treppengeländer*.

In W.-Vl. **Steegerreeze, reeze, makelaar, leune** en **lene**.

— Het dekstuk van eene trapleuning, waar de hand op leunt en langs glijdt, heet **handlijst** of **handleuning**. — Fr. *Main coulante*. — Eng. *Handrail*. — Hgd. *Handläufer*.

Trap met ingeschoven treden, v. — Zie **Trap met opgesloten treden.**

Trap met opgesloten treden, v. — Trap waarvan de nesten in den trapboom zijn uitgekapt.

Wanneer de nesten doorgezaagd worden, zoodanig, dat men er de treden kan inschuiven, noemt men zoo eene trap : **trap met ingeschoven treden.**

Trap op keepboom, v. — Trap waarvan de binnenste trapboom, de treden op hun kopeinde in het

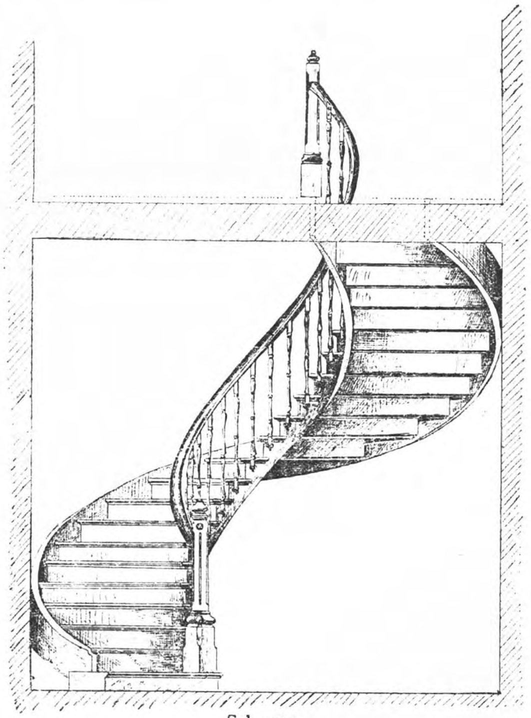

Sch. 339.

zicht doet komen. (Sch. 339.) — Fr. *Escalier à crémaillère.*

De treden en stootborden zijn uit den trapboom

gezaagd, zoodanig dat zij op het bovenvlak van den trapboom rusten.

In W.-Vl. **Crémalièretrap.**

Trappaal, m. — De trappaal van eene trap is de groote post of stijl die, staande op de onderste trede, dient om er het dekstuk der leuning aan te vestigen. — Fr. *Bourdon d'escalier.* — Hgd. *Treppenpfost, Pilar.*

In N.-Nederl. ook **Hoofdbaluster.**

Bij De Bo **Standfijke.**

Te Brugge **Bourdon.**

Trappenhekje, o. — Hekje beneden eene trap, of boven een bordes, om de kinderen te beletten op te klimmen of af te vallen.

Trapportaal, o. — Zie **Bordes.**

Trapschaaf, v. — Zie **Steilboorschaaf.**

Trapspil, v. — Zie **Spil.**

Traptrede, v. — Zie **Trede.**

Trapwang, v. — Zie **Trapboom.**

Travalje, v. — Hoefstal, noodstal, waarin de hoefsmid het paard vastzet, dat hij beslaan wil. (Dit travalje is de Fransche vorm van een Latijnsch woord **trabaculum**, eene afleiding van **trab** : balk, en geeft dus eigenlijk een samenstel van balken te kennen.) — Fr. *Travail.* — Eng. *Travel, travise, trave.* — Hgd. *Nothstall.*

Traveele, v. — Zie **Raveelbalk.**

Traverse, v. — Zie **Schei.**

Trede, v. — Het deel van eene trap, waarop men treedt. — Fr. *Marche.* — Eng. *Step.* — Hgd. *Stufe, Trittstufe.*

Ook **Traptrede.**

In W.-Vl. **Terd, trap** en **stegertrap.**

— De trede van eene wenteltrap heet in 't Fr. *Marche gironnée.*

— Sport eener ladder. (Zie **Sport.**)

— Zie **Aan-, op-** en **voettrede.**

Tredebreedte, v. — Zie onder **Aantrede.**

Tredemal, o. — Dun plankje waarmede men op de trapboomen van eene rechte- of steektrap de hoogte en breedte der treden afteekent.

In W.-Vl. **Schoteplankje** en **schoteberd.**

Treef, v. — Zie **Kinderbalk.**

Treem, v. — Zie **Kinderbalk.**

Trekgat, o. — Het gat in eene vergaring, waar de treknagel moet ingeslagen worden.

(Geh. te Brugge.)

Trekhamer, m. — Zie **Klauwhamer.**

Trekhei, v. — Ook **Hollandsche hei** en **schalk** genaamd. (Sch. 340.) — Fr. *Sonnette.* — Eng. *Engine to drive piles in.* — Hgd. *Rammgerüst.*

Zij bestaat uit twee zware **beenen** (*a*), waarvan de elkaar kruisende boveneinden door een **strop** (*c*) worden verbonden. Aan het boveneinde van dezen bok is een « **derde** » been (*b*), hetwelk dient om den bok te schoren. De bok wordt in den vereischten stand gehouden door middel van lange touwen (*d*), **lengtouwen** genaamd. In den bovenhoek van den

bok hangt een ijzeren beugel met eene katrolschijf. Over de schijf loopt de **reep**, (*e*) aan het eene einde

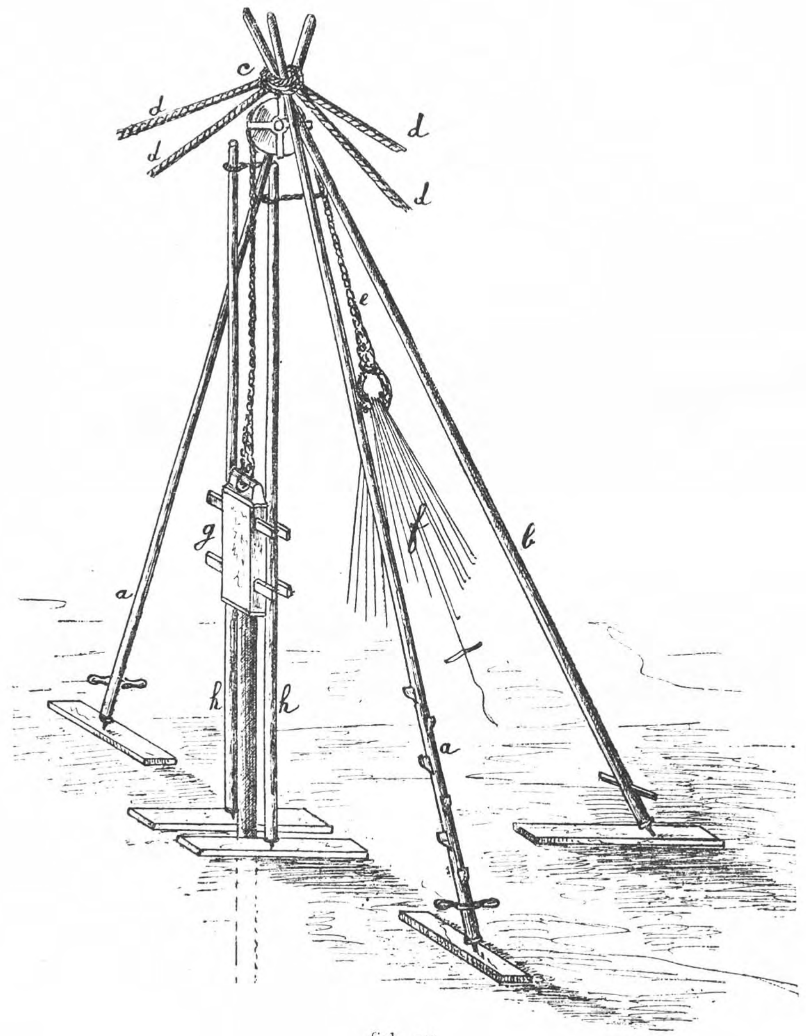

Sch. 340.

waarvan het heiblok is vastgebonden, terwijl aan het andere einde een aantal dunne touwen (*f*), **snaren**

genaamd, zijn vastgemaakt waar de arbeiders aan trekken. Het **heiblok** (*g*) Fr. *Mouton.* — Hgd. *Ramme, Stammblock, Katze,* is een langwerpig stuk hard hout of ijzer met eene vierkante doorsnede. Het heiblok wordt in N.-Nederland **beer**, bij De Bo **kalf** en te Ieperen **zwijntje** genaamd. Het blok wordt in zijnen val geleid door twee rechte rondgeschaafde sparren (*h*), **leiders** geheeten.

Trekijzer, o. — Zie **Zaagzetter.**

Trekken, o. w. — Scheef, krom trekken. — Fr. *Déverser.* — Eng. *To warp.*

In W.-Vl. ook **Smijten.**

Krom getrokken hout. — Fr. *Bois déversé, gauchi.* — Hgd. *Wahnkantiges Holz, Holz das sich krumm geworfen hat.*

— b. w. — Zie **Schranken** en **Steken.**

Treklade, v. — Zie **Schuiflade.**

Trekmes, o. — Zie **Haalmes** en **Spaakschaaf.**

Treknagel, m. — Ook **Klamppin en toognagel**, te Avelgem **trektap.** — Fr. *Broche en bois, ételon.* — Eng. *Plug.* — Hgd. *Leistnagel.* (Zie **Schutnagel**.)

Trekplaat, v. — Zie **Koppelplaat.**

Trekschaaf, v. — Zie **Spaakschaaf.**

Trekstok, m. — Zie **Deunstok.**

Trektafel, v. — Zie **Schuiftafel.**

Trektang, v. — IJzeren werktuig, bestaande uit twee opendraaiende bekken met handvatten, om nagels en andere voorwerpen, die moeten uitgetrok-

ken worden, er tusschen te klemmen. (Sch. 341.) — Fr. *Tenaille, pincette.* — Eng. *Pincer* — Hgd. *Zange.*

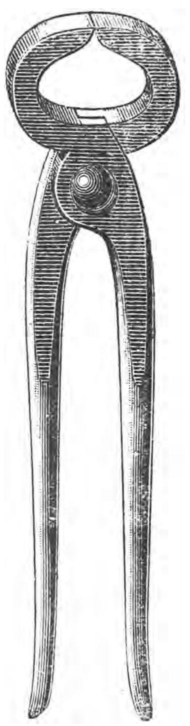

Ook **Nijptang**, **knijptang** en **pitstang**.

Trektap, m. — Zie **Treknagel**.

Trekzaag, v. — Zie **Kortzaag**.

— Lange en zware zaag, zonder raam, met eene handvat aan ieder einde en dienende om balken en andere zware stukken hout dwars door te zagen. (Sch. 342.) — Fr. *Passe-partout.* — Eng. *Pit-saw, compass-saw.*

In W.-Vl. **Kerfzaag**.

Trezelaar, m. — Zie **Molentremel**.

Trijsmolen, m. — Zie **Kafmolen**.

Triomfboog, m. -- Zie **Zegeboog**.

Troffelzaag, v. — Kleine zaag met handvat, dienende om pennen af

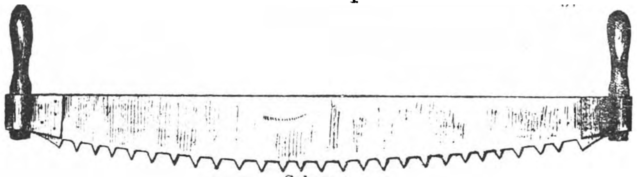

Sch. 342.

te zagen, voor zoover zij, in eene vergaring vast-

Sch. 343.

geslagen zijnde, daar buiten steken. (Sch. 343.) — Fr. *Scie à cheville.*

Niet te verwarren met **toffelzaag**.

Trog, m. — Kneedbak, dienende om de deeg te bereiden, die tot het bakken bestemd is. — Fr. *Pétrin.* — Eng. *Kneading-trough.* — Hgd. *Backtrog.*

Troktafel, v. — Zie **Schuiftafel.**

Tronk, m. — Zie **Aalkaar.**

Trul, trulstok, m. — Zie **Rolstok.**

Tuiertouw, o. — Zie **Lengtouw.**

Tuimelaar, m. — Zie **Tuimelraam.**

— Bij wevers. Eene lat of riggel, die in 't midden rust op eene spil, en waar de weefkam aan vasthangt, zoodat de twee einden van den tuimelaar overhands op- en neêrgaan, met de werking van de treden. De tuimelaars liggen in het bovenste van 't getouw. In plaats van tuimelaars kan men ook katrollen gebruiken. (De Bo.)

Tuimelraam, o. — Een tuimelraam wordt bewogen om eene horizontale as in het midden der hoogte. De onderste helft van het raam draait naar buiten en de bovenste helft naar binnen. (Sch. 344 *a b.*) — Fr. *Châssis à bascule.*

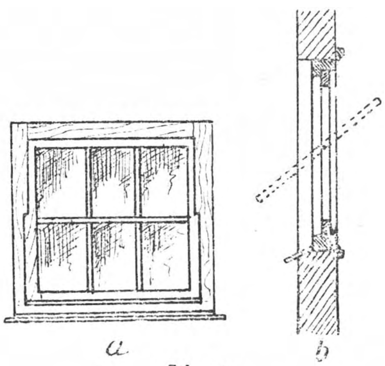

Sch. 344.

Te Brugge ook **Tuimelaar** en **bascul.** Bij De Bo ook **Waaier.**

Niet te verwarren met **Klepraam** en **Luwer.**

Tuin, m. — Haag, heining, bijzonderlijk van

palen of staken, hetzij deze dicht bijeen staan of ver van elkander, met dwarspersen verbonden of met planken beslagen zijn.

— Klein hek (nevens eene zware balie), dat niet open kan, maar waar men over klimt door middel van een trapje aan beide kanten.

(Fr.-Vl. en Veurne-Ambacht.)

— Een tuin rond de baar : een gestel van reezen met veel brandend waslicht beladen rond eene lijkbaar in de kerk.

Tuingebouw, o. — Houten huisje, soms heel smaakvol en sierlijk opgericht, dat men in de hovingen aantreft. Hierin worden de tafels, zitbanken en stoelen aangebracht.

Ook **Hofpaviljoen** genaamd. — Fr. *Pavillon de jardin.*

Niet te verwarren met **Priëel.**

Tuintafel, v. — Tafel, die men gebruikt in lusttuinen. — Fr. *Table de jardin.* — Hgd. *Garten-Tisch.*

In W.-Vl. **Hoftafel**.

Tusschenbalk, m. — Tusschenbalken zijn doorgaans lichte balken, die tusschen zwaardere balken liggen of ingewerkt zijn. — Fr. *Solives de remplissage.*

Tusschenbaluster, m. — Zie **Leuningpijler**.

Tusschendak, o. — Dak over een open vlak tusschen twee gebouwen. — Fr. *Toit, hangar entre deux bâtiments.*

Tusschenligger, m. — Zie onder **Scheerwand.**

Tusschenstijl, m. — Zie onder **Scheerwand.**

Tweeduim, tweeduimer, m. — Eene plank, die twee duim dik is en, wat de breedte aangaat, met de battingen kan gelijk gesteld worden.

Zie **Batting**.

Tweeduimbeitel, m. — Zie **Steekbeitel**.

Tweelichtskozijn, o. — Kozijn, dat door een middelstijl in twee afdeelingen verdeeld is.

Uileveeren, v. mv. — Fr. *Malandres*.

(In eikenhout.) Dit zijn lichtbruine strepen of vlekken met witte vezels of pijltjes in de lengterichting, welke eenigszins op veeren gelijken. Dit gebrek wordt veroorzaakt door kleine zwammen of schimmelplanten, die zich reeds van in den boom ontwikkelen bij afgebroken oude takken of in spleten; in het verwerkte hout breidt het gebrek zich niet uit.

Uitbeitelen, b. w. — Met een beitel uithalen. — Fr. *Creuser, façonner avec le ciseau*.

Uitboren, b. w. — Ten einde boren, borende uithalen. — Fr. *Evider en forant, creuser avec une tarière, avec un taraud etc., faire sortir en forant.*

Een gat uitboren (wijder maken). — Fr. *Fraiser un trou.*

Uit den haak zinken, o. w. — Zie **Zinken**.

Uitdikken, b. w. — Oude kepers, vloer- en zolderbalken enz., die door verslapping of langdurig liggen scheefgetrokken zijn, moet men soms, om deze in een zelfde effen vlak te brengen, uitdikken, d. i. op de kromme vlakken, stukken hout aanbrengen, zoodat alle deze kepers, balken enz. (doorzonkene en niet doorzonkene) eene gelijke, effene oppervlakte vertoonen. (Geh. te Brugge.)

Uitgronden, b. w. — Zie **Gronden**.

Uithaaltafel, v. — Zie **Schuiftafel**.

Uithalen, b. w. — Zie **Uithollen**.

Uithangberd, o. — Zie **Uithangbord**.

Uithangbord, o. — Schild of plank vóór eenen winkel, een magazijn, eene herberg enz., waar de naam des bewoners of zijn bedrijf op aangeduid is. — Fr. *Enseigne*. — Eng. *Sign-board*. — Hgd. *Schild*.

In N.-Nederl. ook **Schild** en **opschrift**.

In O.- en W.-Vl. **Uitsteekberd**.

In Brab. **Uithangberd**.

In Holl. Limb. **Brit**.

Bij Schm. ook **Bret** of **breet**.

Uithollen, b. w. — Fr. *Creuser*. — Eng. *To hollow*. — Hgd. *Aushöhlen*.

De timmerman holt een gat uit met den beitel of de avegaar.

In W.-Vl. **Uithalen**.

Uitkavelen, b. w. — Zie **Uitkepen**.

Uitkepen, b. w. — Een keep in een stuk hout zagen of steken. Men schrijft de plaats af, die men in een stuk hout moet uitkepen. — Fr. *Entailler, faire des entailles, des coches*. — Eng. *To notche, to jag*. — Hgd. *Einschneiden, Einkerben, Auskerben*.

In N.-Nederl. ook **Uitkerven**, in W.-Vl. **Uitkavelen**.

Uitkerven, b. w. — Zie **Uitkepen**.

Uitleggen, b. w. — Zie **Afleggen**.

Uitlijmen, b. w. — Het hout met dunne waterlijm overstrijken. (W.-Vl.)

Uitloopen, o. w. — De lijst, sponning, enz., die met eene schaaf gestoken wordt, zoodanig uitschaven, dat zij letterlijk het profiel aanduidt, hetwelk op den schaafbeitel is afgeteekend.

*** De lijsten van eene vergaring, die niet uitgeloopen zijn, kunnen veel **verwassen**. (Zie dit woord.)

Uitoliën, b. w. — Zie **Oliën**.

Uitpassen, b. w. — Zie **Waterpassen**.

Uitploegen, b. w. — Planken uitploegen : met de ploegschaaf uithollen. — Fr. *Rainer des planches*.
Vergel. **Ploegen**.

Uitploeging, v. gmv. — Het uitploegen.

Uitschaven, b. w. — Schavende uithollen. — Fr. *Creuser en rabotant, en planant.*

Schavend wegnemen. — Fr. *Enlever, ôter, faire disparaître par le moyen du rabot.*

Uitschaving, v. gmv. — Het uitschaven.

Uitslaan, b. w. — Op een vlak, in volle grootte (uitvoeringsgrootte), de schets of teekening maken van een getimmerte. — Fr. *Tracer*. — Eng. *To draw*. — Hgd. *Zeichnen, Aufzeichnen.*

In W.-Vl. **Uitsmetten.**

— Dit vlak, alsook de schets of teekening zelve, heet in N.-Nederl. **plattegrond**, te Antwerpen **grond**, in W.-Vl. **smetting**. — Fr. *Etelon, tracé.* — Eng. *Draught*. — Hgd. *Aufzeichnung.*

Uitslijpen, b. w. — Slijpend wegnemen. — Fr.

Enlever, ôter en aiguisant. — Hgd. *Ausschleifen.*
— De schaarden van eenen beitel uitslijpen. — Fr. *Oter les brèches d'un ciseau en l'aiguisant.*

Uitsmetten, b. w. — Zie **Uitslaan.**

Uitsnijden, b. w. — Een stuk hout naar een model, mal of teekening uitwerken, afronden, uithollen of besnijden. — Fr. *Chantourner.* — Eng. *To cut a profile.* — Hgd. *Ausschneiden.*

Uitspatten, o. w. — Zie **Spatten.**

Uitstalraam, o. — Vensterraam van aanzienlijke grootte, vóór aan eenen winkel, om er de waren ten toon te stellen. — Fr. *Vitrine, fenêtre de boutique.*
Ook **Kijkraam, winkelraam** en **winkelvenster.** In W.-Vl. **Vitrine.**

Uitsteekberd, o, — Zie **Uithangbord.**

Uittimmeren, b. w. — Door timmeren vergrooten, uitbreiden. — Fr. *Agrandir, élargir, étendre par des constructions.*
— Door eene betimmering een gepasten vorm aan iets geven; bijv. een ouderwetsch oneffen vlak uittimmeren, d. i. de oneffene deelen plat maken om er een sierlijk aanzien aan te geven.

Uittimmering, v. — Het uittimmeren.
— Afsluiting, betimmering, die gedaan wordt aan een bestaand werk, om dit eene gelijkmatige afmeting, of eene zekere gelijkvormigheid toe te brengen.

Uittrektafel, v. — Zie **Schuiftafel.**

Uitvijlen, b. w. — Door vijlen uithollen. — Fr. *Creuser en limant avec la lime.* — Hgd. *Ausfeilen.*

Eene zaag uitvijlen. — Fr. *Denter une scie.*

Uitgevijld gat. — Fr. *Trou évidé avec la lime.*

— Door vijlen wegnemen. — Fr. *Oter avec la lime, faire disparaître en limant.*

Afl. **Uitvijling.**

Uitzagen, b. w. — Zagende wegnemen, uithollen. — Fr. *Découper.*

In W.-Vl. zegt men ook **Decoupeeren.**

Van daar **Decoupeerzaag.**

Uitzweeten, o. w. — Zie **Zweeten.**

Vaandelstok, m. — Lange, rond geschaafde stok, waar een vaandel aan gehangen wordt. — Fr. *Lance de drapeau.* — Eng. *Staff of a ensign.* — Hgd. *Fahnen-Stange.*

Ook **Vlaggestok.**

Te Brugge zegt men ook **Drapeaustok.**

Vaangat, vanegat, o. — Zie **Ravegat.**

Vaarploeg, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Vakwerkwand, m. — Zie **Scheerwand.**

Vakzoldering, v. — Hierdoor verstaat men de indeeling van eene zoldering in regelmatige, soms diep aangebrachte vakverdeelingen. Zij kunnen rechthoekig, quadrant of cirkelvormig zijn. Eveneens kunnen verschillende van deze vormen aan dezelfde zoldering worden toegepast, zoodat het geheele veld met gelijkvormige, maar ook bij geregelde symetrische afwisseling, met ongelijkvormig verdiepte gedeelten versierd kan zijn.

(*Het Timmerwerk,* blz. 270.)

Ook **Caisson-** en **kassettenzoldering** geheeten.

Val, m. — Zie **Aantrede** en **Helling**.

Valderen, o. — Poort of deur van sporten aan eene weide, grooter dan een **veken**. (Limburg.)

Valdeur, v. — Eene soort van deur, die, wanneer men ze wil openen, moet opgelicht worden en wanneer men ze sluit, neervalt. — Fr. *Trappe*. — Eng. *Trap-door*. — Hgd. *Fall-Thür*.

Ook **Slagdeur**.

*** De valdeur in een zoldergat heet in Vl. **zolderval(le)**.

— De valdeur van eene sluis heet in W.-Vl. **schof**, in N.-Nederl. **verlaat**. — Fr. *Vanne*. — Eng. *Water-gate*. — Hgd. *Schutz-Brett*.

Valkant, m. — Zie **Wankant**.

— In Haspegouw is **valekant**, de schuinsche kant eener plank.

In 't Hageland **Faliekant**.

Valkantig, valkantte, bijv. nw. en bijw. — Zie **Wankantig**.

Valveken, o. — Veken dat van zelf toevalt of toedraait. (Brab. en Kemp.)

Kiliaan heeft valveken, ook klapveken en valpoorte.

Valvenster, o. — Zie **Klepraam**.

Van dweerschen. — Zie **Dwars**.

Vanmolen, Wanmolen, m. en v. — Zie **Kafmolen**.

Varken, o. — Zie **Zwijn**.

Vastenblok, m. — Bus in eene kerk ter ontvangst van het vastengeld. — Fr. *Tronc de carême.* — Hgd. *Fasten-Kasten.*
Zie **Blok.**

Vaste Inleglijst, v. — Zie **Inleglijst.**

Vaste schaaf, v. — Wanneer een lijstwerk aan een stuk hout gestoken wordt door eene enkele lijstschaaf, wordt deze schaaf **vaste schaaf** genoemd; doch wordt dit lijstwerk gestoken door verschillige schaven, dan worden deze laatste **losse schaven** genaamd.

Vastlijmen, b. w. — Door middel van lijm vastmaken. — Fr. *Attacher avec de la colle, coller.* — Hgd. *Fest leimen.*

Vastnagelen, b. w. — Een stuk hout enz. door middel van nagels vastmaken, ook **vastspijkeren.** — Fr. *Clouer, attacher ou fixer avec des clous.* — Eng. *To nail.* — Hgd. *Fest nageln.*

Vastpennen, b. w. — Zie **Vastpinnen.**

Vastpinnen, b. w. — Twee stukken hout door eene pin tegen elkander bevestigen. — Fr. *Brandir.* — Eng. *To settle, fix or fasten.* — Hgd. *Befestigen.*
Ook **Vastpennen.**
Afl. **Vastpinning.**

Vastploeg, m. — Zie **Ploegschaaf.**

Vast raam, o. — Vensterkozijn, waarin de vensterramen onbeweeglijk zijn vastgemaakt, zoodat het niet kan geopend worden. — Fr. *Châssis dormant.* — Eng. *Fast sash.* — Hgd. *Fest Rahmen.*

Vastschroeven, b. w. — Door middel van schroeven vastmaken. — Fr. *Attacher avec des vis.*

Vastspijkeren, b. w. — Zie **Vastnagelen**.

Vasttimmeren, b. w. — Door timmeren vastmaken.

Vatebank, m. — Zie **Schoorsteenrand.**

Vathout, o. — Zie onder **Eikenhout**.

Vechten, o. w. — Zie **Knagen**.

Veelhoekig Kruisgewelf, o. — Zie **Kruisgewelf.**

Veer, v. — Zie **Richel** en **Tong**.

Veerhouvast, o. — Zie **Houvast.**

Veerpasser, m. — Zie **Voegpasser.**

Veerploeg, m. — Zie **Vleerploeg.**

Veersboom, m. — Zie **Nokbalk.**

Veerschaaf, v. — Zie **Ploegschaaf.**

Veken, o. — Latten- of sportendeur aan eene weide, (kleiner dan het **valderen**.) — Fr. *Clôture de prairie, barrière.*

Hek of latten deurken aan den ingang van eenen tuin enz. (Limb. en gedeeltelijk Kemp.)

Bij Kiliaan **Onderdeur.**

Vellingkant, m. — Zie **Afschuining.**

Venster, o. — Houten, met glas bezette afsluiting, waardoor men eene overdekte ruimte van het noodige daglicht voorziet. — Fr. *Fenêtre.* — Eng. *Window.* — Hgd. *Fenster.*

In N.-Nederl. ook **Raam** en **glasraam.**

In Vl. ook **Kassijn, kasijn** en **kasijne.**

Het venster is de geheele betimmering, die in eene vensteropening wordt geplaatst.

— Men heeft vensters met **draairamen, schuiframen** en **vaste ramen.** (Zie aldaar.)

— Ook dikwijls gebruikt in den zin van een beweeglijk luik vóór een venster, aan den buitenkant. (Zie **Vensterblind.**)

Vensterbank, v. — Houten blad onder aan een venster, waar men een en ander op legt. — Fr. *Accoudoir de fenêtre.* — Eng. *Window-sill.* — Hgd. *Fenster-Bank.*

Te Gent en te Brugge **Venstertablette.**

In W.-Vl. ook **Vensterblad, schikkeberd** en **kassijn.**

In Limburg **Lattei.**

Vensterblad, o. — Zie **Vensterbank.**

Vensterblind, o. — Zie **Buitenblind** en **Binnenblind.**

Vensterboom, m. — Middenstaak of stang, die een venster in het midden sluit.

Vensterdeur, v. — Deur in een venstergat, (open tot op den plattegrond) dienende tot doorgang naar een balkon of naar het terras van eenen hof. — Fr. *Porte croisée.* — Hgd. *Fenster-Thüre.*

Ook **Balkondeur** geheeten.

Vensterdorpel, m. — Zie **Drempel.**

Venstergat, o. — Zie **Vensteropening.**

Vensterhorde, v. — Zie **Zonneblind.**

Vensterkassijn, o. — Zie **Vensterkozijn**.

Vensterkozijn, o. — Buitenste raam waar de vensterramen in bevestigd zijn. — Fr. *Cadre dormant, croisée de fenêtre.*

In N.-Nederl. **Raam** en **muurraam**.

In Vl. **Kassijn** en **vensterkassijn**.

Het vensterkozijn bestaat doorgaans uit twee kozijnstijlen, den bovenregel, het kalf en den kozijndorpel.

⁂ In een nieuw gebouw worden de vensterkozijnen geplaatst en ingeplakt, gewoonlijk wanneer het huis onder dak is; te Brugge en omstreken, integendeel, worden zij veelal mede met den muur ingemetseld, hetwelk met weinig goed gevolg aanbevolen wordt.

Vensterkruis, o. — De staander(s) en de dwarsstukken, die een kruisvenster in onderscheidene deelen afzonderen. — Fr. *Meneau.* — Eng. *Munion, mullion.* — Hgd. *Fensterkreuz.*

Ook **Kruishout**.

— **Loos vensterkruis** : dat niet met het vensterkozijn verbonden is, maar met het vensterraam opengaat. — Fr. *Faux meneau.* — Eng. *False munion.* — Hgd. *Falscher Fensterkreuz.*

Vensterlicht, o. — Zie **Vensteropening**.

Vensterlood, o. — Zie **Raamlood**.

Vensterluik, o. — Zie **Binnenblind** en **Buitenblind**.

Vensteromlijsting, v. — Houten lijstwerk op de diktezijde van het vensterkozijn, rondom de vensteropening aangebracht, tot dekking der ruimte tusschen het vensterkozijn en den muur, ook tot versiering van het venster. — Fr. *Chambranle de fenêtre.* — Eng *Window-case.* — Hgd. *Fenster-Einfassung.*

In N.-Nederl. ook **Raamomlijsting.**

In W.-Vl. **Chambranle.**

Vensteropening, v. — Open vak (in eenen wand) ter plaatsing van een venster. — Fr. *Baie de fenêtre, jour.* — Eng. *Window-stead.* — Hgd. *Fenster-offnung.*

In N.-Nederl. ook **Vensterlicht.**

In W.-Vl. **Venstergat.**

Vensterpen, v. — Houten spies waarmede men eene deur of venster sluit. De vensterpen wordt gemeenlijk schuins in een gat van den post of stijl gestoken, zoodanig dat zij drukt op den boord van de deur of vensterblind, die bij gevolg niet open-kunnen zonder dat men eerst de pen uitrukke. — Fr. *Cheville.*

In W.-Vl. **Sperel** of **sperrel.**

Vensterpost, m. — Zie **Kozijnstijl.**

Vensterraam, o. — Het binnenste beweegbaar gedeelte, dat in een vensterkozijn is bevestigd. — Fr. *Châssis de fenêtre, de croisée.*

In W.-Vl. ook enkel **Raam**.

Vensterroede, v. — Smal stuk hout, met aan beide zijden eene sponning om er 't glas in te steken. — Fr. *Croisillon, petit bois.* — Eng. *Bar.* — Hgd. *Sprosse, Fenster-Sprosse.*

Ook **Roede** en **glasroede**.

In W.-Vl. **Kervieter** en **kleenhout**.

Te Avelgem ook **Kallefieter.**

— De vensterroeden van een vensterraam zijn de houten regels, die tusschen de vier buitenregels zijn bevestigd.

— De vensterroeden van een glazen dak zijn de kepers (van kleine afmeting), waarin het glas ligt.

Vensterstijl, m. — Zie **Kozijnstijl.**

Venstertablette, v. — Zie **Vensterbank**.

Venstervleugel, m. — Een van de ramen, die in een vensterkozijn zijn bevestigd. — Fr. *Battant d'une croisée.* — Eng. *Fold of a window.* — Hgd. *Fenster-flügel.*

De draai- en schuiframen hebben gemeenlijk twee venstervleugels.

Vensterwerk, o. — De onderscheidene deelen van een venster.

— Al de vensters van een gebouw. — Fr. *Fenêtrage, totalité des fenêtres d'un bâtiment.* — Hgd. *Fenster-Werk.*

Veranda, v. — Overdekte plaats vóór den vóór- of achtergevel. — Fr. *Véranda.* — Eng. *Veranda.*

De voorzijde der veranda is doorgaans een getimmerte, dat geheel met glas is bezet.

Verankeren, b. w. — Zie **Ankeren**.

Verbinding met eene schaar. — Zie onder **Hoekverbinding**.

Verbinding met gescheurde gaten. — Zie onder **Hoekverbinding.**

Verdrinken, b. w. — Wordt gezegd van den kop van eenen nagel, die zoo diep in 't hout gedreven wordt, dat hij niet meer uitkijkt. — Fr. *Noyer.* — Hgd. *Versenken.*

Te Brugge ook **Doorzetten**.

De putjes van de verdronken nagels worden gestopt met stopverf.

— In W.-Vl. ook het inkepen van een stuk hout in een ander, zoodanig dat de beide stukken aan hunne oppervlakte een effen geheel vertoonen.

In N.-Nederl. **Inzinken**.

Vergel. **Inkepen te halver dikte**.

Verdronken anker, o. — Zie **Anker.**

Verdronken zwaluwstaart, m. — Zie **Bedekte zwaluwstaart.**

Vergaarstuk, o. — Zie onder **Vergaring.**

Vergaren, b. w. — Het bijeen brengen, samenvoegen van de verschillige stukken hout, die naar de ontworpen teekening zijn afgewerkt. — Fr. *Assembler.* — Eng. *To join, to put together.* — Hgd. *Zusamen fügen.*

In N.-Nederl. ook **Opsluiten.**

*** Wanneer al de stukken van een getimmerte zuiver afgewerkt zijn, worden zij vergaard.

Vergaring, v. — Voeging, klinkwerk, sluiting, samenstelling, verband, lasch, wijze van bijeenvoeging, aansluiting, verbinding van verscheidene stukken tot een geheel. — Fr. *Assemblage.* — Eng. *Joining, assemblage.* — Hgd. *Fügung.*

In N.-Nederl. **Voeg, opsluiting** en **regelwerk.**

De vergaring van een raam = vereeniging van de stukken, die een raam uitmaken.

De vergaring van een venster = de aangetimmerde staanders en dwarshouten.

De vergaring van eene deur = de aaneengevoegde stukken, waar men de planken op nagelt of waar men de paneelen in lijst, die de deur uitmaken. — Fr. *Bâti.* — Eng. *Frame-work.* — Hgd. *Rahmengestell, Rahmenfügung.*

De vergaring van een dak = de aangetimmerde gordingen en ribben, waarop men dan latten, pannen of stroo legt.

Vergaarstukken of **vergaringstukken,** Fr. *Bois, pièces d'assemblage.* — Hgd. *Fügehölzer, Fügestücke,* heeten in N.-Nederl. **voeghouten** of **voegstukken, raam-** of **ringhouten.**

Vergaringberd, o. gmv. — Berd of plank van vier a vijf centimeters dikte, dienstig voor de lijsten van de paneelen eener deur, enz. (De Bo.)

Vergaringstuk, o. — Zie onder **Vergaring**.

Verhemelte, o. — Zie **Bedhemel** en **Galmbord**.

Verkanting, v. (Met verkanting bewerkt.) — Wordt gezegd van de beide boomen eens kwartslags, waarvan de boven- en ondervlakken niet haaks op de zijvlakken blijven, maar eene zekere helling naar den binnenkant der trap bekomen. (N.-Nederl.)

Van daar **Verkantingslijn**.

Verkorten, o. w. — Zijne veerkracht verliezen, van hout gezegd. (W.-Vl.)

Verleng, o. — Hetgeen men aan een stuk hout aanzet door middel van een lasch. — Fr. *Allonge, rallonge.* — Hgd. *Ansatz, Ansetz-Stück.*

Ook **Aanzetsel, aanzetstuk, lengsel** en **verlengsel,** in W.-Vl. ook **ente, inte.**

*** De stukken, die aan een vensterraam ver schoeid zijn, heeten **verlengsels**.

Verlengsel, o. — Zie **Verleng**.

Vernageling, v. — Zie **Blinde vernageling**.

Verplaten, b. w. — Met nieuwe muurplaten voorzien. (W.-Vl.)

Verposten, b. w. — Met nieuwe posten of deurstijlen voorzien. (W.-Vl.)

Eene deur verposten.

Verribben, verrebben, b. w. - Met nieuwe dak- of zolderribben voorzien. (W.-Vl.)

Eenen zolder verribben.
Eene huiskap verribben.

Verscherven, b. w. — Zie **Lasschen**.

Verschoeien, b. w. — Het onderste deel vernieuwen van eene deur, een venster enz. Eene deur verschoeien.

Vergel. **Beschoeien** en **schoeien**.

Afl. **Verschoeiing**, v. — Het verschoeien. (W.-Vl.)

Verschranzen, b. w. — De planken van eenen zolder, de latten van een dak enz. in verband leggen, zoodanig dat de voegen van de eene rij nooit passen op die der volgende rij. — Fr. *Liaisonner*. — Eng. *To join*. — Hgd. *Verbinden*.

Versnijd, o. — Zie **Bordes**.

Versporten, b. w. — Van nieuwe sporten voorzien. (W.-Vl.)

Verspringen, o. w. — Wordt gezegd van eene bevloering, in verschillige lengten van planken; wanneer de einden der planken op de geheele breedte van den vloer niet gelijkmatig op eenen zelfden balk eindigen.

Verstek, o. — Half rechthoekig afgewerkte lijst of plank. — Fr. *Onglet*. — Eng. *Mitre*.

Bij De Bo ook **Angelet**.

— Een verstek is in den haak, als het eenen hoek maakt van 45 graden (de helft van den rechthoek).

— De verstekken loopen uit den haak (Fr. *Les onglets ne sont pas d'équerre*), als zij grooter of minder zijn dan 45 graden.

— Vergaring in 't verstek. — Fr. *Assemblage à onglets.* — Eng. *Mitre-clamp.* — Hgd. *Rechtwinkeliche Fügung.*

Verstekbak, m, — Houten bak, waarin eene snede is gezaagd volgens het verstek dat men begeert, en waar de lijst wordt ingelegd om in de

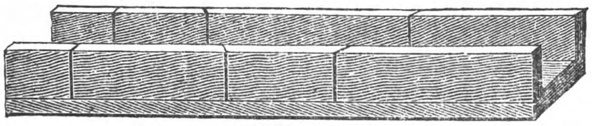

Sch. 345.

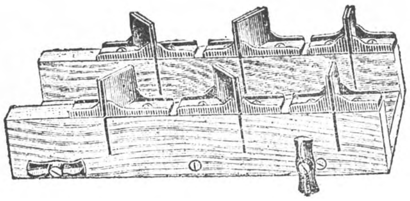

Sch. 346.

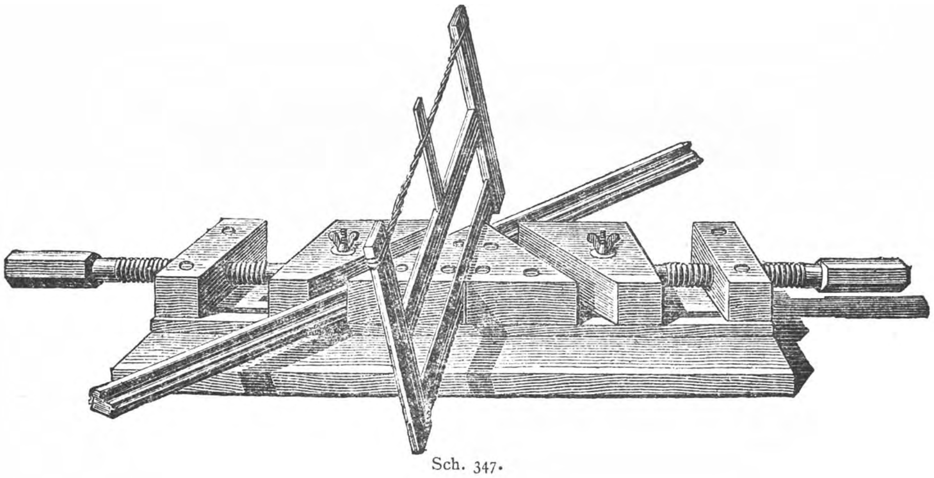

Sch. 347.

bestaande zaagsnede het verstek aan de lijst door te zagen. (Sch. 345, 346 en 347.) — Fr. *Boîte à onglets.*

— Het verstek aan eene lijst wordt eerst in den verstekbak gezaagd, daarna in den verstekblok glad geschaafd, om vervolgens (als het noodig is) in de versteklijmschroef dicht gelijmd te worden.

Verstekbakje, o. — Bakje bestaande uit drie plankjes, al den eenen kant noesch afgezaagd en

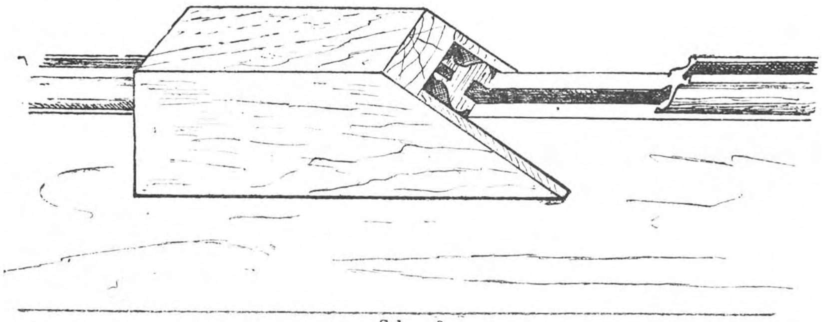

Sch. 348.

dienende om de verstekken der regels en staanders eener vergaring zuiver af te werken. (Sch. 348.) — Fr. *Boîte à recaler.*

Verstekblok, m. — Langwerpige blok bestaande uit twee stukken hout, die door middel eener schroef

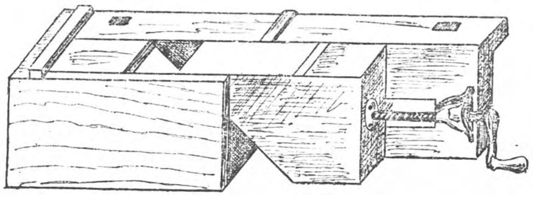

Sch. 349.

in eene schuinsche richting open en toe worden gespannen, naar gelang de dikte van het stuk wiens verstek moet worden glad geschaafd. (Sch. 349.)

Verstekhaak, m. — Samenstel als een winkelhaak, behalve dat de beide bladen met elkander een

hoek van 45 graden uitmaken. (Sch. 350.) — Fr. *Equerre à onglet.* — Eng. *Metre square.*

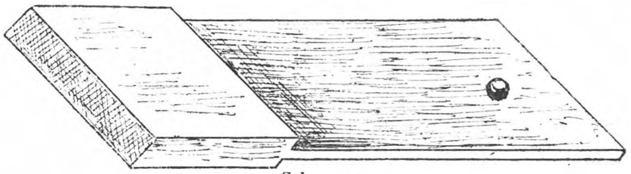

Sch. 350.

In W.-Vl. **Angletzwee en noesche haak.**

Een halve verstekhaak is een samenstel waarin de bladen een hoek van 22 1/2 graden vormen.

— Zie **Achtkant.**

Verstekken, b. w. — De stukken van een lijst- of vergaarwerk in verband, in 't verstek brengen. — Fr. *Assembler à, en onglet.*

Verstekking, v. — De daad van het verstekken.

Verstek-Lijmschroef, v. — Werktuig dienende

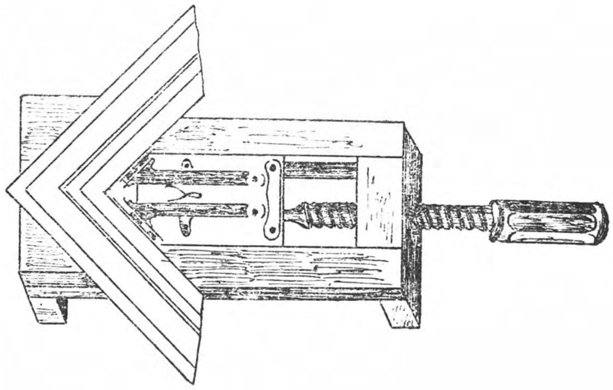

Sch. 351.

om hoeken van lijsten vast te lijmen. (Sch. 351.) — Fr. *Outil à coller les onglets.*

Verstekschaaftuig, v. — Zie **Amerikaansch verstekschaaftuig.**

Verstektang, v. — Tuig dienende evenals de verstek-lijmschroef om de hoeken van lijsten vast

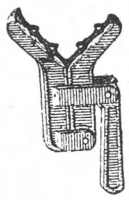
Sch. 352.

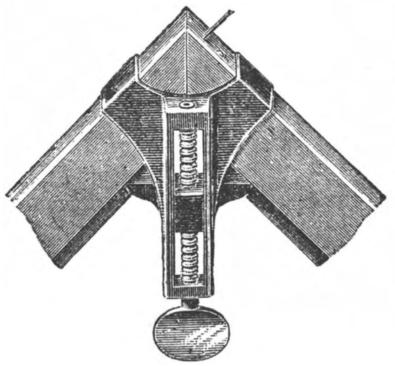
Sch. 353.

te lijmen. (Sch. 352 en 353.) — Fr. *Serre-coins*. — Hgd. *Eckkrampe*.

Verstekzaag, v. — Zie **Amerikaansche verstelbare verstekzaag.**

Versterkte balk, m. — Wanneer een zwaar belaste balk eene groote lengte heeft en hij niet kan ondersteund worden tegen het doorbuigen, dan moet hij versterkt worden.

De eenvoudigste wijze is, door aan weerszijden van den balk, dikke planken of platen aan te bren-

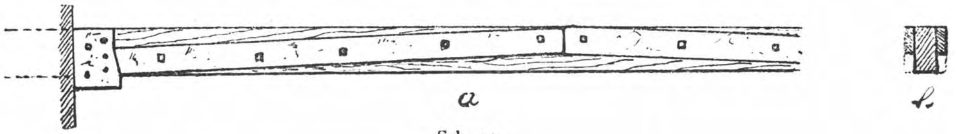

Sch. 354.

gen, welke in de lengte in twee stukken worden genomen en schuins tegen elkaar worden gesteld. (Sch. 354 *a b*.)

Ook **Beslagen balk** geheeten.

— Vergel. **Gewapende balk** en **opengespalkte balk.**

Vertert, o. — Zie **Bordes**.

Vertrek, o. — Zie **Gemak**.

Vertrekdeur, v. — Zie **Sekreetdeur**.

Vertrekschijf, v. — Zie **Brildeksel**.

Vertrekvenstertje, o. — Zie **Sekreetraampje**.

Vervolgboor, v. — Zie **Schulpboor**.

Verwassen, o. w. — Bij het reeden van het hout moet men wel in acht nemen, dat alle de stukken uit eene en zelfde vergaring van gelijke dikte zijn, anders zouden zij bij het vergaren geen gelijk effen vlak vormen; het eene deel zou hooger liggen, hooger uitsteken dan het andere. Hieraan geeft men den naam van **verwassen**. (W.-Vl.) — Fr. *Se désaffleurer.* — Eng. *To be uneven.* — Hgd. *Ungleich legen.*

Verwassing, v. — De staat van verwassen te zijn : oneffenheid van de verschillige deelen eener vergaring. — Fr. *Désaffleurement.*

Verzinkboor, v. — Zie **Spitsboor**.

Verzolderen, b. w. — Met eenen nieuwen zolder voorzien. — Eenen zolder vernieuwen.

— Eene brug verzolderen : de planken vernieuwen, waarop men gaat en rijdt.

Vet, bijv. nw. — Het hout wordt **vet** genoemd wanneer het veel hars of wierook bevat. — Fr. *Résineux.*

Onder de vette houtsoorten treft men vooral het pitch-pine aan.

Vetbakje, o. — Klein bakje met vet of olie, en met eene schroef al den onderkant van den schaaf-

bank vastgemaakt, derwijze dat het kan weg en weder gedraaid worden, naar gelang men het noodig heeft. — **Fr.** *Boîte à graisse.*

Vette olm, m. — Zie **Olmenhout.**

Veurst, m. — Zie **Nok.**

Veurstbalk, m. — Zie **Nokbalk.**

Veurstband, m. — Zie **Kruisband.**

Veurstboom, m. — Bij wevers. — Een dwarsbalk, die met beide uiteinden rust boven op de dokken van een weefgetouw, en dient om de katrollen op te houden, waaraan de weefkam hangt. (W.-Vl.)

Veursthout, o. — Zie **Nokbalk.**

Vierkante boor, v. — Zie **Krukboor.**

Vierkanten, b. w. — Zie **Beslaan.**

Vijfkwartbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Vijl, v. — IJzeren of stalen werktuig met inkepingen, tot verdunnen enz. — Fr. *Lime.* — Eng. *File.* — Hgd. *Feile.*

Zie **Houtvijl, houtrasp, rattestaart** en **zaagvijl.**

Vijlblok, m. — Houten blok met eene wigvormige groef, waarin de zaag met eene wig wordt vastgeklemd, wanneer men hare tanden wil scherpen. (Sch. 355.) — Fr. *Entaille ordinaire à limer les scies.*

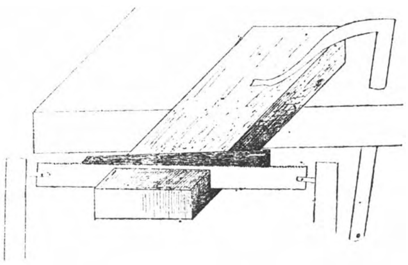

Sch. 355.

— Wanneer deze blok derwijze gemaakt is, dat men hem gelijk de bankschroef open en toe kan

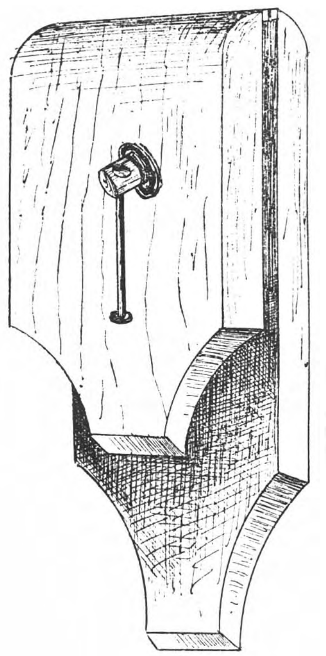

Sch. 356.

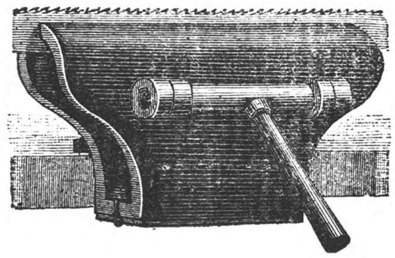

Sch. 357.

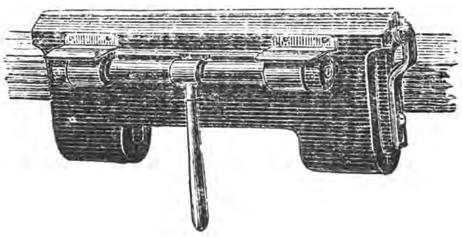

Sch. 358.

schroeven, draagt hij in W.-Vl. den naam van **vijlstaak.** (Sch. 356, 357, 358, 359.) — Fr. *Etau à excentrique, étau américain.* — Eng. *Saw vice.*

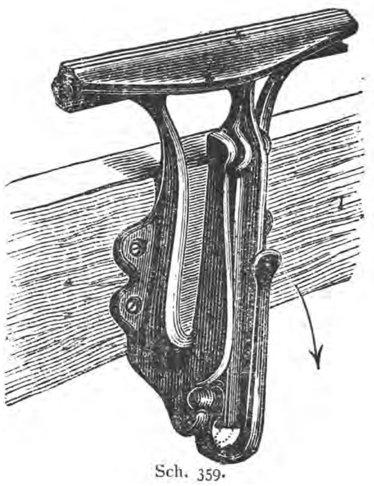

Sch. 359.

Vijlen, b. w. — Met de vijl werken, afvijlen, uitvijlen. — Fr. *Limer, couper, dégrossir, amenuiser, polir avec la lime.* — Eng. *To file.* — Hgd. *Feilen.*

Vijlsel, o. — Zie **Afvijlsel**.

Vijlstaak, m. — Zie **Vijlklok**.

Vijlstaakje, o. — Kleine ijzeren schroef, die niet bepaald vast staat, maar hier en daar, soms ook in de bankschroef, wordt vastgezet. (W.-Vl.) (Sch. 360.) — Fr. *Etau à agraffe*. — Eng. *Bench-vice, table-vice*. — Hgd. *Klebschraube*.

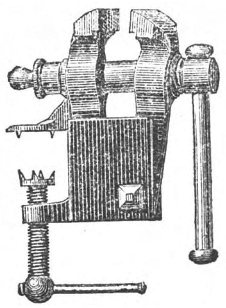

Sch. 360.

*** De timmerman gebruikt het vijlstaakje om er kleine metalen voorwerpen in vast te spannen en te bewerken.

Vijlstof, o. — Zie **Afvijlsel**.

Vijs, v. — Zie **Bankschroef** en **Schroef**.

Vijsboor, v. — Zie **Schroefboor**.

Vijsdraaier, m. — Zie **Schroevedraaier**.

Vijsoog, v. — Zie **Oogbout**.

Vijzel, m. — Zie **Schroef**.

Vijzen, b. w. — Zie **Schroeven**.

Vis, m. — Soort van lede of scharnier, wier twee deelen met drie of meer noten op eene spil vergaard zijn en waarvan het eene deel binnen in den stijl of post met nagels gevestigd wordt en het ander in de deur. — Fr. *Fiche*. — Hgd. *Fisch-Band*.

In W.-Vl. **Fitse**, in 't Hagenland **Vits**.

De vissen waren vroeger veel meer in gebruik dan nu.

Vischbek, m. — Eene verbinding, waarvan de

afteekening van het gemoet aan den vorm van een vischbek doet denken. (Sch. 361 B.)

Ook **Snoekebek** geheeten.

Vischbekgroef, v. — De groef in een stuk hout, waar een vischbek moet ingeschoven worden. (Sch. 361 A.)

Vischbekvergaring, v. — Zoo noemt men de koppeling of verbinding volgens sch. 361. — Fr. *Assemblage à grain d'orge.*

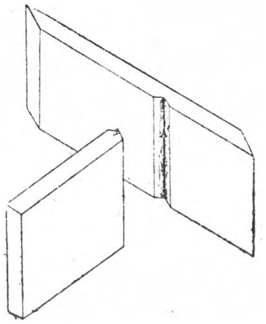

Sch. 361.

Vischbeun, o. — Zie **Aalkaar.**

Vischkist, vischkast, v. — Zie **Aalkaar.**

Viseeren, b. w. — Zie **Mikken.**

Vitrine, v. — Zie **Uitstalraam.**

Vits, v. — Zie **Vis.**

Vitsbeitel, m. — Zie **Scharnierbeitel.**

Vitsgat, o. — Gat in eene deur of venster om eene vits in te steken.

Vitting, v. — Merk, teeken, voegschrap op losse stukken, die ineengevoegd moeten worden. (N.-Nederl.) — Fr. *Repère* of *repaire.* — Eng. *Mark.* — Hgd. *Zeichen, Werkzeichen.*

Vlaggestok, m. — Zie **Vaandelstok.**

Vlak of **glad hout**, o. — Zie **Aderhout.**

Vlakke borst, v. — Zie **Schuine borst**.

Vlakke zoldering, v. — Zie **Zoldering**.

Vlakken, b. w. — Zie **Dweerschen**.

Vlakschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf**.

Vlam, v. — De golvingen, die aan de oppervlakte van gevlamd hout zichtbaar zijn, heeten vlammen. — Fr. *Flamme*. — Eng. *Flame*. — Hgd. *Flamme*. Zie **Gevlamd hout**.

Vlaming, m. — Zie **Abeelenhout**.

Vleer, v. — Zie **Tong**.

Vleerploeg, m. — Getuig dat samengesteld is uit een geleider en eene schaaf, dienende om groeven in een stuk hout te steken. (Sch. 362.) — Fr. *Bouvet*

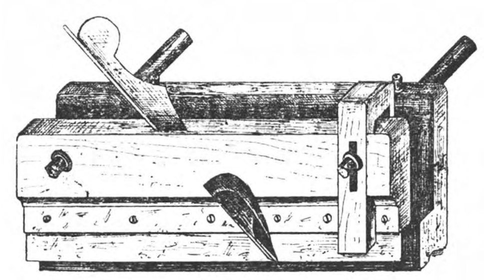

Sch. 362.

à deux pièces, bouvet brisé, bouvet à écartement. — Eng. *Screw-plough*.

De samenstelling van eenen vleerploeg is aldus gemaakt, dat men aan den geleider eene schaaf kan vastmaken zooals men begeert. Dientengevolge dus kan men alle groeven, 't zij dat ze vlak, hol, rond of puntig zijn, in het hout schaven.

Ook **Veerploeg.**

Te Brugge ook **Ploeg.**

A Sch. 362 is de **bout.** (Zie aldaar.)

— Zie **Tongen.**

Vleeschblok, m. — Zie **Hakblok**

Vleeschrek, o. — Zie **Rek.**

Vlegel, m. — Zware lat, die op eenen bout draait en dient om de vensters langs binnen te sluiten. (Gent.)

Te Brugge **Makelaar.**

— is op sommige plaatsen van Brab. een brugsken over de sasdeuren.

Vleugel, m. — Het beweegbare deel, waaruit eene vleugeldeur of venster is samengesteld. — Fr. *Battant.* — Eng. *Leaf.* — Hgd. *Flügel.*

Ook **Blad** geheeten.

— De vleugel van een dubbel raam heet in N.-Nederl. ook **slag.**

Vleugeldeur, v. — Deur die in twee of meer vleugels is verdeeld, meest gebruikt voor **dubbele deur.** — Fr. *Porte à battants.* — Eng. *Folding-door.* — Hgd. *Flügel-Thür.*

Vleugelraam, o. — Zie **Draairaam.**

Vliegmuite, v. — Zie **Vlucht.**

Vliegvlugge, v. — Zie **Vlucht.**

Vliering, v. — Zie **Scheerzolder.**

Vloeiplank, v. — Zie onder **Kozijndorpel.**

Vloer, m. — Zie onder **Zoldering.**

Vloerbalk, m. — Vloerbalken zijn balken, waar de vloerplanken op liggen. — Fr. *Solive.* — Eng. *Joist.* — Hgd. *Boden-Balken.*

Ook **Rib**, te Antw. **juffer**, in de Kempen **joeffer**, te Kortrijk **ieffer**, te Brugge **roosteringstuk.**

— Liggen deze balken in eene zolderbalklaag, dan heeten zij meer bepaaldelijk **zolderbalken.**

Zij bestaan doorgaans uit battingen van 15 a 23 cM. hoogte.

— Met den steekbalk verbonden vloerbalk. — Fr. *Solive d'enchevêtrure.* — Eng. *Beam joined with the trimmers.* — Hgd. *Mit dem Stickbalken verbondene Boden-Balken.*

— Doorgaande vloerbalk. — Fr. *Solive passante.* — Hgd. *Durchgehende Balken.*

Vloerdeel, v. — Zie **Vloerplank.**

Vloeren, b. w. — Planken vloeren leggen. — Fr. *Planchéier.* — Eng. *To plank, to floor.* — Hgd. *Dielen.*
Ook **Bevloeren.**

Vloering, v. — Het vloeren. — Fr. *Planchéiage.*
— Vloer. — Fr. *Plancher.*

Vloer in keperverband, m. — Parketvloer, gelegd in den vorm der steenen bevloering, die in N.-Nederl. onder dien naam bekend is. — Hgd. *Fischgratboden.*

Vloerplank, v. — Plank, die dient om een vloer te leggen. — Fr. *Planche, ais qui sert à planchéier.* — Eng. *Plank.* — Hgd. *Diele.*
Ook **Vloerdeel.**
In W.-Vl. **Plancherplank.**

Vloerrib, v. — Voor de vloeren op den beganen

grond worden meestal eiken ribben (vloerribben) gebruikt, ter zwaarte van 8 tot 10 cM., en op afstanden van 45 tot 55 cM. midden op midden gelegd. — Fr. *Lambourde.* — Eng. *Joist.* — Hgd. *Schwelle, Rippe.*

*** Dergelijke ribben in eene zolderbalklaag heet men **zolderribben**.

Vlonder, m. — Eene kleine houten brug over eene gracht of beek om over te gaan of te rijden. — *Petit pont, planche, traverse.*

Zuidwaarts in O.-Vl. **Vonder**.

In W.-Vl. **Heul, heule**.

Vlooi, v. — Zie **Dekstuk**.

Vlotdeel, v. — **Vlotdelen** en **slijpdelen** of **sleepdelen** zijn een bepaalde soort dennen of vuren planken, die uit Duitschland worden aangevoerd en voor hutten enz. op de vlotten gediend hebben. Het is geen best hout, hoewel zij thans, nu het hout meer per spoor wordt verzonden, schooner en witter zijn dan wanneer zij op vlotten dienst gedaan hebben.

Vlucht, v. — Groote vogelkooi, waarin men allerlei vogels houdt. — Fr. *Volière.* — Eng. *Aviary, great bird-cage.* — Hgd. *Vogelhäuschen.*

Ook **Vogelvlucht** en **volière**.

In W.-Vl. **Vlugge, vliegvlugge** en **vliegmuite**.

Vlugge, v. — Zie **Vlucht**.

Voeg, v. — Zie **Naad** en **Vergaring**.

Voegen, b. w. — Onderling verbinden. — Fr. *Joindre, assembler, emboîter.* — Eng. *To join, to put together.* — Hgd. *Verbinden, vereinigen, zusamenfügen, -leimen.*

— Twee stukken hout, (die bij malkaar moeten gebracht worden) zoodanig bewerken met de reischaaf, dat zij zoo recht en vlak zijn als waren ze uit een een enkel stuk vervaardigd.

Voeghout, o. — Zie onder **Vergaring**.

Voeging, v. — De daad van voegen. — Fr. *Assemblage, jonction, emboîtement, emboîture.*

Voegnagel, m. — Zie **Schutnagel**.

Voegpasser, m. — Passer die van veer en schroef voorzien is, om hem nauwkeuriger op maat te kunnen stellen. (Sch. 363.)

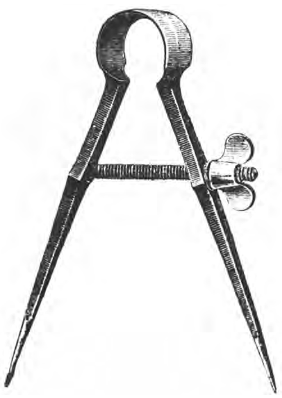
Sch. 363.

Ook **Veerpasser** en **stengelpasser**. — Fr. *Compas à ressort, compas à élastique, compas à verge.*—Eng. *Spring callipers.* — Hgd. *Federzirckel, Stangelzirckel.*

Voegprang, v. — Zie **Lijmschroef**.

Voegschaaf, v, — Zie **Reischaaf**.

Voegstuk, o. — Zie onder **Vergaring**.

Voet, m. — Standaard eener tafel enz. — Fr. *Pied.* — Eng. *Foot, leg.* — Hgd. *Fusze, Stollen.*

In W.-Vl. **Poot** en **pikkel**.

— Lengtemaat. — Fr. *Pied.* — Eng. *Foot.* — Hgd. *Fusz.*

De Brugsche voet meet elf duim = 0,275 M., de Kortrijksche twaalf duim.

— Zie **Hiel**.

Voetbankje, o. — Bankje waar men met de voeten op rust. — Fr. *Marche-pied, escabelle, escabeau.* — Eng. *Stool, joint-stool.* — Hgd. *Fusz-Bank.*

Meest gebruikt door de naaisters.

Ook **Scabelletje** en **voetschabel.**

Bij Kiliaan **Schamel.**

Voetbrug, v. — Smal bruggetje waar men slechts te voet kan overgaan, anders ook **brugstok** geheeten. — Fr. *Passerelle.* — Eng. *Narrow bridge for foot passengers, Footbridge.* — Hgd. *Steg.*

Voetdeel, v. — Zie **Boeiplank.**

Voeteinde, o. — Zie **Hoofdeinde.**

Voeten, b. w. — Zie **Hielen.**

Voetplaat, v. — Zie onder **Scheerwand.**

Voetschabel, v. — Zie **Voetbankje.**

Voetstal, m. — Zie **Voetstuk.**

Voetstuk, o. — Eenvoudig versierd onderstel, dat aan zuilen, beelden, tropeën, vazen enz. eene eenigszins hoogere plaats geeft om die meer te doen uitkomen. — Fr. *Piédestal.* — Eng. *Pedestal.* — Hgd. *Säulen-Stuhl, Fusz-Gestell.*

Ook **Piédestal** en **voetstal.**

— Hoog, smal voetstuk voor een borstbeeld enz. — Fr. *Scabellon.* — Eng. *Scabellum, stand.* — Hgd. *Fusz-Gestell.*

— Zie **Sloof.**

Voettrede, v. — Soort van wip, waar men den voet op drukt om iets in beweging te brengen. — Fr. *Marche, pédale.* — Eng. *Tread, treadle.* — Hgd. *Tritte.*

— In W.-Vl. **Terd, geterte** en **wip(pe)**.

— De voettrede van een spinnewiel, eenen draaibank, eenen slijpmolen.

— De voettreden van een orgel, een weefgetouw enz.

Voetwarmer, m. — Klein meubeltje in hout, waar men een vuurpot in zet om tot verwarming der voeten te dienen. — Fr. *Chaufferette.* — Eng. *Foot-warmer.* — Hgd. *Fusz-Wärmer.*

Vogelbekte, bnw. — Gelijkende aan den bek of snavel van eenen vogel. Het wordt meest gezegd van hout dat, beginnende te vermolmen, doorzaaid is van kleine rotte vlekken, die aan vogelbekjes gelijken. Vogelbekte hout is derhalve slecht en kan niet dienen voor timmerhout. (W.-Vl.)

Ook **Musschebekte.**

Olmen- en beukenhout wordt gauw vogelbekte.

Vogelhuisken, o. — Zie **Kooi.**

Vogelhut, v. — Zie **Kooi.**

Vogelkooi, v. — Zie **Kooi.**

Vogelkot, o. — Zie **Kooi.**

Vogelmuit, v. — Zie **Kooi.**

Vogelroede, v. — Zie **Gaaipers.**

Vogelvlucht, v, — Zie **Vlucht.**

Volière, v. — Zie **Vlucht.**

Vonder, m. — Zie **Vlonder.**

Vonkhout, o. — Zie **Vurig hout.**

Ook **Roffel**, **roffelschaaf** en **ruigschaaf.**

In W.-Vl. **Roefel, roefelaar** en **roefelschaaf.**

Bij Schm. **Ruwschaaf.**

Bij De Bo ook **Weerlicht**, denkelijk omdat deze schaaf gebruikt wordt vóór den **donder** of **strijkblok.**

De voorlooper dient om ruwe stukken hout ten naastenbij recht en vlak te strijken.

Voorportaal, o. — Zie **Portaal.**

Voorsponde, v. — Zie **Sponde.**

Voorstang, v. — Zie onder **Bankschroef.**

Vorst, v. — Zie **Nok.**

Vorstboom, m, — Zie **Nokbalk.**

Vouwblind, o. — Openslaand vensterluik. — Fr. *Volet à deux battants, volet brisé.* — Hgd. *Gebrochener Laden.*

Vouwdeur, v. — De vleugeldeuren aan eene salon-suite, waarvan elke helft achter of tusschen de wandbekleeding kan worden samengevouwen of bijeengeschoven. — Fr. *Porte-brisée.* — Eng. *Folding-door.* — *Gebrochene Thür.*

Vergel. **Schuifdeur.**

Vrieze, v. — Zie **Schoorsteenrand.**

Vrijde, v. — Zie **Zonneblind.**

Vuchten hout, o. — Uit Duitschland wordt eene soort grenenhout aangevoerd, bekend onder de benaming van **vuchten**. Het is grof, ruw en kwastig, zacht, maar met harde gele strepen doortrokken en wordt

Vooi(e), v. — Al wat aan den rand van eenen hoed gelijkt, zooals de rand van eenen schoorsteen, de uitstek onderaan de naald van eenen toren enz. (W.-Vl.) — Fr. *Rebord, avance, saillie, encorbellement.* — Eng. *Edge, ledge.* – Hgd. *Rand, Vorsprung.*

— De omgang van eenen toren. — Fr. *Galerie d'une tour.*

Voorboor, v. — Zie **Spitsboor.**

Vóór de hand zagen. — Zie **Hand.**

Voordeur, v. – Deur die toegang leent aan den ingang van een huis. — Fr. *Porte de devant.*

Voorgelent, o. — Gelent of afdak, vooraan een gebouw.

Vóórhout, o. — De vooruitspringende breedte van eenen trapboom, die vóór de neus van de treden komt.

— Hetgeen achter het onderdeel van het stootbord komt, heet **achterhout.**

Voorhuis, o. — Zie **Portaal.**

Voorligger, m. — Zie **Balkonligger.**

Voorlooper, m. — Schaaf, hebbende den vorm eener blokschaaf, doch wat langer en zwaarder; aan

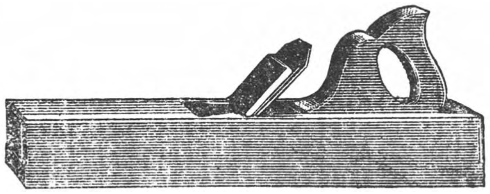

Sch. 364.

de achterzijde op het bovenvlak is eene handvat vastgemaakt. (Sch. 364.) — Fr. *Riflard.* — Eng. *Horseplane.* — Hgd. *Rauh-, Schrot-, Schrob-Hobel.*

meestal voor balken gebruikt, omdat het nogal in groote afmetingen te verkrijgen is.

Vulsel, o. — Zie **Stootbord.**

Vulstuk, o. — Een stuk hout om iets te vullen. — Fr. *Pièce de remplage, morceau de bois qui sert à remplir un vide.*

— Zie **Dekstuk**.

Vulstukje, o. — Stukje hout om ingedreven spijkers enz. te verbergen. — Fr. *Tampon.* — Hgd. *Füll-Stückchen.*

— Stukje hout in den vorm van een prisma, ter aanvulling. — Fr. *Grain d'orge.*

Ook **Sluitstukje.**

Vurenhout, o. — Afkomstig van den **fijnen den.** (Pinus Abies L.) — Fr. *Sapin argenté.* — Hgd. *Weisz-Tanne.*

Dit hout is in den regel donkerder van kleur en bezit meer hars dan de dennen, terwijl de noesten meerendeels lichter van kleur en niet zoo hard zijn. Het laat zich gladder, beter en fijner bewerken dan het dennenhout en wordt dan ook voor binnenbetimmeringen nagenoeg uitsluitend genomen. Tegen de invloeden van den dampkring is het niet bestand, zoodat het ook niet voor buitenwerk gebruikt wordt. Ook hier ontbreekt het bepaalde kernhout en heeft men met het spint geen rekening te houden. Het beste vurenhout komt uit Zweden.

Het Rigasch vuren is, vooral voor vloerdeelen, het minste in hoedanigheid. Zoowel uit Noorwegen, Zweden en Duitschland worden geploegde vuren delen ingevoerd.

(*Het Timmerwerk,* blz. 15.)

In W.-Vl. **Witte delie, witte deel.**

Vurig hout, o. — Hout dat begint te bederven, waar het vuur (roode olm) in komt.

Ook **Vonkhout.**

Vuur, o. — Zie **Roode olm.**

Waag, wage, v. — Hefboom, handspaak.

Waaghout, o. — Een zeer lang stuk hout, bijv. een mast dienende als *levier du second genre*, om bijv. eene dikke paal, die vast in den grond zit, uit te heffen. Men bindt met koorden den paal vast aan 't midden van 't waaghout, wiens een uiteinde rust op een onwankelbaar punt, wijl het ander opwaarts gedreven wordt door de schouders van de werklieden en aldus den paal ook dwingt opwaarts te komen. (W.-Vl.)

Waaier, m. — Zie **Luwer** en **Tuimelraam.**

Wachthuisje, o. — Houten huisje, gemeenlijk geplaatst aan bruggen, spoor- en tramwegen enz. om het publiek tegen weer en wind te beschutten. — Fr. *Aubette, guérite.*

In W.-Vl. ook **Bathuisje** en **battekot.**

Wageschot, o. — Zie **Eikenhout.**

Wagenschot, o. — Zie **Eikenhout.**

Walle, v. — Zie **Bordestrede.**

Wan, o. — Zekere oneffenheid in het hout, welke niet kan weggenomen worden zonder het hout in omtrek te doen verliezen. — Fr. *Creux dans le bois, qu'on ne saurait faire disparaître sans nuire au contour du bois.*

Om het wan van een stuk hout weg te nemen,

moet men het stuk afschaven tot op de diepte van het wan, hetgeen men zelden doet in grof timmerwerk, als huisdaken enz.

— Zie **Wankant.**

Wand, m. — Muur van planken, in tegenstelling met eenen muur van steenen gemetseld. — Fr. *Cloison de bois, de menuiserie.* — Eng. *Partition of boards.* — Hgd. *Hölzerne, bretterne Wand.*

In W.-Vl. **Weeg**, (bij Van Dale opgegeven als verouderd, doch in W.-Vl. nog gebruikelijk.)

Een wand van **latten** heet in N.-Nederl. **regelwand**, in W.-Vl. **latteweeg.**

*** De houten wanden worden, als buitenwanden van gebouwen, hier te lande alleen toegepast bij kleine en tijdelijke gebouwen, loodsen, enz. Naar hunne samenstelling kunnen zij onderscheiden worden in : wanden uit hout en steen : **scheerwanden** of **vakwerkwanden**; en wanden geheel uit hout : **blok-** of **balkwanden**, **paalwanden** en **planken-** of **beschoten wanden.**

Wandbetimmering, v. — Zie **Schotwerk.**

Wang, v. — Zie **Trapboom.**

— De wangen (zijwanden) eener schaaf heeten in 't Fr. *Les joues d'un rabot.*

Wanhout, o. gmv. — Slecht, bedorven hout, hout welks oppervlakte niet gaaf, maar met wannen bezet is. — Fr. *Bois gâté, pourri, dévers.*

Wankant, m. — De schuine kanten van eenen boom, die tusschen de vier afgeplatte vlakken blijven bestaan, zijn wankanten. — Fr. *Flaches.* — Eng. *Flaw.* — Hgd. *Wahnkanten.*

Bij De Bo ook **Wan.**

Te Brugge ook **Valkant.**

Wankantig, bnw. — Niet gaaf, met wannen bezet, (van de oppervlakte van hout). — Fr. *Flacheux, dévers.* — Eng. *Flawy.* — Hgd. *Wahnkantig.*

Bij De Bo **Wankantte.**

Te Brugge ook **Valkantig.**

— Wankantig hout is hout met wankanten.

Een wankantige balk. — Fr. *Une poutre flacheuse.*

Wapen, o. — Ook **Schild** en **Blazoen** geheeten. — Fr. *Blason.*

Het wapen der Brugsche Timmerlieden (Sch. 365), alsook dat der Schrijnwerkers, (Sch. 366) hieronder

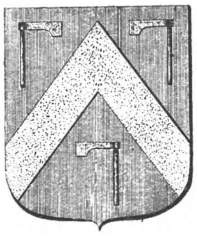

Sch. 365.

Sch. 366.

afgebeeld, is genomen uit het werk : « *De Ambachten en Neringen van Brugge,* door J. Gailliard. » Dit blazoen der nering was niet in alle steden gelijk. Te Gent, bijv., vertoonde het Timmermanswapen, op een veld van keel (rood) een gordenhok bij wijze van keper, daaronder een azuren (blauw) schild, bedekt met een zilveren winkelhaak naast eene bijl met gouden steel.

Het wapen der Schrijnwerkers van Brugge was insgelijks verschillig met dat van Gent. Op dit laatste was het veld van keel gedekt met eenen gouden winkelhaak en eene zilveren bijl met gouden steel; in 't midden eene gouden kist of schrijn met zilveren scharnieren, waaronder eene gouden schaaf.

Warmen, b. w. — Vooraleer men de te lijmen houtvlakken aaneenlijmt, warmt men deze, opdat de lijm er des te beter zou aankleven. (Zie **Lijmijzer.**) — Fr. *Chauffer.* — Eng. *To warm, to heat.* — Hgd. *Wärmen.*

Waschstoel, m. — Zie **Driepikkel.**

Wassen, b. w. — Zie **Boenen.**

Waterberd, o. — Berd of planksken, dat men onder aan de voor- of achterdeur nagelt, om te beletten dat het water in huis loope. (O.-Vl.)

Waterblaar, v. — Zie **Buitenblind.**

Waterbord, o. — Zie **Regenbord.**

— Plank, die schuins op het einde der kepers en tegen den gootbodem genageld is om de eerste rij pannen te ondersteunen. — Fr. *Chanlatte.* — Eng. *Chantlath, eave-lath.* — Hgd. *Auf-Schöbling, Auf-Schiebling.*

Ook **Dekstuk.**

Te Brugge **Euzieberd, euzieplank.**

— Plank, die schuins aan den onderkant van een vensterkozijn wordt bevestigd om het water te doen afvloeien. Het waterbord dient hier als onderdorpel (van baksteen of arduin) en wordt bij eenvoudige gebouwen gebruikt. (Sch. 367 *a.*)

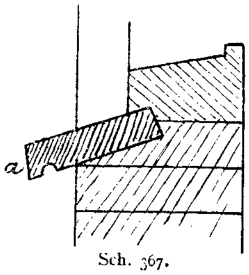

Sch. 367.

Ook **Lekdorpel** geheeten.

Waterdorpel, m. — Zie **Onderregel.**

Waterhol, o. — Zie **Waterlijst.**

Watering, v. — Zie **Waterlijst.**

Waterkeering, v. — Zie **Kozijndorpel.**

Waterlijst, v. — Groef, die in den onderkant van den raamdorpel is geschaafd om het water langs daar weg te leiden. — Fr. *Rejeteau.* — Hgd. *Kleine Wasser-Rinne an einem Fenster.*

In N.-Nederl. ook **Waterhol.**

In W.-Vl. **Watering.**

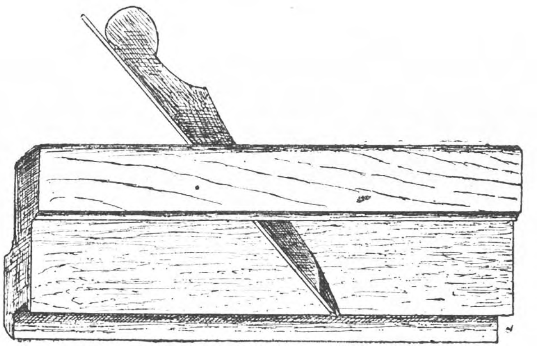

Sch. 368.

— De schaaf zelve, dienende om de waterlijst te steken. (Sch. 368.) — Fr. *Goutte-d'eau.*

— Zie **Gootlijst.**

Waterpas, o. — Werktuig om te onderzoeken of een vlak horizontaal of loodrecht is. — Fr. *Niveau.* — Eng. *Level.* - Hgd. *Richtwaage, Wasserpasz, Wasserwaage.*

Ook **Nivelleerwerktuig.**

In W.-Vl. ook **Waterpasser** en **pas.**

De meest gebruikte waterpassen zijn deze volgens schetsen 369, 370, 371, 372 en 373, **waterpas met luchtbelbuis** geheeten. — Fr. *Niveau à bulle d'air.*

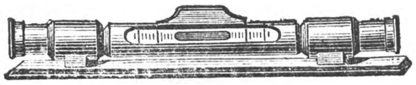

Sch. 369.

— Eng. *Spirit-level.* — Hgd. *Wasserwaage mit der Luftblase.*

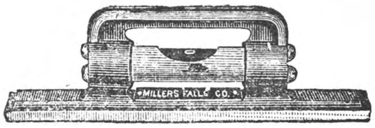

Sch. 370.

Dit waterpas bestaat uit een luchtdicht gesloten glazen buisje, zoover met water gevuld, dat er zich slechts eene kleine luchtbel in gevormd heeft; dit glazen buisje is omsloten door een van koper, dat in de bovenzijde in 't midden eene opening heeft ter grootte van de waterbel.

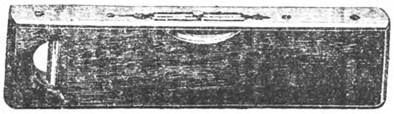

Sch. 371.

— Door middel van het waterpas volgens sch. 371 kan men ook loodrechte richtingen bepalen.

Met het waterpas volgens sch. 372 kan men waterpasse en loodrechte richtingen bepalen; het dient tevens als winkelhaak.

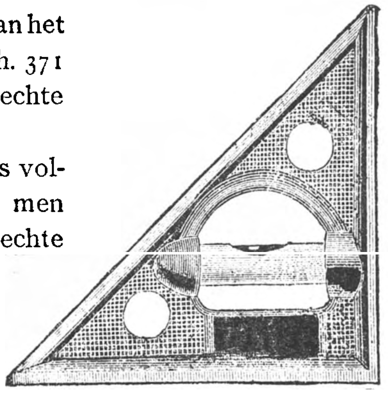

Sch. 372.

— Sch. 373 stelt een waterpas voor, met eene schroef verstelbaar, zoodat daarmede verschillende hellingen kunnen aangegeven worden. — Fr. *Niveau, régulateur de pente.*

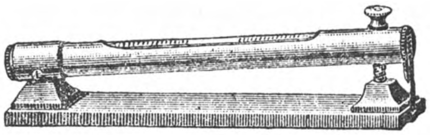

Sch. 373.

— Vierkant plankje van omtrent 0,30 M. grootte.

In 't midden van een der zijvlakken hangt eene koord met looden bolletje, vóór eene in 't plankje gesnedene lijn. Wanneer de koord nu loodrecht met de lijn samenvalt, staat het plankje waterpas. (Sch. 374) — Fr. *Niveau de charpentier.* — Eng. *Carpenter's level.* — Hgd. *Blei-, Schrot-, Setzwaage.*

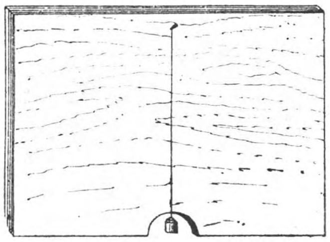

Sch. 374.

In W.-Vl. ook **Paslood.**

— De oude metselaars en timmerlieden gebruiken nog een waterpas, bestaande uit drie latjes als een driehoek ineen gewerkt. De langste zijde rust op het af te passen vlak en verder is het afgewerkt zooals het hierboven beschreven vierkant plankje met looden bol. Deze driehoek heeft het voordeel, dat hij tezelfdertijd als waterpas en als winkelhaak dient. (Sch. 375.) — Fr. *Niveau de maçon.* — Eng. *Mason's level.* — Hgd. *Blei-, Schrot-, Setzwaage.*

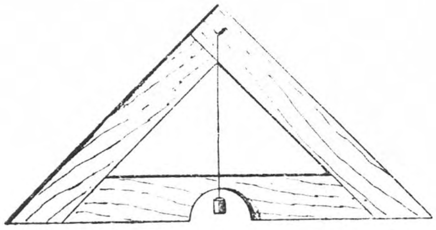

Sch. 375.

In W.-Vl. ook **Paslood,** in 't Veurne-Ambacht **begel(e).**

— **bijw.** — Rechtlijnig, gelijk, effen. — Fr. *De niveau, au niveau.* — Eng. *Level, even.* — Hgd. *Waage-recht, Wasser-recht.*

Waterpassen, b. w. — Met het waterpas afmeten. — Fr. *Niveler.* — Eng. *To take the level of.* — Hgd. *Mit der Blei- od. Wasser-waage abwagen od. abmessen, nivelliren.*

Ook **Nivelleeren.**

In W.-Vl. **Afpassen, passen en uitpassen.**

— Effen, gelijk, waterpas maken, in 't zelfde vlak brengen. — Fr. *Affleurer.* — Eng. *To level, to make flush white.* — Hgd. *In eine Ebene bringen.*

In W.-Vl. **Van scheelte, van scheluwte werken.**

Waterpasser, m. — Zie **Waterpas.**

Watervenster, o. — Zie **Buitenblind.**

Waterzulle, v. — Zie **Kozijndorpel.**

Weefgetouw, weeftouw, o. — Toestel waarop de wevers arbeiden. — Fr. *Métier de tisserand.* — Eng. *Weaver's loom.* — Hgd. *Weber-Stuhl.*

Ook **Getouw** en **weversgetouw.**

Weeflade, v. **weefla,** v. — Zie **Weverslade.**

Weeg, m. (scherpl. ee.) — Zie **Wand.**

Weeging, v. — Zie **Horde.**

Weener vloer, m. — Zoogenaamde parketvloer, die veel overeenkomt met den vloer in keperverband.

Hiervoor is geen blinde vloer noodig, omdat de strooken eene breedte hebben van 12 tot 15 cM. en veelal eene dikte van 36 cM.

Weer, m. — Zie **Werzel** en **Kwast.**

Weerlicht, m. — Zie **Voorlooper.**

Wegschaven, b. w. — Met de schaaf wegnemen. — Fr. *Enlever, emporter avec le rabot.*

Wegtimmeren, b. w. — Door (of onder) timmerwerk bedekken. — Fr. *Cacher par une charpente, couvrir par de la charpente.*

Wegwijzer, m. — Een paal met dwarsplankjes, die langs de baan den reiziger den weg toonen. — Fr. *Poteau indicateur.* — Eng. *Hand-post, finger-post.* — Hgd. *Weg-Weiser.*
Ook **Handwijzer**.
In W.-Vl. ook **Handwijs** en **aanwijs**.

Wegzagen, b. w. — Zagende wegnemen. — Fr. *Enlever en sciant, ôter avec la scie.*

Wel, v. — De voorkant van eene trede, die over het stootbord hangt.

Weldorpel, m. — Zie **Onderdorpel**.

Wellatje, o. — Latje, dat den naad dekt tusschen het stootbord en de daaropliggende trede, en meest met een profiel versierd is.

Welstuk, o. — Zie **Bordestrede**.

Welven, b. w. — Eene ruimte met een gewelf overtimmeren. — Fr. *Voûter.* — Eng. *To vault.* — Hgd. *Wölben.*
In W.-Vl. **Vauten**.

Wemelboor, v. — Zie **Omslagboor**.

Wemelen, b. w. — Met eenen wemel (omslagboor) boren. Gatjes wemelen in het hout. (W.-Vl.)

Wemelhout, o. — Zie **Omslag**.

Wendelboom, m. — Zie **Achterboom**.

Wendeltrap, v. — Zie **Wenteltrap**.

Wentelspil, v. — As van eene wentel- of slingertrap. — Fr. *Noyau d'escalier.* — Eng. *Newel, spindle.* — Hgd. *Spindel.*

Ook **Wentelstok.**

Wentelstok, m. — Zie **Wentelspil**.

Wenteltrap, v. — Trap, welker grondteekening eenen cirkel of het gedeelte eens cirkels beschrijft. — Fr. *Escalier tournant.* — Hgd. *Wendeltreppe.*

Ook **Wendeltrap**, in Vl. **Draaitrap**.

*** De wenteltrappen worden hoofdzakelijk onderscheiden in twee groepen : de **spiltrappen** en de **slingertrappen**.

Werkbank, m. — Zie **Schaafbank**.

Werken, o. w. — Eigenschap van het hout, die bestaat in het krimpen en zwellen en het daaraan verbonden wringen en trekken. — Fr. *Travailler, se courber, se déjeter.* — Eng. *To warp, to distort.* — Hgd. *Wirken.*

*** Groen hout werkt veel meer dan droog hout.

Zie ook **Opwerken**.

Werktuig dienende om gaten te kappen waar de pennen eener vergaring moeten in bevestigd worden. (Sch. 376.) — Fr. *Mortaiseuse.* — Eng. *Mortice machine.*

Wervel, m. — Draaihoutje, sluitingsmiddel voor deuren, vensters, kassen enz. — Fr. *Tourniquet.* — Eng. *Sash-pulley.* — Hgd. *Wirbel.*

In W.-Vl. ook **Werveling** en **draailing.**
In N.-Nederl. ook **Kikkert.**

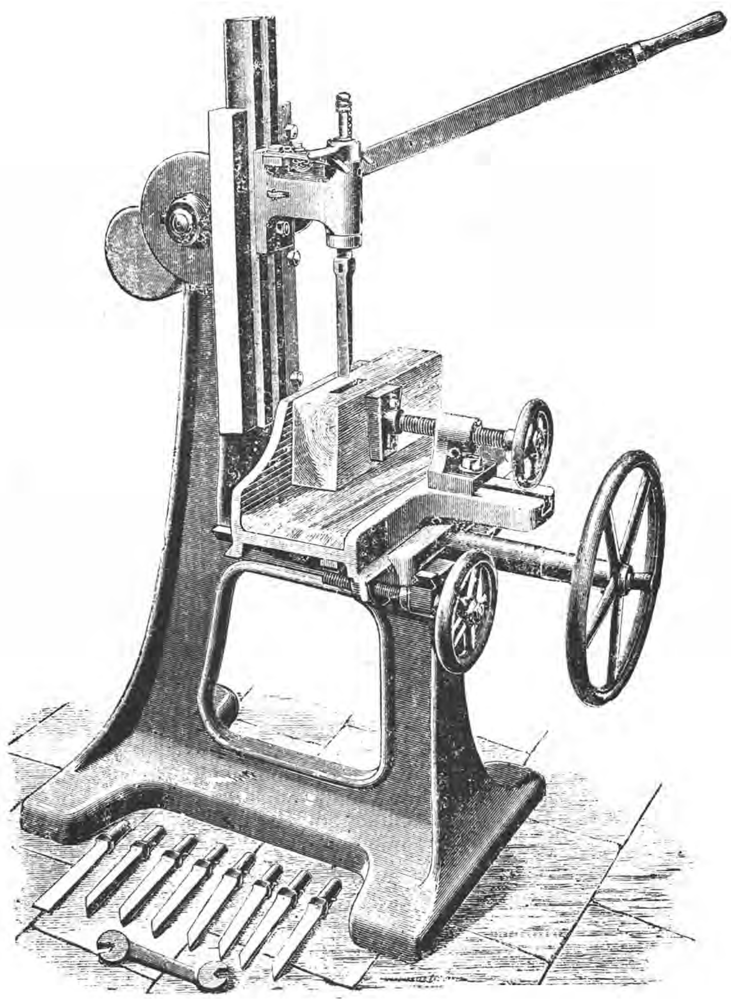

Sch. 376.

Te St.-Truiden **Knevel.**
In 't Hageland **Knebel.**

Wervelanker, o. — Zie **Anker**.

Werveling, m. en v. — Zie **Wervel**.

Werzel, m. — De plaats in het hout, waar de draad dooreenwerzelt of dooreenloopt.

(Geh. te Antwerpen.)

Te Brugge **Weer.** (scherpl. **ee**.)

Wetplank, v. — Zie **Slijpplank**.

Wetsteen, m. — Zie **Oliesteen**.

Wettelaar, m. — Zie **Abeelenhout**.

Wetten, b. w. — Slijpen, aanzetten, scherp snijdend maken op den oliesteen. — Fr. *Aiguiser*, *émoudre, affiler, repasser.* — Eng. *To weth.* — Hgd. *Wetzen.*

Weversboom, m. — Zie **Achterboom**.

Weversgetouw, o. — Zie **Weefgetouw**.

Weverslade, v. — Een houten raam, waar de wevers het riet of den kam in sluiten en waarmede zij den inslag vast slaan. — Fr. *Chasse.* — Eng. *Batten.* — Hgd. *Lade, Weberlade.*

In W.-Vl. **Lade**, **weefla** en **weeflade**.

⁂ Het is de weverslade, die 't geklikklak verwekt, dat men bij 't weven hoort.

Wiel, o. — Zie **Rad**.

Wielboom, m. — Zie **Jokboom**.

Wielboor, v. — Zie **Spitsboor**.

Wielboorken, o. — Zie **Omslagboor**.

Wielde, bijv. nw. — Zie **Rieschaalde**.

Wielen, o. w. (met zijn.) — Rieschaalde worden. (Zie **Rieschaalde**.)

Wiemelsboor, v. — Zie **Omslagboor**.

Wiepelpeerd, o. — Zie **Touterpeerd**.

Wierook, m. — Zie **Hars**.

Wierookplek, v. — De plaats in een stuk hout, die veel wierook of hars bevat. In het Amerikaansch grenenhout of pitch-pine vindt men veel wierookplekken.

Wanneer deze aan eene geweldige hitte zijn blootgesteld, smelt de wierook en loopt hij bij kleine druppeltjes van het hout weg. Zulk eene wierookplek noemt men **snotter**. (Geh. te Brugge.)

Wig(ge), v. — Zie **Spie**.

— Houten of ijzeren spie, waarmede houten bevloeringen of beschotten worden dichtgedreven.

Ook **Keg(ge)**.

Wigstaart, m. — Zie **Zwaluwstaart**.

Wigvormige inscharing, v. — Zie onder **Houtverbinding**.

Wijd, bijw. — Zie onder **Schranken**.

Wijvetje, o. — Zie **Nootschaaf**.

Wimpel, m. — Zie **Planthout**.

Wind, m. (**Te winde werken**.) — Wordt meest gezegd van gebinten, die worden afgewerkt uit ruwe balken, en waarvan de bijzonderste stukken met pen en gat op eene middellijn worden ineengewerkt.

(Geh. te Brugge en omstr.)

Windas, o. — Tweepoot, die van onder wijd open is en van boven spiewijs toeloopt. Het kleine windas bij boomzagers, wagenmakers enz. heeft een derde poot in het midden, die kan open en toe geschoven worden. (Sch. 377.) — Fr. *Vindas.* — Eng. *Windlass.* — Hgd. *Winde.*

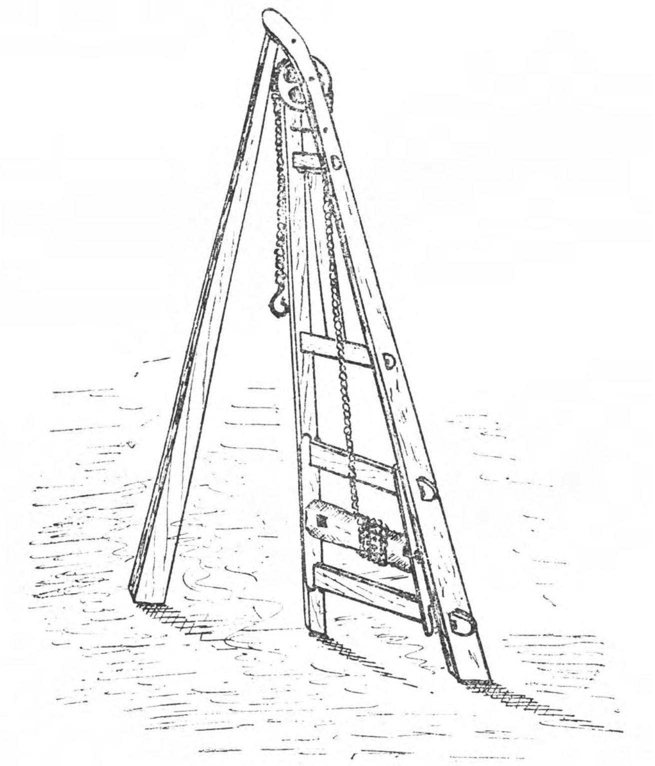

Sch. 377.

In N.-Nederl. ook **Winde.** Te Antwerpen **Wins.**

Bij groote bouwwerken is er geen derde poot aanwezig. Tusschen de twee pooten is er een lange balk vastgemaakt, aan welks topeinde het katrol hangt. Het windas wordt alsdan met verscheidene

lengtouwen vastgelegd. (Sch. 378.) — **Fr.** *Chèvre.* — Eng. *Crab, gin.* — Hgd. *Hebe-Zeug, Hebe-Bock.*

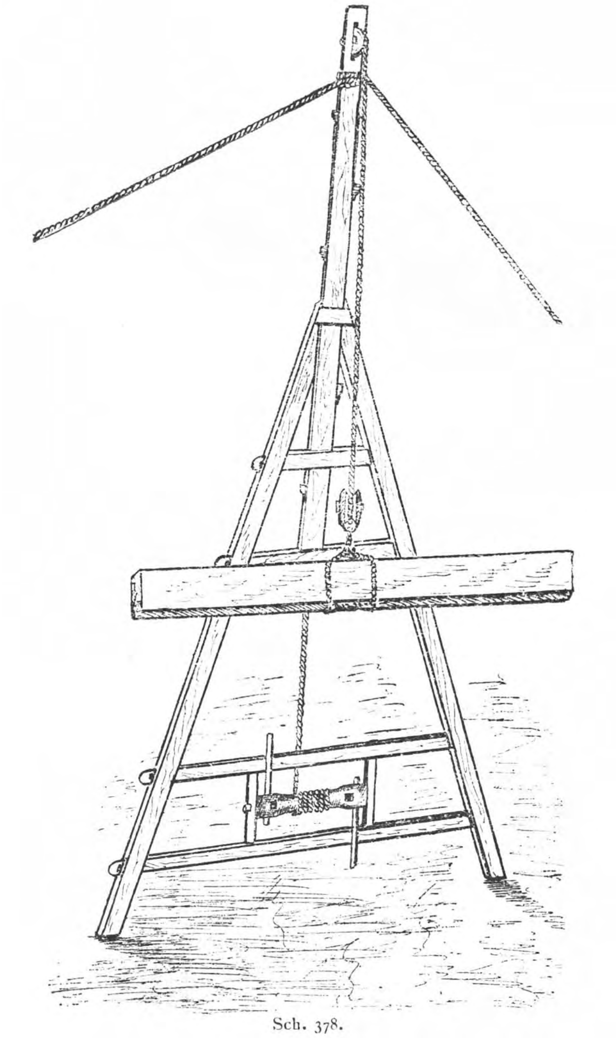

Sch. 378.

In N.-Nederl. **Bok.**
Vergel. **Schalk.**

Windband, m. — Zie **Kruisband.**

Windboom, m. — Vierkante boom, die in de spil van eenen kaapstaander of een windas wordt gestoken om deze rond te draaien. — Fr. *Levier ou arbre d'un cabestan, d'une chèvre.* — Hgd. *Winde-Baum.*

Windbord, o. — Zie **Windscherm**.

Winddroog, bnw. — Het hout is winddroog, wanneer het langs natuurlijken weg (onder dak) zijne sappen is ontnomen.

Winde, v. — Zie **Windas**.

— In W.-Vl. een gestel van lichte roeden of zware reezen, die met geschrankte dwarshouten aaneen verbonden zijn, waarop men twijn, koorden enz. kan winden.

— Houten toestel waarmede men vrachten ophaalt. Meest gebruikt bij metselaars, wanneer zij water- of steenputten maken. In dezen zin zegt men meest **steenputwinde**. — Fr. *Treuil à roue.* — Eng. *Axle-tree.* — Hgd. *Radwelle.*

Windel, m. — Zie **Kafmolen**.

Windemolen, m. en v. — Zie **Kafmolen**.

Windeweeg, m. — Zie **Windscherm**.

Windeweer, m. — Zie **Windscherm**.

Windscherm, m. — Een houten afschutsel, bestaande uit verscheidene ramen, die kunnen open en toe geplooid worden en waarvan men zich bedient, binnen den huize, om koude en wind af te keeren, die door de deuren komt. — Fr. *Paravent.* — Eng. *Screen, folding-screen.* — Hgd. *Spanische Wand, Wind-Schirm.*

Ook **Windschut, windbord, windvang** en **windwering.**

In W.-Vl. **Windeweeg, windeweer** en **schrans.**
Te Kortrijk ook **Splete** of **windsplete.**

Windscheur, o. — Zie **Windspleet.**

Windschoor, v. — Zie **Kruisband.**

Windschut, o. — Zie **Windscherm.**

Windspleet, v. — Reet of berst in een stuk hout, ontstaan door den wind, de koude of de droogte. — Fr. *Fente, gélivure.* — Eng. *Cranny, coltic.* — Hgd. *Spalt, Frostspalte.*

De windspleten zijn wijder naar den kant van de schors en enger naar den kant van het hert des booms.

Ook **Windscheur.**

— Eene barst of scheur (in eikenhout), welke in de richting der middellijn naar binnen loopt, heet **ratelscheur.**

Zie ook **Hertscheur.**

Windspleette, bnw. — Die windspleten heeft. Een windspleette boom. (W.-Vl.)

Windstut, v. — Zie **Kruisband.**

Windvang, m. — Zie **Windscherm.**

Windveer, v. — De houten spievormige latten, de eene aan den onderdorpel van het bovenraam en de andere aan den bovenregel van het onderraam genageld, om het dichtsluiten van beide deelen te verzekeren, heeten **windveeren.**

Windveerdig, bijv. nw. — Zie **Scheel.**

Windweer of **Windveer,** v. — Windweren of windveren zijn planken, die men in steê van vorsten, boven op den nok des daks nagelt om dit tegen den wind te beschutten. (Kempen.)

Windwering, v. — Zie **Windscherm.**

Winkel, m. — Wordt doorgaans gebruikt voor werkwinkel. — Fr. *Atelier.* — De winkel van eenen timmerman. In 't Fr. zegt men ook *Boutique de menuisier.*

Winkelhaak, m. — Samenstel uit twee vaste, aan elkander verbondene, dunne houten of ijzeren bladen; waarvan het eene (de **aanslag**) langs eene bepaalde zijde van het hout, of langs eene lijn wordt gelegd, om langs het andere (het **blad**) te kunnen afschrijven in welke richting de bewerking moet geschieden. (Sch. 379 en 380.) — Fr. *Equerre, réglet.* — Eng. *Square.* — Hgd. *Winkel-haken, Winkel-Masz.*

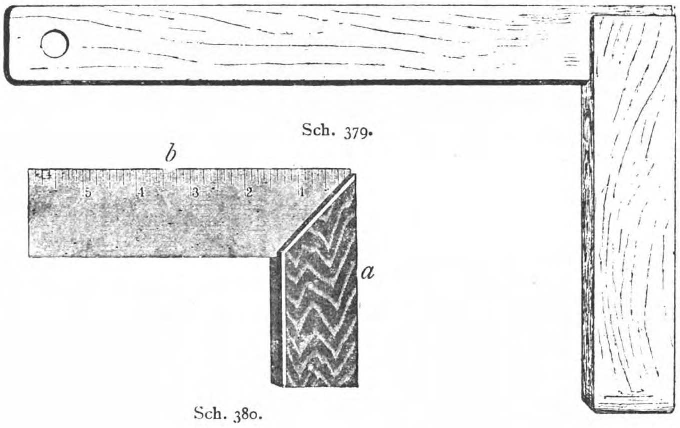

Sch. 379.

Sch. 380.

Ook **Winkelmaat,** (doch weinig in gebruik.) In W.-Vl. **Haak, haakzwee, zwe** en **zwee.** In 't Hageland **Scheel.**

⁂ *a* sch. 380 is de aanslag, *b* het blad.

De beide bladen eens winkelhaaks maken met elkander hoeken van 90°.

— Een kleine winkelhaak wordt **reehaak** genaamd. (Zie dit woord.)

⁂ Niet te verwarren met **Zwei**.

Winkelmaat, v. — Zie **Winkelhaak**.

Winkelraam, o. — Zie **Uitstalraam**.

Winkelvenster, o. — Zie **Uitstalraam**

Winket, o. — Zie **Rinket**.

Wins, v. — Zie **Windas**.

Wintereik, m. — Zie **Eikenhout**.

Wip, v. — Zie **Gaaipers**, **Wipzwengel** en **Voettrede**.

— De wip van eene gaaipers is het onderdeel van die pers, dat op eene spil vastligt tusschen twee staken, en dient om de pers dus neer te laten of op te richten. (W.-Vl.)

Wipkruk, v. — Zie **Deurkruk**.

Wipzwengel, m. — Zwengel om water uit een put op te halen. — Fr. *Tollénon*. — Hgd. *Querstange*.

In W.-Vl. **Wippe**.

In Limburg **Putgeerd**.

In Brabant zegt men ook **put-** of **bornputroei**.

Bij Schm. ook **Siksen**.

In Haspegouw **Sits**.

In 't Hageland **Putsikse**.

In Limb. **Putziksie**.

Te St.-Antonius-Brecht **Zwiksie**.

Wisseldorpel, m. — De bovendorpel van het onderraam en de onderdorpel van het bovenraam, die elkaar bijna geheel en al bedekken (in een schuifraam), heeten **wisseldorpels.**

Witblad, o. — Zie **Abeelenhout.**

Witboom, m. — Zie **Abeelenhout.**

Wittebeuk, m. — Zie **Jukboom.**

Witte delie, v. — Zie **Vurenhout.**

Witte populier, m. — Zie **Populierenhout.**

Witte of **Russische lijm,** v. — Zie **Lijm.**

Witte olm, v. — Witte plekken, zichtbaar aan de oppervlakte van het hout.

De witte olm is minder nadeelig dan de roode, omdat zij zich aan de oppervlakte bevindt en dus veelal kan verwijderd worden.

De witte olm wordt vooral ontdekt op hout, dat lang gelegen heeft.

Wolf, m. — Zie **Nok.**

Wolfdak, o. — Wanneer de eindgevel van een gebouw hooger opgetrokken wordt dan de zijmuren, zoodat de voet van het dak rondom niet dezelfde hoogte heeft, noemt men zoo een dak **wolfdak.** (Sch. 381.) — Fr. *Toit à pans coupés.* — Hgd. *Krüppelwalm.*

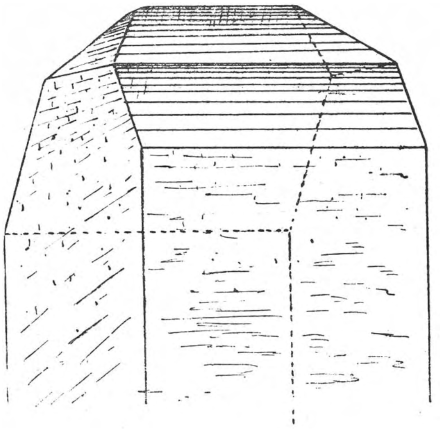

Sch. 381.

Ook **Wolvedak**, **wolfseinde** en **kreupel schilddak** genaamd.

Wolfseinde, o. — Zie **Wolfdak**.

Wolvedak, o. — Zie **Wolfdak**.

Wortelhout, o. — Hout waarvan de vezels krom en gebogen zijn. Het wortelhout vertoont veelal eene schoone gevlamde oppervlakte, en wordt daarom ook meest tot prachtwerk gebruikt. — Fr. *Bois de racine*.

Woudpopulier, m. — Zie **Populierenhout**.

Wrijfwas, o. — Zie **Boenwas**.

Wringlat, v. — Zie onder **Span**.

Wringsel, o. — Zie **Krukboor**.

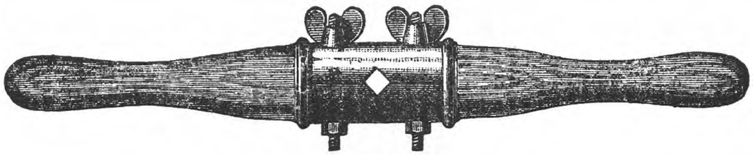

Sch. 382.

— Het handvatsel van den avegaar. (Sch. 382.) — Fr. *Manche de tarière*.

Wringstok, m. — Zie **Kapittelstok**.

Wrongstuk, o. — Gebogen stuk, waaruit de beide trapboomen van eene wenteltrap zijn samengesteld. — Hgd. *Wangenstück*.

Loopen de houtvezels volgens de hoofrichting van den boom, dan noemt men dit stuk : **wrongstuk**.

Loopen de vezels loodrecht, dan heet men het **kuipstuk**.

In W.-Vl. **Gorge**.

Wulfsel, o. — Zie **Formeel**.

Wulvebeet, wolvebeet, v. — Eene rechthoekige keep of uitsnede in het bovenste uiteinde van eene staak of schoor die, in schuinsche richting, eenen uitstekenden balk ondersteunen moet. — Fr. *Gueule de loup.*

De balk, die ondersteund wordt, rust in de wulvebeet.

Eene wulvebeet zagen in een stuk hout. (W.-Vl.)

Zaag, v. — Werktuig bestaande uit een gestel waarin eene platte strook staal is gevat, die aan de eene zijde is getand en dient om het hout volgens eene bepaalde richting door te snijden en het alzoo in stukken te verdeelen. — Fr. *Scie.* — Eng. *Saw.* — Hgd. *Säge.*

— Zie **Afhang-, afzet-, Amerikaansche verstelbare verstek-, band-, bom-, boog-, borst-, decoupeer-, draai-, drom-, elleboog-, gemoet-, hand-, kap-, keer-, kerf-, kort-, krom-, lint-, oor-, pin-, raam-, rug-, scherp-, schorp-, schrob-, schrop-, schurp-, Sint-Josef-, slag-, span-, stelling-, toffel-, tour-, trek-** en **troffelzaag.**

Zaagblad, o. — Het stalen blad, waar de tanden in zijn, dienende tot het doorzagen van het hout. — Fr. *Feuille ou lame de scie.* — Eng. *Saw-blade.* — Hgd. *Sägenblatt.*

Zaagbok, m. — Houten stel om het te zagen hout daarop te leggen. — Fr. *Chevalet de scieur.* — Eng. *Sawing-treste or horse.* — Hgd. *Säge-Bock.*

Ook **Ezel, houtbok, zaagstoel** en **zagersbok** geheeten.

Zaagdak, o. — Het zaagdak (Sch. 383) bestaat uit verscheidene rijen afdaken. — Hgd. *Staddach.*

De benaming **zaagdak** is blijkbaar ontstaan door de overeenkomst van de lijn, die de opvolgende dakvlakken op een der einden afsluit, met die van de tanden eener zaag.

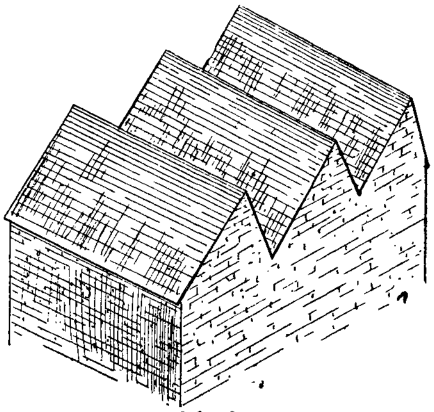
Scb. 383.

De toepassing van dit dak, tot den nieuweren tijd behoorende, geschiedt nog al veel op werkplaatsen en fabrieken, alsmede op tentoonstellingsgebouwen.

Zaaghout, o. gmv. — Hout, dat gezaagd moet worden. — Fr. *Bois de sciage.* — Eng. *Sawn timber.* — Hgd. *Schnittholz.*

Zaagkas, v. — Houten bakje met kleine opening, waarin sommige timmerlieden hunne rugzaag steken, ten einde hare fijne tanden tegen het beschadigen te vrijwaren. (Geh. te Brugge.)

Zaaglade, v. — Dik ijzer, dat aan den rug der rugzaag is vastgemaakt tot stevigheid van het blad. — Fr. *Dosseret.* — Eng. *Back.* — Hgd. *Rücken.*

Ook **Zaagrug** en **Rug**.

Zaagmeel, o. gmv. — De fijne houtdeeltjes die, onder het zagen van het hout, uit de zaagsnede vallen. — Fr. *Sciure.* — Eng. *Saw-dust.* — Hgd. *Säge-Mehl.*

Ook Zaagmul en **zaagsel.**

In W.-Vl. **Zageling, zagerling, zagemul** en **mul.**

Bij Kiliaan **Saeghel**, bij Weiland **zaagmolm** en **zaagstof.**

Bij Halma ook **Zagelis.**

Zaagmolm, o. — Zie **Zaagmeel.**

Zaagmul, o. gmv. — Zie **Zaagmeel.**

Zaagraam, o. — Zie **Span.**

Zaagrug, m. — Zie **Zaaglade.**

Zaagsel, o. gmv. — Zie **Zaagmeel.**

Zaagsnede, v. — Opening, die de zaag in het hout maakt. — Fr. *Trait de scie.* — Eng. *Saw-notch, saw-cut, kerf of a saw.* — Hgd. *Sägen-Schnitt.*
In Haspegouw **Spoor.**
In W.-Vl. **Teer, tere.**

Zaagspan, o. — Zie **Span.**

Zaagstoel, m. — Zie **Zaagbok.**

Zaagstof, o. — Zie **Zaagmeel.**

Zaagtand, m. — Een der punten van de zaag. — Fr. *Dent de scie.* — Eng. *Saw-teeth.* — Hgd. *Säge-Zahn.*

Zaagtoestel, o. -- Zie **Span.**

Zaagtouw, o. — Zie **Span.**

Zaagtrekker, m, — Zie **Zaagzetter.**

Zaagvijl, v. — Driehoekige vijl, waarmede men de tanden eener zaag scherpt. (Sch. 384.) — Fr. *Lime à scie, lime sourde, tierspoint.* — Eng. *Saw-file.* — Hgd. *Säge-Feile.*

Zaagzet, v. — Zie **Span.**

Sch. 384.

Zaagzetter, m. — Een stuk ijzer met

diepe kerven in den boord, dienstig om de tanden eener zaag in en uit te plooien. (Sch. 385, 386 en 387.) — Fr. *Tourne-à-gauche, rainette.* — Eng. *Saw-set.* — Hgd. *Sägensetzer.*

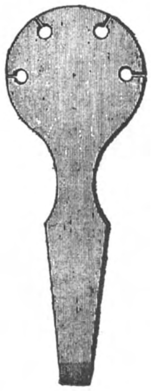

Sch. 385.

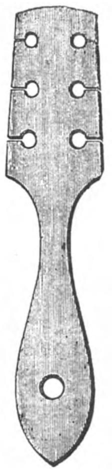

Sch. 386.

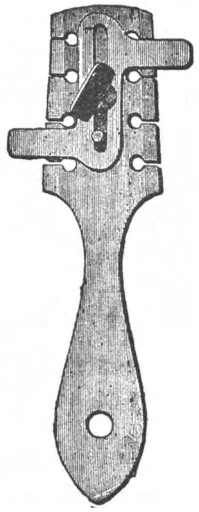

Sch. 387.

Ook **Zetijzer.**

In W.-Vl. **Nijpijzer, trekijzer** en **zaagtrekker.**

Zaat, v. — De zaat is eigenlijk het deel van een gestoelte, waarop men zit.

— Zie ook **Gestoelte.**

— Bij De Bo ook gebruikt in den zin van **passeetje.**

Zachte ijp, m. — Zie **Olmenhout.**

Zacht hout, o. — Hout, dat eene losse samenstelling bezit, min of meer grove jaarringen, eene heldere kleur en een gering gewicht aanbiedt. — Fr. *Bois tendre.* — Eng. *Wender-tood.* — Hgd. *zartes Holz.*

Zadeldak, o. — Zie **Geveldak.**

Zageling, zagerling, m. en o. — Zie **Zaagmeel.**

Zagemul, o. — Zie **Zaagmeel.**

Zagen, b. w. — Met eene zaag doorsnijden, verdeelen, bijv. hout zagen.

— Zagend of met de zaag voortbrengen, bijv. planken zagen.

— o. w. — Met de zaag werken. — Fr. *Scier.* — Eng. *To saw.* — Hgd. *Sägen.*

Zagersbok, m. — Zie **Zaagbok.**

Zandpapier, o. — Zie **Glaspapier.**

Zandstrook, v. — Zie onder **Liggend roosterwerk.**

Zavelpapier, o. — Zie **Glaspapier.**

Zegeboog, m. — Tijdelijke eerepoort, gemeenlijk langs den weg opgetimmerd ter gelegenheid van bijzondere feesten en plechtigheden. — Fr. *Arc triomphal, de triomphe.* — Eng. *Triumphalarc.* — Hgd. *Triumpfbogen, Ehrenpforte.*

Ook **Eerepoort** en **triomfboog.**

In W.-Vl. ook **Poort.**

Zerk, o. en v. — Zie **Doodkist.**

Zeskwartbeitel, m. — Zie **Steekbeitel.**

Zeskwartplank, v. — Zie **Batting.**

Zethaak, m. — Timmermansgereedschap, dat gebruikt wordt om zware balken te versjouwen of te lichten.

Zetijzer, o. — Zie **Zaagzetter.**

Zetsteen, m. — Zie **Oliesteen**,

Zette, v. — Zie **Planthout**.

Zetteberd, o. — Zie **Driehoek**.

Zetten, b. w. — Zie **Schranken**.

Zetten, b. w. — Het alaam zetten, d. i. de beitels, de schaven, de zagen enz. zoodanig stellen, dat men gemakkelijk en met spoed den te verrichten arbeid aflegt.

Men zal doorgaans de kunde van den timmerman bepalen aan het zetten van zijn alaam.

Ziend anker, o. — Zie **Anker**.

Zijschild, o. — Zie **Schild**.

Zijstuk, o. — Zie **Trapboom**.

Zijwang, v. — De breedte van het hout, dat blijft staan op de diktezijde van het ringhout (langs de eene of andere zijde) na het steken der groef of na het kappen van het gat.

Wordt er eene lijst en eene groef aan het ringhout geschaafd, dan is de zijwang het platte deel tusschen de groef en de lijst.

Te Brugge **Kaak**.

Zingbank, v. — Zie **Gestoelte**.

Zinkboor, v. — Zie **Spitsboor**.

Zinken, o. w. — **Uit den haak zinken**. — Meest toepasselijk op deuren, poorten, vensterramen en alle opendraaiende vergaringen, die door eene losse samenstelling afzakken en nederzinken. — Fr. *Donner du nez*.

⁂ Deuren, die uit den haak gezonken zijn, zullen doorgaans **slepen**. (Zie dit woord.)

Zitbank, v. — Zie **Gestoelte**.

Zitplankje, o. — Houten plankje, in den vorm eener vooruitspringende lijst, dat aan den onderkant der zaat in de zitsels ter kerk is vastgemaakt, om den aanwezigen persoon toe te laten op het plankje te zitten, wanneer de zaat is opgeheven. — Fr. *Miséricorde.* — Eng. *Small seat.* — Hgd. *Brettchen, Sitzchen unter den Klappstühlen.*

Zitsel, o. — Zie **Gestoelte**.

Zoetboorschaaf, v. — Zie onder **Boorschaaf**.

Zoetschaaf, v. — Blokschaaf met dubbelen beitel, dienende om het hout, waarvan de ruwigheid is weggenomen, verder zuiver af te werken. (Sch. 388.) — Fr. *Varlope à recaler, recaloir.* — Eng. *Smoothing-plane.* — Hgd. *Schlichthobel, Glatt-Hobel.*

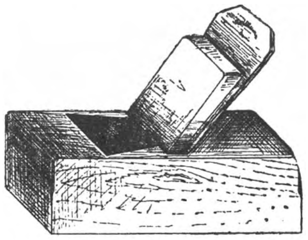

Sch. 388.

In N.-Nederl. ook **Gerfschaaf, gladschaaf, platschaaf, vlakschaaf** en **dubbele blokschaaf.**

Bij De Bo **Kortschaaf.**

In Haspegouw **Raafschaaf.**

Te Brugge ook **Zuivere kortschaaf.**

Zoetsteen, m. — Zie **Oliesteen**.

Zoet stellen, b. w. — Sprekende van het zetten des schaafbeitels, zegt men, dat de schaaf **zoet** staat, wanneer de snede des keerbeitels geheel dicht tegen

de snede van den schaafbeitel is geplaatst, zoodanig dat, bij het schaven, de **tegendradige** houtvezels even glad worden afgesneden als bij de bewerking **met draad.**

In W.-Vl. zegt men ook : **het conter-ijzer dicht zetten.**

Zoetvijl, v. — Zie **Houtvijl.**

Zoet zetten, b. w. — De schaaf zoet zetten, d. i. den schaafbeitel zoodanig in het schaafblok aanbrengen, dat de schavelingen uiterst dun, en het geschaafde vlak geheel zuiver en plat is. (Geh. te Brugge.)

Tegenoverg. **IJzer geven.** (Zie aldaar.)

Niet te verwarren met **Zoet stellen**

Zolder, m. — Zie **Zoldering.**

Zolderbalk, m. — Zie **Vloerbalk.**

Zolderberd, o. — Zie **Zolderplank.**

Zolderen, b. w. — De zoldering (houten bevloering) in een gebouw leggen. — Fr. *Planchéier, mettre les planchers dans un bâtiment.*

Zoldergat, o. – Opening in de roostering gelaten om daardoor, langs de trap, naar den zolder te gaan. — Fr. *Trappe.*

Zoldering, v. — Zolder, gezamenlijk houtwerk, dat de scheiding tusschen de verschillige verdiepingen van een gebouw uitmaakt. — Fr. *Plancher.*

— Ondervlak van zulk eene zoldering, dat dikwijls met dun hout- of latwerk bekleed of met pleisterwerk versierd is.

Ook **Vlakke zoldering** en **plafond** geheeten. — Fr. *Plafond, plancher.* — Eng. *Ceiling.* – Hgd. *Decke.*

Vergel. **Vakzoldering.**

— **Looze zoldering** (om de hoogte van een vertrek te verminderen.) — Fr. *Faux plafond, faux plancher, plancher perdu.* — Hgd. *falsche Decke.*

Onbekleede, niet geplafonneerde zoldering, waarvan de balken in 't zicht komen. — Fr. *Plafond, plancher enfoncé.* — Hgd. *unverschaalte Balkendecke.*

— In bijzonderen zin : vloer, houten of plankenvloer, dien men betreedt, benedenbevloering van een gebouw, grondvloer. — Fr. *Plancher.* — Eng. *Floor.* — Hgd. *Fuszboden.*

Ook **Plankenvloer,** in W.-Vl. **plancher.**

Gewreven of **geboende, gewasschen** of **geschrobde vloer.** — Fr. *Plancher frotté, lavé.*

Ingelegde vloer. — Fr. *Plancher parqueté.* — Eng. *Inlaid-floor.* — Hgd. *getäfelter Fuszboden.*

Zoldernagel, m. — Nagel van 7 tot 9 cM. lang en dienende om zolderplanken vast te slaan. De zoldernagel heeft een platten punt en eene soort van kop, die den vorm heeft van een anker.

Deze nagel wordt niet meer gebruikt.

— Zie onder **Nagel.**

Zolderplank, v. — Plank waarmede men de zoldering legt. — Fr. *Planche de plafond, ais de plancher.*

In W.-Vl. **Zolderberd.**

Zolderrib, v. — Zie **Vloerrib.**

Zoldertrap, v. — Trap, die aan de bovenste verdieping eener woning toegang leent. — Fr. *Escalier de grenier.* — Hgd. *Speicher-Treppe.*

Zolderval, v. — Zie **Valdeur.**

Zolderveer, v. — Zie **Tong.**

Zomereik, m. — Zie **Eikenhout.**

Zonneblind, o. — Raamwerk van schuin boven elkander geplaatste plankjes, (**schoepen** of **schoffels** genaamd) aan de buitenzijde van een venster aangebracht, ten einde de zonnestralen te beletten binnen te dringen. — Fr. *Persienne.* — Eng. *Venitian blinds.* — Hgd. *Sommer-Laden.*

In W.-Vl. ook **Persienne.**

— Soort van vensterblind, bestaande uit evenwijdige saamverbondene houtstrooken, die men als een gordijn kan nederlaten of optrekken. — Fr. *Jalousie.* — Eng. *Jealousy.* — Hgd. *Gitter-Laden, Jalousie.*

In N.-Nederl. ook **Vensterhorde.**

Bij De Bo **Vrijde.**

In W.-Vl. ook **Jaloesie.**

Zonnetje, o. — Zie **Rasterwerk**.

Zool, v. — Het ondervlak eener schaaf, dat over het hout schuift. — Fr. *Semelle.* — Eng. *Sole.* — Hgd. *Sohle.*

Te Brugge **Baan.**

Zot, bijw. — Zot zijn. — Wordt gezegd van eene schroef, die altijd draait zonder sluiten. — Fr. *Locher.* — Eng. *To turn loose.* — Hgd. *Rütteln.*

Zuil, v. — Zie **Pilaar** en **Pilaster**.

Zuivere kortschaaf, v. — Zie **Zoetschaaf**.

Zuiver schaven, b. w. — Zie **Glad schaven**.

Zul, zulle, v. — Zie **Drempel**.

Zwa, v. — Zie **Ovenpaal**.

Zwaaihaak, m. — Zie **Zwei**.

Zwaal, zwale, zwalie, v. — Zie **Ovenpaal**.

Zwalmsteert, m. — Zie **Zwaluwstaart**.

Zwaluwstaart, m. — Eene wijze van verbinding, waarbij het eene einde van een hout als de staart eener zwaluw is uitgesneden en in het einde van een ander gevoegd is. — Fr. *Queue d'aronde.* — Eng. *Dovetail.* — Hgd. *Schwalbenschwanz.*

Ook **Wigstaart.**

In W.-Vl. **Zwalmsteert.**

— Zie ook **opene zwaluwstaart.**
— **bedekte** »
— **half bedekte** »
— **heele schuif-** »
— **halve schuif-** »
— **verdronken** »

Zwarte populier, m. — Zie **Populierenhout.**

Zwe, **zwee**, v. (zachtl. e.) — Zie **Winkelhaak.**

Zweeten, o. w. — Wordt gezegd van hout, dat vochtig wordt en nat uitslaat. — Fr. *Suer.* — Eng. *To sweat.* — Hgd. *Schwitzen.*

Ook **Uitzweeten.**

Zwei, v. — Een winkelhaak waarvan beide riggels niet als de haakzwei in rechthoek vastliggen, maar die, evenals de beenen van eenen passer, kunnen open en toegaan, zoodat

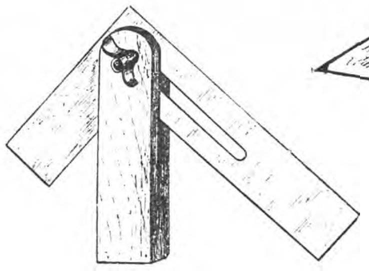

Sch. 389.

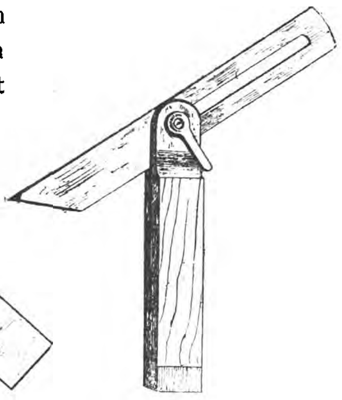

Sch. 390.

men naar beliefte eenen scherpen, rechten of stompen hoek kan maken. (Sch. 389, 390 en 391.) — Fr. *Sauterelle, fausse équerre.* — Eng. *Bevel, bivel.* — Hgd. *Beweglicher Winkel-haken.*

Sch. 391.

Ook **Zwaaihaak, zweihaak, hoekvatter** en **hoekmeter.**

In W.-Vl. **Leugenzwee** en **maagdenzwee.**

Zweihaak, m. — Zie **Zwei.**

Zwellen, o. w. — Het hout, dat door het intrekken van vochten zich uitzet. — Fr. *Gonfler.* — Eng. *To swell.* — Hgd. *Aufschwellen.*

Het zwellen heeft plaats als reeds opgedroogd hout weer vocht opneemt; de houtvezels zetten daardoor uit, het stuk wordt grooter terwijl bovendien ook dikwijls vormverandering het gevolg er van is.

Zwengel, m. — Wip van eenen put. — Fr. *Bascule.* — Eng. *Swipe.*

— Arm aan de pomp, handboom die in de mik rust en dient om den zuiger op en neer te duwen. — Fr. *Brimballe.* — Eng. *Pumpstaff.* — Hgd. *Pumpenschwengel.*

Ook **Slinger, pomparm** en **pompzwengel.**

In W.-Vl. **Duwer, duiger, douwer** en **pompeduwer.**

In Limburg **Zwingel.**

— (aan eene klok), Dwarshout, aan welks einde het klokketouw bevestigd is. — Fr. *Bascule de la cloche.*

Zwengelboor, v. — Zie **Omslagboor.**

Zwengelhout, o. — Breed houten zwaard, waarmede men de scheef uit het vlas slaat. — Fr. *Espade.* — Eng. *Twing-beetle.* — Hgd. *Schwert, Schwingmesser, Schlagholz.*

Ook **Slaghout.**

In W.-Vl. **Zwingel, zwingelspaan** en **zwingelzweerd.**

In Brab. en Kemp. **Lapper.**

In Limburg **Zwong.**

In Brab. **Zwingelmes.**

In Vl. **Zwingelstok.**

Bij Kiliaan **Zwinghe** en **swingel.**

Zweping, m. — Zie **Gording.**

Zwieping, m. — Schuin geplaatste regel, die, bij het plaatsen van een kozijn, dit in loodrechten stand houdt. De zwiepings (één of meer in getal) worden aan in den grond gedreven palen, of aan de roostering bevestigd. (N.-Nederl.)

De zwieping wordt in België weinig of niet gebruikt.

Zwijn, o. — De schaaf, die op den vleerploeg wordt vastgemaakt om groeven te steken. (W.-Vl.) — Fr. *Bouvet à approfondir.* — Eng. *Deepening-plough.* — Hgd. *Nuthobel.*

Het zwijn is gelijk de moer eener ploegschaaf, behalve dat er een geleider aan is en dat men de groef zoo diep kan steken als men wil.

In N.-Nederl. **Varken**

Vergel. **Ploegschaaf.**

— Zie **Hangel.**

Zwijntje, o. — Zie onder **Handhei** en **Trekhei.**

Zwikboor, v. — Zie **Avegaar.**

Zwikzie, v. — Zie **Wipzwengel.**

Zwingel, m. — Zie **Zwengel** en **Zwengelhout.**

Zwingelberd, o. — Eene rechtstaande plank met eenen diepen wijden kerf, dien men de **kraag** heet en waar men het vlas in houdt, dat met het zwengelhout geslagen wordt. (W.-Vl.) — Fr. *Chevalet.*
Ook **Zwingelvoet.**
In Brab. **Zwingelpeerd.**

Zwingelkot, o. -- Houten loods, waar men het vlas in zwingelt. (W.-Vl.)

Zwingelmes, o. — Zie **Zwengelhout.**

Zwingelpeerd, o. — Zie **Zwingelberd**

Zwingelspaan, o. — Zie **Zwengelhout.**

Zwingelstok, m. – Zie **Zwengelhout.**

Zwingelvoet, m. — Zie **Zwingelberd.**

Zwingelzweerd, o. — Zie **Zwengelhout.**

Zwong, m. — Zie **Zwengelhout.**

Zwonk, m. — Zie **Omslag** en **Omslagboor.**

BIJVOEGSEL.

Aandrijven, b. w. — Zie **Drijven**.

Aanmoeren, b. w. — Zie **Moeren**.

Aansteken, b. w. — Twee stukken hout met den steekbeitel aan elkander voegen en dicht maken. (W.-Vl.)

Achterregel, m. — Regel van eene vergaring, tegenover de voorregel. — Fr. *Traverse de derrière.*
Ook **Achterschee**.

Achterschee, v. — Zie **Achterregel**.

Afdunnen, b. w. — Fr. *Amincir, rendre plus mince.* — Eene plank afdunnen.

Afkeuveling, v. — Het drie-, vier-, vijf- of zeskantig uiteinde van een dak. (W.-Vl.) — Fr. *Croupe d'un toit.* — De afkeuveling rust op oorboomen. (Zie **Schild**.)

Afpinsen, b. w. — Pinsende afknijpen. De uitstekende punten van ingeslagene nagels afpinsen. (W.-Vl.) (Zie **Pinsen**.)

Afsmetten, b. w. — Met de smetlijn afteekenen. (Zie **Smetten**.)

Aftuinen, b. w. — Met paalwerk of staketsels afsluiten. (W.-Vl.) (Zie **Tuin**.)

Amerikaansch grenenhout, o. — Behalve het **pitch-pine** treft men nog de volgende soorten aan :

a) Het **yellow-pine**, waarvan het hout veel zachter en over 't geheel veel minder vettig is, behalve in den omtrek der noesten.

b) Het **white-pine**, lichtgeel getint met een zeer fijnen draad en nagenoeg geheel zonder noesten.

c) Het **waney-pine**, hetwelk in hoedanigheid veel overeenkomt met het white-pine; het heeft eene meer rosachtige tint.

Angel, m. — De puntige staart aan het lemmer eens beitels enz. (die in het hecht zit). — Fr. *Soie.*

In W.-Vl. **Sloter** en **sleuter**.

Averechts asterval, o. — Zie **Bies**.

Bies, bieze, v. — Een rond lijstje met of zonder kantje of luchtje. — Fr. *Baguette.* — Eene bies met een kantje van onder, heet **asterval**; eene bies met een kantje van boven, heet een **averechts asterval**.

Boorbus, v. — Zie **Bus**.

Branke. v. — De branken van eene nijptang, van eenen passer enz. zijn de twee deelen, die eene tang, eenen passer enz. uitmaken. — Fr. *Branches de pincettes, de compas.* (W.-Vl.)

Bus, v. — Zinken bus, in vorm van koker, waarin sommige timmerlieden hunne boren, doorslagen, afschrijfpunten enz. steken. — Fr. *Boîte.*

Ook **Boorbus**.

Drijkwartbeitel, m. — Zie **Steekbeitel**.

Eikenhout, o. — De wagenschotten planken worden

gezaagd uit stukken, die over de volle lengte gekloofd zijn, zoodat deze planken slechts aan éene zijde een wankant en spint hebben. Deze gekloofde stukken heet men **duigen**.

Gemoet, o. — Het gemoet van eenen beitel is de hals of het middendeel tusschen het lemmer en den angel. (W.-Vl.) — Fr. *La rencontre, l'arrêt.*

Grond, m. — Ook **bodem**. — Fr. *Fond.* — De grond in eene kleerkas bestaat uit verscheidene aaneengelijmde planken, los in de kas gelegd, om ze, bij het ontschachten der kas, gemakkelijk te kunnen uitnemen.

Herwetten, b. w. — Opnieuw wetten, nog eens wetten. — Fr. *Aiguiser de nouveau.*

Bij De Bo ook **Verwetten**.

Hoekstaander, m. — Zie **Hoekstijl**.

Hoekstijl, m. — Elk van de vier stukken hout die, in eene loodrechte richting, de vier neggen uitmaken van den romp van een welkdanig timmer- of schrijnwerk. (W.-Vl.) — Fr. *Montant cornier.*

Ook **Hoekstaander**.

IJskas, v. — Sierlijke kas, die men in sommige vleeschwinkels aantreft, om daarin, gedurende den zomer, het vleesch te bewaren. De ijskas bestaat rondom uit eenen dubbelen wand; langs boven is een zinken bak, die iets in de kas doorhangt en waarin het ijs ligt, dat tot verkoeling dient.

Kappen, b. w. — Met den beitel eene opening, een gat in een stuk hout kappen; de gaten in de staanders eener vergaring kappen.

Lekken, b. w. — Met de schaaf zachtjes over het hout schaven, zoodat men dit slechts weinig afdunt. Wanneer het hout, geschikt voor eene bewerking, juist van dikte of somwijlen iets te dun is, mag men het maar eventjes lekken. (Geh. te Brugge.)

Losse schaaf, v. — Zie **Vaste schaaf.**

Moeren, b. w. — Door middel van de schroefboor eene schroefmoer in een stuk hout draaien.
— Eene moer aan eenen moerbout vastdraaien. Ook **Aanmoeren** en **toemoeren**. (W.-Vl.)

Ontvijzen, b. w. — Wordt in W.-Vl. gezegd voor hetgene men in N.-Nederl. **ontschroeven** heet.

Opvuren, o. w. — Wordt gezegd van hout dat, door het vuur (roode olm) aangedaan zijnde, bederft en vergaat. (W.-Vl.)

Pinsen, b. w. — Scherp nijpen, knijpen. — Fr. *Pincer.* — Met eene nijptang een nageltje bij den kop pinsen om het ergens uit te rukken. (W.-Vl.) — Zie **Af-** en **Uitpinsen.**

Schalmen, b. w. — Iets van zijne oneffene of uitstekende deelen ontblooten met een snijdend werktuig. (W.-Vl.)
De timmerman schalmt een stuk hout, als hij er de ruwheid van afroffelt.

Schulp, v. — Wordt bij De Bo ook gezegd voor **guts.**

Sleuter, m. — Zie **Angel.**

Sloter, m. — Zie **Angel.**

Stempelen, b. w. — Eene roostering stempelen, wordt te Brugge ook gezegd voor eene roostering **ketenen**.

Afl. **Stempeling** = **keten**.

Stomper, m. — De stomper is eigenlijk geen timmerman, doch eene hulp, die men op groote timmerwinkels aantreft om de grofste deelen van het hout met den voorlooper weg te schaven, bijzonderlijk bij het maken van trappen. (Geh. te Brussel.)

Toemoeren, b. w. — Zie **Moeren**.

Trekken, o. w. — Wordt in W.-Vl. gezegd voor hetgene men in N.-Nederl. **aantrekken** noemt.

Uitpinsen, b. w. — Pinsende uitknijpen. Een nageltje uit het hout uitpinsen met de nijptang. (W.-Vl.)

Verhitten, o. w. — Fr. *S'échauffer.* — Hout, dat belet wordt volkomen uit te drogen, zal gemeenlijk verhitten; d. i. dat de sappen, die in het hout aanwezig zijn, in gisting komen en aan dezes oppervlakte witte of roode vlekken (witte of roode olm) doen ontstaan, die het hout in verrotting overstellen.

Men treft dit vooral aan bij stukken hout, die, vooraleer volkomen droog te zijn, lang op malkaar gelegen hebben.

Ondroge stukken hout, die ergens ingemetseld worden, zullen doorgaans verhitten.

Afl. **Verhitting**. — Fr. *Echauffement.*

Vermaak, o. — Omheining, afsluiting door paal- of rasterwerk, door planken enz. — Fr. *Clôture.* (W.-Vl.)

Verwetten, b. w. — Zie **Herwetten**.

Verzullen, b. w. — De zulle of dorpel van eene deur vernieuwen. (W.-Vl.) — Fr. *Renouveler le seuil.*

Voorregel, m. — Regel van eene vergaring tegenover de achterregel. — Fr. *Traverse de devant.* Ook **Voorschee.**

Voorschee, v. — Zie **Voorregel.**

Wagen, b. w. — Met een handboom iets optillen, schuiven en wenden totdat het juist op zijne bestemde plaats staat. Als men bijv. in een huis eene zware trap stelt, staat zij dikwijls wat te plat of te steil, dan waagt men, totdat zij juisten stand heeft. (W.-Vl.)

Waney-pine, o. — Zie **Amerikaansch grenenhout.**

Wankantig, bijv. nw. — Niet kantig, niet net van hoeken en kanten. (Zie **Kantig.**)

White-pine, o. — Zie **Amerikaansch grenenhout.**

Yellow-pine, o. — Zie **Amerikaansch grenenhout.**

LIJST

der Fransche woorden en uitdrukkingen.

A Bladz.

A angles bien marqués 283
Abat-sons 127
Abattant 224, 302, 434
Abat-voix 127
About 233
Acajou 278
Accoudoir 261
» de fenêtre 466
Accourcir 234
Adent 81, 197
Adenter 81
Adoucir 19
Affermir par des ancres 32
Affiler 10, 371, 503
Affiloir 10, 296
Affleurer 499
Affourcher 200, 255
Affût 7
Affûter 3
Aigu 371
Aiguiser 3, 7, 9, 371, 399, 503
Aile de fiche 365
Aire d'une grange 102
Ais 71
Ais de plancher 521
Aisselier 209
Ajourer 380
Alcove 27
Alène 1
Allonge 201, 471
Amaigrir 25
Amenuiser 15, 20, 25
Amincir 15, 20
Amorçoir 415
Ancrage 32
Ancre 31
Ancrer 32
Ane 123
Angle d'arêtier 374
Aplatir 26
Aplomb 273

Bladz.

A plomb 273
Appentis 15
Applique 47, 48
Appliquer 47
Apprenti-charpentier 440
Appui 73, 260, 343
Arbalétrier 131
Arbre à feuilles larges 182
» conifère 182
» d'échelle 422
» d'un cabestan 507
» d'une chèvre 507
Arc 65
» en plein cintre 66
» surbaissé 66
» surhaussé 66
» de triomphe 517
» triomphal 517
Architrave 141
» sous poutre 302
Arête 117
Arêtier 170
Armoire 210, 385
» à flèches 324
» à portes vitrées 146
» inférieure 302
» vitrée 146
Arrondir 19
Art du charpentier 440
Artison 192
Assemblage 186, 470, 486
» à emboîtage 231
» à grain d'orge 169, 481
» à joints recouverts 58
» à mi-bois 196
» à onglets 473
» à queue d'aronde 254
» à queue d'aronde à mi-bois 189
» à queue d'aronde percée 254, 308, 437

Bladz.
Assemblage à queue perdue 45
» à patte de loup 254
» avec languette et rainure 331
» d'angle 171
» d'angle à tenon et mortaise 173
» d'angle à double tenon et mortaise 174
» en about 225
» en crémailière 152
» en fausse-coupe 188
» par entailles 197
Assembler 195, 309, 470, 485
» à fausse languette 444
» à mi-bois 196
» à onglet 475
» à rainures et languettes 255
» à tenons et mortaises 323, 362
» en onglet 475
Astragale 33
Atelier 509
» de charpentier 440
A travers 116
Attache 160
Aubette 492
Aubier 184, 415
Aubour 415
Auge à mortier 288
» d'une meule 399
Au niveau 498
Autel 27
Auvent 276
Avance 489
Avant-pieu 316
A vive arête 283
Aviver 283

B

Bac 36
» à clous 413
Baguette 35
Baie de fenêtre 468
» de porte 96
Bailler 128
Balcon 39
Baldaquin 103
Balustrade 36, 74, 166, 260
Balustre 261
Banc 41
» à dos 260
» à étau 387
» d'école 377
» de tourneur 103

Bladz.
Bandeau 85, 268, 270
Baraque 42, 235
Barre 346
» d'une porte ou fenêtre 126
» fixe 121
Barreau 230, 419
Barrière 37, 116, 156, 166, 395, 465
Bascule 524
» de la cloche 524
Bastringue 405
Bâtardeau à coffre 220
Bâti 470
Battant 483
» de croisée 469
» de porte 97
Battement 4
Bec 289
» d'âne 373
» de corbin 320
Bédane 373
» à ferrer 365
Beffroi 225
Béquille 96, 247
Berceau 66, 336
Bibliothèque 64
Bien équarri 283
Billot 154
Biseau 22
Blason 494
Blochet 61
Bluteau 80
Blutoir 80
Bobine à cordeau 225
Bois 181, 421
» d'acacia 12
» d'acajou 278
» de cerisier 217
» de charme 203
» de chêne 118
» de cyprès 84
» de frêne 122
» de hêtre 53
» de mélèze 274
» de merrain 182
» de noyer 295
» de peuplier 335
» de poirier 324
» de pommier 33
» de sapin 92
» de sapin commun 148
» de Theak ou Thêque 98
» de tilleul 270
» d'assemblage 470
» de brin 182
» de charpente 440
» de construction 184

	Bladz.
Bois de démolition	184
» d'équarrissage	52, 184
» de fil	14, 182
» de lit	44
» de mail	183
» de menuiserie	385
» de racine	512
» de sciage	514
» de scie	183
» de tige	182
» à bâtir	184
» artisonné	192
» blanc	184
» carié	184
» carré	184
» cassonné	184
» combugé	182
» coupé à vive arête	283
» déchiré	184
» dévers	493
» déversé	183, 454
» doux	184
» dur	163, 183
» échauffé	184
» en grume	183
» entaillé	197
» en tas	183
» équarri	52
» flacheux	52, 184
» flammé	143
» flotté	183
» gâté	493
» gauchi	183, 454
» gélif	182
» gras	183
» grumeleux	183
» lavé	183
» méplat	183
» mort	182
» mouliné	184
» pelard	183
» pourri	184, 493
» qui se tourmente	183
» refait	183
» sain	183
» scié	283
» sec	183
» tendre	184, 516
» tort	183
» tortillard	183
» tortu	183
» veiné	183
» vermoulu	184
Boiser	47, 50
Boiserie	47, 192, 381
Boîte à onglets	473

	Bladz.
Boîte à onglets américaine	30
» à graisse	478
» à recaler	474
» de vilebrequin	300
Bord	349
» de cheminée	379
Bordure	268
Bornoyer	285
Boulier compteur	347
Boulon à écrou	76
» à clavette	76
Bourdon d'ancre	31
» d'escalier	451
Boute-roue	170
Boutique ambulante	238
» de menuisier	508
Bouton	247
Bouvement	270
Bouvet	331
» à approfondir	525
» à deux pièces	482
» à écartement	482
» à fourement	332
» à languette	332
» à noix	294
» à rainure	331
» brisé	482
» femelle	331
» mâle	332
Bouveter	331
Branche feuillue	282
Brandir	464
Bras	407, 446
» d'une écoperche	362
» d'un vindas	362
Brêche	361
Bride	223
Brie	36
Brimballe	136, 520
Bringueballe	136
Briquet	364
Broche en bois	454
Brosse à coller	263
Buffet	385, 445

C

Cabane	273
Cabestan	204
Cabine	35
Cabinet	385
» d'aisances	137
Cadranné	349
Cadre	269, 298
» de porte	95
» d'une scie	409
» dormant	467

Bladz.
Cage 230
» saillante ajourée 121
Caisse 220, 385
» chaude 78
Canneler 149, 195
Cannelure 213, 398
Carriole 159
Cartel 82
Case 272
Casier 272
Cassetin 272
Cassette 82, 378, 385
Catafalque 211
Cavet 213
Cerceuil 99
Cercle annuel 203
Cerisier 217
Chaire 336
Chambranle 270, 299
» de fenêtre 467
» de porte 96
Champignon 193
» de vilebrequin 111
Chandelle 422
Chanfrein 22, 405
Chanfreindre 14, 22
Chanfreiner 14, 22, 23, 26
Chanlatte 495
Chantignolle 226
Chantourner 461
Chapeau 369
» d'une lucarne 208
Chapelle 208
Chaperon d'une armoire 208
Chapiteau d'armoire 270
Charme 203
Chardonnet 326
Charnière 364
» de coffre 229
» saillante 64
Charnon 294
Charpente 192, 439, 440
» à pendentif 162
» d'un toit 410
» forte 216
Charpenterie 192, 439, 440, 441
Charpentier 441
Charrette à bras 159
Chasse-clou 100
Chasse-roue 170
Chasser 110
Châssis 211, 338, 409
» à bascule 456
» à coulisses 390
» à fiches 104
» coulant 390

Bladz.
Châssis dormant 464
» de croisée 468
» de fenêtre 468
» de verre 145
Chat 374
Châtaignier commun 211
Chauffer 495
Chemin de la croix 247
Chêne 118
Chéneau 86
Chenil 179
Cherche 66
» surbaissé 66
» surhaussé 66
Chevalement 378
Chevaler 305
Chevalet 288, 526
» de scieur 513
Chevêtre 424
Cheville 412, 468
» à assembler 392
Cheviller 310, 443
Chêvre 210, 506
Chevron 215
Ciel d'un lit 45
Cimaise 268, 429
Cintre de charpente 124
Cirer 64
Ciseau 46
» à ébrécher 426
» bédane 373
» catalan 154
» de rabot 359
» large 154
Civière 35
Claie 180
Clef anglaise 387
» d'ancre 31
» d'étau 209
» de poutre 40
» universelle 387
Cloison 23, 51, 56, 393
» à claire-voie 447
» à demeure 51
» à jour 51, 447
» à volonté 51
» d'ais 51, 328
» de bois 493
» de menuiserie 493
» de séparation 285
Cloisonnage 23
Cloisonner 23
Clôture 165, 166, 298
Clou 290
» à lattes 255
» à patte 192

Bladz.
Clou d'ancre 32
Clouer 3, 18, 49, 199, 291, 443, 464
Coche 196, 213
Cœur du bois 216
Coffre 229
» à avoine 148
Coffretier 221
Coin 412
» de lit 169
Colle 263
Coller 1, 3, 18, 48, 198, 263, 464
Colombe 422
Colombier 115
» sur pied 115
Colonne 230, 421
» de lit 44
Comble d'une maison 208
» en mansarde 133
Commode 253
Compagnon-charpentier 440
Compartiment 272
Compas 322
» à ovale 312
» à ressort 486
» à verge 486
» d'ellipse 312
» d'épaisseur 314
» de précision 203
» élastique 486
Comptoir 445
Conduit 136
Confessionnal 54
Congé 3
Console 226
Contre-fer 360
» -fiche 243, 424
» -marc 205
» -marche 430
» -poids de croisée 339
» -poids de fenêtre 339
» -vent 80, 242
Contreventement 243
Copeaux 70, 360
Corde qui sert à tendre 407
Cordeau 102, 403
Corniche 241
» d'une armoire 242
Corroyer 343
Côté creux 168
» rond 168
Couche ligneuse 203
» corticale annuelle 203
Coulisse 291, 417
» de théâtre 445
Coulisseau 253
Coulotte 192

Bladz.
Coupe 101
» -cercle 82
Couvercle 91, 366, 389
» de chaise privée 78
» de privé 78
Couvrir 91
» de charpente 314
» d'un plancher 315
Coyau 345
Coyer 293
Crampon à planchéier 108
Crayon de charpentier 441
Crèche 239
Crémailière 428
Creuser 459, 460, 462
Crible 287
Crier 238
Crochet à pitons 268
» d'établi 223
Croisée de fenêtre 467
» d'un châssis 242
» d'une fenêtre 242
Croisillon 116, 117, 242, 245, 468
Croix 242
Crosse 32
Croupe 374
Cuiller à pompe 333

D

Dais 103
Dame 158
Débris 25
De champ 313
Décharge de charpenterie 378
Déclouer 275, 305
Décoller 305
Découper 462
D'équerre 153
Défauts du bois 132
Dégauchir 20, 367
Degré d'escalier 447
Degrés rapprochés d'un escalier 46
Dégrossir 9, 25
Déjeter (se) 501
Délardement 23
Délarder 16, 20, 23
Délatter 17
Demi-ferme 155
» -ronde 191
» -varlope 432
Demoiselle 158
Démontage 306
Démonter 305
De niveau 498
Dent 435
» de scie 515

Bladz.
Denteler une scie 462
Denter 462
Denticule 206
De plat 313
Désaffleurement 477
Désaffleurer (se) 477
Désassembler 305
Dessus d'une table 434
Détendre 306
De travers 116
Devant de cheminée 379
» de lit 417
Devanture 435
Dévers 366, 494
Déversement 366
Déverser 454
Dévidoir 128
Dévié de la direction normale 366
Dévisser 22, 275, 306
Dôme 228
» à pans 229
» surbaissé 229
» surhaussé 229
» d'un escalier 208
Donner de la voie à la scie 383
» de l'oreille à une pièce de bois 197
» du fer à un rabot 194
» du nez 518
Dormant 95, 236
Dos 260
» de la scie 356
Dosse 360
Dosseret 514
Dossier 180, 260
Double banc 112
Doubleau 116, 424
Doucine 114, 268, 296
Dresser 309, 342
» à l'équerre 153, 433

E

Ebauchoir 425
Ecart 433
Ecarter de l'équerre (s') 384
Ecarver 254
Echafaud 306, 427
Echafaudage 427
Echalasser 52
Echandolle 85
Echappée 215
Echarpe 258, 369
Echasse 428
Echelier 238
Echelle 252
» de charpentier 344

Bladz.
Echelle de jardinier 449
» de tapissier 449
Echelon 252, 419
Ecoperche 362
Ecrou à oreilles 427
Egout 89, 146
Emarger 281
Emboîtement 486
Emboîter 195, 197, 202, 485
Emboîture 202, 231, 486
Embrancher 197, 202
Embrèvement 196, 202, 417
Embrêver 202
Emmanchure 157
Emmarchement 292
Emmortaiser 195, 197, 199, 202
Emorfiler 77
Emoudre 24, 371, 399, 503
Emoussé 62
Empanon 209
Empâter 254
Encadrement 202
Encadrer 199, 201, 269, 298
Encastrement 196, 197, 202, 417
Encastrer 197, 202
Encaustique 65
Enchâsser 201
Enchâssure 202
Enchevalement 305
Enchevêtrure 342
Enclaver 199
Enclore 298
Enclos 165, 298
Encoche 213
Encocher 215
Encorbellement 489
Endenter 201
Engraisser 202
Enlacure 402
Enrayure 86
Enseigne 459
Ensoupleau de derrière 12
Entaille 196, 197, 213
» à margouillet 197
» à mi-bois 172
» à soufflet 197
» à limer les scies 478
Entailler 196, 197, 215, 495
» à épaulette 197
» à mi-bois 197
Entaillure 213
Entamer la scie 9
Enter 199, 255
Entrait 179
» retroussé 367
En travers 116

Bladz.
Entre-deux 285, 399
Entrée de la serrure 398
Entre-toise 206, 217 370
Enture 254
» à tenaille 186
» à mi-bois avec abouts carrés 186
» à fausse-coupe 190
Epaulement 6, 73
Epinette rouge 275
Equarisoir 248
Equarrir 20, 52
Equerre 508
» à corroyer 343
» à onglet 13, 475
Equilboquet 244
Escabeau 362, 363, 487
Escabelle 487
Escalier 447
» à crémailière 450
» à noyau plein 4 5
» à repos 72
» à vis 415
» à vis à jours 399
» de cave 215
» de grenier 521
» droit 425
» tournant 501
Escarpolette 377
Espade 525
Espagnolette 408
Espalier 146, 256
Esseret 34
Etabli de menuisier 358
Etablir le bois 320
Etablissement 320
Etai 378
» en forme de fourche 285
Etançon 378
Etançonner 305, 380
Etau 41, 386
» à agraffe 480
» Américain 479
» excentrique 479
Etayement 304, 305
Etayer 304, 305, 380
Etelon 454, 460
Etendoir 346
Etre au guet 380
Etrécir 15, 24, 239

F

Face du marteau 156
Faîtage 293
Faîte 293
Fausse languette 444

Bladz.
Fausse poutre 274
Faux-entrait 367
» meneau 467
» montant 274
» plafond 520
» plancher 520
Fendre 372
Fenêtrage 469
Fenêtre 465
» à balcon 39
» à coulisses 390
» à meneaux 246
» au haut d'une porte 277
» bombée 132
» cintrée 67
» de boutique 461
» d'encoignure 171
» voûtée 67
Fente 508
Fenton 192
Fer à chauffer 263
» bretté 436
» de rabot 359
» plat 40
Ferme 129
» brisée 134
» cintrée 132
» sans entrait 420
Fermer à vis 388
Fermeture à noix 294
Fermoir 389, 425
Ferrure de porte 94
Feuille de scie 513
Feuillure 417
Fibres 191
Fiche 480
Fil 403
Filet 207, 268
Filière à bois 387
» de comble 147
Flache 493
Flacheux 494
Flamme 482
Fléau d'une porte cochère 33
Flèche d'un arc 409
» d'une tour 446
Flipot 91
Fond 303
Fondation 124
» sur grillage 124
» sur pilotis 124
Fond de chenal 147
Forer 73, 194
Forure 69
Fourrure 47
Fraise 415

	Bladz.
Fraise platte	416
» taillée	416
Fraiser	376, 458
Frêne	122
Frontispice	140
Fronton	141
Fuie	115
Fuseau	261
Fût	252
» de rabot	59
» d'une scie	388, 407
Futée	431

G

Galerie	127
» d'une tour	489
Galet	390
Galetas	370
Garde-corps	36, 200
» -fou	36, 78, 260
» -manger	363
» -robe	223
» -neige	404
Garniture	50
» de porte	94
Garrot	408
Gauchi	366
Gauchissement	371
Gélivure	508
Gercer	50, 372
Gerçure	372
Giron	8
Girouette	140
Gitage	354
Glacis de corniche	166
Gond	113
» carré	151
» à pointe	152
» à vis	152
Gonfler	524
Gorge	213
Gorget	354
Gouge	151
» à amorcer	101
Gouger	102
Goujon	106
Goupille	309, 412
Gousset	210
Goutte d'eau	496
Gradin	449
Grain d'orge	491
Griffe d'établi	431
Gril	354
Grillage	354
Grille	156, 262, 341
Grisard	335

	Bladz.
Guéridon	261
Guérite	492
Guette	369
Gueule de loup	513
Guichet	351
Guigneaux	424
Guillaume	69, 418
» à ébaucher	69
» à plate-bande	74
» à recaler	69
» cintré	69
» debout	69, 427
» de côté	315
Guimbarde	150

H

Hache	55
Hachoir	154
Hangar à chaux	206
» au bois	185
» de construction	441
Hauteur des marches d'un escalier.	310
Herminette	98
Herpe	287
Heurtoir	7
Hie	158
Hier	196
Hoche	213
Huche à blûter	79
Huile	296
Huiler	296
Huue	225

I

Imposte	194
Inclinaison	166
Incliner	166
Instruments de charpentier	439

J

Jalousie	522
Jambage	421, 423
» de dormant	237
Jambe de force	131
» sous-poutre	294
Jambette	357
Jarret	62
Jeu	411
Joindre	485
Joint	289
Jonction	486
Joue d'un rabot	493
Jour	468
» de porte	96
Juchoir	177
Jument	283

K	Bladz.
Kiosque	220

L

Laceret	34
Lambourde	429, 485
Lambrequin	111
» de pignon	142
Lambris	192, 330, 381
» d'appui	381
» de revêtement	381
Lambrissage	47, 192
Lambrisser	47, 50
Lame de scie	513
Lance de drapeau	462
Languette	283
» bâtarde	43
Lanterne	254
Lanterneau	254, 447
Larix	275
» européen	275
Larmier	147
Larron	254
Latte	87, 255, 345
Latter	47
» à nouveau	168
Lattis	256
Layette de coffre	230
Levier	165
» d'un cabestan	507
» d'une chêvre	507
Liaisonner	472
Lien	40
Lierne	56
Limaille	26
Lime	478
» à scie	515
» demi-ronde	191
» douce	191
» en queue de rat	341
» platte	191
» sourde	515
Limer	54, 310, 479
Limon	448
» du jour	448
» du mur	448
Linsoir	342
Linteau	76, 205, 255
Lisse de garde-fou	343
Listel	268
Locher	522
Loge	273
Longeron	79
Long-pan	374
Lucarne	88
» à la capucine	88
» bombée	88

	Bladz.
Lucarne demoiselle	89
» flamande	88
Lumière d'un rabot	287
Lunette	78
Lunette à calibrer des tourillons	326

M

Machine à moulurer	269
» à percer	70
» à raboter	360
» à trancher les onglets	30
Mâchoire	41
Madrier	327
Mai	282
Mail	280
Maillet	184, 280, 397
Main coulante	343, 449
Maison des charpentiers	28
Maître charpentier	441
» de danse	314
Maîtresse solive	285
Malandres	458
Manche	157, 159, 407, 426
» de tarière	512
Manivelle	209
Manselle	159
Manteau de cheminée	379
» de porte	97
Marche	452, 487
» d'escalier	447
» gironnée	452
Marche-pied	447
Marquer	21
Marquise	15
Marteau	156
» à panne fendue	222
» fourchu d'un côté	222
Martelet	156, 157
Mastic	432
Mastiquer	281
Mèche	258
» d'un vilebrequin	68
» en fer de pique	415
» façon suisse	258
Mélèze	275
Membre creux	270
Membrure	319
Meneau	467
» d'une croisée	246
Menuiser	385
Menuiserie	192, 385
Menuisier	386
Merrain	119
Métier de tisserand	499
Mettre d'équerre	153

	Bladz.
Meule	399
Miroirs	282
Miséricorde	519
Modèle	280
Moise	209, 232
Moiser	232
Montant	407
» de droite	207
» de gauche	207
» intermédiaire	285
» de dormant	237
» d'échelle	422
» d'une fenêtre	339
» d'une porte	96
Montée d'un arc	409
» de cave	215
Monter	309, 371
» à tenons et mortaises	362
Monture d'une scie	338, 407
Mordre	55
Morfil	77
Mortaise	129, 197
Mortaiseuse	501
Moucher	24, 405
Mouchette	114, 147
Moule d'abattée	178
Moulet	279
Moulinet	104
Moulure	268, 270
» concave	213
» creuse	213
» lisse	270
Mouton	225, 454

N

Nacelle	118
Nerf de bœuf	324
Nervure	66
Nez	180, 292
Niche	292
Niveau	496
» à bulle d'air	496
» à plomb	373
» de charpentier	498
» de maçon	498
» régulateur de pente	497
Niveler	498
Nœud	251
Noix	294
Noue	86
Noyau	414
» d'escalier	501
Noyer	295
Noyer	469

O

	Bladz.
Œil de bœuf	88
Ogive	296
Oiseau	288
Onglet	472
Orme	297
Ormille	297
Ourdissoir	368
Outil à coller les onglets	475
Outillage	27
Outils de charpentier	439
Ouvrage à claire-voie	341
Ove	118

P

Palée	317
Palette	327
Palier	72
Palière	72
Palissade	165, 299, 317, 422
Palissader	49, 299, 317
Palplanche	90
Pan	368
Panne	147
» de brisis	78
» de marteau	157
Panneau	319
» de porte	319
Papier verré	145
Paravent	276, 507
Parer	20, 311
Paresseux	256
Parquet	321
Passe-partout	455
Passerelle	487
Patin	400
Patron	280
Patte	192, 222
» du sergent	222
Paume	168
Pavillon de jardin	457
Pédale	487
Pencher	166
Pente	166
» d'un comble	86
Penture	152, 167, 248
» à gond	113
» de porte	94
Percer	73, 100, 194, 307
Perche	421
» à tirer l'oiseau	126
Perchis	165
Perforer	100
Persienne	522
Petit bois	468
Pétrin	456
Peuplier blanc	10, 11, 335

Bladz.
Peuplier cotonneux 11
» du Canada 335
» grisard 335
» noir 335
» tremble 11, 335
Pichpin 28
Pièce d'assemblage 470
» d'huisserie 369
» de remplage 491
Pied 335, 487
» de chèvre 229
» de table 434
» droit 421, 423
Piédestal 487
Pierre à aiguiser 296, 399
» ponce 337
Pieu 165, 316
Pigeonnier 115
» sur pied 115
Pignon 140
Pilastre 325
» angulaire 325
» attique 325
» bandé 326
» cintré 326
» cornier 325
» ébrasé 326
» engagé 325
» en gaîne de terme 325
» en rampe 325
» flanqué 325
» grêle 325
» indenté 325
» lié 326
» plié 325
» rampant 325
» ravalé 326
Pilastres accouplés 325
Pilier 325
Pilotage 317
Piloter 165, 196
Pilotis 165, 316
Pin 182
» d'Ecosse 410
» silvestre 410
Pince en pied de biche 229
Pincette 455
Pistolet 248
Piton 306
Pivot à équerre 418
Placer 161
Plafond 520
» à pannaux 319
Plafonner de bois 50
Planche 49, 328, 378, 484
» affourchée 200

Bladz.
Planche de plafond 521
» inclinée du chéneau 63
Planchéiage 484
Planchéier 47, 49, 54, 315, 484
Plancher 484, 520, 521
» de dessous 58
» enfoncé 520
» frotté 521
» lavé 521
» ordinaire 143
» parqueté 521
» perdu 520
Planchette 238
Plane 153
Plate bande 268
» -forme 330
Plein-cintre 66
» de nœuds 251
Plinthe 268, 330
Plomb 373
Plomber 273
Poignée 158, 164
Poinçon 100, 279, 426
Pointal 429
Pointe de pignon 142
» de Paris 291
Poirier 324
Poitrinière 73
Polir 9, 64
Pommier 33
Pompe 333
Poncer 337
Pont 79
Porche 336
Pore 280
Portail 336
Portant 307
» d'un coffre 159
Porte 93, 334
» à battants 94, 483
» à deux battants 112
» à claire-voie 94, 372, 447
» à coulisses 94, 389
» à jour 94
» à panneaux 319
» arasée 94
» bombée 132
» brisée 94, 490
» cochère 334
» croisée 466
» coupée 94, 155
» d'armoire 210
» de communication 94
» de dehors 80
» de devant 489
» d'écurie 423

Bladz.

Porte d'église 423
» de grange 93, 393
» de jardin 93
» de maison 93
» de milieu 284
» de privé 393
» en dedans 56
» en niche 293
» extérieure 80
» intérieure 56, 284
» perdue 94
» principale d'une église 263
» treillissée 447
» verte 94
» vitrée 146
Porte-cartes 347
» -fusils 347
» -manteau 209
» -missel 259
» -pipes 347
» -vaisselle 160, 347
Portée 106
» d'un arc 67
Portereau 103, 401
Pot à colle 264
Poteau 316, 369, 421
» cornier 369
» de remplage 370
» indicateur 500
Potence 378
Poulailler 177
Poulie 213
Pousser 428
Poutre 37
» armée 143
» boiteuse 239
» de traverse 57
Poutrelle 38
Prendre 8
» l'aplomb 273
Presse 265
Prie-Dieu 228
Prise 164
Pupitre 259
» à musique 259
» d'orchestre 259

Q

Quart de rond 118, 249
Quartier tournant 250
Queue d'aronde 523

R

Rabot 61, 358
» Bailey 29
» cintré 66
» debout 427

Bladz.

Rabot denté 436
Raboter 309, 313, 366
» à l'équerre 433
» grossièrement 352
Raccourcir 234
Racinal 262
Râcler 384
Râcloir 382
Râclure 382
Radier 354
Ragréer 311
Raineau 401
Rainer 199, 201, 460
Rainette 516
Rainure 149, 196 200, 213, 398
Rallonge 471
Rampe 36, 448
» d'appui 343
» d'escalier 449
Râpe à bois 185
Râteau 163
Râtelier 346, 357
Ratière 341
Ratissure 382
Rayon de bibliothèque 272, 363
» médullaire 282
Rebord 268, 349, 489
Recaler 144
Recaloir 514
Recouvrir 167
Redresser 343
Règle 344, 345
Réglet 345
Rejeteau 496
Repaire 481
Repasser 10, 503
Repère 481
Repoussoir 100
Réservoir 1
» de pompe 333
Résine 164
Résineux 477
Rétrécir 24
Reverseau 237
Revêtement 47, 50, 376
Riflard 489
Rifler 309
Rivet 232
Ronce 14
Rouanne 333
Rouanner 333
Rouet 340
Rouleau 353
Roulette 274
Rouloir 353
Ruche 54

S Bladz.
Sablière 289, 369
Sac à outils 27
Saillie 489
Sapin 182
» argenté 491
Sauterelle 524
Scabellon 487
Scie 513
» à araser 235
» à bûches 68
» à chantourner 105
» à cheville 455
» à débiter 235
» à découper 90
» à dos 356
» à évider 105
» à guichet 307
» à main 160
» à refendre 386
» à ruban 272
» allemande 67
» tournante 105
Scier 517
Sciure 514
Scotie 118
Sécher 110
Séchoir 346
Semelle 522
Sergent 264
Serre 78
Serre-coins 476
» -joint 264
Serrer à vis 388
» les planches d'un plancher 109
Serrure 401
Servante 210
Seuil 302, 106
Socle 292, 405
Solive 484
» d'enchevêtrure 484
» passante 484
Soliveau 219
Sommier 103
Sonnette 452
Souillard 378
Soupirail 215
Souricière 288
Sous-faîte 303
Stalles 138
Store 353
Suer 523
Support 421

T
Tabatière 88
Table 434

Bladz.
Table à allonges 434
» à coulisses 390
» à dessiner 438
» brisée 162
» carrée 434
» de boutique 445
» de jardin 457
» pliante 162, 434
» du marteau 156
Tableau 327, 378
» de cheminée 379
Tablette 69
» d'équerrage 26
» d'un mur de cheminée 268
» d'une poutre 38
Tablier 380
Taillé en angles droits 207
Tailloir 154
Talon 435
Tambour 72
Tampon 491
Taraud 387
Taret 317
Targette 389
Tarière 34
» à moyeu 391
» creuse 34
» en cuiller 34
» torse 34
Tasseau 442
Teinture à colle 266
Temple 408
Tenaille 455
Tendeur de scie 408
Tendre 408, 371
Tenon 323
» à mordants et renfort 323
» à mors d'âne 323
» à queue d'aronde 323
» bâtard 411
Tente 439
Tête de lit 231
» du marteau 157
» perdue 197
» plate 290
» ronde 290
Tholus 401
Tiers-point 515
Tillau 271
Tillet 271
Tilleul 270
» de Hollande 271
» du Canada 271
» noir 271
Tirant 31, 160
Tire fond 75

	Bladz.
Tiroir	252, 390
» de table	434
Toit	85
» à deux croupes	141
» à deux égouts	141
» à pans coupés	511
» avancé	313
» brisé	133
» cintré	132
» conique	214
» d'une tour	446
» en croupe	375
» en dôme	228
» en dos d'âne	141
» en forme de pavillon	439
» vitré	146, 254
Toiture	90
» de verre	146
Tollénon	510
Tonnelle	66
Tors	366
Tour	103, 445
Tourelle	87, 446
Tourillon	407
Tourne à-gauche	516
Tournette	128
Tourniquet	104, 501
Tournevis	388
Tracé	460
Tracement	21
Tracer	21, 460
Traceret	21
Traçoir	21
Traîneau	366
Trait de Jupiter simple	189
» de Jupiter à coupes obliques avec clef	189
» de Jupiter à joints droits avec abouts en coupes brisées et à clef	188
Trait de scie	515
Tranchant	403
» en biseau	289
Tranchoir	154
Transparent	447
Trappe	115, 215, 463, 520
Trappon	215
Traquenard	341
Travail	451
Travailler	501
Traverse	116, 247
» d'appui de dormant	236
» de châssis de croisée	237
» du bas	303
» du haut	77
» du milieu	284

	Bladz.
Traverser	117
Traversin	262
Treillisser	447
Trépied	107
Trésillon	412
Tréteau	381
» de table	435
Treuil à roue	507
Triangle	107
Tringle	441
» de cadre	344
» de persienne	376
Tringler	403
Triptique	276
Trochille	118
Tronc	59
Tronche	59
Trou de serrure	398
Trouer	100, 154
Trusquin	244
Trusquiner	25, 244
V	
Valet	223, 339
Vanne	463
Vantail de porte	97
Varlope	346
» à onglet	436
» à recaler	519
Vasistas	219
Veine	14
Ventrière	148
Véranda	469
Verboquet	258
Ver de digue	317
Verge	344
Vermouler (se)	18, 287
Vermoulu	287
Vermoulure	287
Vilebrequin	300
» à engrenages renforcés	301
» universel à genouillères	301
Vindas	505
Vingtaine	258
Vis	386, 414
» à bois	185
» d'établi	41
» de lit	256
Visser	4, 200, 388, 443
Vitrine	461
Volée	448
Volet	56, 115
» à coulisses	390
» à deux battants	490

	Bladz.
Volet brisé	490
Volière	115, 231
Volige	86, 362
Voûte	143
» d'arêtes	243
» en bois	124
» en plâtre	330
Voûter	500
Vrille	125
» modèle américain	259

W

	Bladz.
Wastringue	405
» à double fer	406
» à moulures	406
» cintré	406
» combiné	406
» droit	405

Y

Ypréau	297

Z

Zone ligneuse	203

Drukfeilen.

Bladz. IX, op den 15en regel, lees : *illustré.*
» » » 3en ondersten regel, lees : *Bruxelles.*
» 38, » 8en regel, lees : *Koperwijksche.*
» 49, » 15en » lees : *barrelke.*
» » » 5en ondersten regel, lees : *Berrelen.*
» 89, » 2en » » lees : *pordas.*
» 99, » 13en regel, lees : *eene.*
» 111, » 14en » lees : *drukt.*
» 119, » 3en ondersten regel, lees : *stukhout.*
» 176, » ondersten regel, lees : *Houtverbinding.*
» 191, » 2en regel, lees : *afschuiving.*
» 210, » onderste lijn, staat Cupboard, moet zijn *Closet.*
» 215, » 12en regel, lees : *a cellar.*
» 317, » 7en ondersten regel, lees : *houtvezels.*
» 414, Schets 315 staat het onderste boven gekeerd.
» 446, op den 2en regel, lees : *vorm.*

EINDE.